

*Längtans &
drömmarnas hus*

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVETENSKAPER

Längtans & drömmarnas hus

Ideal och praktik bland en ny generation stugägare

Susanna Rolfsson Eliasson

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

© Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020

Avhandling för filosofie doktorsexamen i etnologi,
Göteborgs universitet

ISBN: 978-91-8009-130-5 (TRYCK)

ISBN: 978-91-8009-131-2 (PDF)

E-publicering: <http://hdl.handle.net/2077/66457>

Omslagsbild: Susanna Rolfsdotter Eliasson

Sättning: Thomas Ekholm

Tryck: GU Intertryckeri, Göteborgs universitet, Göteborg

Distribution:

Institutionen för kulturvetenskaper,

Göteborgs universitet,

Box 200,

405 30 Göteborg

FÖRORD

Det finns många som på olika sätt, under åren jag arbetat med avhandlingen, hjälpt, stöttat och inspirerat. För detta känner jag stor tacksamhet! Först och främst; ett stort tack till alla er som låtit er intervjuas och tagit emot mig i era hem och fritidshus. Utan er hade det inte blivit någon avhandling. Till min huvudhandledare Kerstin Gunnemark, som trott på mig från första stund, utan ditt stöd hade jag aldrig vågat hoppas, än mindre kunnat ro iland. – Tack! Min bihandledare Eva Knuts, även du har hela tiden sporrat och glatt mig på färden, tack! Elias Mellander och Kristina Öhman, jag kunde inte ha önskat mig smartare, roligare eller galnare doktorandkollegor i etnologi-tack för goda råd, skratt och pepp. Stort tack även till er andra kollegor i etnologi som under åren engagerat er; Åsa Andersson, Mats Nilsson, Anders Gustavsson, Sandra Hillén och Katarina Saltzman. Ett stort tack riktas till Magdalena Petersson McIntyre och Kristina Öhman för er noggranna genomläsning och kloka kommentarer i samband med mitt slutseminarium. Jag vill också särskilt tacka Annika Bünz för fina råd och kommentarer om hur jag kunde gå vidare med texten efter slutseminariet.

Tack också till alla kollegor på Institutionen för kulturvetenskaper och Institutionen för historiska studier som jag haft glädjen att få samarbeta med i undervisning under åren. Särskilt tack till Gunilla Zachau för all hjälp och en dörr som alltid stått öppen, inga frågor har känts dumma att ställa. Mina doktorandkollegor på Institutionen för kulturvetenskaper; Olga Nikolaeva, Kata Szita, Erik Florin Persson, Anders Dahlgren, Evelina Johansson Wilén, Mischa Van Kan, Christine Sjöberg, Lina Palmqvist, Birte Bruchmüller, Anders Westerström, Arman Heljic, Netta Huebscher och Valeria Villegas Lindvall, tack för all gemenskap i samband med, liksom utanför arbetet. Valeria, tack för din hjälp med förbättringar av den engelska sammanfattningen av avhandlingen. Särskilt tack till Olga Nikolaeva för fint kamratskap som rumskompis på Vera Sandbergs Allé och Lina Palmqvist för vänskap och de bästa samtalen i lunchrummet och på krogen!

Ett stort tack också för den underbara gemenskap jag upplevt med andra doktorander i etnologi från övriga lärosäten i Sverige och Finland genom textinternat, konferenser och skrivarläger. Särskilt vill jag nämna Evelina

Liliequist, Maria Björklund, Elin Franzén, Kim Silow Kallenberg och Jenny Ingridsdotter. För etnologisk gemenskap vill jag tacka mina kollegor i Etnologiska föreningen i Västsverige; Annika Nordström, Lina Midholm, Eva Wolf, Ninni Trossholmen, Björn Ohlsson och Julia Mielke.

Ett stort tack för ekonomiskt bidrag att färdigställa avhandlingen riktas till Helge Ax:son Johnsons stiftelse och Kungliga och Hvitfeldtska stiftelsen. Tack också för resebidrag från Kungl. Gustaf Adolfs Akademien för svensk folkkultur.

Pernilla Stenvall, älskade vän, tack för att du finns och delar min vardag! Till vännerna Lisa Furberg, Anna Thor, Sara Anderberg, Åsa Palmberg och Anna Locke – överkligt bra är ni! Mamma Irene, tack för att din dörr alltid står öppen när jag behöver ”vila upp mig”. Svärmor Marie-Louise, tack för att du alltid ställt upp när det har behövts. Sist, men inte minst – Fredrik, Ralf & Frasse – för hem, kärlek och trygghet.

Göteborg i oktober 2020,
Susanna Rolfsdotter Eliasson

INNEHÅLL

1. En ny generation stugägare	1
Syfte.....	3
Teoretiska utgångspunkter.....	4
Generation som analytiskt begrepp.....	4
<i>Generation X och Y</i>	5
Klass och livsstilsrum.....	6
<i>Bourdieu i senmodern svensk kontext</i>	10
Narrativ analys – identitetsskapande i dialog.....	12
Personliga erfarenhetsnarrativ.....	14
Tidigare forskning.....	15
Fritidsboende.....	15
Boende, konsumtion och berättelse.....	16
Metod och material.....	18
Ett fält blir till – om reflexivitet.....	18
Fältarbetets fotografier.....	24
Vad kallar ni det?.....	25
Husägarna – informantförteckning.....	26
Disposition.....	28
2. Från adligt sommarnöje till egen stuga	29
Mot kusten.....	30
Idealsamhällen och utopier.....	32
En egen utsikt.....	33
Det funktionalistiska stuglivet.....	35
Fritidshus efter 1960.....	38
3. Berättelser om fritidshus i nutid	41
Dröm, alternativ och komplement.....	41
Förväntningar på livet.....	44
”Undra om vi kommer åka den här vägen igen?”.....	47
Stad och land.....	57
Den hotfulla staden och den trygga landsbygden.....	60
Andra människor.....	63

Ägarskap och dissonans.....	68
Förvaltande och generation.....	72
Platsskapande och traderat berättande.....	76
Berättelser om närhet och avstånd.....	79
4. Tiden som upplevelse.....	83
Tid och samhälle.....	84
Cyklisk tid.....	86
Inre och yttre tid.....	88
Tid och minne.....	91
Tid som resurs.....	93
Tidsfördriv.....	96
Tidspress, egentid och kvalitetstid.....	97
Fritidshustid.....	99
5. Från idé till rum.....	101
Bilden av sommarstugan.....	101
Ett enkelt ideal.....	105
Vardagsrum.....	107
Sängen - en möbel som byts ut.....	119
Snygg retro eller bara gammalt?.....	120
Furu och färg.....	123
Plats för kitsch.....	130
Uppåt väggarna.....	134
Två hus – två världar.....	135
Medveten konsumtion som kapital.....	138
En ny generations fritidshus.....	143
6. Meningsskapande praktiker.....	149
Resan.....	149
Bilen.....	153
Vila i arbete.....	155
Trädgårdens möjligheter och begränsningar.....	160
Handla, laga, äta.....	165
Tv-tittande - en lågt värderad praktik?.....	168
#Stugan – fritidshus i sociala medier.....	172
Plats för gäster.....	175
Rastlöshet och lugn.....	178
Hon eller han?.....	181
Barnen i fritidshuset.....	184

En ny generations praktiker	188
7. Urban livsstil med fritidshus	191
Fritidshusets förutsättningar	192
Urban, medveten och reflexiv medelklass	195
Kontinuitet och förändring	197
Det goda livet här och nu	198
En samtidsundersökning av medelklass, boende och livsstil	200
Epilog	203
Summary	205
1. Introduction	205
2. From recreation for the nobles to the common cottage	206
3. Stories of second homes in present time	207
4. Time as experience	208
5. From idea to interior	208
6. Meaning-making practices	209
7. Urban lifestyle with second home	210
Källor och litteratur	213
Litteratur	213
Tidningsartiklar	230
Otryckta källor	230
Intervjuer	230
Fältanteckningar & fotografier	231
Internetkällor	231
Signerade blogginlägg	231
Övriga	231

BILDFÖRTECKNING

Bild 1: Borgerlig sommarvilla från slutet av 1700-talet	30
Bild 2: Kustlandskap i nordöstra Skåne	31
Bild 3: Enskilt läge. Torp i Södermanland	36
Bild 4: Tidstypisk, välvårdad, liten sommarstuga från mellankrigstiden	37
Bild 5: Martinas och Tomas missionshus i Småland	49
Bild 6: Emmas och Juans 1970-talsstuga	78
Bild 8: Tvättstall utomhus hos Evelina och Daniel	89
Bild 9: Framför brasan på torpet	94
Bild 10: Petters och Jessicas torp	104
Bild 11: Vardagsrummet i Evelinas och Daniels fritidshus i Halland	108
Bild 12: Dukat i vardagsrummet hos Gabriella och Anders i Skåne	110
Bild 13: Familjeporträtt placerat på skänken	110
Bild 14: Salen i Martinas och Tomas missionshus i Småland	111
Bild 15: Vardagsrum med fönster mot altanen och sjön	113
Bild 16: Vardagsrummet hos Maria och Patrick i Dalarna	115
Bild 17: Vardagsrummet hos Maria och Patrick efter parets renovering	116
Bild 18: Vardagsrummet hos Emma och Juan i Östergötland	117
Bild 19: Vardagsrummet hos Ebba och Kalle i Bohuslän	121
Bild 20: Medaljongtapet i köket i Emmas och Juans fritidshus	129
Bild 21: Nostalgiska trädgårdsdekorationer i form av väderkvarn	131
Bild 22: Stringhylla i köket hos Ebba och Kalle	132
Bild 23: Utedasset hos Emma och Juan	133
Bild 24: Klocka och tallrikar på väggen i köket hos Gabriella och Anders	134
Bild 25: Storstugan i Petters och Jessicas torp	141
Bild 26: Bagageutrymmet innan avfärd mot Skåne	151
Bild 27: Hängmatta hos Johanna och Kristoffer	157
Bild 28: Plats för odling hos Tomas och Martina	162
Bild 29: Egenodlad potatis skördas ur landet hos Gabriella och Anders	164
Bild 30: Platt-Tv hos Gabriella och Anders	172
Bild 31: Plats för gäster hos Evelina och Daniel	176
Bild 32: Evelinas och Daniels stuga i Halland	187
Bild 33: Johannas och Kristoffers stuga från entrésidan	198
Bild 34: Parkering, endast för stugägare	202

1. EN NY GENERATION STUGÄGARE

Det var ingenting jag funderade över då, hur det kom sig att jag drömde om ett torp. Jag köpte torpet i Västergötland 2010 och ägde det i fem år innan livets omständigheter gjorde mig tvungen att sälja. Stugägandet är ett avslutat kapitel i mitt liv, men erfarenheten av att äga stuga är något jag delar med många svenskar. Statistiska centralbyrån anger att ungefär hälften av alla svenska hushåll under 2010-talet haft tillgång till fritidshus¹. Det kan tyckas många, men arbetet med den här avhandlingen har gjort förekomsten av stugor och stugområden på den svenska landsbygden påtaglig för mig.

Generationer svenskar har sedan industrialiseringen av Sverige, under slutet av 1800-talet, flyttat till städer men samtidigt längtat tillbaka till landsbygden. Ett sätt att återvända har varit att bli fritidsboende där. Jag är själv inte uppvuxen med sommarstuga men jag minns hur flera av mina vänner i grundskolan brukade åka med sina familjer till stugan under skolloven. Föräldrarna ägde stugorna och vissa hade tagit över efter äldre generationer. Det fanns till och med vänners föräldrar som hade ärvt flera hus på olika platser i landet. Någon hade mindre än en timma att åka till sommarstället medan någon annan hade fyra-fem timmars bilresa från villan i Småland till stugan vid havet. Avståndet verkade inte spela någon roll, när semestern började packades bilen till bryningsgränsen och permanentboendet bomrades igen för sommaren.

Föräldragenerationen, som vanligen var 40-talister, kunde äga både villa eller radhus *och* stuga som bevis på lyckad samhällsetablering. Många av dem hade gjort en klassresa. Men varför, som jag, köpa ett fritidsboende på 2010-talet? Packa bilen, klippa gräs, måla staket och diska för hand. Nej, då bokar väl de flesta barnfamiljer hellre en semesterresa all-inclusive? Ett par i 30-årsåldern

¹ www.scb.se, åtkomst 2020-02-18.

föredrar väl att upptäcka något exotiskt ställe eller njuta av en långhelg på hotell i Berlin eller New York?

Svenskarnas charterresande på semestern kom igång under 1950-talet (Wolf 2001) och att resa utomlands var etablerat på bred front när de som föddes under 1970- och 1980-talen, dagens 30–40-åringar, växte upp. Detta är min generation och den kan tyckas ha gjort resandet till sitt signum. Det verkar finnas en vilja att upptäcka världens alla hörn, helst genom annorlunda resmål där få turister tidigare satt sin fot. Sociala medier gör dessutom att dagens resenärer slipper vänta på framkallning av fotorullar för att kunna visa semesterbilder för en samlad skara familj eller vänner. Istället sker omedelbar respons på resorna i form av tummar och likes från följare, familj, arbetskamrater, gamla skolkamrater och bekantas bekanta. Samma generation av sjuttio- och åttioitalister beskrivs ofta som flexibel och ibland rotlös. Så varför skulle de skaffa fritidshus på svenska landsbygden? Vill de verkligen återkomma till samma plats varje semester eller långhelg, rota sig där och ta på sig allt det arbete som ett fritidshus innebär? Dessutom är det väl ingen i den här åldern som har råd med dubbla boenden längre?

Mellan 2014 och 2017 ökade antalet sidvisningar för fritidshus med 100 procent, uppger bostadsajten Hemnet². Att många klickar sig in på bilder av fritidshus betyder förstås inte att de köper något, men kanske stämmer det som Hemnet hävdar, att många i alla fall funderar på att realisera en stugdröm? Vid tiden för avhandlingsprojektets början tog en vän till mig och hennes sambo steget och köpte en liten 1950-tals villa i en bruksort i Skåne för 600 000. Paret bor centralt i en hyresrätt i Göteborg med ett barn i förskoleålder. De är födda på 1970-talet, har båda rest mycket och min vän har i perioder bott utomlands. Paret befinner sig, vid tiden för avhandlingens tillkomst, i en livsfas då de kan tänkas ta beslut om hur de vill bo i ett längre perspektiv. De valde att stanna i hyresrätten och köpa fritidshus.

Avhandlingen tar sin utgångspunkt i fritidshusliv mellan åren 2015–2020. Den handlar om boende och livsstil, klass, generation och narrativ identitet. Samtliga intervjupersoner har permanentboende och jobb i centrala delar av Stockholm eller Göteborg. Deras längtan efter en fast punkt i tillvaron har blivit tillräckligt stark för att exotiska resmål och långhelger i pulserande storstäder ska få minskad dragningskraft. Bilder de delar i sociala medier visar istället uppkavlade ärmar och spadar i grönsaksland. Men hur går det till när en ny generation svenska stadsbor ur medelklassen bestämmer sig

² www.hemnet.se, åtkomst 2020-02-06.

för att sommarstuga är något för dem? Hur passar fritidsboendet in i deras senmoderna³ urbana livsstil?

Syfte

Ur ett etnologiskt perspektiv är fritidsboendets kontinuitet och förändring i svensk kontext intressant. Både i termer av kulturarv och förnyelse då stugliv fortsätter att locka på 2000-talet. Avhandlingen undersöker fritidsboendets förutsättningar för en ung generation svensk, mindre kapitalstark, medelklass med specifika erfarenheter av sen etablering på arbets- respektive bostadsmarknaden. Studien ämnar bidra med ny kunskap inom ett etablerat forskningsfält genom att fokusera på fritidshusets betydelse i relation till livsstil för individer som väljer att köpa, eller genom arv förvalta, fritidshus under åren 2015–2020. Syftet med avhandlingen är *att analysera motivationen till förvärvande och erfarenheter av ett eget fritidshus hos individer med permanentboende i svensk storstad, födda på 1970- och 1980-talen. Vidare är syftet att belysa hur fritidshusägarnas framställningar av ideal och praktiker i förhållande till livsstil kan förstås i relation till narrativ identitet, generations- och klasstillhörighet.*

Följande delfrågor ligger till grund för arbetet.

- Vilka erfarenheter, drömmar och värderingar har påverkat valet att skaffa fritidshus?
- Vilka premisser, ideal och praktiker i förhållande till konsumtion av bostäder och inredning har resulterat i förvärvandet av det aktuella fritidshuset och dess inventarier?
- Vilka praktiker förknippas med fritidshuset och hur framställs dessa i relation till vardagen i staden och en meningsfull livsstil?
- Hur berättar intervjupersonerna om sig själva som urbana medelklass-subjekt i 2010-talets svenska storstäder?

³ Begreppet senmodernitet förespråkas, framför till exempel postmodernitet, av Johan Fornäs (1995) som menar att tidsdimensionen är grundläggande för analys av kulturella fenomen men framhåller att moderniteten inte kan ses som utbytt mot någon fundamentalt ny och annorlunda epok (ibid:35).

Teoretiska utgångspunkter

Generation som analytiskt begrepp

Begreppet generation hänvisar till individer födda under ungefär samma tidsperiod. Ofta definieras då en generation som född under ett specifikt årtionde, exempelvis "40-talister" (Rasmussen 1983). Uttryck som "min generation", "den tidigare generationen" och "en ny generation" är vanligt förekommande i vardagligt tal och inte minst i medier, i syfte att definiera och förstå likheter inom och skillnader mellan åldersgrupper. Sociologen Karl Mannheim (1952) ansågs nyskapande för sin tid i teoretisk behandling av generation som sociologiskt fenomen då han menade att generationstillhörighet innehar lika stor potential att forma en individ som kultur eller klasstillhörighet (Pilcher 1994:481). Generation är ett koncept som förstärker föreställningen om att tiden på ett självklart sätt kan delas in i avgränsade perioder (Nash 1978:1). Att definiera exakta gränser för var en generation slutar och en annan tar vid har dock aldrig varit poängen med generation som analytiskt begrepp. I avhandlingen finns således ingen önskan att determinera specifika årtal för var gränserna mellan generationer går. Jag vill inte påstå att det finns generationsspecifika erfarenheter vilka delas av *samtliga* individer födda under en viss tid. Genom avhandlingens fokus på generation hävdas dock att den tid då intervjupersonerna växte upp *har* betydelse då de skapar mening i sina liv som vuxna. Den innebär att de, i någon mån, delar erfarenheter vilka påverkar deras världsbild (jfr Gerholm 1993, Mannheim 1952).

När en generation av 70- och 80-talister ringas in i min studie är det givetvis en konstruktion och det bör poängteras att det innebär en renodling. Denna kan uppfattas exkluderande av den individ som inte känner igen sig i beskrivningen av "sin generation". Användandet av begreppet generation har även på olika sätt påverkat fältarbetet. Det finns en risk att jag "erbjudit" intervjupersonerna ett sätt att tänka och tala om sig själva som generation (jfr Blehr 1993:107). Jag anser dock att denna risk inte varit överhängande utan att intervjupersonerna snarare verkat vana vid att tala om sig själva som generation. För min studie anser jag att begreppet är analytiskt fruktbart för att problematisera 70- och 80-talisters fritidsboende. Generationsbegreppet gör det möjligt att belysa erfarenheter och värderingar som påverkar hur individer i samma ålder gör sitt fritidsboende samt om, hur och var det går att skönja kontinuitet och förändring i förhållande till forskning om tidigare perioders fritidshusägare.

Generation X och Y

Mina intervjupersoner tillhör en åldersgrupp som ofta i populärvetenskapliga, skönlitterära och mediala sammanhang, delas in i två olika kohorter, *Generation X* eller *Y*.⁴ *Generation X* har exempelvis ringats in som personer födda 1960–1980 (NE.se). De har beskrivits som ”dagisgenerationen” eller ”den ironiska generationen” (ibid). *Generation Y* har i sin tur fått representeras av personer födda 1980–2000 och kallats ”MTV-generationen” (NE.se) eller ”lustgenerationen” (Bergqvist 2009). Enligt NE kommer benämningarna av att ”varje generation kännetecknas av specifika karakteristika, som formas av den tidsanda och de ideologiska och materiella villkor den socialiseras inom”⁵. Detta tar sig då uttryck i förväntningar, vanor och värderingar vilka skiljer ut generationerna. När *Generation X* behandlas är det inte sällan i termer av en ökad exponering av jaget eller ett fördröjt inträde i vuxenlivet och dessa karaktäristika hänvisas till efterkrigstidens konsumtionsmönster, modernisering och generationens självklara tillgång till välfärdssamhället under hela uppväxten.

I relation till konsumtionssamhället ringas generation ofta in, med tillhörande livsstilsvärderingar, i egenskap av konsumentgrupp (Sparke 2013:118). Genom att anlita marknadsföringsexperter antas företag kunna få hjälp med att förstå olika generationer, vad de efterfrågar på marknaden och varför.

Ett exempel på detta är då varumärkesutvecklaren Micco Grönholm ringar in *Generation X* som personer födda mellan 1965 och 1984. De konsumerar varor som hör till deras ålder, men på basis av andra kriterier än tidigare generationer, menar han. Till sitt CV räknar Grönholm bland andra möbelföretaget Ikea, sko- och klädmärket Converse samt Svanen miljömärkning. Grönholm hävdar att *Generation X* har en cynisk syn på traditionell reklam. Han menar att de därför enbart kan nås genom att avsändaren av reklamen sätter sin vara i ett sammanhang som tilltalar deras vilja att skapa en bättre och mer rättvis värld⁶.

Ytterligare exempel ges av europachefen för det företag som äger kanalen MTV, Matthias Behrer. Denne definierar *Generation Y* som personer födda mellan 1983 och 2003⁷. Behrer stöder sig på en intervjuundersökning utförd

⁴ Se till exempel Douglas Couplands roman *Generation X: tales for an accelerated culture* från 1992, eller artikeln ”*Generation Y tar över*” i Svenska Dagbladet Näringsliv, svd.se, åtkomst 2018-05-05.

⁵ <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/generation-x>, åtkomst 2018-05-05.

⁶ The Brand-man. Micco.se. åtkomst 2018-05-06.

⁷ Intervju i Svenska Dagbladet Näringsliv, Svd.se. åtkomst 2018-05-06.

av det egna företaget då han beskriver hur Generation Y är ”den första generationen som har växt upp med internet som en självklar del av sina liv, och som hela livet har varit en kommersiell målgrupp”. Han menar vidare att ”det har fostrat dem till att vara kritiska. Det går inte att lura dem med ett kommersiellt budskap. Och de kan uttrycka sig via sociala medier och sänka ett företag totalt”. Vidare hävdar Behrer att Generation Y surfar mellan stilar, experimenterar med olika identiteter och kan tillhöra olika subkulturer, allt beroende på vilket humör man är på när man vaknar på morgonen”.

Ovanstående utgör godtyckliga exempel på berättelser om de olika generationer som intervjupersonerna kan identifieras inom och deras världsbild. Presentationen ovan är tänkt som ett sätt att ta avstamp i populära föreställningar som många känner igen då de cirkulerar i den senmoderna svenska kontexten. Dessa kan därmed tänkas ha influerat intervjupersonernas egna utsagor om sig själva som generation i konsumtionssamhällets vardag.

Generationstillhörighet kan självfallet inte stå som ensam förklaring till erfarenheter eller handlingar. Ett intersektionellt perspektiv bildar utgångspunkt för min förståelse av hur olika sociala kategorier går in i varandra. Perspektivet innebär en förskjutning från att enbart beakta enskilda kategorier till en analys av interaktion mellan en variation av sociala kategorier (de los Reyes & Mulinari 2005:8). Med andra ord, en individ påverkas inte bara av huruvida hen identifierar sig själv som 80-talist, utan även av klass, genus, etnicitet, ålder och så vidare. Sociala kategorier bör snarare förstås som ständigt sammanflätade och omöjliga att separera från varandra i identitetskonstruktioner (Lykke 2003). Att särskilt uppmärksamma generation och klass ska därmed inte förstås som att de i *alla* sammanhang är överordnade andra sociala kategorier eller innehar högre förklaringsvärde. Dock är det fruktbart för avhandlingen att analysera hur främst dessa båda kategorier sammanflätas i studiet av en ny generation svensk urban medelklass och deras livsstil med fritidshus.

Klass och livsstilsrum

Socioekonomiska förutsättningar har självklar betydelse för vilka som har möjlighet att äga ett fritidshus oavsett standard och utförande. På samma sätt har det betydelse för individers självförståelse i det senmoderna svenska samhället (Karlsson 2005:5). Intervjupersonerna i den här avhandlingen tillhör medelklassen, i bred bemärkelse, då sambandet mellan klassspecifika resurser och livschanser återopas (Hörnqvist 2016:29). Avhandlingen hade från början inte som utgångspunkt att undersöka om eller hur klass uppfattades som en ”påtaglig realitet” i intervjupersonernas vardagsliv (jfr Ahrne 1995:12).

Trots detta gjorde klasspositioner sig påmindas genom projektet, vilket ledde till slutsatsen att de skulle behöva ges utrymme i analysen.

Begreppet medelklass sammanfattar en bred grupp med stor inbördes spännvidd och att använda det oreflekterat är således att effektivt bortse från all heterogenitet. En forskare som intresserat sig för medelklassen är den amerikanske sociologen Erik Olin Wright. Wright tar avstamp i marxistisk klassteori vilken, mycket förenklat, utgår från i huvudsak två positioner, de som äger produktionsmedlen och de som äger sin arbetskraft (jfr Karlsson 2005:13f). Det som intresserat honom är hur många individer i det utvecklade kapitalistiska samhället inte verkar passa in i den här polariserade bilden och hur samtliga då blir ”medelklass” (Wright 1997: xxvii). Frågan är vad det betyder att vara ”medel”. Wright menar att det innebär ”en motsägelsefull klassposition” (ibid: 19 ff).

Det finns även en risk med begreppet medelklass i forskningssammanhang där det kan komma att bekräfta sig självt i ett cirkelresonemang (Mörck 1997:58). Med utgångspunkt i empirin går att konstatera att intervjupersonerna har tillgångar, som ekonomiskt kapital och utbildning, men det finns variation bland dem och det kan därmed verka förenklande att tala om dem som en grupp. I Bruno Latours (1998) performativa definition av samhället diskuteras makt som ”en konsekvens av, istället för orsak till, kollektivt handlande” (ibid:49). Enligt denna tanke blir utmärkandet av klassposition i sig verkninglös som ensam förklaring till individens handlande. Istället skulle klass kunna förstås som en effekt av handling i nätverk bestående av mänskliga och icke-mänskliga beståndsdelar. En performativ analys av klass skulle belysa, till synes stabila, sociala kategoriers processuella karaktär och på så sätt undvika de fallor som tangeras ovan med utpekandet av en individs medelklassposition. En viktig kritik mot detta synsätt är att klass inte bara kan förstås som något som görs av individer eller grupper, det är också något som appliceras *på* individer och grupper *av andra*. Det finns en trögörlig varaktighet i människors sätt att bedöma och ”klassa” sig själva och andra som tydliggörs inte minst i livsstilar och smakpreferenser. Under de intervjuer vilka ligger till grund för avhandlingens analyser har intervjupersonerna beskrivit sina yrken och ekonomiska resurser, bland annat som svar på frågan hur mycket fritidshuset har kostat samt om de har reparationsfonder och så vidare. Svaren har gett en grundläggande förståelse för intervjupersonernas sociala positioner och handlingsutrymme, men det är under samtal om attityder och praktiker i relation till ideal och värderingar som positioner verkligen kommit till uttryck och låtit sig analyseras. I avhandlingen har därför en förståelse av hur klass görs

i sociologen Pierre Bourdieus mening gjorts verksam utifrån ett antagande om att intervjupersonerna, trots olikheter, har liknande klassbetingelser vilka genererar liknande praktiker och strategier i förhållande till livsstil⁸. Inte minst inom fraktioner av medelklassen kan Bourdieus teori om fält, smak, strategier och distinktion fungera för att urskilja och förstå attityder, handlingar och praktiker hos individer med ”symboliska och materiella tillgångar av jämförbar art” (Broady 1996:48). Denna position, inom det breda spektrum som kallas medel, kan tänkas öka behovet av inbördes distinktion.

Pierre Bourdieus bidrag till förståelsen av hur klass görs ligger i teoretiska perspektiv där klass bestäms genom tillgång till olika typer av symboliskt kapital. Klasskillnad, menar Bourdieu, skapas lika mycket genom tillgång till pengar som genom smakdistinktioner vilka manifesteras i livstilsval genom konsumtion av till exempel inredning, kläder, upplevelser, musik, mat, litteratur och nöjen (1984a).

Bourdieu använder koncepten habitus, fält och symboliskt kapital för att skapa förståelse för hur klass hänger samman med status, ett samband tidigare diskuterat av Max Weber i form av relationen mellan förfogandet av klassspecifika resurser och livschanser (Hörnqvist 2016:29). I verket *Distinction. A social critique of the judgement of taste* (1984a) behandlar Bourdieu relationen mellan olika gruppers socioekonomiska position och deras *livsstil*, en relation som kan sägas gälla i alla socialt stratifierade samhällen. Smaken, menar Bourdieu, utmärker på ett essentiellt sätt då ”taste is the basis of all that one has – people and things – and all that one is for others, whereby one classifies oneself and is classified by others” (1984a:49). Visserligen behandlar Bourdieu sociala förhållanden i 1960-talets Frankrike, men de teoretiska koncepten kan appliceras på svensk senmodern kontext, förutsatt att hänsyn tas till partikulariteter i tid och rum.

Bourdieu menar att det går att betrakta samhället som ett socialt rum där olika grupper i sin tur har *livsstilsrum*. Dessa sociala utrymmen i rummet organiseras genom en uppsättning relationer mellan smak och position i det stratifierade samhället (1984a:165). I livsstilsrummen sker klassificerbara praktiker och görs klassificerande bedömningar av den egna gruppen och de andra. En särskild logik hjälper gruppen och individen att klassificera och värdera, genom att överse vad som anses legitimt. Denna logik både härstammar

⁸ Begreppet livsstil definieras av sociologen Anthony Giddens (1991) som ”en mer eller mindre integrerad uppsättning praktiker som en individ följer, inte bara därför att sådana praktiker tillfredsställer nyttobehov, utan därför att de ger en materiell inramning till en speciell berättelse om självidentiteten” (ibid:101).

från, organiserar och uttrycker, gruppens position (ibid, Bennet 2010:xix). Individer inom samma sociala grupp delar således ett antal meningsskapande symboliska praktiker inom exempelvis konsumtion av inredning, mat, kläder, fritidsintressen och nöjen. Vidare bör positioner i det sociala rummet förstås inom ett system av positioner, eller, ett system av *skillnader* där en position utmärker sig genom allt den står i opposition till (1984a:166f).

Till grund för individers och gruppers förmåga att förstå och ta till sig den logik som styr praktiker och bedömningar inom livsstilsrummet ligger vad Bourdieu kallar *habitus*. Begreppet härstammar från latinets ord för *vana* och kan definieras som det förkroppsligade ”system av dispositioner som bestämmer hur människor handlar, tänker, uppfattar och värderar i givna sociala sammanhang” (Broady 1996:51). Klasshabitus, kan således definieras som den förkroppsligade formen av klassens betingelser (Bourdieu 1986:251). Handlingar, val och strategier springer ur mötet mellan den habitus människor bär med sig och de sociala omständigheter de möter (Broady 1996:52). *Symboliskt kapital* utgörs av de tillgångar, ekonomiska, sociala eller kulturella, en individ har inom ett bestämt socialt sammanhang, eller vad Bourdieu benämner *fält*. Vilket kapital som är mest gångbart på ett specifikt fält och hur en individ sedan handlar eller värderar beror med andra ord på vilket sammanhang, vilket fält, hon befinner sig inom. Bourdieu sammanfattar detta genom formeln (habitus) (kapital) + fält = praktik (1986:251). Socialt och kulturellt kapital tillskansas genom klassbetingade inlärningsprocesser för att sedan spelas ut inom det fält där individen önskar vinna anseende. Livsstilsrummet, menar Bourdieu, konstitueras i relationen mellan de två förmågor som definierar habitus, den att producera klassificerbara praktiker och produkter och förmågan att skilja ut och uppskatta dessa (1984a:166). Klass blir, med detta synsätt, en fråga om både tillgång till ekonomiskt kapital *och* socialt och kulturellt kapital där det ekonomiska kapitalet inte nödvändigtvis är överordnat.

Donald Broady poängterar att inte alla sociala sammanhang är fält i Bourdieus mening (1996:42). Etnologen Lars Kaijser (1999) som forskat kring lanthandlare utifrån Bourdieus fältteori, föreslår lanthandlarnas sammanhang som *fältlikt* (ibid:17). Vad kan då sägas göra mina intervjupersoners sociala sammanhang fältlikt? Går det att förstå sammanhanget som autonomt i sann Bourdieusk mening? Etnologen Lisa Wiklund (2012) diskuterar det fältliknande sammanhangets gränsdragningsproblematik i sin avhandling om unga kreativa japaner i New York. Wiklund lyfter hur fält ofta överlappar och går in i varandra och hur gränsdragningar kring dem därför alltid kan göras på en mängd olika sätt (ibid:30). Ett socialt fält uppstår, enligt Bourdieu, där

människor strider om symboliska eller materiella tillgångar som är gemensamma för dem (Broady 1996:63). ”Man vet att man i varje fält finner en kamp – och man måste således söka efter dess specifika former” (Bourdieu 1984b:131). På fältet sker ett spel mellan agenter och Bourdieu menar att den som engagerar sig i fältet underförstått accepterar spelets förutsättningar samt bidrar till spelets reproduktion (ibid:133). Intervjupersonerna i avhandlingen kan sägas befinna sig i ett sammanhang som utgör ett abstrakt rum med en specifik social gemenskap. I denna gemenskap baseras positioner i det sociala rummet i hög grad på kulturellt kapital snarare än ekonomiskt. Gränsdragningar kring fältet kan i det här fallet förstås som konstruerade genom etnicitet, klassposition, generationstillhörighet och geografiskt rum samt genom specifika konsumtions- och narrationspraktiker. Liksom hos Kaijser (1999) och Wiklund (2012) utmärks fältet av en låg grad av kodifiering vad gäller tillträde, det vill säga gränserna är svårdefinierade, genomträngliga och dess legitimerande principer karaktäriseras genom en mångfald av definitioner (Bourdieu 2000:328). Det finns trots det en hel del som anses värt att försvara och reproduceras av intervjupersonerna inom det sociala fältlika sammanhang jag valt att benämna *den medvetna urbana livsstilens fält*, vilket avhandlingen kommer att visa. Fältet kräver specifika investeringar, specifika ställningstaganden samt ger specifika vinster. Trosföreställningar, inträdeskrav och vinster på *den medvetna urban livsstilens fält* kännetecknas av hur dess agenter tar ställning i samhällliga och politiska frågor, vad de håller för viktigt och sant, deras smakpreferenser samt viljan att vinna erkännande som medvetna och moraliska, ansvarstagande subjekt (jfr Kaijser 1999:16f).

Varje fält har sin *doxa*, vilket är det samlingsbegrepp Bourdieu använder för det specifika fältets outtalade överenskommelser om betydelsefulla värden som dess agenter håller för viktiga. I relation till avhandlingens syfte är min avsikt att analysera de värden och överenskommelser vilka kan identifieras inom det aktuella fältlika sammanhangets *doxa*, samt hur fritidshuset och dess praktiker passar in i detsamma. Min analys kommer att uppehålla sig vid de värden som kan förstås som relaterade till en livsstil med fritidshus och olika strategier intervjupersonerna använder för att tillskanska sig och spela ut symboliskt kapital med utgångspunkt i detsamma.

Bourdieu i senmodern svensk kontext

Kritiker mot Bourdieu har menat att hans teoretiska modell från verket *Distinction* (1984a) är alltför hierarkisk och deterministisk i förhållande till det samtida samhällets dynamiska sammansättning (Sassatelli 2007:94ff). Den

bild Bourdieu ger av social stratifiering, vilken som sagt bygger på ett stort material från 1960-talets Frankrike, menar kritikerna, landar i ett dualistiskt resonemang och reduceras till frågan om antingen eller, samt genererar en uppfattning om att överklassens smak alltid sipprar ned genom samhällsskikten. En rad undersökningar som anlagt Bourdieus modell (ex. Lamont 1992, Sassatelli 1999, Warde 1997, Wiklund 2012) har kunnat konstatera att konsumtionsval inte alltid är uttryck för positionering inom en hierarkisk logik. Det är med andra ord inte alltid så att individer med mest ekonomiskt kapital och högst utbildning dikterar smaken i dagens konsumtionssamhälle. Snarare värderas kulturellt kapital allt högre i det nutida västerländska samhället när det kommer till utvecklingen av trender inom vissa typer av konsumtion.

Roberta Sassatelli föreslår vidare ett relativt autonomt *konsumentkapital* där strukturen för standardisering av smak skulle kunna skapas genom konsumtionspraktikerna själva (2007:95). Konsumentkapital kan förstås som resultatet av tidigare erfarenheter av konsumtion förvisso länkade med, men inte reducerbara till, enbart klass och utbildning. Därutöver inbegriper det massorienterade institutioner både inom och utanför marknaden, som varumärken och massmedia eller olika sociala rörelser. Det konsumentkapital Sassatelli föreslår kan därmed förstås som en form av generaliserat vetande, vilket alltmer erkänns i samhället som helhet (ibid:96). Det är även en typ av subkulturellt kapital som främst bejakas inom den specifika kulturella grupp där det är relevant och gångbart och som inte alltid reflekterar en individs övriga sociala tillhörighet, så som klass, ålder eller kön. Grupperns konsumtionsmönster, smakpreferenser och livsstil skulle då snarare länkas till företeisers (exempelvis återbruk), rörelser (vegetarianism) eller enskilda konsumtionsvarors (exempelvis bilens) kulturella historia, deras emotionella betydelse för individen och till vilken grad de är inbäddade i massinstitutioner (jfr ibid).

Med de premisser för det samtida samhället som Sassatelli (2007) lyfter fram i åtanke måste en analys av konsumtionsval i det senmoderna svenska samhället åberopa den kulturella distinktionens flytande gränser. Det blir därmed delvis problematiskt att enligt en hierarkisk modell fastslå vad som är god smak och vilka som äger förmågan att avgöra det. Att använda Bourdieus begrepp i avhandlingen grundar sig i ett antagande om att gränser må vara flytande och samtiden dynamisk och rörlig, men att klass trots allt görs på en mängd olika sätt i samhället, där konsumtion och smakdistinktioner fortfarande spelar en avgörande roll i individens ”klassande” av sig själv och andra.

Målet med avhandlingens klassanalys är att förstå hur intervjupersonerna själva skapar sina klasspositioner inom en fraktion av medelklassen utifrån de möjligheter och begränsningar som bestäms av deras tillgångar i form av olika typer av kapital, ekonomiskt, socialt och kulturellt.

Narrativ analys – identitetsskapande i dialog

Under samtalen svarade intervjupersonerna på frågor om sina fritidshus, men berättade därigenom så mycket mer. De berättade om sig själva och positionerade sig i relation både till de teman som frågorna rörde sig kring och sådant som de själva associerade till och valde att ta upp. På så sätt tog intervjuerna riktning utifrån dels mina på förhand formulerade frågeställningar och dels vad intervjupersonerna upplevde relevant att förmedla (jfr Ehn 1992:207). Resultatet blev i mångt och mycket utsagor och berättelser där intervjupersonerna framställde sin identitet och sina värderingar. Trots att identitet inte varit en ingång i projektet kom temat därför ändå att bli en viktig del i undersökningen. Insikten om det narrativa identitetsskapande funktioner, men även om de olika kollektiva kulturella berättelser om livet och samhället i stort och smått som dök upp i intervjuerna om fritidshuset blev incitament för att låta *narrativ analys* bli ett verktyg. Mitt analytiska intresse för det narrativa tar avstamp i frågan om vad berättelser och utsagor gör. Dessa förstås i avhandlingen som handlingar vilka används för att åstadkomma något (Nylund Skog 2002:16, Reissman 2008:11). Till detta hör ett intresse för hur det narrativa produceras tillsammans med en mottagare genom förhandling i det gemensamma sociala rummet. En ytterligare utgångspunkt för min förståelse av relationen mellan det narrativa och det sociala är att alla människor använder *berättelser* i det dagliga livet för att förstå sig själva och andra. Att forma, förmedla och lyssna till berättelser innebär att skapa meningsfulla mönster av det som annars skulle framstå som osammanhängande och slumpmässigt (jfr Salmon & Reissman 2008:2). Att framställa sig själv och sina handlingar narrativt stärker även på ett grundläggande sätt upplevelsen av att vara förankrad i specifik tidslig och rumslig kontext (Somers & Gibson 1994:67).

Teoretiska modeller för studier av berättelser utvecklades tidigt inom litteraturvetenskapen där struktur och uppbyggnad stod i fokus (Arvidsson 1998:18). Narratologen Catherine Kohler Reissman (2008) har beskrivit hur studiet av det narrativa sedan spred sig inom humanvetenskaperna under mitten av 1980-talet, då realism och positivism utmanades (ibid:14). Det narrativa forskningsfältet spänner nu över flertalet discipliner och definitio-

ner av studieobjektet är varierande beroende av kunskapsmål (jfr Holstein & Gubrium 2012:1f). Ett sätt att definiera *berättelse* är att den karaktäriseras av två eller flera kronologiska händelser med kausalt samband (Ochs & Capps 2001, Reissman 2008:3). Den kan även innehålla komponenterna beskrivning, värdering och förklaring (Ochs & Capps 2001:19). I avhandlingens empiriska kapitel där analysen fokuserar berättelser görs ovanstående definition gällande.

Socialfilosofen Paul Ricoeur (1985) har, med utgångspunkt i det narrativas existentiella betydelse – dess betydelse för att ge form åt upplevelsen av att vara människa i världen – skapat begreppet *narrative-identity* (jfr Johansson 2005:84). En av avhandlingens viktiga utgångspunkter är att individen upptäcker och utforskar sin identitet genom det narrativa. Den identitet som skapas med hjälp av det narrativa redskapet ska förstås som en produkt av individens reflekterande över sig själv och inte förväxlas med identitet som något essentiellt (jfr Johansson 2005:84). Den bör även ses som situationellt sammansatt för en specifik lyssnare, i en specifik kontext där vissa förgivettagna värden, förklaringsmodeller och metaforer cirkulerar i en särskild kultur (Reissman 2008:3, Wolanik Boström 2005:24)⁹. Studerandet av den narrativa dimensionen av identitet innebär därmed att förutsätta att handling endast kan förstås genom att identifiera de olika ontologiska och allmänna narrativ inom vilka människor placerar in och ”finner sig själva” (Somers & Gibson 1994:67).

Ett begrepp inom det narrativa fältet för att benämna den typ av allmänna narrativ Somers och Gibson refererar till ovan är *Grand narratives*, även kallat *kollektiva* eller *stora berättelser*. Folkloristen Ulf Palmenfelt (2014) har uttryckt det som att ”de stora berättelserna tydliggör både de gemensamma dragen och de särskiljande (inom en kulturell gemenskap): klass, genus, generation, religion och politisk övertygelse blir synliga på olika nivåer” (ibid:16, min parentes). När narrativ vilka kan identifieras som allmänna och ontologiska förekommer i eller kan relateras till det intervjupersonerna beskriver, benämns de *Stora berättelser* i avhandlingen.

Genom stora berättelser tolkas egna och andras erfarenheter i livet och identiteter återopas genom att ansluta sig till eller ta avstånd ifrån dem (Langellier & Peterson 2004:1). Det narrativa kan på så sätt förstås som en resurs både i skapandet av vår egen inre känsla för vilka vi är och för att kommunicera och förhandla denna identitet tillsammans med andra (jfr Linde 1993). Med

⁹ Här avses det antropologiska kulturbegreppet där kultur förstås som ”en mer eller mindre slutna helhet som innefattar alla livsaspekter, på grundval av de gemensamma vanor, föreställningar och värden som binder samman en given grupp människor” Fornäs (2016:20) (Se även Öhlander 2005:21).

denna utgångspunkt i identitet som dialogiskt och narrativt konstruerad frångås synen på identitet som en gång för alla fixerad och essentiell.

För att kunna arbeta utifrån denna utgångspunkt tar jag även hjälp av den gren inom det narrativa fältet som kallas *Dialogisk Narrativ Analys* (Frank 2012, Reissman 2008:105f). Sociologen Arthur W. Frank menar att berättelser alltid förekommer inom en dialog och att berättelsen *samtalar* med andra, både närvarande och föreställda (2012:35). Dialogisk Narrativ Analys tillhandahåller därmed verktyg för att närmare undersöka intervjupersonernas utsagor i dialog med dels kulturellt delade berättelser om samhälle och samtid, så kallade stora berättelser, och dels i dialog med mig som person och forskare med specifika intressen. Kontexten blir central och frågan om vilka faktorer som påverkar framställningen hamnar i förgrunden. Den dialogiska analysen fungerar för att belysa hur intervjupersonernas livsstil med fritidshus narrativiserar tillsammans med mig som mottagare och de framställningar som tar form inom denna specifika dialog (jfr Wolanik Boström 2005:24). Vad vill intervjupersonerna förmedla till mig i relation till ämnet och vilken kollektiv kunskap och vilka stora berättelser antar de att jag som lyssnare associerar till, är exempel på frågor som den dialogiska analysen aktualiserar.

Personliga erfarenhetsnarrativ

Den typ av narrativ som min empiri utgörs av behandlar *personlig erfarenhet* och bör på så sätt förstås som en representation av en verklig händelse, en subjektiv framställning av erfarenhet (jfr Frank 2012, Linde 1993). Norman Denzin skiljer ut *personal experience narrative*, här översatt till personliga erfarenhetsnarrativ, som genre och definierar denna som *de berättelser människor berättar om sina personliga erfarenheter* (1992:84). Begreppet lanserades främst genom den amerikanske sociolingvisten William Labov (1972) och har sedan utvecklats av den amerikanska folkloristen Sandra Dolby Stahl (1983). Personliga erfarenhetsberättelser kan i vid mening förstås som den typ av narrativ etnologer ofta studerar, berättelser ur livet vilka de flesta människor någon gång både berättat och lyssnat till. Kategorin är löst sammanhållen och skiljer sig från andra genrer genom sin vardaglighet (ibid:268). Kombinationen vardagligt innehåll, berättarens unika upplevelse, tillsammans med aspekterna form, stil och funktion intresserar forskare som studerar personliga erfarenhetsnarrativ (ibid). De tydligt formulerade berättelser som förekommer i avhandlingen tillhör denna kategori och analyseras med hjälp av Labovs modell, vilken beskrivs närmare, i relation till empirin, i kapitel 3. Fokus ligger främst på de delar av Labovs modell som hjälper mig

att analytiskt accentuera och behandla erfarenhetsnarrativens identitetsskapande funktioner.

Narrativ och praktik överensstämmer inte alltid, något de flesta någon gång har upplevt. Detta visar sig även i en del av intervjupersonernas utsagor då praktiker av olika anledningar står i motsats till de egna livsstilsidealerna. För analys av hur intervjupersonerna hanterar detta finner jag socialpsykologen Leon Festingers begrepp *Kognitiv dissonans* (1957) användbart. Jag föreslår vidare koncepten *personlig narrativ förklaringsmodell* samt *kompensatoriska argument*, vilka närmare presenteras i kapitel 6, för att förstå hur intervjupersonerna hanterar tillfällena då dissonans uppstår.

Tidigare forskning

Den här avhandlingen har fritidsboende i Sverige som utgångspunkt med ambition att belysa boende, livsstil, identitet, materialitet och konsumtion. Undersökning kan därför placeras i skärningspunkten mellan de forskningsfält där dessa områden fokuseras, med tonvikt på etnologiska studier.

Fritidsboende

En ingång till det etnologiska forskningsfältet om fritidsboende är Anders Gustavssons studie av kulturmötet mellan sommargäster från städer och västkustsamhällets invånare, *Sommargäster och bofasta* (1981). Där studerar Gustavsson beteenderelationer från slutet av 1800-talet och fram till 1970-tal ur ett kommunikationsperspektiv. Etnologen Orvar Löfgren har spårat ”stugkulturer”¹⁰ i boken *On holiday. A history of vacationing* (1999). Här fokuseras temat om det kontrasterande sommarlivet. Flera etnologer har riktat intresset mot fritidsboende vid kusten. Carina Sjöholm har till exempel forskat om fritidsboende utifrån de fastboendes perspektiv i en intervjuundersökning i skärgårdsmiljö (2002). Sommarstugor, båtliv, marin estetik och campingliv är några av de områden som uppmärksammas av författarna i antologin *Sommarliv – om minnen, drömmar och materialitet* (Gunnemark red. 2016). Frågelistmaterial kring fritidsboende i Finland, där det finns en tradition av fritidsboende likt den svenska, insamlat i början av 1990-talet ligger till grund för artiklar av etnologerna Lina Wahlström (2008) och Yrsa Lindqvist (2016).

¹⁰ Min översättning av Cottage cultures.

Bland relevanta studier om fritidsboende utanför etnologin kan nämnas konstvetaren Ann-Katrin Phil Atmers omfattande verk kring sportstugan som fenomen, *Livet som levdes där måste smaka vildmark* (1998). Från kulturgeografiskt håll har fritidsboende undersökts på olika sätt. Bland annat av Maja Lagerqvist som tagit sig an torpstugans omvandling från bostad för de fattiga till populär sommaridyll (2011). I antologin *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscape and Common Ground* (Hall & Müller, 2004) finns relevanta artiklar vilka rör fritidsboende i bland annat Sverige, Norge, Kanada och Australien. I Lena Jarlövs (1981) avhandling i arkitektur *Boende och skaparglädje* behandlas fritidshuset som komplement till lägenhetsboende och exempel på människors behov av skapande och autonomi.

Fritidsboende kan även förstås som en form av turism. Ur kulturellt perspektiv belyses fenomenet turism av etnologer i antologin *Nonstop: Turist i upplevelseindustrialismen* (O'Dell red. 1999b). Här lyfts vikten av en "upplevelse", gärna av en annorlunda karaktär, ett mantra vilket växt fram inom turismen sedan 1990-talet. Etnologen Eva Wolf har i sin avhandling studerat svensk turism utanför Sverige, i form av charterturism till Portugal (2001).

Boende, konsumtion och berättelse

Materialitet har i stort sett alltid intresserat etnologer, från 1800-talets folklivsforskare till idag. Under 1960- och 1970-talen inföll ett paradigmskifte som riktade det etnologiska forskningsintresset mot människors tankar, värderingar och inre upplevelser och en period av minskat intresse för ting och föremål blev följderna (Silvén 1999:92). Boendeforskningen har dock aldrig lämnat de materiella infallsvinklarna och ett uppsving för det materiella inom etnologin skulle komma. En tidig avhandling med modernt villaboende i fokus är Karla Werners *Egen härd* (1981). Författaren pekar bland annat på sambandet mellan önskan om att äga ett eget småhus och den materiella komfort som utgör ett normaliserande livsideal i svensk kultur.

På 1970-talet granskade Åke Daun livsstil i förort i boken *Förortsliv* (1974) där bostad, fritid och heminredning utgör några spår. Antologin *Människor och föremål* (Arvidsson m.fl. 1990) kan också nämnas, där ett av bidragen för övrigt behandlar fritidshusens utformning i norsk kontext (Rosander 1990). Under 1990-talet intresserade sig sedan flera etnologer för hem och boende (Gunnemark 1998, Londos 1993, Mörck 1991, Rosengren 1991). Här vill jag särskilt uppmärksamma Magnus Mörcks avhandling om klass, boende och identitet, *Storstadens livsstilar och boendekarriärer* från 1991. Annette Rosengren följer en generation 30–40-åringar tillhörande arbetarklass på

1980-talet i sin avhandling *Två barn och eget hus. Om kvinnors och mäns världar i småsamhället* (1991).

Det egna småhusets attraktionsförmåga som boendeform och symbolvärde för livsstil behandlas av sociologen Annika Almqvist i *Drömmen om det egna huset* (2004). Almqvists avhandling visar hur drömmen om det egna huset är stark genom olika samhällsklasser som både livsprojekt och livsstilsmarkör. Boende och förankringsprocesser genom konsumtion studeras även i marknadsförings- och konsumtionsforskaren Maria Fuentes avhandling om hur några unga män inreder och skapar hemmiljö i sina första hem under en 10-årsperiod på 2000-talet (2011). Fuentes intervjupersoner är män födda på 1970-talet och skapar hem på 2000-talet vilket ger beröringspunkter med intervjupersonerna i den här avhandlingen.

En tidig diskussion kring konsumtion av secondhandföremål gjordes av etnologen Cecilia Fredriksson i artikeln ”Loppmarknader och ruiner” i boken *Tycke och smak – sju etnologer om estetik* (1996). Ett exempel på etnologisk forskning kring materialitet från 2000-talet är Erik Ottosons avhandling *Söka sitt. Om möten mellan människor och föremål* (2008). Ett annat exempel är Eva Knuts undersökning om konsumtion i relation till bröllop och hur dessa görs i samspel mellan föremål och människor i avhandlingen *Något gammalt, något nytt* (2006). Ytterligare en etnolog som studerat fältet konsumtion, ur ett flertal perspektiv, är Helene Brembeck. Hon har bland annat ägnat sig åt barn som konsumenter (2001), barnfamiljer som kundgrupp hos hamburgerkedjan McDonalds (2007), 40-talisternas matkonsumtion (Brembeck m.fl. 2010) och, tillsammans med etnologen Niklas Sörum, marknaden för secondhand och vintage (Brembeck & Sörum 2017).

Flera etnologer har uppmärksammat det samband mellan människor, materialitet och narrativitet som är en utgångspunkt för avhandlingen (se till exempel Ek-Nilsson & Meurling 2014, Gunnemark 2006, Nylund Skog 2012, Wettstein 2009). Annie Woube (2014) pekar på det materiella och dess sammanband med platsskapande och hemkänsla i nya bostäder i sin avhandling om svenska livsstilmigranter som skapar hem på Costa del Sol i Spanien.

För att bättre förstå identitet som narrativ konstruktion har Katarzyna Wolanik Boströms avhandling, *Berättade liv, berättat Polen* (2005) utgjort en inspirationskälla. Därutöver har Lisa Wiklunds avhandling *Kreativa liv* (2012) varit behjälplig i analysen av intervjupersonernas positioneringar i det sociala rummet.

Metod och material

Ett fält blir till – om reflexivitet

Vetenskap kan förstås utifrån att det är, av forskaren och genom forskningsprocessen, *skapat* vetande. I det här projektet konstrueras en grupp individer som en ny generation fritidshusägare. När projektet tog sin början var tanken att enbart utgå från en ”ny generation” med egna fritidshus. Den så kallade ”nya generationen” var löst konstruerad kring en tanke om personer i samma ålder som jag själv var när jag köpte ett torp 2010, det vill säga omkring trettio år. Den utgångspunkten gav en informantgrupp till största delen bestående av etniskt svenska, heterosexuella, par med barn, vilka befann sig i en ålder där de kunde förväntas ta mer långsiktiga beslut om boende och livsstil och vilka relativt nyligen köpt fritidshus. Insikten om att detta skulle kunna vara en intressant och vid första anblick en relativt homogen grupp, med inbördes liknande premisser för fritidshusköp växte fram efter att ha genomfört de första intervjuerna. Den ledde till fler avgränsningar för arbetet. Intervjupersonerna i undersökningen har sitt primära boende i urban miljö, närmare bestämt i centrala delar av Stockholm och Göteborg. De är födda under 1970- och 1980-talen och de har förvärvat egna fritidsboenden som är lantligt belägna i förhållande till stadsboendet.

Hur forskningsprocesser går till och hur ett material skapas och analyseras för att generera vetenskaplig kunskap är frågor som förtjänar att återkommande problematiseras. Begreppet reflexivitet kan härledas till latinets *reflecto* vilket betyder ungefär ”böja bakåt”. Hur det gick till när etnologer började ”böja sig tillbaka” och tänka om det egna tänkandet är en berättelse som vanligtvis framställs kronologiskt. Traditionella folklivsforskare, etnologer och antropologer ansåg sig genom insamlingar, intervjuer och observationer komma åt och avslöja *verkligheten* sådan den var. Sedan *representationskrisen* på 1980-talet har forskare till följd av kritik från postmodernistiskt håll ifrågasatt den objektivistiska ståndpunkten och frågat sig vad som egentligen kan sägas om människor och deras verklighet genom etnografiska metoder (jfr Denzin 1997:3f). Även inom etnologin väcktes frågor kring vad forskaren egentligen fångar när hen intervjuar och observerar, transkriberar och analyserar insamlat material. Hur kom ”den Andras” levda erfarenhet att skrivas fram? Mången etnolog har rannsakat och bekänt under rubriken ”Reflexivitet”, begreppet som med Lena Gerholms ord, ”kom att beteckna forskarens begrundande av sitt eget tänkande” (1996:183).

Inom etnologin har, sedan reflexivitetens intåg i ämnet, problematiserandet av den egna forskarrollen även resulterat i en hel del metodlitteratur (se exempelvis Arvidsson 2001, Ehn & Klein 1994, Ehn & Löfgren 1996, Gunnemark 2011, Högdahl 2009, Pripp 1999). Utgångspunkt för diskussionen har varit synliggörandet av forskarsubjektet i texten, poängen att det är omöjligt att producera en text som inte bär spår av författaren. Alla texter är personliga (jfr Denzin 1997:218) och etnologen är mer ofta än sällan en del av det som studeras (Ehn & Klein 1994:10).

För mig syftar en reflexiv diskussion till att lyfta frågan om *vilken kunskap* om fritidsboende 70- och 80-talister min forskningsprocess genererar. Lena Gerholm vill använda begreppet *perspektivism* för att beskriva hur "kunskap alltid är kunskap ur ett visst perspektiv" (1996:187) och påpekar att det då blir nödvändigt att tydligt "formulera premisserna och utgångspunkterna, begreppen och syftena" (ibid). En reflexiv metoddiskussion har därmed, sedan många år tillbaka, sin givna plats i den etnologiska avhandlingen och de frågor antropologen James Clifford ställer kring den vetenskapliga textens produktionsförhållanden i inledningen till *Writing culture* från 1986 är fortfarande aktuella att ta i beaktande; "who speaks, who writes, when and where? With whom and to whom? Under what institutional and historical constraints?" (1986:13).

Det brukar framhållas att maktförhållanden alltid är inbyggda i forskning och att forskaren aldrig kan vara helt och hållet objektiv. Det är i min mening lika omöjligt att vara fullt ut reflexiv, totalt medveten om på vilket sätt varje steg i forskningsprocessen påverkas av forskarsubjektet (jfr Ehn & Klein 1994:12). Dessutom skulle ett försök att inta denna position innebära att texten riskerar bli ointressant och i det närmaste oläslig. Graden av reflexivitet i framställningen av slutprodukten av forskningen är således beroende av och begränsad genom själva formen, den akademiska texten (jfr Clifford 1986). Däremot anser jag det positivt i forskningsprocessen, i fältarbetet likväl som i analysen *och* skrivandet, att ta hjälp av egna erfarenheter och anlägga ett arbetssätt där forskar- och författarjaget *till viss del* blir synligt i texten (jfr Gerholm 1996:185). Det går inte att göra en gränsdragning mellan ett privat jag och ett forskarjag varför frågan *om* forskaren bör vara reflexiv blir överflödig, frågan är *hur*. Det finns också risker naturligtvis, ansatsen kan förstås som ett försök att legitimera texten genom att framställa forskarsubjektet som mer rationellt, sammansatt eller klokt, samt att den reflexiva diskussionen i vissa fall döljer mer än den uppklarar (jfr Andersson 2003, Ehn & Klein 1994, Nordberg 2005, O'Dell 1999a). Etnologen Tom O'Dells diskussion i antologin *Ta fan i båten* (1999a)

sätter fingret på det faktum att reflexivitet många gånger behandlas ytterst formaliserat och att etnologers diskussioner om reflexivitet, ofta oavsiktligt, snarare leder bort läsaren från frågan om forskningens politiska relevans (ibid).

Frågan om hur forskarsubjektet påverkar studier av människor som kulturvarer ser kommer troligtvis aldrig få något definitivt svar. Men det är i min mening inte svaret som är poängen, snarare medvetenheten om frågans relevans och värde för den reflexiva forskningsprocessen. Med det sagt finns det likheter mellan mig och intervjupersonerna i avhandlingen. Jag är i samma ålder och har liknande klassposition, jag lever i ett parförhållande och har barn i liknande ålder som intervjupersonerna. Jag har även tidigare bott i lägenhet i centrala Göteborg och köpt ett fritidshus, ett torp cirka två timmar bort med bil. På många sätt tillhör vi därmed samma fältliknande gemenskap, vilket har varit tydligt under fältarbetet. Detta har påverkat samtalen och det har blivit många samförståndsblinkningar oss emellan kring de olika teman som berörs. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att trots liknande erfarenheter är betydelsen, tolkningen, av erfarenheten inte nödvändigtvis densamma. Att förutsätta likhet och identifikation kan också verka för att dölja punkter där olikheter finns (jfr Lövgren 2009:67). Mellan mig och intervjupersonerna finns likheter, men det finns sannolikt även betydande skillnader, vilka vid våra möten kan ha undgått mig då jag identifierat mig med dem och deras livsstil.

Styrkan i kunskap genererad genom etnografisk metod är delvis att den utgör en relevant påminnelse om *svårigheten* att fånga fältet. Den synliggör på många sätt det undflyende i människans värld och de situationella egenkaperna i konstruktioner av kategorier som identitet, etnicitet, genus, generation, eller fritidsboende. Med andra ord i allt det som inte låter sig fångas i generaliseringar, siffror och statistik. Även den bästa etnografiska texten är en *partial truth* (Clifford 1986). Likaså vill jag lägga vikt vid det komplexa och partiella genom att understryka att den här avhandlingen bygger på *några* berättelser kring fritidsboende och att den därmed inte syftar till att ge någon helhetsbild av denna företeelse. Genom att lyfta fram och ringa in en urban medelklassgeneration i avhandlingen förstärks dock bilden av att en sådan existerar, med inbördes liknande premisser, drömmar och möjligheter, som avgränsad grupp. Detta oavsett om min analys uttryckligen påstår att den endast undersöker individers subjektiva berättelser.

Trots ovilja att ge en förenklad, idealiserad eller normerande bild av en komplex och dynamisk verklighet måste relativismen dock balanseras med ett visst mått av realism. För samtidigt hävdar jag att intervjupersonernas framställningar av fritidsboende, tillsammans med övrigt material i avhand-

lingen, utgör ett steg mellan enskilt och allmängiltigt. Det finns ett utsnitt av subjektiva verkligheter i enskilda intervjupersoners utsagor och min ambition är att med dessa ”stickprov” säga något om de premisser med vilka några människor i vår samtid lever. Som etnolog samlar jag in och beskriver multipla versioner av verkligheten (jfr Denzin 1997: xv). Utifrån en socialkonstruktivistisk utgångspunkt är jag medveten om att jag som forskare är medskapare av dessa verkligheter.

Avhandlingen bygger framförallt på ett material bestående av kvalitativa djupintervjuer utförda mellan 2015 och 2020. Kontakt med intervjupersonerna har etablerats via bekanta, kollegor och vänner. När jag beskrivit mitt projekt har jag fått förslag på personer att intervjuas. I några fall har kontakt etablerats, men intervju inte blivit av på grund av svårigheter att logistiskt genomföra ett möte. Intervjuerna utfördes i regel antingen i lägenheten i stan eller i fritidshuset, ofta beroende av vilket som passat intervjupersonerna bäst. Gabriella och Anders har intervjuats på båda platser, Frida intervjuades på sin arbetsplats. Med Johanna och Kristoffer, Anna och Olle, Ebba och Kalle samt Martina och Tomas har intervjuerna genomförts tillsammans med båda närvarande. I övrigt har Gabriella, Nina, Maria, Jesper, Frida, Emma och Evelina intervjuats utan sin partner närvarande. Anledningen till att det sett olika ut kan härledas till att studien inte haft något uttalat fokus på parrelationen, eller haft som utgångspunkt att båda i ett par skulle intervjuas tillsammans. I vissa fall har den andra parten inte haft möjlighet eller lust att vara med, i andra fall har den andra parten passat barnen under intervjun. Utöver intervjuer har jag gjort observationer i främst Gabriellas och Anders fritidshus, jag har följt paret under flera vistelser i fritidshuset, följt med Gabriella på shoppingrunda och fört regelbundna samtal om det dubbla boendet med både henne och Anders.

Övrigt material består av fotografier från fältarbetet, fältanteckningar, tidningsartiklar, inlägg i sociala medier, samt mäklarannonser och inredningspress. Hit kan även räknas alla mer informella samtal kring fritidshus som förts under åren med arbetet av avhandlingen. Material av den här typen ska främst förstås som kompletterande men har varit viktigt för min förståelse av fältet och för att möjliggöra komparationer i förhållande till intervjumaterialet. Metoden att kombinera olika typer av material ser jag som en styrka med syfte att skapa en bredare förståelse för fältet (jfr Ehn & Löfgren 2001) och gemensamt för de olika materialkategorierna är att de utgör arenor där fritidsboende och föreställningar om fritidsboende blir till och görs. Materialtyper av skilda slag kan dessutom tydliggöra vad som är särskiljande för intervjupersoners subjektiva berättelser och samtidigt möjliggöra en diskussion kring vad som

är mer allmänt förekommande på samhällelig nivå (jfr Svensson 2012). I de fall där fältanteckningar används för att illustrera ett tema eller på övrigt sätt operationaliseras i analysen är dessa omskrivna i efterhand och bearbetade språkligt för att fungera bättre i avhandlingen. Dessa stycken är kursiverade för tydlighetens skull.

Intervjun som metod

En lördag i november sätter jag mig på tåget till Stockholm. Jag åker till en plats jag har fått anvisningar till, hittar rätt hållplats och så småningom huset. Jag blir insläppt av en granne som också ska in, åker hissen upp till nionde våningen, letar upp dörren med rätt namn och knackar på. Det pirrar i magen. Vår kontakt har gått via Facebook, jag har inte ens hört en röst i telefonen. Jag är lite nervös. Dörren öppnas, vi hälsar. Vad tänker jag? Jag scannar personen framför mig och låter denna göra detsamma med mig. På några sekunder ska det avgöras vem den andra är. Sedan gäller det att vara avspänt trevlig, inte för avvaktande, inte för på. Hitta någon gemensam referenspunkt, något att småprata om innan kaffet är färdigt och bandspelaren ska slås på. En stor, gul katt som kommer och hälsar blir en utmärkt avledning i den trånga hallen. Jag har två katter hemma, berättar jag. Vi har således något gemensamt och kan andas ut. Nu blir det lättare. Var är informanten i tanken under intervjun? Ljuset reflekteras i hennes ögon när hon ser ut genom köksfönstret och eftertänksamt formulerar sig kring mina frågor om sommarstugan. Det doftar gemytligt av kaffe och kanelbulle. Jag skiftar ställning vid bordet, härmar jag kanske hennes kroppsspråk omedvetet? Min blick vandrar runt i köket, bland bilder på väggarna, renskurade köksbänkar och skålar med frukt. Detta är hennes hem och jag försöker visualisera henne här, pysslandes med vardagligheter. Eller befinner jag mig i tankarna kanske mest i pärmarna till min, i fantasin, färdigtryckta avhandling, eller i skrivandet av citaten jag visualiserar när hon berättar?

Ovanstående är ett exempel på hur en intervjusituation i efterhand kan beskrivas i form av en berättelse. Det kan vara svårt att fånga det som sker när forskare och intervjuperson möts. Händelsen kan beskrivas som begränsad i tid och rum, att ett samtal förs med ett tydligt syfte och att forskaren varsamt styr konversationen i en på förhand bestämd riktning (jfr Rubin & Rubin 2005). Ett möte mellan forskare och intervjuperson förväntas resultera i material om ett ämne där forskaren anser att den andra har erfarenhet och kan bidra. Men förväntningar kommer självfallet från båda håll. Vilken typ av möte det blir påverkar i stunden och har i förlängningen betydelse för resul-

tatet av undersökningen. I det specifika mötet är maktfördelningen således inte självklar.

Det kan vara begränsande att diskutera intervjun som ett samtal med fokus på talet (Pink 2009). Även om ”pratet” är en central del av intervjun bör intervjusituationen också förstås och diskuteras utifrån sina många sinnliga aspekter. För att förstå den typ av interagerande som intervjun är bör hänsyn tas till allt det som formar intervjusituationen, materiellt och immateriellt, den rumsliga inramningen, gestikulering, beröring, dofter, ljud, bilder och smaker (ibid:82).

Den empiri som skapas i och med den kvalitativa intervjun har beskrivits som erfarenhetsnära, nyansrik och mångfacetterad (Fägerborg 1999:55). Det är inte svårt att känna igen sig i beskrivningar som ”situationen får en intim och förtrolig karaktär” eller att förstå intervjun som en ”förtätd situation av positiv uppmärksamhet, samstämmighet och förståelse” (Ehn & Löfgren 1996:132f). Många gånger är det upplevelsen av närhet i mötet ansikte mot ansikte som ger forskaren känslan av att ha fått ta del av något väldigt personligt och kanske därför i förlängningen mer sant, eller mer nyansrikt. Det är dock på sin plats att fråga sig hur nära det går att komma, hur nyansrikt och mångfacetterat blir resultatet?

Omslaget till första upplagan av metodhandboken *Etnologiskt fältarbete* (Kaijser & Öhlander 1999) är talande. Bilden visar en fältarbetande etnolog som intervjuar två manliga arbetsklädda målare. Männen lutar sig mot fönsterbrädet med ena handen i sidan. Målarrollern vilar mot färghinken. Etnologen, med bandspelare i hand, intar ett liknande kroppsspråk som männen hon intervjuar, ena benet fram, handen i sidan. Kroppsspråket används, mer eller mindre medvetet, för att invagga dem, men även intervjuaren själv, i avslappnande trygghet. Det används för att underlätta situationen, mötet mellan forskare och intervjuperson, men framförallt för att i förlängningen extrahera information som ska bli vetenskaplig text. Möjligtvis är den skickligaste etnografen den som får informanten att känna att hon talar till sin like? Tillsammans skapar intervjupersonerna och forskaren studiens empiri och intervjun måste förstås som en situationellt och kontextuellt bunden praktik i vilken graden av erfarenhetsnärhet, nyansrikedom och mångfacettering blir till och görs med hjälp av kroppar, sinnen och omgivning vid varje nytt möte.

Erfarenheten av att intervjuar en vän skiljer sig självfallet markant från det lite pirrande mötet med en främling. Genom min vänskap med intervjupersonen Gabriella har jag på ett unikt sätt fått tillgång till vardagen med fritidshuset och vid uppreparande tillfällen kunnat återkomma med frågor och funderingar

kring saker vi tidigare talat om eller något nytt jag tänkt på i efterhand. Att inte ta tillvara denna möjlighet hade i min mening varit en stor förlust för avhandlingen. Subjektiviteten bör i det här fallet förstås som en stor tillgång (jfr Beckman 2009, Richardson 2000).

Samtliga intervjuer är inspelade och därefter transkriberade i sin helhet. Minnet av hur det kändes att befinna sig i ett förtroligt samtal vid någons köksbord med en kopp varmt kaffe i handen bleknar fort och händelsen går kanske delvis, men aldrig helt, att återuppleva genom att lyssna på det inspelade samtalet i efterhand. Det är i samband med transkribering vid skrivbordet som distansen återupprättas och analysen möjliggörs (jfr Ehn & Klein 1994, Klein 1990).

I avhandlingen citeras intervjupersonerna, ibland med långa citat. Till grund för detta beslut ligger främst två ställningstaganden. För det första bör läsaren få en möjlighet att själv bedöma det som sagts, det vill säga en önskan om transparens kring vilken typ av material som ligger till grund för analyserna. Därutöver finns en förhoppning om att citaten ger en möjlighet för läsaren att ”lära känna” intervjupersonerna genom att deras röster får ta plats och framträda tydligare. Samtliga intervjupersoner, övriga personer och platser som nämns i avhandlingen är, med undantag för de län där fritidshusen är belägna, anonymiserade genom pseudonymer.

Fältarbetets fotografier

Mobilkameran har varit en följeslagare under fältarbetet och vid besök i fritidshusen har jag ställt frågan om det går bra att ta några bilder. I samtliga fall har jag upplevt detta som oproblematiskt. Möjligtvis finns färre strikt privata sfärer i fritidshuset än i permanentboendet. Det kan också vara så att familjerna gärna visat upp sina nyförvärvade fritidshus, de har varit förberedda på mitt besök och har därför inte upplevt fotograferandet av miljöerna som något konstigt. Fotografier ska dock inte uppfattas som ett objektivt sätt att avbilda verkligheten utan bör förstås inom ramarna för sin tillkomst, det vill säga fotografens relation till motiven och dennes agenda, samt hur bilderna görs meningsfulla i forskningssammanhanget. Det krävs en medvetenhet om bildernas subjektivitet, att insamlandet av dem ibland kan uppfattas som osystematiskt och mindre reflekterat än övrigt etnografiskt material och därför mindre representativt än till exempel intervjumaterial (jfr Pink 2011:7, 49ff).

I de flesta fall har jag själv tagit bilderna, men i de fall där jag av logistiska skäl inte haft möjlighet att besöka fritidshus har jag bett intervjupersoner skicka

bilder till mig. I efterhand är det intressant att reflektera över hur denna metod blir ett sätt att undvika ”min blick” på fritidshuset, istället blir urvalet de bilder intervjupersonerna själva föredragit att visa upp (jfr Ulfstrand 2011:66). Då jag själv har fotograferat har motiven valts utifrån föremål eller platser i eller kring fritidshuset där jag och intervjupersonerna av någon anledning dröjt kvar. Det kan handla om något vi pratat om specifikt under intervjuerna, ett föremål eller ett rum. Jag har tagit bilder av samtliga stugor och hus från entrésidan och någon eller några bilder av trädgårdarna. Jag har därutöver fotograferat det som fångat mitt intresse och på något sätt tyckts ha svarat till studiens frågeställningar och kunskapsmål (jfr Gradén & Kaijser 1999:109). Det är med andra ord inte tal om varken ett oreflekterat eller för den delen systematiskt fotograferande eller inventerande av ”allting”.

Bilderna har gjort det möjligt att göra komparationer av de olika husen och deras inredning i efterhand. Visst går det att minnas mycket av hur det sett ut, men även om fotografierna är selektiva och oförmögna att visa allt, utgör de ett stöd för minnet och en stor hjälp vid skrivbordet när fältarbetet är avslutat.

I avhandlingen får bilderna främst illustrera och understödja analysen. Genom bilder får läsaren ta del av, och i bästa fall möjlighet att nå en bättre förståelse för, den blick jag som forskare anlagt under fältarbetet och därmed även hur den slutliga analysen genomförts med hjälp av bildmaterialet.

Vad kallar ni det?

Det finns många olika typer av bostäder som används för periodvis boende i Sverige och många sätt att benämna dem. Flera av dessa har prefixet sommar-, stuga, viste, nöje och ställe för att nämna några traditionella varianter. I avhandlingen använder jag genomgående begreppet *fritidshus*. Plan- och bygglagen saknar definition av fritidshus. Boverket, myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende, hänvisar dock till Tekniska nomenklaturcentralens publikation *Plan- och Byggtermer*, där fritidshus definieras som *Småhus som inte är inrättat för helårsboende*¹¹.

Eftersom det finns så många olika ord för att beteckna fritidsboendet fick samtliga intervjupersoner frågan vilket de själva använder. De vanligaste var ”stugan”, ”lantstället” eller, för dem som ägde den bostadstypen, ”torpet”. Några uppgav att de brukade använda uttrycket ”åka till landet” när resan gick till fritidshuset. Flera intervjupersoner använder också ortsnamnet där

¹¹ www.boverket.se, åtkomst 2020-02-06.

fritidshuset är beläget för att beteckna det. Det bör noteras att ingen av intervjupersonerna kallar sitt andra boende för "fritidshuset".

Beslutet att i avhandlingen använda *fritidshus* som samlingsnamn, framför till exempel *sommarstuga* vilket är vanligt i dagligt tal, grundar sig i några olika antaganden. Dels i en önskan att undvika det alltför säsongsbetonade i *sommarstuga*, eftersom intervjupersonerna spenderar tid i bostaden under hela året, och dels i det faktum att fritidshusen i den här avhandlingen utgörs av allt från stugor av Västkustmodell och torp till funkisvillor och missionshus. Det är också hus som av intervjupersonerna till största delen används som bostad under fritiden. *Fritidshus* anser jag därmed vara det begrepp som bäst fungerar för att beteckna de skilda bostadstyper som förekommer i avhandlingen med gemensamt namn.

Husägarna – informantförteckning

*Anna & Olle*¹² bor i en bostadsrätt på 80 kvm, en trappa upp, i centrala Stockholm. Anna är född 1976 och arbetar som tandläkare, Olle är född 1974 och har yrkestiteln varumärkeskonsult. Anna är inflyttad till Stockholm från en mindre ort i södra Sverige och Olle är född i en av Stockholms kranskommuner. Anna har tidigare bott en period i London. Paret har en son i förskoleålder och åker till *landet* utanför Linköping. Där ligger stugan som Olles morfar byggde på 1940-talet och de har gemensamt förvärvat Olles brors andel för att kunna vara ensamma ägare till stugan.

Ebba & Kalle bor i hyresrätt två trappor upp, på 52 kvm, i centrala Göteborg. Ebba är född 1986 och Kalle 1985. Kalle arbetar som socialpedagog och Ebba som bildlärare. De beger sig till *stugan* från slutet av 1960-talet, en typisk Västkuststuga norr om Lysekil, med sina två barn i förskoleålder. Stugan kostade 1 100 000 kronor.

Emma & Juan bor i hyresrätt i centrala Stockholm, 67 kvadrat, på femte våningen. Emma är född 1986 och jobbar med grafisk design. Juan är född 1983 och har samma yrke. Paret har två barn i förskoleålder. Både Emma och Juan är inflyttade till Stockholm från mindre orter och tillsammans har de bott en period i Barcelona. Emma kallar fritidshuset, beläget i ett stugområde utanför Norrköping som de köpt för 600 000 kronor, *stugan* eller *ortsnamnet*, medan Juan ofta kallar det *landet*.

Evelina & Daniel hyr ett kedjehus i centrala Göteborg. Evelina är född 1983 och Daniel 1976. De tillbringar sin lediga tid i *stugan* eller på *landet* i

¹² Samtliga namn är, som tidigare framgätt, fingerade i enlighet med etnologisk praxis.

Halland tillsammans med sina tre barn i förskoleålder. Evelina arbetar som lärare och Daniel jobbar på ett företag som utvecklar och säljer utrustning till fysiklabb. Närheten till havet och Göteborg gör stugan till en av de dyrare bland intervjupersonernas fritidshus, med inköpspris på 1 650 000 kronor. Kedjehuset är på 132 kvm, och ägs av Daniels föräldrar som ärvt av farföräldrarna, men aldrig själva bott i det.

Frida & Henrik bor i en 100 kvm stor hyresrätt på fjärde våningen i centrala Göteborg. Frida är född 1985 och Henrik 1986 och båda har vid tiden för intervjun anställning som doktorander inom humaniora. De har två barn i förskoleålder. Frida och Henrik reser till huset i Värmland som de kallar vid *ortsnamn*. Båda är uppvuxna på mindre orter, Frida i norra Sverige och Henrik i Värmland. Frida har bott en period i Paris.

Gabriella & Anders bor i hyresrätt på tredje våningen, 77 kvm, i centrala Göteborg. Gabriella är född 1979 och Anders är född 1971, båda är inflyttade till Göteborg från mindre orter. Anders är utbildad civilingenjör och Gabriella jobbar som personlig assistent samt med administrativa uppgifter i Anders företag. Gabriella har bott kortare perioder i Edinburgh, Skottland och Buenos Aires, Argentina. De har ett barn i förskoleålder. 1950-tals villan i bruksorten i Skåne, som de betalat 595 000 kronor för, kallar de vid *ortsnamn*.

Jessica & Petter bor i bostadsrätt på 38 kvm i centrala Göteborg. De är båda födda 1985. Jessica arbetar som bibliotekarie och Petter som redaktör för en tidskrift. Petter är uppvuxen på en ö i kranskommun till Göteborg. De tar bussen till *torpet* i Västergötland som de köpt för 500 000 kronor.

Johanna & Kristoffer bor i hyresrätt, ett hus med rivningskontrakt, i centrala Stockholm. Johanna är född 1978 och Kristoffer 1979, båda arbetar som grafiska formgivare. Paret har en son i förskoleålder. Kristoffer är inflyttad från Småland. De åker till *landet* i ett stugområde utanför Norrköping där de köpt en stuga byggd 1974 för 990 000.

Maria & Patrick bor i bostadsrätt på 2 rum och kök i centrala Stockholm. Deras *landet*, ett torp för 560 000 kronor, ligger i en by i Dalarna. Maria är född 1979 och jobbar som analytiker på försäkringsbolag där även Patrick, född 1973, jobbar som konsult. Maria och Patrick har tillsammans en hund och en katt.

Martina & Tomas bor i hyresrätt i centrala Göteborg. Martina är född 1974 och Tomas 1976. De beger sig till det 170 kvm stora missionshuset i Småland som de köpt för 530 000 och oftast kallar för ortsnamnet. Lägenheten i Göteborg ligger på femte våningen. Tomas arbetar som lärare och Martina som koreograf. Ingen av dem har vuxit upp i storstad.

Nina & Karin bor i bostadsrätt i centrala Stockholm. Nina är född 1979 och Karin 1977. De har två barn i förskoleålder. Nina är doktorand inom humaniora och även Karin är akademiker med arbete inom universitetet. Nina beskriver sig som ”uppvuxen utanför Stockholm” och hon har ärvt fritidshuset i Hälsingland efter sin pappa som byggde det på 1970-talet. När familjen ska ge sig iväg till fritidshuset säger de att de ska åka till *stugan*.

Disposition

I det här inledande kapitlet har jag tecknat en bakgrund till avhandlingens problematik samt redogjort för de teoretiska och metodologiska ramar den tillkommit inom. Kapitel 2, *Från adligt sommarnöje till egen stuga*, ger en historisk bakgrund till fritidshus som fenomen i svensk kontext med syfte att ge läsaren en förståelse för fritidshuslivets framväxt i Sverige och de samhälleliga idéer som har legat till grund för den. Följande fyra empiriska kapitel är indelade med hjälp av de tematiker som framträtt i det insamlade materialet. I kapitel 3, *Berättelser om fritidshus i nutid*, utforskas motivationen bakom förvärvandet av fritidshuset. Frågeställningen problematiseras med hjälp av narrativ teori och analysen fokuserar på berättelser som meningsskapande i relation till valet att skaffa fritidshus. Kapitel 4, *Tiden som upplevelse* behandlar olika sätt att dela in, förstå och uppleva tid i relation till fritidshuslivet. Här uppmärksammas bland annat uppdelningen i yttre och inre tid. Kapitel 5, *Från idé till rum*, handlar om vilka hus idén om fritidshus har resulterat i för intervjupersonerna, hur det kom sig att det blev dessa specifika hus och hur de renoverar och inreder dem. Konsumtionsval och strategier med utgångspunkt i sociologen Pierre Bourdieus fältteori bildar analytiskt ramverk. Kapitel 6 behandlar fritidshusens *Meningsskapande praktiker*, och fokuserar på vad intervjupersonerna vill ha sitt fritidshus till, vad de ägnar sig åt där. Narrativ analys återkommer och lyfter narrativt identitetsskapande i relation till de praktiker fritidshuset förknippas med. I samtliga empiriska kapitel uppmärksammas det identitetsskapande berättandet, så kallad *narrativ identitet* (Riceour 1985). I det avslutande kapitel 7 lyfts de viktigaste trådarna genom avhandlingens tematiker för att sammanfatta och ytterligare belysa *Urban livsstil med fritidshus*.

2. FRÅN ADLIGT SOMMARNÖJE TILL EGEN STUGA

I Sverige kan Medevi brunn i närheten av Motala ses som det första ”sommarnöjet”. Här samlades den svenska adeln från slutet av 1600-talet. De kom för att dricka det nyttiga järnhaltiga vattnet i källan och leva ett enklare liv i hälsans och nöjets tecken (Näsström 1978, Stackell 1974). På Medevi levde den besökande adeln under enkla omständigheter och dessutom sida vid sida med de lägre klasser som också sökte sig till brunnen för att ta del av det läkande vattnet. ”Medan reduktionens kungliga hand låg tung och hotande över högadelns väldiga jordegendomar runt i landet, roade man sig några flyktiga sommarveckor ” (Näsström 1978:122). Etnologen Orvar Löfgren kallar 1700-talets Medevi för det första experimentet med utopiskt sommarleverne (1999:111). Gustaf Näsström (1978), som skrivit Medevis historia, citerar ur friherre Gustaf Johan Ehrensvärds *Dagboksanteckningar förda vid Gustaf III:s hov*. ”Brunnslevnaden är så olika hovlevnaden, att denna syn gör den besynnerligaste kontrast för den som däruppå gör reflektion. Samma stadsdamer, som i Stockholm med all förnämhet trodde sig drottningar, funno sig nu omgivna av tobaksrökande spelare, av tillbedjare i kapprockar, av borgaremamseller. [...] De voro nöjda med sin närvarande frihet” (ibid:183). Hälsosamt vatten i all ära, vid Medevi fick grevar och grevinnor möjlighet att leva livet annorlunda eller med Gustaf Näsströms ord få ”tillfällen till mondäna förlustelser” (ibid:27).

På den svenska landsbygden har det visserligen funnits en tradition bland allmogem av att flytta till särskilda sommarbostäder, främst där fåbodsystemet tillämpades. Dubbla boenden med rekreation i åtanke kan dock snarare spåras till högt uppsatta kretsar i samhället (Phil Atmer 1987:19f). Av främst hälsoskäl uppfördes ett lusthus av kung Johan III i slutet av 1500-talet. Under de följande två århundradena byggdes så kallade malmgårdar av riksråd, höga

adelsmän och militärer på malmerna i Stockholm (ibid). Malmgårdarna hade sin motsvarighet i Göteborg i 1700-talets landerier. De hade dubbla funktioner för sina högborgerliga ägare, då de fungerade både som jordbruk för att bidra till hushållet i staden med mat och tjänade som familjernas sommarställen under de varma månaderna (Andreassen & Görling Cardevik 2012:33).

Bild 1: Borgerlig sommarvilla från slutet av 1700-talet, Gunnebo utanför Göteborg.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

Mot kusten

Under 1800-talet rörde sig intresset för sommarnöje mot havet. Det var fortfarande ett privilegierat fåtal som överhuvudtaget hade möjlighet att ta semester. En industriarbetare på 1870-talet kunde räkna med en arbetsdag på 12 timmar och var endast ledig på söndagar vilket innebar att det var svårt att njuta av någon sommarutopi (Phil Atmer 1987:42). För den bättre bemedlade svenska stadseliten var detta dock århundradet då havsbadet, med rötter i England, börjar konkurrera med hälsokällorna. Lars Stackell (1974) tecknar en bild av det svenska 1800-talets västkustbadortsmiljö och beskriver hur denna skiftar karaktär och nyttjas under perioden, med liknande

utveckling på Östkusten och i Sydsverige (ibid:26, 256). Turismhistorikern Wiebke Kolbe (2018) föreslår havsbaden som liminoida rum. Där blev möjligt att överskrida vardagslivets gränser, både i förhållande till kroppen och till det sociala livet i övrigt och de strikta regler som gällde där (ibid:47ff). Även havsbadandet var dock något att ägna sig åt främst för hälsans skull och läkare uppmanade till detta friska och välgörande nöje. Badorter växte också upp kring enstaka publika inrättningar såsom gästgivargårdar, ångbåtsstationer eller primitiva varmbadhus. De kunde även byggas nya från grunden med logimöjligheter i anslutning, genom privata investeringar (Krantz 1962, Stackell 1974). ”Badgästernas liv under säsongerna på dessa mindre badorter var, som även dessas yttre gestalter, enkelt och föga ceremoniellt” (Stackell 1974:203).

Bild 2: Kustlandskap i nordöstra Skåne. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

Långt in på 1800-talet var det främst det friska vattnet och luften som lockade snarare än landskapet vid havet, vilket ansågs kargt och fult. Konstnärer var stugpionjärer vid kusten runt omkring i Europa och det var bland annat deras konstnärliga tolkningar som kom att påverka den allmänna uppfattningen om kustlandskapets välgörande estetiska kvaliteter (Corbin 1994). Diktare och konstnärer som vistats utomlands flyttade hem till Sverige och tog med sig denna nya syn på kustlandskapet (Phil Atmer 1998:27). På så sätt kunde havet och kusten förvandlas från något att söka skydd ifrån till att uppfattas som en estetiskt tilltalande plats för sundhet, vila och kontemplation. Att människor började söka sig till kusten, eller ut i naturen i vidare mening, har även sin förklaring i 1800-talets samhällsomvandlingar. Till havet kom stadsbor för att slippa den urbana miljöns folkmassor och larm. En polaritet mellan stad och land, där naturen romantiserades, växte fram till följd av industrialisering och urbanisering. Staden uppfattades som platsen för de stora möjligheterna, för tekniken, handeln och ekonomin liksom för individen. För dem som flyttade till de moderna städerna innebar det samtidigt en oundviklig saknad efter något som gått förlorat (Bergqvist 1996:60).

Idealsamhällen och utopier

Under slutet av 1800-talet ägnade sig visionärer och samhällskritiker åt att konstruera idealsamhällen och utopiska lösningar för att tillhandahålla en god miljö för dem som levde sitt liv i staden. Tanken var att tillfredsställa människans komplexa karaktär och uppenbara behov av landsbygd och naturupplevelser (jfr Bergqvist 1996). Idéer om hur ideala relationer mellan stad och natur kunde skapas kom från olika håll av den industrialiserade världen. I Sverige fick brittiske stadsplaneraren Ebenezer Howard genomslag med sin trädgårdsstad från *Garden cities of tomorrow* (1902) och författaren August Strindberg skrev *Utopier i verkligheten* (1885) efter att ha besökt ett liknande idealsamhälle i Frankrike (Bergqvist 1996). Dessa föreställningar om samhällets behov var i mångt och mycket sprungna ur en högst reell betraktelse där staden upplevdes som hälsovådlig. Sjukdomar hade kommit att frodas i de trångbudda städerna, med tuberkulos som 1800-talets värsta farsot (Puranen 1984). Det var ur de samhällsutopiska visionerna som den svenska egnahemsrörelsen växte fram och idén om koloniområden tog form i Sverige under 1900-talets första decennier. Koloniområdenas popularitet kan härledas till att de representerade en utopisk föreställning om människ-

ans behov av och närhet till jord, odling och natur vilken ”snabbt och enkelt gick att omsätta till verklighet” (Bergqvist 1996:65f). Genom den egna lilla trädgården eller kolonilotten kunde stadsbon åtminstone få en illusorisk upplevelse av det jordbrukslandskap hon försakat genom att bli stadsbo. Trots utopisternas försök att integrera naturupplevelser och praktiker förknippade med landsbygd i den urbana livsstilen skulle staden förbli något att fly ifrån då tillfälle gavs. Inte minst tydliggörs detta genom den utveckling av fritidslivet som följde i det svenska samhället under resten av 1900-talet.

En egen utsikt

Sommarvillorna, de högreståndsbetonade enfamiljshus som byggdes på kusternas badorter från 1850 och framåt, kan sägas ha varit de första sommarhusen i modern mening (Henschen 1928, Stackell 1974). Utsikt blev ledordet när förmögna borgerliga familjer byggde stora trävillor med glasveranda. Lokalbefolkningen i de närliggande fiskesamhällena såg frågande på utvecklingen. Själva bodde de i skydd av klippor och sjöbodar. Stadsbor som inte hade möjlighet att bygga sig ett eget hus hyrde in sig hos lokalbefolkningen (Gustavsson 1981, Löfgren 1999). ”Under den här hyresgästperioden förelåg en påtaglig social skillnad mellan å ena sidan de socialt högre stående sommargästerna och å andra sidan den bofasta befolkningen” (Gustavsson 1981:17). Hyresvärden med familj upplät de bästa rummen och rymligaste köket medan de själva flyttade upp på vinden, ned i källaren eller ut till en mindre stuga på tomten. En social distans mellan sommargäster och ortsbor upprätthölls och ortsborna sågs som enkla, sunda och nästan exotiska (ibid:26f).

Vid sekelskiftet 1900 började det institutionella havsbadandet luckras upp, badandet blev friare utmed stränderna och de rutiner och sociala mönster som karakteriserat 1800-talets havsbadande dog så småningom ut. Lars Stackell föreslår året 1914 och första världskrigets utbrott som en definitiv brytningspunkt (ibid:12). Ett mellanläge mellan gemensam vistelse på badhotell och privat boende inföll, då många hyrde eget rum men åt tillsammans med andra gäster på pensionat. Idén om det hälsosamma friluftslivet på landet blev också ledmotiv för etablering av sommarlovskolonier för städernas arbetarbarn. I det socialdemokratiska programmet ingick att arbetare skulle få semester för att kunna vistas i naturen. Förändringen från jordbruksamhälle till industrisamhälle tydliggjorde gränsen mellan arbetstid och fritid (Löfgren 1979,

Olson 2010). Fritiden kom, liksom arbetstiden, att bli en del av politiken. Bland annat infördes normalarbetsdagen år 1919, det vill säga 8 timmars arbetsdag, 6 dagar i veckan.

Redan 1915 myntades begreppet *sportstuga* (Pihl Atmer 1998:111). Att de första sportstugorna dock inte var avsedda för arbetarklassfamiljer, utan snarare för dem med högre inkomst, blir tydligt då tidiga ritningar för dessa visar att de utrustades med sovplatser för tjänstefolk (ibid). Det var dock först efter första världskriget som efterfrågan på enskilda hus för familjen att spendera sommaren i ökade på allvar. Under 1920- och 1930-talet fick även medelklassen möjlighet att bygga hus vid havet och semesterlagstiftning och semesterförlängning i olika steg samt förkortad veckoarbetstid infördes successivt (Olson 2010). Med 1930-talet, då sportstugan lanserades på bred front, kom ett genombrott i Sverige för idealiseringen av ett enkelt stugliv (Olson 2010, Phil Atmer 1998). Stora delar av befolkningen fick det efterhand lite bättre ekonomiskt och mer fritid. Detta i kombination med ett samhälleligt intresse för natur och friluftsliv gjorde att byggandet av stugor, till ett pris fler hade råd med, kunde komma igång under 1930-talet (Carlsson 2011:8). Om bättre ekonomi, förbättrade kommunikationer med buss och bil samt stort intresse för friluftsliv i Sverige vittnar även öppnandet av Sveriges första vandrarhem *Svenska Turistföreningen* (STF), bildandet av folkrörelsernas rese- och semesterorganisation *RESO* (ibid). Dessutom genomfördes den nationella utställningen *Fritid* i Ystad 1936. Genom utställningen skulle svenskarna få bättre grepp om konceptet fritid i allmänhet samt möjlighet att själva finna en passande fritidsverksamhet. Socialminister Gustav Möllers fritidsutredning 1937 med uppdrag att utreda i vilken mån svenskarna hade tillgång till fritidsliv stärkte samtidigt synen på fritid som synonym med avkoppling och rekreation (Olson 2010).

Fritidshuset som byggdes från och med 1930-talet var betydligt mindre och enklare än de sommarvillor som uppförts av borgerliga familjer kring sekelskiftet 1900. Det var också viktigt att fritidshuset under den här tiden låg i närheten av staden, eftersom söndagen var den enda lediga dagen och det skulle vara möjligt att ta sig till stugan på lördag kväll och tillbaka på söndagen, gärna med cykel (Carlsson 2011:9). Tiden utgör ett brott mot högreståndsmässigt sommarliv och den nya generationen ville tydligt markera sin moderna attityd. Deras sommarliv skulle vara enklare och ledigare än tidigare generationer vilket kännetecknats av ceremoniella traditioner och välklädda flanörer. Med denna enkelhetens intåg blev efterfrågan på äldre hus för första gången märkbar (Stackell 1974). 1930-talets nybyggnationer gjordes också i

större utsträckning än tidigare i renodlade fritidshusområden i närheten av sjöar och hav (Carlsson 2011).

1938 fick svenskarna två veckors lagstadgad semester. Den politiska högern var emot att rösta genom förslaget med motiveringen att det då skulle vara nödvändigt att finna meningsfull sysselsättning åt svenskarna under dessa veckor (Tell 2002). Följaktligen började företag och organisationer under mellankrigstiden bygga semesterhem för sina anställda där lägre tjänstemän och arbetare med familjer kunde spendera sin nyvunna semester. Många arbetar- och tjänstemannafamiljer byggde däremot sina stugor själva, gärna med billigt material de kom över, eller valde monteringsfärdiga sportstugor ur katalog (Carlsson 2011). Under andra världskriget avtog nybyggnationen av fritidshus något, men om- och tillbyggnation fortsatte (Carlsson 2011).

Enligt de idéer som var utgångspunkt för sportstugorna skulle stugan i första hand utgöra en bas från vilken det stärkande fritidslivet kunde utgå och det var det aktiva livet under den lediga tiden som premierades snarare än själva boendet (Phil Atmer 1998:362). I praktiken kom dessa stugor att nyttjas främst under sommaren och korta perioder under övriga året, vilket ledde till att benämningen övergick från *sportstuga* till *fritidsstuga* och senare termen *sommarstuga* under 1940-talet (ibid, Carlson 2011). En ytterligare förklaring till de olika benämningarna kan sökas i att det sportiga friluftslivsidealet från 1930-talet började luckras upp och ge plats åt ett ideal där miljöombyte och ett lugnare tempo under ledigheten blev fokus för vistelsen i fritidshuset under andra halvan av 1900-talet.

Det funktionalistiska stuglivet

Den allmänna välfärden ökade under 1950-talet och 1951 utvidgades lagen om 3 veckors semester till att gälla alla arbetstagare. Utflyttningen från kustorterna till staden under samma decennium tillgängliggjorde en mängd hus och medelklassen hade nu ekonomiska medel att köpa obebodda fiskarstugor. Inte bara kustnära områden, utan hela landet påverkades av efterkrigstidens urbanisering vilket ledde till en avfolkning av landsbygden. Dåtidens lediga torp kunde därmed förvärfvas av stadsbor och inredas spartanskt, i enlighet med ett modernt ideal, för fritidsboende.

Bild 3: Enskilt läge. Torp i Södermanland. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

Sommarstugan kan även förstås som en del i folkhemskonceptet och idealen var att bygga ny stuga och inreda med nya inventarier (Gunnemark 2016:19,188). I enlighet med tidens ideal, där fritidsboende skulle vara tillgängligt för alla, var tanken att bygga enkelt och ekonomiskt. Samtidigt skulle hus och inredning utformas efter funktionalistiska principer med tydligt avståndstagande från den utsmyckning som karaktäriserat tidigare ideal (Tell 2002:42). Även när det kom till livsföring i fritidsbostaden var enkelhet ett ideal och en eftersträvarsvärd kontrast till stadslivet. Trots att standarden i staden vid mitten av 1900-talet inte var särskilt hög, kunde de familjer som var sommarboende på landet vid tiden uppleva en märkbar skillnad (Gunnemark 2016:189). En del av de stugor som byggdes före 1960 var mycket små och kunde mäta mellan 12–16 kvadratmeter, med ett rum och penry (ibid:190, Tell 2002:40). Matlagning utfördes där med hjälp av elektrisk

platta, på vedspis eller med hjälp av fotogen- eller spritkök och personlig hygien upprätthölls genom tvätt i handfat eller genom bad i närliggande sjö (Phil Atmer 1998:369).

Bild 4: Tidstypisk, välvårdad, liten sommarstuga från mellankrigstiden i stugområde utanför Göteborg. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

För arbetarfamiljer med endast en inkomst var det trots allt överkomligt att själva bygga en enklare stuga, med arbetshjälp från släkt och vänner. Det kunde dessutom vara ett sätt att förena nytta med nöje då stuglivet ofta innebar tillgång till fisk, svamp och bär i naturen kring huset (Gunnemark 2016:194, Phil Atmer 1998:365). Under sommarstugeboomen på 1950-talet var många kvinnor hemmafruar och de som hade huvudansvaret för hem- och hushållsarbetet. För dem innebar vistelsen i stugan naturligtvis på många sätt ett tyngre arbete än i stadsbostaden. Miljöombytet och möjligheten för familjen, framförallt barnen, att vistas i naturen upplevdes ändå av mödrarna som kompensering för bristen på bekvämligheter i fritidshuset (Gunnemark 2016). Enkelhet och primitivitet var ledord i tiden när det

gällde fritidsboendet även om det för många säkerligen snarare handlade om vilken standard som ansågs ekonomiskt möjlig. Dessutom var området där stugorna uppfördes i många fall inte förberedda för VA-standard (Phil Atmer 1998:369).

Fritidshus efter 1960

Även om 1950-talet har kallats sommarstugornas årtionde var det efter 1960 som utvecklingen gick verkligt snabbt då det under vissa år av decenniet tillkom uppmot 30 000 nyuppförda fritidshus (Carlsson 2011, Löfgren 1999, Olson 2010). Allt fler ville då hyra eller äga eget fritidshus. Införandet av 4 veckors semester år 1963 var säkerligen en bidragande faktor och 1965 gjordes en toppnotering för nyuppförda fritidsbostäder (Carlsson 2011, Tell 2002:44). Många hus som uppfördes efter 1960 var kataloghus och lösningar för avfall, vatten och avlopp planerades noggrant i förväg, stugorna byggdes med fler rum och bekvämligheten ökade. Från mitten av 1960-talet skedde dessutom en markant nedgång i fiskares fångstmängd (Gustavsson 1981:48f). Följden blev en ytterligare ökning av lediga hus vilka kunde köpas upp av sommargäster som inte längre hade möjlighet att hyra vid kusten.

Vid sidan av nybyggnation och funkisideal såg många nyinflyttade i städerna dessutom sommarboendet som en möjlighet att återkomma till sin hembygd under lediga veckor. För den som lämnat hemorten kunde till exempel farmor och farfars åretruntbostad behållas i familjen och bli ett passande sommarnöje. Intresset för gamla torp som sommarhus ökade också, som tidigare nämnts, med start under 1950-talet. ”För att torpet ens skulle kunna börja betraktas som möjligt att återanvändas som sommarnöje behövdes en syn på det som idyll. [...] Efterkrigstidens media framhävde och spred den idén ännu mer, samtidigt som man också anpassade den till samtiden” (Lagerqvist 2011:231). Torpen skulle bevaras, men även anpassas till modern standard enligt 1960- och 70-talens hem- och inredningstrender. I media framhölls också torpet, den lilla röda stugan, som något typiskt svenskt (ibid:161f, Löfgren 1999:124).

Sverige är, tillsammans med övriga nordiska länder och Kanada, det land där det har varit och är mest populärt att äga fritidshus (Gunnemark 2016, Tell 2002). Torpet får sägas ha behållit sin starka ställning som eftertraktat fritidsboende in i senmodern tid (Lagerqvist 2011). Men även de hus och stugor som byggdes under mellan- och efterkrigstiden nyttjas fortfarande i mängd och mycket, av nästa generation. Bekvämligheter som vatten, avlopp

och elektricitet saknades, som nämnts ovan, i de enkla hus som byggdes före 1950-talets slut och dessa sommarvisten har i regel genomgått moderniseringar efterhand för att anpassas till senare tiders behov och krav på bekvämlighet även i fritidshuset (Carlsson 2011).

Kapitlet har tecknat en bakgrund till senmodernt fritidsboende ur historiskt perspektiv. Fokus har varit att redovisa dels framväxten av fritid som fenomen, dels fritidsboendets historiska rötter och starka tradition i nationell kontext med fokus på 1900-talet. Med början redan på 1500-talet och fram till 1900-talets första decennier har möjligheten till dubbla boenden i rekreationssyfte varit, som framgått, uteslutande en angelägenhet för högreståndspersoner. Under 1900-talet har utvecklingen gått fort och fritidsboendet har av flera anledningar kunnat sprida sig och innefatta långt fler svenskar. Tillgången till fritidshus har under 1980- och 1990-talen varit fortsatt stor, även om byggandet av nya bostäder för periodvist bruk i större skala avstannat. 1900-talets sista decennier har kanske framförallt karaktäriserats av delandet mellan syskon som ärvt äldre generationers sommarbostäder. På 2010-talet finns uppskattningsvis över en halv miljon byggnader klassade som fritidshus i Sverige och nära hälften av svenskarna hade 2018 tillgång till fritidshus enligt Statistiska centralbyrån¹³. Statistiken säger dock föga om hur det kommer sig att fritidsboende fortsätter att vara populärt i Sverige. Anledningar till fritidshusförvärv på 2010-talet är därmed fokus för denna avhandling.

¹³ www.scb.se/hitta-statistik, åtkomst 2020-02-18.

3. BERÄTTELSE OM FRITIDSHUS I NUTID

Under samtal med intervjupersonerna framträdde berättelser av olika slag. Detta första empiriska kapitel ägnas åt några av de teman som återkom. Bilder av stad och landsbygd, platsskapande och förankring, drömmar och rädslor, normativa förväntningar på livet liksom synen på boende och privat ägande synliggjordes i samtalen. Samtliga av dessa teman behandlade på något sätt intervjupersonernas motivation till valet att skaffa fritidshus. Kapitlet ämnar belysa hur de berättelser intervjupersonerna återkom till kan förstås som meningskapande i förhållande till deras livsstil. Begreppen *närhet* och *avstånd* utkristalliserade sig, på skilda sätt i materialet, och har varit till hjälp analytiskt för att förstå hur berättelser varit verksamma i boende- och livsstilsval. Sociolingvisten William Labovs modell för analys av personliga erfarenhetsnarrativ (1972) görs verksamt i relation till materialet i syfte att belysa viktiga aspekter av intervjupersonernas berättelser i förhållande till övergripande kunskapsmål. I kapitlet argumenteras även för att berättelser och utsagor som återges bör förstås som en del av intervjupersonernas narrativa identitetsskapande (Ricoeur 1985, 1991) i den situationella dialog som intervjusituationen utgjort.

Dröm, alternativ och komplement

Paren som deltar i studien är permanentboende i centrala delar av Stockholm eller Göteborg. Flertalet av dem har dock vuxit upp i villa eller radhus i mindre städer och sedan i vuxen ålder, på grund av studier eller jobb, flyttat till storstäderna. Några av intervjupersonerna har erfarenheter av fritidsboende som barn men det har inte varit en självklarhet för någon av dem att äga

egna fritidshus i vuxen ålder. Ingen av intervjupersonerna nämner faktorer som kan sägas vara förknippade med fritidsboende, som miljöombyte, möjlighet att leva ett enkelt liv under ledigheten eller att få tillgång till hav eller svampskog, som incitament för fritidshusköp. Martina berättar att hon och sambon Tomas trivs bra med att bo i hyreslägenheten i Göteborg. Hon har vuxit upp i en mindre stad men har erfarenhet av att bo lantligt som barn i det fritidshus hennes föräldrar var delägare i då, medan Tomas beskriver hur hans familj, med permanentboende i ett litet samhälle i en av Göteborgs kranskommuner, reste utomlands när han var liten och att han därför saknar erfarenhet av fritidsboende i Sverige. Paret har tidigare hyrt fritidshus och även fått låna hus som tillhört släktingar när de velat lämna staden under lediga perioder, vilket hela familjen har uppskattat. Känslan av att vara beroende av andras goda vilja och att inte kunna ta egna beslut kring de fritidsboenden de tidigare hyrt, eller lånat, har dock varit påtaglig, menar Martina. Att själva kunna bestämma om till exempel renoveringar och annat som behöver göras i det fritidshus de nu äger tycker hon gör väldigt stor skillnad. Precis som Martina säger var det möjligheten till autonomi och att kunna ta egna beslut kring sitt boende som lockade många av intervjupersonerna att börja fundera över ett alternativ till lägenhet i stan. Så varför har de inte valt att byta den mot en villa eller ett radhus? Hur kommer det sig att intervjupersonerna bestämt sig för att stanna kvar och istället leta efter ett fritidshus? Till en början ter sig svaret på den frågan relativt enkel då samtliga intervjupersoner är eniga om att villor och radhus i närheten av Göteborg och Stockholm kostar för mycket. Det har därför inte varit aktuellt att lämna den centralt belägna hyres- eller bostadsrätten för ett hus eller radhus med närhet till staden, även om de så önskat. Några intervjupersoner har letat aktivt efter en villa inom vad de bedömt vara ett acceptabelt pendlingsavstånd till arbetet i centrum, men tvingats ge upp eftersom det visat sig omöjligt att hitta ett hus de haft råd med. För de flesta är det av samma anledning en förutsättning för fritidshusägande att lägenheten i staden är en hyresrätt. Strategin beskrivs av Kristoffer. Han berättar att han ägt en bostadsrätt på Södermalm i Stockholm i tio år. För att han och sambon Johanna skulle kunna köpa fritidshuset i Östergötland valde han att sälja bostadsrätten och familjen flyttade istället in i Johannas hyresrätt. Det var det enda sättet för paret att ha råd med fritidshus, menar Kristoffer. Martina förklarar hur hon och Tomas resonerat kring husköp.

Vi har ju haft liksom såhär, vi har levt det goda livet. Vi har våra högskoleutbildningar, men vi hade liksom inget sparkapital. Så det var också bra att börja liksom fundera på ”hur ska vi finansiera det här då?”, ”Vilken prisklass ska vi kolla på?”/Martina

Martina och Tomas berättar att de sparade pengar och letade länge för att hitta ett fritidshus. De är ett av de par som fick ta sig relativt långt från lägenheten i stan för att hitta något som passade dem både prismässigt och med tanke på kriterier de hade ställt upp för sitt hus. Fritidshuset i den här avhandlingen ligger, med ett undantag, minst två timmar bort med bil från permanentboendet och för samtliga intervjupersoner har priset varit den mest avgörande faktorn bakom avstånden. Två timmar med bil nämns av de flesta som en yttersta gräns för hur långt bort de från början tänkt sig att de skulle kunna åka till ett fritidshus. Flera av dem har dock fått acceptera ett längre avstånd.

Möjligheten att äga ett eget hus framträder som åtråvärd när intervjupersonerna får frågan om varför de velat ha fritidshus. Samtliga av de önskemål och behov de uppger som incitament till fritidshusköp, hade ett eget småhus med tillhörande trädgård kunnat uppfylla. Avhandlingen kommer att fortsätta utforska intervjupersonernas val att behålla den nuvarande boendeformen och istället finna ett komplementärt boende, för att tillfredsställa behov där lägenheten inte upplevs räcka till. Men en övergripande förklaring till att småhuset utövar en dragningskraft torde kunna sökas i att denna boendeform har utgjort normen för den svenska barnfamiljen, sedan småhusvägen på 1970-talet (Almqvist 2004:13). Drömmen om den lyckliga familjen i småhuset har tolkats som svaret på människors behov av autonomi, bekräftelse, relation och skapande samt ett uttryck för ett uttalat livsideal i den dominerande svenska kulturen (ibid, Werner 1981:31). Dessa behov och ideal ligger väl i linje med vad intervjupersonerna i avhandlingen ger uttryck för. Möjligheten för barnen att kunna springa ut på en gräsmatta, tillgång till en plats med förutsättningar att odla egen mat och viljan att ha ett gemensamt projekt att arbeta med och ta egna beslut kring, är tre incitament som framträder särskilt tydligt under samtalen.

Fritidshuset har tidigare diskuterats som samlingsplats för generationer i forskning kring sommarboende i Sverige och Finland (Gunnemark 2016, Lagerqvist 2011, 2016, Lindqvist 2016). För intervjupersonerna i den här studien framstår även den aspekten, i likhet med miljöombyte och närhet till naturen,

dock snarare som en positiv sidoeffekt av att äga ett fritidshus än ett motiv till förvärvet. Med några få undantag är intervjupersonerna, som tidigare nämnts, inflyttade till Stockholm eller Göteborg från mindre orter eller städer runt om i Sverige. Boendet i lägenhet med liten bostadsyta har inneburit att ledigheten under många år präglats av resor till föräldrar och svärföräldrar med villa i intervjupersonernas uppväxtort. Fritidshuset uppfattas då som en möjlighet för dem att själva slippa kуска runt med barnen. Istället kan familj, släkt och vänner nu komma till dem i fritidshuset. Var och när familjerna ska ses är dock fortfarande i mångt och mycket beroende av föräldragenerationens goda vilja och det framstår som svårare för intervjupersonerna att samlar familjen på det sätt som beskrivs av informanter tillhörande en äldre generation (Gunnemark 2016). I de fall där fritidshusen tillhört äldre informanter i många år har de på ett mer självklart sätt utgjort nav för flera generationer.

Förväntningar på livet

Drömmen om ett eget hus kan även ställas i relation till föreställningar om vuxenliv och därmed till intervjupersonernas ålder. Petter är vid tiden för intervjun 31 år. Han har bott i Göteborg sedan 20-årsåldern och beskriver känslan av att staden är gjord och att något annat väntar runt hörnet. Samtidigt menar Petter att han inte känner sig bekväm med de förväntningar han upplever att omgivningen har på en person i hans ålder. Petters upplevelse kan förstås utifrån att olika skeden i livet ofta föreställs enligt normer vilka i sin tur är beroende av samtidens kulturella föreställningar (Halberstam 2005). Vare sig intervjupersonerna känner sig bekväma med dem eller inte framträder normerande föreställningar under samtalen som större berättelser om livet, nödvändiga att ta spjörn emot och betydelsefulla för dem att förhålla sig till, i meningsskapandet kring de egna livsstilsvalen. Petter uttrycker det på följande sätt.

Litegrann att man börjar bli... alltså, det är väl egentligen lite det här att man börjar bli lite rastlös med sitt... hur man lever i stan. [...] Alla saker man gör är någonting som man har gjort en längre period, i flera år, liksom. Man börjar märka den, att liksom staden är någon slags smörgåsbord och sedan "ja, nu känner jag igen alla mackorna här" (skratt). Lite den

känslan. Sånär att vadå, skaffa barn är det nästa steg nu? Nej,
men det är vi inte redo för, nej okej vad gör vi då? /Petter

Peters känsla för vad som ska komma härnäst bör med andra ord förstås i relation till den västerländska kulturens modell för hur ett liv ska utformas (jfr Arvidsson 1998:19). Vissa saker hör då till individens utveckling och självförverkligande och bör därmed enligt en normerande förståelse ske i en särskild ordning och vid speciella tider i livet. Den kulturbundna idén om hur livshistorien förväntas se ut har även kallats *life-script* (Frykman 1992:261), eller *livsmanus* (Nylund Skog 2012:12). Intervjupersonerna, som är mellan 30 och 45 år, kan sägas ha gjort det som enligt ett sådant manus hör ungdomstiden till. När stadens utbud i form av möjlighet till studier och tillgång till uteliv och aktiviteter, allt det som motiverar unga människor att flytta till storstaden, inte längre upplevs lockande förväntas de vara redo för nästa steg längs denna utstakade linje. Petter menar att han och Jessica inte är redo att skaffa barn och tar på så sätt spjärn mot ett annat av vuxenlivets tydliga steg (jfr Ambjörnsson & Bromseth 2010:209). Att bilda familj kan, liksom byte av bostad från lägenhet till villa eller radhus, förstås som en naturlig övergång mellan ungdom och vuxenliv enligt det kulturbundna livsmanus Petter refererar till ovan.

Genom att skaffa fritidshus och samtidigt behålla lägenheten i centrala Göteborg har Petter och sambon Jessica funnit ett alternativ som delvis går emot denna förväntade utveckling, ett steg som de upplever vara lagom stort för dem. Att göra annorlunda val får dock svårt att gå obemärkt förbi. Detta eftersom kulturbundna föreställningar alltid är värdeladdade. De fungerar för individen, liksom för omgivningen, att orientera sig kring och göra egna och andras erfarenheter meningsfulla och begripliga utifrån. Ambivalensen kring avvikelsen från ett normativt livsmanus blir tydlig i citatet då Petter beskriver känslan av vilshenhet inför vilket val som ska ersätta det förväntade. Samtidigt får denna avvikelse karaktären av en tydlig och viktig identitetsmarkör i Peters framställning. Genom den kommunicerar Petter hur han och Jessica i egenskap av heterosexuellt par, vid en viss ålder, undviker en upptrampad stig och istället väljer en annan väg.

I bilagan *Bostad* publicerade Göteborgs Posten i september 2017 en artikel där stadsliv "mitt i smeten" med mindre stuga utanför stan presenterades som ett alternativt sätt att bo av ett par födda 1970 respektive 1975¹⁴. "För Jesper

¹⁴ (Sjödén 2017).

och Linda har valet att bo i stan varit självklart. Att flytta till villa eller radhus, som många av familjens vänner gjort de senaste åren, är inget som lockar. Paret i artikeln menar att "sommartugeliv och lägenhet i stan har blivit en perfekt mix" för dem. Mediebilderna bekräftar i det här fallet den normativa bilden av livsloppet för unga medelklassfamiljer med lägenhetsboende i centrala staden, genom att lyfta fram parets val som annorlunda gentemot jämnårigas livsstilsval, där många flyttat till villa eller radhus.

Petter får, liksom övriga intervjupersoner, frågan om han och Jessica skulle kunna tänka sig en villa eller ett radhus i förort eller kranskommun istället för den nuvarande boendeformen med lägenhet och fritidshus. För honom är svaret på frågan ett tydligt "absolut inte!", han uppskattar stadsdelens kvarter-skaraktär och känslan av att allting finns nära inpå bostaden. Han använder uttrycket "flytta *ut* till radhus" och menar att det skulle vara "det värsta av två världar". Det blir tydligt att Petter betonar avståndet mellan staden och platsen han tänker sig för radhuset genom sitt uttryck "flytta *ut*". Han utvecklar sina resonemang om olika sorters avstånd vidare.

Då är man både i ett område där man bor väldigt *tätt inpå*, där det är liksom, jag vet inte, där man får både det där att man är *långt ifrån*... här finns det lokala pubar, här finns lokala restauranger omkring och det finns liksom ett *liv runt hörnet* och det gör det ofta inte i ett villaområde. Så det (radhuset som alternativ), nej, det finns liksom inte alls, faktiskt. /Petter

Etnologen Magnus Mörck genomförde under 1980-talet en intervjuundersökning om livsstil och boendekarriär i Göteborg (1991). Bland Mörcks intervjupersoner tillhörande medelklassen märks ett avståndstagande gentemot småhus och radhus i städernas utkanter som boendeform, i linje med det Petter beskriver ovan. I de fall där Mörcks informanter kunde tänka sig att byta lägenheten i staden mot ett eget hus handlade det om äldre hus på landet. Mörck skriver att resultatet har en "tänkbar bakgrund i livsstilens anspråk på individualitet och egenart. Att välja ett vanligt radhus vore att ge upp anspråken på särart som manifesteras i det nuvarande boendet" (ibid:183). Trots att det gått 30 år sedan Mörcks studie *Storstadens livsstilar och boendekarriärer*, finns en inställning till småhusägande bland mina intervjupersoner, med liknande klassbakgrund, som påminner om vad Mörck skriver. Det massproducerade är inte lockande och speciellt radhuset personifierar för de flesta en oattraktiv livsstil. Mörck sätter vidare detta i samband

med uppväxtmiljö och att intervjupersonernas föräldrar ägt sina boenden som vanligen utgjorts av 1940- och 50-talens egnahem (jfr Gunnemark 2006). Jämförelsen med Mörcks undersökning visar att det är möjligt att spåra de preferenser för livsstil som återfinns hos storstadens unga medelklasspar i min empiri åtminstone tillbaka till 1980-talet.

Framställningar av olika boendeformer, grundade i större berättelser om vilken livsstil dessa innebär, tydliggör en narrativ identitet baserad på antagandet om att det boende en individ föredrar kan signalera något om vem hen vill vara. De större berättelserna i kombination med det faktum att intervjupersonernas uppväxt många gånger präglats av boende i småhus visar sig ha fungerat motiverande för fritidshusköp. Ett eget hus blir ett steg mot ett självständigt och autonomt vuxenliv, med det normativa livsmanuset i åtanke. Men det blir på ett sätt som passar intervjupersonernas önskan om en livsstil med anspråk på egenart. På så sätt manifesteras även en medelklassposition baserat på ett kapital av övervägande kulturell, snarare än ekonomisk, art.

”Undra om vi kommer åka den här vägen igen?”

Vilka faktorer som varit avgörande när intervjupersonerna hittat ett fritidshus som de bestämt sig för att köpa varierar självfallet. Gemensamt är dock att berättelserna om hur det gick till när fritidshuset förvärvades är av övervägande emotionell karaktär. ”En bra känsla” i eller för ett hus, anges som avgörande faktor när paren beskriver hur de bestämde sig för att lägga ett bud på ett specifikt hus. Intervjupersonerna valde ofta att framställa första mötet med fritidshuset i form av en tydligt avgränsad berättelse. Valet kan härledas till att den här typen av emotioner förmedlas tydligt i den formen. Inom narrativ teori brukar hänvisas till berättelsers förmåga att engagera sina lyssnare i berättarens erfarenheter och därmed beröra även lyssnaren på ett djupare plan (Reissman 2008:9). Vilka komponenter som har självklart värde i den emotionella berättelsen om köpet av fritidshus är därutöver kulturellt betingat vilket illustreras med hjälp av några empiriska exempel nedan. Johanna beskriver första gången hon kom till platsen för stugan i Östergötland.

Johanna: Ja, ett av mina starkaste... det var när vi åkte hit och [...] sedan så gick jag runt hörnet här. Ja, det var ingen visning så vi gick ju inte genom huset, så jag gick runt här och jag fick gåshud. Det var som att det bara... någonting. Sedan blev

jag nästan ledsen när vi åkte hem för vi hade ju inte ens tänkt köpa, liksom, jag bara ”gud, kan det vara så här fint? Det här är en helt magisk plats”. Jag kunde inte föreställa mig att det fanns [...] Sedan när då ingen la något bud, då bara, vi kanske kan sälja din [lägenhet], eller liksom. Då var det också en tid av...

Kristoffer: Ja, du blev sjukt nojig (skratt)

Johanna: Nej, men jag var verkligen, men det är ju alltid så med bostadsgrejer. Jag kände nog bara, det här är en chans i livet vi får, att hitta ett sådant här ställe för någonting som vi faktiskt skulle kunna ha råd med.

Johanna har först svårt att sätta ord på vad det var hon kände men i citatet blir det tydligt att hon vill förmedla de starka känslor hon upplevde. Med sin framställning vill hon förflytta mig som lyssnare i tid och rum till där och då för att förmedla känsla och stämning. Ett sätt att åstadkomma det är att använda presensform i berättelsen, som om berättaren upplevde det berättade här och nu (Labov 1972:372). Johanna gör flera sådana ansatser i berättelsen ovan. Hon beskriver också kroppens reaktioner i mötet med platsen för fritidshuset, som till exempel hur hon ”fick gåshud”, vilket kan förstås som en önskan att förmedla något djupare, mer affektivt i upplevelsen. I medier vars syfte är att inspirera till konsumtion av bostäder och inredning går att finna många berättelser om upplevelsen av hur ett första möte med ett boende berört på liknande sätt som Johanna beskriver ovan. Ett exempel kommer från Göteborgs Postens bilaga *Bostad*, den 1 juni 2015, där ett par i 35-års åldern intervjuas om sitt fritidshus under rubriken *De fann drömmen*¹⁵. Kvinnan i paret citeras i artikeln.

Vi letade oss fram och när vi närmade oss kände jag att det här var något; ängarna, bergen och skogen, allt kändes rätt, berättar Anna Lena. Hon beskriver hur hennes hjärta bankade som besatt när de parkerade på den lilla grusvägen och gick uppför stigen mot huset. Hela min kropp skrek: ’här ska jag bo!’. [...] på hemvägen satt vi alldeles tysta i bilen. Vi var helt skakade. I prospektet fanns till och med en bild på en likadan hund som vår. Det var ödet.

¹⁵ (Corneliusson, 2015).

Intervjupersonen Martina ger exempel på samma vilja att förmedla vad hon och sambon Tomas upplevde första gången de åkte för att se missionshuset i Småland som skulle bli deras fritidshus.

När vi åkte hit första gången så var det så här ”undra om vi kommer att åka den här vägen igen?” Att det var väldigt, det kändes som att vi var ute på ett äventyr och det var verkligen så här, det finns ingenting, här slutar allmän väg ungefär. /Martina

För Martina förknippas den första 2,5 timmar långa resan med bil från Göteborg till fritidshuset i Småland med spänning och platsen tedde sig avlägsen och nästintill exotiskt otillgänglig, vilket förstärks av metaforen ”här slutar allmän väg”. Med sin utsaga skapar och upprätthåller Martina, mer eller mindre avsiktligt, avståndet mellan stad och landsbygd. En liknande anspelning på en större berättelse om den otillgängliga och exotiska landsbygden går att skönja i citatet ovan från artikeln i Göteborgs Posten där Anna Lena säger ”vi letade oss fram” och ”parkerade på den lilla grusvägen”. I berättelsen blir naturen en viktig och självklar aktör för att illustrera upplevelsen av att huset var rätt plats för paret i artikeln. ”Ängarna”, ”bergen” och ”skogen”, appellerar till lyssnaren och det krävs ingen ytterligare förklaring till att ”hela kroppen skrek: här ska jag bo!”.

Bild 5: Martinas och Tomas missionshus i Småland.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

Den emotionella upplevelse som mötet med fritidshuset beskrivs som, både av intervjupersonerna och i media, kan söka sin förklaring i relation till hemmets och bostadens centrala värden i den västerländska kulturen (Gullestad 1984, Löfgren 1984). Enligt de stora berättelser som finns i det senmoderna svenska samhället förväntas de emotionella banden till hemmet vara starka. Även bostadsmäklare använder den här typen av berättelser i syfte att förmedla fritidshusets fördelar. I annonsen nedan återfinns både presensformen, tänkt att förflytta läsaren mentalt till platsen som målas upp, liksom de affektiva, kroppsliga, reaktioner som mötet förväntas kunna framkalla.

”Din egen puls sjunker så snart du svänger av landsvägen och hör grusvägen knastra under däck. Du är så långt bort du kan komma mentalt från stadspuls, asfalt och bilköer. Men geografiskt är du knappt 15 minuter från mataffär och tankstation när förråden behöver fyllas på. Och det är inte långt till Töreboda, där tåget mellan Stockholm och Göteborg går, om du plötsligt längtar efter puls.”¹⁶

För att ett hus, fritidshuset inräknat, ska förstås som ett potentiellt hem, bör mötet med det väcka positiva känslor. Kroppsliga reaktioner i mötet förstås som ett bevis på den ultimata upplevelsen av att höra hemma på och vilja investera i en viss plats. Sociologen Annika Almqvist kallar småhuset i samtida kontext för kärleksprojekt, med stöd hos antropologen Marianne Gullestad, och pekar på en samhällelig tendens till ökad intimisering (Almqvist 2004). Förklaringen, menar Almqvist, står att finna i det senmoderna samhällets flexibla individ och hens behov att skapa hemmet som en plats för återhämtning och en frizon.

Därutöver kan ett hus förstås som den tänkta platsen för det liv som ska komma att utspela sig där. Med huset som skådeplats föreställs relationer, livets viktiga händelser och minnen som kan tänkas skapas där. Allt detta kan sägas påverka föreställningen att det aktuella huset måste passa den potentiella köparen och kännas rätt om det ska kunna utgöra fonden för livet. Språkliga metaforer som en ”magisk plats” eller möjligheten att förvärva och äga en specifik bostad som ”en chans i livet” visar på detta förhållningssätt hos intervjupersonerna gentemot fritidshuset. Vid en bostadsaffär bör enligt samma logik allt kännas rätt, det ska kännas som att köparen har hittat hem.

¹⁶ Annons för fritidshus från www.hemnet.se, åtkomst 2018-08-16.

Livets berättelser följer dock inte alltid den stora berättelsens logik och motberättelser visar att helt andra faktorer än kärlek vid första ögonkastet kan avgöra vilket hus som får bli kärleksprojekt i förlängningen. Emma berättar på ett lite annorlunda sätt om mötet med fritidshuset, en stuga av Väst kustmodell byggd på 1970-talet.

Så hittade vi då det här huset. Det hade legat ute länge, det hade inte blivit någon budgivning. Så skulle vi kolla på ett annat hus i området och passade på att boka visning på detta huset också. Men så kände vi att, nej, det är nog ingenting för oss, vi fick liksom ingen såhär jätte wow-känsla när vi kom hit. Vi var kanske inställda på lite mer gräsmatta och lite mer öppna ytor för barnen så att det är lite lättare för dem att gå runt här. [...] Sedan så släppte vi detta och sedan så tror jag att det gick en månad och så såg vi bara att de hade sänkt priset med hundra tusen, så då ringde jag Juan, för han var på jobbet och jag var föräldraledig, och sa det till honom. Då blev vi nyfikna ändå. /Emma

Bild 6: Emmas och Juans 1970-talsstuga. Foto: Susanna Rolfsdotter, 2017.

Emmas berättelse ovan visar att hon är medveten om vilka känslor ett potentiellt fritidshus borde framkalla för att paret skulle vilja köpa det. Dessa känslor av förälskelse infann sig inte under visningen. Huset svarade inte upp till parets kriterier och istället blev det slutligen prissänkningen på fritidshuset som avgjorde.

Några intervjupersoner letade länge och intensivt efter rätt fritidshus, medan det för andra tedde sig betydligt mer slumpartat. Petter berättar att han och sambon Jessica börjat leta lite efter ett torp. Priserna på torp i närheten av Göteborg visade sig vara för höga och paret äger ingen bil, vilket betydde att de gärna ville ha ett ställe dit de kunde ta sig med kollektivtrafik. Sommaren 2015 sov de över en natt i ett torp som tillhörde föräldrar till parets bekanta. Petter hade då sagt, mest på skoj, ”säg till om ni ska sälja”. Senare hörde ägarna av sig och menade att de var villiga att sälja till Petter och Jessica för 500 000, samma pris som de själva gett 2011. Fritidshusköpet var därmed ett faktum.

Martina och Tomas har, som tidigare framgått, valt ett äldre missionshus i Småland som fritidshus. De hade bestämt sig på förhand för att de ville ha den här typen av hus, men fick leta länge innan de fann rätt ställe. Tomas berättar hur det kom sig att familjen bestämde sig för missionshuset.

Tomas: För fem år sedan fick vi låna ett gammalt kapell av några kompisar med en stor sal. Vi har varit sugna på något fritidshus, men vi har inte riktigt vetat vad vi ville ha. Sedan har vi inte haft råd eller vi har inte haft pengar. Men så fick vi låna det här då och så regnade det i flera dagar och vi var inomhus och spelade badminton och låg i stora högar på madrasser och sånt och det var hur bra som helst. Så vi bara, vi måste ha ett missionshus, blev slutsatsen på det [skratt]. Så vi har letat i fem år aktivt efter ett missionshus. Vi gjorde sökord ”missionshus” på Hemnet, så vi fick små mejl så fort det kom upp något. Det finns jättemycket missionshus, i Värmland, som är sex, sju timmar bort, men det är för långt. Vi hade så här, våra kriterier var badsjö... Ja, så har vi liksom försökt spara ihop. Så vi klarade att spara ihop kontantinsatsen. Sedan så hittade vi det här då och åkte och kollade. Det var i slutet av juli den poppade upp här, förra året. [...] Då var det så, nyckeln i elskåpet och så kunde man gå in. Så var vi här ett par timmar och bara gick runt och så träffade vi grannarna och

så fanns det ju diskmaskin och tvättmaskin och el och vatten och... avlopp, trekammarbrunn, allting var...

Martina: Ja, man kunde bara flytta in.

Tomas: ... allting var färdigt liksom och så var det ett fast pris. 530 000. Det var en dansk mäklare. Som var såhär "Nej, men folk åker snart, vi kan inte hålla på och ha budkrig. Jag sätter ett pris som det är värt och så den som bjuder det priset får det". Det var någon som bjöd 400 000, så bjöd vi 460 och så var det en dansk tant som bjöd 480, så då räknade vi såhär "om vi lägger... då kommer hon lägga...", så då la vi 530 för att vara först på bollen liksom och då fick vi köpa. Hon bjöd också 530 strax efter. Det var också tryggt liksom att veta att, nej men det kommer inte dra iväg till en miljon, för det har vi inte, det går inte. Ja, så blev det vårt.

Berättelserna om hur det gick till när intervjupersonerna köpte sina fritidshus följer i hög grad den form för personliga erfarenhetsnarrativ som definierats av den amerikanske sociolingvisten William Labov (1972). Två eller fler händelser följer på varandra med kausalt samband. Fem av de totalt sex strukturella elementen i en berättelse enligt Labovs modell kan enkelt identifieras i Tomas berättelse ovan. Dessa benämns på engelska; *orientation*, *complicating action*, *evaluation*, *resolution* och *coda*¹⁷. Det som Labov benämner *orientation* kan översättas med *bakgrund* och innebär att tid, plats, aktörer, och handlingar måste fastställas för att ge berättelsen ram. Tomas ger bakgrunden genom att börja med "för fem år sedan", för att visa att det egentligen var då sökandet efter ett fritidshus tog sin början. Platsen var ett missionshus som tillhörde bekanta, aktörerna i den första delen av berättelsen är "vi", det vill säga Tomas, Martina och deras barn¹⁸. Handlingar består av besöket och allt som de gjorde i vännernas hus. Här har berättelsen fått sin ram och lyssnaren förstår vad som gjorde att Tomas och Martina så gärna ville ha ett missionshus som fritidshus. Där fanns plats för inomhusaktivitet under regniga dagar och familjen delade en positiv erfarenhet som kom att påverka valet av fritidshus. Det Labov kallar *complicating action*, vilket kan översättas med *komplikation*, följer i berättelsen där det visar sig svårt att

¹⁷ Det första strukturella elementet kallar Labov *abstract*, vilket kan översättas med *summering* av vad som ska komma i berättelsen.

¹⁸ Aktörer behöver inte begränsas till människor utan kan, i den här berättelsen, även utgöras av till exempel missionshuset och vädret.

finna ett hus med dels lagom avstånd till hemmet i Göteborg och dels övriga kriterier för fritidshus enligt Tomas. Här skapas en spänning i berättelsen, ett problem som måste lösas, som gör berättelsen värd att återge. Familjen söker efter missionshus på bostadssajten och sparar till kontantinsats under de fem år det tar för dem att hitta rätt hus. När de finner huset stämmer allt, berättelsen har nått sin *upplösning*, vad Labov benämner *resolution*. Budgivning följer, nya aktörer i berättelsen introduceras i form av mäklaren och den danska kvinnan som lägger bud på huset. Slutligen ges *codan, reflektionen*, över det som skett, vilket signalerar att berättelsen avslutas. I Tomas berättelse utgörs denna av konstaterandet ”Ja, så blev det vårt”. Reflektionen tar lyssnaren tillbaka till startpunkten och nuet (Labov 1972:364f).

Min avsikt med att jämföra intervjupersonernas berättelser med Labovs strukturmodell är att visa hur de följer en normativ mall för gestaltning av personliga erfarenheter. Genom att applicera modellen tydliggörs spänningen mellan orsak och verkan i berättelsen om hur familjen kom att äga sitt fritidshus. Att fokusera berättelsens struktur blir ett medel för att nå dess betydelse (jfr Marander-Eklund 2011:148). Det narrativa elementet *evaluation*, eller *utvärdering*, svarar på frågan om *varför* en berättelse blir berättad. Det är detta steg i Labovs analysmodell som är mest intressant för min analys av hur fritidshusköpen narrativiseras och därför tillämpas härefter (jfr Johansson 2005:203). Genom utvärderingen signalerar den som berättar *poängen* med berättelsen till lyssnaren. I Tomas berättelse ovan om fritidshusköpet kan poängen förstås i termer av att det här var ett hus som passade familjens behov och önskningar och samtidigt ett hus som han och Martina hade möjlighet att förvärva ekonomiskt. Det framgår att paret fick leta länge och spara pengar under en längre tid för att ha råd med sitt fritidshus.

Frida och Henrik hade funderat på om de skulle bygga ett fritidshus på Henriks föräldrars tomt i Värmland men hade lagt ner planerna eftersom de konstaterat att det skulle bli ett för svårt projekt för dem att ta sig an. Istället började de leta efter ett hus att köpa. Frida skapade följande berättelse för att förmedla hur det gick till när hon och Henrik fann sitt fritidshus.

Det var Henriks moster som var såhär, ”nu är det ett hus som ska säljas, som är det vackraste huset jag någonsin sett, liksom och det är så fint och ni kan få komma på förhandsvisning och såhär. Det kostade typ 600 000, så det var billigt och vi gick dit och kollade och det var väldigt fint. Det var liksom en sån här gammal torpar-...stuga, men de hade nästan gjort

det för... Du vet allting var liksom såhär i minsta detalj, det var jätte, jättemysigt liksom och sedan så började vi buda på det. Sedan gick det upp till såhär 900 000 och det var 70 kvm eller någonting och då, så kände vi att, nej men det här, det blir för mycket pengar. Sedan köpte vi det huset vi köpte för mer pengar än det, men i alla fall... Det var liksom som att vi gick in väldigt mycket för att köpa det och så fick vi det inte och då insåg vi på något sätt, för det första att det var tur att vi inte fick det för det hade varit för litet. Man hade behövt bygga ett nytt hus om man hade haft folk som ska komma och hälsa på, vilket vi gärna vill, men vi insåg ändå hur... oj, va mycket vi vill ha någonstans att liksom... att vara. Då gick vi och kollade på ett till hus som också gick upp, det var 800 000 och sedan så var det bara på två dagar typ 2 miljoner eller något sådant och det var liksom inte... Sedan så gick vi och tittade på det *här* och det som är grejen är att det som vi såg i, eller det som vi kollade på i mitten, det var jag också skeptisk till för att det var liksom väldigt, väldigt avlågset. Det låg liksom skyddat och väldigt långt från andra hus och såhär och jag tycker nog inte om det liksom. Men det här huset är ju liksom i ett samhälle ändå. Jag tror att det är kanske femtio hushåll eller någonting i samhället, men inte mer än så, men det är ändå så att vi har liksom *Tage*, på andra sidan vägen, som alltid går ut med sin hund och som vi alltid pratar med och som kan gå och sätta igång värmen innan vi kommer och... Så det blev väldigt bra och jag är väldigt glad över att vi inte fick de andra husen. /*Frida*

Bakgrunden som ges av Frida i berättelsen ovan tydliggör i mångt och mycket den funktion berättelsen som kommunikationsform fyller. Frida vill förmedla att mosterns uppmaning hade fått vem som helst intresserad av att se huset som var till salu i byn, det vill säga berättandet syftar till att lyfta fram den emotionella appellationen med önskan om att lyssnaren bättre förstår erfarenheten. Det var "det vackraste huset" mostern någonsin sett och Frida och Henrik skulle få komma på förhandsvisning, dessutom var det billigt. Den komplikation som följer i berättelsen skapar förståelse för varför det inte kunde bli det huset, men även för att sökandet fortsatte. Liksom i Tomas berättelse faller allt på plats då Frida ger sin *reflektion* över vad som skedde och

signalerar att berättelsen är slut. Med reflektionen, eller med Labovs begrepp *codan*, ”så det blev väldigt bra och jag är väldigt glad över att vi inte fick de andra husen”, tar Frida mig tillbaka till startpunkten för berättelsen och intervjun kan fortsätta. Poängen är att husvisningarna inte var förgäves, även om de inte ledde till köp, eftersom de gjorde att paret insåg hur mycket de ändå ville ha ett fritidshus och att de i slutändan hittade ett hus som faktiskt passade dem mycket bättre.

Utvärdering i berättelsen kan göras på olika sätt och ett är att berättaren själv på ett tydligare sätt talar om vad poängen är. Detta kallar Labov *extern värdering*. ”The narrator can stop the narrative, turn to the listener, and tell him what the point is” (ibid:371). Berättelsen fungerar då som en slags ram vars syfte är att möjliggöra utvärdering av erfarenheten. En extern värdering gjorde Tomas när han sa ”det var också tryggt liksom att veta att, nej, men det kommer inte dra iväg till en miljon, för det har vi inte, det går inte”. Frida gjorde flera sådana externa värderingar genom sin berättelse, där hon avbröt berättelsen och flikade in värderingar löpande. Ett exempel är då hon stannade upp och förklarade ”det som är grejen är”, som ett sätt att skärpa lyssnarens uppmärksamhet på att nu kommer en värdering av det som hände i berättelsen.

När Evelina berättade för mig om första gången hon och hennes man Daniel var på visning i det som skulle bli deras fritidshus gjorde hon liksom Tomas och Frida en extern värdering för att förmedla budskap på ett tydligt sätt. Paret var på visning av huset en vinterdag i januari.

Ja, då var det kallt och, ja snöigt. Hon som ägde det sa att ”det är jättevackert på sommaren, då är det jättegörnslande och...” [skratt] och det var det ju inte då. Men vi hade nog lite tur egentligen att det såldes på vintern för att annars hade det varit många fler spekulanter på det och då hade vi kanske inte haft råd. /*Evelina*

De externa värderingarna rör ofta husens priser och hur paret skulle kunna ha råd med dem. Evelina förmedlade detta i citatet ovan på olika sätt. Säljaren ville förstås framställa huset så fördelaktigt som möjligt för att få till en försäljning, ett faktum som Evelina visade förståelse för dels genom sitt skratt. Trots allt, menar Evelina, gjorde omständigheterna kring visningen, snön och kylan, att de hade råd med huset. Berättelsernas poänger är även det som ger dem vad Labov kallar *reportability* (ibid:37of). Det är detta *berättarvärde* som gör att utsagan upplevs värd att återge. Genom att, med hjälp av Labovs

modell, identifiera de viktigaste poängerna med ovanstående berättelser tydliggörs hur intervjupersonerna genomgående velat förmedla till mig att kostnaden för fritidshuset varit en central faktor att ta hänsyn till. Det blir till synes viktigt att förklara att de inte haft en obegränsad budget för fritidshuset, utan att ekonomin på olika sätt varit ett hinder att överkomma, ett *avstånd* mellan dem och husdrömmen som de varit tvungna att anstränga sig för att överbrygga. Berättelsens poäng bör förstås som kulturellt betingad (Tannen 1980) och finns inte enbart som observerbar handling hos berättaren, den determineras lika mycket hos lyssnaren och förutsätter tolkning (Mischler 1986:236). Med andra ord är det en förutsättning att jag som mottagare av dessa poänger är införstådd med förutsättningarna på fritidshusmarknaden och bostadsmarknaden i stort och att samförståndsblinkningar kring det motstånd intervjupersonerna mött där har kunnat utväxlas oss emellan.

De poänger som analyseras ovan kan därutöver förstås som den typ av implicita poänger Viveka Adelswärd (1997) syftar till att teoretisera med begreppet *berättarpöäng*, vilken hon förklarar som förknippad med berättelsen som självrepresentation, det vill säga att ”berättaren hävdar en viss personlig och social identitet [...] där det han säger har syftet att uttrycka, bekräfta och göra denna identitet trolig” (ibid:212f). Berättelserna kan därmed förstås som handlingar där intervjupersonerna definierar och förklarar sina klasspositioner då de poängterar avståndet mellan dem själva och marknaden. Flera gör poänger av att det varit tur att de fått huset utan att behöva genomföra någon budgivning. De placerar sig inom en fraktion av medelklassen där ekonomiskt kapital inte kan ses som någon självklarhet och menar att de faktiskt haft lite tur att de alls kunnat genomföra husköpet.

Stad och land

Beskrivningar av olika erfarenheter av stad och landsbygd upptog en betydande del av samtalen kring fritidshusägande. Under intervjuerna berördes och beskrevs stad och land som platser laddade med mening och de tillskrevs skilda egenskaper. Det framgick tydligt att de erfarenheter intervjupersonerna skildrade kunde relateras till och fann stöd i större berättelser om respektive plats. *Land* och *stad* kan förstås som laddade begrepp och uppdelningen mellan de mänskliga erfarenheter, gemenskaper och samhällen de förknippas med har gått att spåra i litteraturen tillbaka till antiken (Williams 1973:1). Med denna utgångspunkt är det enkelt att förstå hur det kommer sig att

erfarenheterna av de båda platserna ställs i opposition till varandra då fritidshusägarna själva ska förstå och beskriva dem. Fritidshusliv blir meningsfullt i relation till stadsliv och fritidshuset i relation till lägenheten, eller som den kanadensiske kulturgeografen Stephen Svenson (2004) kärnfullt uttrycker det "without the comparison with the city, the phenomenon of cottaging itself would hardly be recognizable" (ibid:63). I mångt och mycket är det de större berättelserna om land och stad som ger platserna deras starka laddning. Berättelserna, både dem intervjupersonerna tar del av och dem de själva berättar, skapar och upprätthåller avståndet mellan stad och land. Erfarenheterna å andra sidan har en potentiell förmåga att istället minska detta avstånd. Likaså visar det sig att intervjupersonernas förståelse av platserna formas i skärningspunkten mellan berättelse och erfarenhet.

Susanna: Vad är det största skillnaden mellan ert stadsboende och landet?

Olle: Allt! (skratt) Det är liksom helt olika saker, det går inte ens att jämföra, det ena är en tomt och ett naturområde och det är liksom längre ut och det är lugnt och det är naturen, Stockholm är ju helt galet liksom, det är bara folk överallt och det är puls och det går liksom inte...

Anna: Men det är det bästa utav två världar, tycker jag.

Olle: Så tycker *du* ja.

Anna: Ja, men, alltså här bor vi mitt inne i stan. Jag tycker det är fantastiskt.

Att livet ter sig olika på respektive plats för samtliga intervjupersoner, får citatet från intervjun med Anna och Olle stå som exempel för. Staden förknippas med ett högre tempo, medan livet på landet beskrivs som representativt för ett annat, ibland uttryckt som ett mer traditionellt, sätt att leva. I mångt och mycket knyter de större berättelser Anna och Olle anspelar på an till en pågående samhällsdebatt, med bevisligen långa rötter historiskt, kring stads- och landsbygdsliv och de olika värden som förknippas med dem. I citatet ovan blir det tydligt att den starka kontrasten mellan stad och land som övergripande berättelse för att förstå dessa platser upprätthålls av oss alla tre i dialogen. Min fråga om skillnader är i sig en uppmaning till kontrastering. Genom sitt sätt att beskriva platserna använder Olle sedan dessa berättelser som narrativ resurs och ökar ytterligare avståndet, utöver det rent geografiska, då han förmedlar sina erfarenheter av lägenheten i Stockholm

och fritidshuset i Östergötland. Olle menar att dessa platser inte ens går att jämföra, så olika upplevs de.

Språkliga metaforer används återkommande av intervjupersonerna för att förmedla erfarenheter av fritidshusliv på olika sätt, men blir särskilt framträdande i relation till tema stad och land. Anna beskriver till exempel dessa platser som "två världar". Ett sätt att förstå metaforer är att de inte enbart handlar om tal, utan faktiskt grundar sig i och påverkar kroppsligt gjorda erfarenheter (Lakoff & Johnson 2003). Att Anna använder "världar" för att beskriva land och stad kan därmed sägas både vara påverkat av *och* påverka hennes erfarenheter av de olika platserna. Eftersom metaforer på sätt och vis hjälper oss att tänka och föreställa oss saker, i det här fallet platser, har de metaforer vi använder förmågan att bestämma något om hur vi lever våra liv (ibid: 244). Vilka metaforer som används och vad de betyder är samtidigt beroende av faktorer som har att göra med vilka vi är, hur vi interagerar med vår fysiska miljö samt hur våra sociala och kulturella praktiker ser ut (ibid). Faktorer som generation, klass, genus och etnicitet kan med en sådan utgångspunkt tänkas påverka vilka metaforer Anna använder för att beskriva sin erfarenhet av land och stad. Hon menar att hon uppskattar stadsliv, närhet till arbete och uteliv samt att slippa vara beroende av bilen när paret ska till förskolan eller när familjen behöver handla något. Allt detta hör till hennes "stadsvärld" och skiljer sig markant från hur hon upplever att livet levs i fritidshuset. De praktiker som ändå liknar varandra på båda platser får inte rum i den metaforiska beskrivningen och tonas på så sätt ner i den berättade förmedlingen av erfarenheterna. Anna ger också uttryck för hur bostadslösningen, med lägenhet i centrala Stockholm och fritidshus i Östergötland, tillhandahåller en livsstil med tillgång till det bästa av dessa "världar", vilket ytterligare motiverar hennes användning av metaforen för att förmedla den åsikten. Hennes sambo Olle däremot, menar att han mycket väl skulle kunna tänka sig permanentboende på en mindre ort än Stockholm. Att slippa storstadens larm och knuffandet med andra resenärer i morgontrafiken på tunnelbanan eller i cykelköerna vid rödljusen. Även Olle förmedlar på så sätt sina erfarenheter av stad och land som väsensskilda platser. Vad han därutöver åstadkommer med sin beskrivning är en positionering där han skapar ett avstånd mellan sig själv och det senmoderna stadslivets praktiker. Olle berättar således något om vem han är, eller vill bli uppfattad som, med hjälp av de större berättelserna om livet i staden och på landsbygden. Stockholm blir, i Olles mening, "gale" och han betonar att han till skillnad från Anna gärna skulle slippa staden, om han bara hade möjlighet.

Nina beskriver hur hon känner sig närmare naturen så snart hon kliver ur bilen vid fritidshuset i Hälsingland. Där finns de höga tallarna som tornar upp sig omkring henne och den stjärnbeströdda himlen på natten, som det aldrig går att se i stan. Hon upplever en känsla av rymd och frihet på platsen för stugan, en känsla som hon förknippar med naturen. Ninas beskrivning går att förstå i termer av avståndsskapande mellan land och stad på samma sätt som sker i samtalet mellan Olle, Anna och mig i citatet ovan. Natur utgör då ena parten i dikotomin natur och kultur, vilket kan förstås som ett begreppspar med starka inneboende kontrasterande egenskaper på samma sätt som land och stad (jfr Nordström & Saltzman 2014:19). Naturen kan i en sådan polariserad förståelse finnas överallt i det som inte utgörs av staden, där kulturen istället dominerar. Synen på naturen som en källa till återhämtning och rekreation aktualiseras i Ninas och övriga intervjupersoners beskrivningar och ställs mot stadslivets jäktade och inrutade vardag (jfr Löfgren 1979:53). Landskapet finns hos betraktaren hävdar etnologerna Katarina Saltzman och Birgitta Svensson (1997). Mot den bakgrunden går att förstå hur det blir till synes särskilt viktigt för intervjupersonerna att ladda naturen och landskapet kring fritidshuset med positiva värden. Där finns ”den egna” lilla biten natur, det egna landskapet (jfr Knuts 2016:152). Den stora berättelsen om naturens läkande och nödvändiga varande i människans liv blir en narrativ resurs för intervjupersonerna att förklara fritidshusets största fördelar genom. Naturen kring fritidshuset är samtidigt inte alltid en källa till glädje och återhämtning, ibland upplever intervjupersonerna snarare att den kan vara den tyngsta, mest arbetskrävande, delen av fritidshuslivet vilket beskrivs närmare i kapitel 6.

Den hotfulla staden och den trygga landsbygden

[...] om det blir ännu ett kallt krig liksom, då finns det ett alternativ. Då vill man ju inte bo inne i stan, det tror inte jag. Det är också såhär, den här beredskapen som Sverige hade på 50, 60, 70-talet, den är ju borta nu. Om det händer någonting, då tar maten slut på tre-fyra dar i princip, vattenförsörjning och... här har vi egen brunn och ja, och så vidare. Har man vatten så... kommer man ganska långt. Lite så att kunna ta hand om sig själv och kunna odla, för vi är ju väldigt beroende av att liksom ”nu går vi och handlar”. Vi har ju Ica-butik

i vårt hus. Vi går och ”ah, vi glömde köpa mjölk” och ”vi glömde...” [...] Hur skulle man överleva liksom? / *Tomas*

En av de större berättelserna vilken aktualiserades då stad och land berördes i samtalen med intervjupersonerna var den om staden som en potentiellt farlig plats. Det framstår då som rimligt att det finns en längtan bort från den. Landsbygden, som beskrivs i termer av den hotfulla stadens raka motsats, blir den självklara tillflyktsorten i en sådan berättelse. En tolkning av denna väl spridda berättelse är att längtan till ett idealiserat lantliv uppstår i tider av förändring och att vi genom att kontrastera stad och land görs medvetna om centrala delar av vår erfarenhet och vårt samhälles kriser (Williams 1973:415). Den här typen av stora berättelser riskerar naturligtvis alltid förenkling och abstrahering och går därmed inte att förstås som representativ för faktiska förhållanden. Raymond Williams påminner om att det intressanta är möjligheten att spåra förekomsten av kontinuitet och förändring i dem, snarare än att utröna om staden faktiskt är en farlig plats att bo på (ibid:416). En etnolog som tagit sig an denna berättelses kontinuitet och förändring är Jochum Stattin (1990) i sin studie över svenska rädslor *Från gastkravning till gatuvåld*. Stattin konstaterar att upplevelser av rädsla i industrisamhället av naturliga skäl är miljömässigt förankrade i staden (ibid:150). Så länge städer funnits har de förknippats med hot mot de människor som befunnit sig där, ett hot som till största delen har bedömts komma från andra människor (ibid:154f). Insikter kring omständigheter och reella händelser i samtida svenska storstäder, inte minst terrordådet på Drottninggatan i Stockholm år 2017, har förstärkt intervjupersonernas rädslor och förankrat dem i realistiska hot. Tomas gav exempel på städers sårbarhet i citatet ovan och Johanna upplever också att det finns ständigt närvarande hot i staden.

Nu när det också känns som en hotfull värld och stan känns kanske som en hotfull plats, eller jag tänker, man har barn och man blir påverkad av, jag vill absolut inte vara påverkad, men jag tänker ändå på det när jag åker förbi T-centralen att, såhär, ja, tänk om det skulle hända ett terrordåd. Jag vet att man inte ska bry sig om det och inte tänka på det, men jag orkar inte ha den här oron som är med information och allt som man kan stänga av här (i fritidshuset). Det känns väldigt tryggt och det är helt bisarrt. Men det är faktiskt en tanke som har kommit med åren att såhär, det är en trygghetsaspekt att vara på

landet. Jag kan åka till landet för att känna mig trygg och det är fruktansvärt att man säger det, att man blir så påverkad av, inte faktiskt, upplevd oro. Inte vad man faktiskt behöver vara rädd för, men det är något jag har tänkt på. /Johanna

Förståelsen av staden som en hotfull plats är, som påpekats, inte någon ny idé. Samtidigt har berättelserna anpassats till det senmoderna svenska samhällets specifika kontext. Som Jochum Stattin konstaterat finns kontinuitet i rädslan för det osynliga, okontrollerbara och okända medan rädslans orsaker och uttryck har förändrats och anpassats över tid (ibid: 158). I Tomas mening ovan skulle staden potentiellt vara en otrygg plats att befinna sig på i en snar framtid om ett kallt krig bröt ut. Att äga ett fritidshus i ett mindre samhälle kan utgöra ett säkrare alternativ för familjen, menar han, då möjligheterna till självförsörjning är större och hotet där upplevs mindre. Johanna funderar kring terrorattentat i staden och upplever att när hon är i fritidshuset är det lättare att stänga av flödet av information som ger upphov till den oro hon känner. Både Tomas rädsla för ett kallt krig och Johannas rädsla för terrorattentat kan förstås som riktad mot det som är bortom individens kontroll och bör sättas i relation till en rädslokultur förknippad med senmoderna västerländska samhällen (Bauman 2006). Dessa är också potentiella hot vars avstånd till svenska storstäder i tid och rum har minskat under 2000-talet. Rädslorna har med andra ord anpassats till senmodernt stadsliv och åskådliggör de kulturella och sociala sammanhang som intervjupersonerna är en del av. Att fritidshuset av några intervjupersoner beskrivs i termer av en trygg plats dit familjerna kan ta sin tillflykt kan i viss mån även relateras till en ökad individualisering i samhället, där tilltron till statens förmåga att ombesörja individens trygghet och säkerhet har minskat. Egen brunn och vedspis tillhandahåller då praktiska möjligheter att klara *den egna familjen* i kristider.

Berättelser om potentiella faror och hot delges från flera håll i samhället och cirkulerar på så sätt i intervjupersonernas vardag. I maj 2018 fick svenska hushåll till exempel informationsbroschyren *Om krisen eller kriget kommer* hemskickad från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Broschyren tar upp hur invånare i Sverige kan bli ”bättre förberedda på följderna som allvarliga olyckor, extremt väder, it-attacker eller militära konflikter ger”¹⁹ och uppges, genom ett personligt tilltal, vara ”ett verktyg för att du ska kunna ta ditt ansvar”. Hemsidan där broschyren går att ladda ned eller

¹⁹ www.dinsakerhet.se, åtkomst 2020-04-14.

beställa, dinsakerhet.se, uppger att sist en liknande broschyr skickades ut var under kalla kriget 1961.

Ytterligare exempel står att finna i bloggsfären. I bloggen *Förberedd – det du önskar att du hade läst innan det händer. En blogg om vardagstrygghet och krisberedskap i ett alltmer sårbart samhälle*²⁰ tar blogg författaren upp fritidshuset som bästa alternativet för ”tillflyktsort i händelse av större eller långvarig samhällskris”²¹. Övriga råd från blogg författaren är att se till att fritidshuset är utrustat med egen brunn och vedspis samt att försäkra tillgång till ved och båtplats. Ingen av intervju personerna nämner broschyren *Om krisen eller kriget kommer* eller uppger att de läst bloggen *Förberedd* eller liknande, men dessa exempel tydliggör närvaron av ett upplevt hot i olika delar av samhället, både hos myndigheter och privatpersoner.

Berättelser om hot och faror går att pröva mot socio-narratologen Arthur W. Franks (2010) förslag om berättandet som ett sätt att bemästra känslor av rädsla. Att berätta om staden som sårbar och en plats för potentiella olyckor, kriser och attentat skulle på så sätt kunna förstås som ett sätt att hantera dessa känslor av utsatthet. Berättelser äger förmågan att skapa vissa saker som hotfulla och andra som åtråvärda, menar Frank. Det bör dock inte förstås som att berättelserna uppfinner känslan av hot, eller begär, snarare formar de dem, gör dem mer levande och föreslår objekt för dem (ibid:81). Berättelser kan visserligen bestämma riktning, men uttrycker i narrativ form det som tar sin början i kroppen (ibid). Enligt detta sätt att förstå berättelser om staden som en hotfull plats både uttrycker och behärskar, eller binder, berättelserna dessa känslor. De håller hotet synligt och skapar medvetenhet om faran med att leva i samtidens globaliserade storstad, vilket gör att den upplevs lättare att hantera. Inom ramarna för sådana berättelser går med andra ord även att skönja hur fritidshuset skapas som begärligt objekt i egenskap av trygg tillflyktsort.

Andra människor

I intervju personernas beskrivningar av landsbygdens samhällen, där fritidshuset är lokaliserade, fokuseras även mötet med dem som bor där permanent. När stadsbor och landsbygdsbor sedan jämförs i intervju personernas utsagor blir beskrivningarna ofta fundamentalt olika. Även i relation till detta tema framstår närhet och avstånd som betydelsefulla begrepp för att

²⁰ www.forberedd.wordpress.com, åtkomst 2020-04-14.

²¹ Ibid.

förstå vilka egenskaper som tillskrivs platserna och deras invånare. I beskrivningarna skymtar större berättelser genom vilka de egna erfarenheterna till synes tolkas. I det västerländska samhället cirkulerar delvis konkurrerande berättelser för att beskriva den senmoderna storstadsmänniskan och stads- livets sociala former. Dessa förmedlas genom massmedia, men även genom forskning (se t.ex. Daun 1974, Johansson 2001). Med förklaring i anpassning till stadens socioekonomiska och kulturella utveckling har den urbana individen beskrivits som flexibel, öppen och världstillvänd. Denna skulle då i mångt och mycket utgöra en positiv motsats gentemot bilden av landsbygdens invånare. Samtidigt finns berättelsen om storstadsmänniskan som en sluten, icke-empatisk individualist vilken då kan sättas i relation till en landsbygdsbo som är öppen, generös och hjälpsam mot sina grannar. Båda dessa större berättelser blir synliga i mina samtal med intervjupersonerna.

Olle: Det är så bra, det finns två bröder som bor därute som hugger skog och håller vägar och som man känner och en bonde som vi har fått servitut för avloppsanläggningar, så det är väldigt såhär lätt och informellt och vi har börjat lära känna folk där så, på ett mycket bättre sätt. Det är trevligt. Här (i Stockholm) är det ju mycket mer, alltså i bostadsrättsföreningar och såhär, mycket mer, upplever jag då, konflikter. Det känns inte nära och folk är lite hårdare liksom sådär. På landet känner jag att det är trevligare.

Anna: Man måste inte samarbeta på samma sätt heller här. På landet måste man.

Olle: Där behöver man varandra. Och självklart varför Stockholm känns ganska hårt är för att det är så mycket folk här och hög inflyttning och utflyttning, folk har liksom, det sociala kontraktet med varandra har liksom upphört att funka. Folk har blivit hårdare och ovänligare och liksom lite, känslan är att det har blivit lite mer egoistiskt på något sätt. När man kommer ut på landet är det lite tvärtom. Anna tycker det är lite för likt "Brahult" ibland men... att alla vet vad alla gör och sådär.

Anna: Den sociala kontrollen är... ja...

Olle: Jag tycker det är exotiskt, jag tycker "Brahult" och de här mindre samhällena, det är någonting positivt, det är exo-

tiskt. Det är närheten som jag inte är van vid, det tycker jag är positivt.

Förklaring till skillnader i beteende människor emellan på de olika platserna finner intervjupersonerna i pragmatiska orsaker. Dessa kan förstås som en följd av annorlunda materiella och tekniska villkor på platsen för fritidshuset (jfr Hansen 1978). Intervjupersonerna påpekar hur olika förutsättningar skapas för relationer till andra människor i staden respektive på landsbygden. På landet måste de boende hjälpas åt och invånarna är mer hänvisade till yttre faktorer, vilket exemplifieras ovan genom Olles utsaga om de hjälpsamma bröderna som hugger skog och håller vägar. Staden, med sitt myller av inför varandra anonyma människor, skapar andra förhållningssätt och beteenden. I mötet med dem som är fastboende på platsen för fritidshuset upplever intervjupersonerna att avståndet är så pass mycket mindre att det krävs en anpassning till de förutsättningar som gäller där. Platsen upplevs ”tillhöra” dem som bor där och det krävs att de i egenskap av fritidsboende respekterar det. Det gäller att inte sticka ut för mycket menar de. Maria berättar om byn i Dalarna där hennes och sambon Patricks fritidshus ligger.

Det är väl klart att man liksom fattar att man ska väl vara lite ödmjuk, speciellt som stockholmare. Ja, men, om man liksom klampar in där så. Det som är roligt tycker jag är att, vi har ju fyra närmsta grannar som bor där liksom. Tre av dem bor där permanent och är från trakten, de har verkligen max flyttat kanske en kilometer [...] Så att man får ju verkligen den här känslan när man är där att okej, nu har vi bytt miljö. /*Maria*

Alltsedan de första sommargästernas erfarenheter av att leva jämsides med ”de enkla men sunda” bofasta på Västkusten i slutet av 1800-talet (Gustavsson 1981), har fritidshusliv förutsatts inbegripa ett möte mellan människor med olika livsstilar. Maria upprätthåller avståndet mellan de människor som bor i Stockholm och i samhället kring fritidshuset i citatet ovan genom uttryck som ”bytt miljö”. Detsamma gör Olle då han menar att det mindre samhället i hans ögon framstår som ”exotiskt”. Nina uppger i liknande anda att det skulle vara ”jättemärkligt att gå runt med stockholmskläderna” i fritidshusområdet i Hälsingland, där hon uppfattar klädstilen som mer avslappnad.

Fritidsboende skapar förutsättningar att närma sig en upplevt annorlunda plats och i någon mening pröva på ett uttryck som skiljer sig från vardagen.

Inte sällan manifesteras detta genom kläder (jfr Löfgren 1999). Flera intervjupersoner uppfattar det dessutom som att de, genom anpassning till ett sätt att klä sig som de identifierat, kan smälta in bättre i den lokala miljön och på så sätt närma sig de andra människor som bor där. Att klä sig i en viss typ av kläder blir en tydlig markör för det miljöbyte Maria beskriver ovan och antar karaktären av övergångsritual (ibid). En kombination av en önskan att passa in och en eftersträvansvärd övergång mellan stadsliv och fritidshusliv kan resultera i vad Nina kallar ”skogsmullestuket”.

Särskilt då intervjupersonerna är relativt nyinflyttade på platsen verkar det upplevas viktigt att uppmärksamma de premisser som gäller i samhället kring fritidshuset och försöka passa in. Känslan av hemmahörande hävdas troligtvis med större lätthet efter några år av närvaro på platsen (jfr Woube 2014:79f). Att anpassa kläder och beteende efter observation av vad som verkar vara gångbart utgör en strategi. Därigenom minskas det upplevda avståndet till de permanentboende och intervjupersonerna skapar tillhörighet. I form av ett kulturmöte kan intervjupersonernas handlingar beskrivas som ”assimilation på majoritetskulturens villkor” (Bringeus 1973:138). Att välja anpassning kan även förstås som ett sätt för intervjupersonerna att bibehålla upplevelsen av platsens annorlundahet och upprätthålla berättelsen om den som exotisk för sig själva. Intervjupersonerna efterfrågar och behöver i mångt och mycket den annorlundahet och den exotiska livsstil platsen representerar och drivs av viljan att bli en del av den och dess berättelse. Det finns ingen önskan att förändra något genom att sticka ut när de väl är på plats.

Några intervjupersoner beskriver en ängslan de upplevt inför mötet med människorna på platsen för det nyförvärvade fritidshuset. Vilka är de som bor där egentligen? Emma berättar om den oro hon kände när hon och Juan hade hittat sin stuga i ett fritidshusområde med små avstånd mellan hus och tomter.

Vi är väldigt exponerade egentligen, för grannar. Man blir ju det också på ett helt annat sätt i ett hus, än om man är i lägenhet. I en lägenhet så möter du dem kanske i hissen, men du behöver inte egentligen, du träffar inte dem så mycket. Så fort vi kliver ut i trädgården är ju grannarna här också i sin trädgård, så man blir ju mycket mer exponerad. Det var jag lite rädd för när vi köpte det här. Det är ett ganska slutet område, det är mycket pensionärer, vad är det för människor och vad har de för värderingar... jag blir såhär, liksom började gå igång på det...[...] Ja, men lite så, tänkt om de... man vet ju

aldrig. Jag är ju själv från en mindre ort. Jag vet ju hur okunskapen finns i mindre ställen och oftast bland äldre, tyvärr. Ja, nu dömer jag folk här, men det var jag lite rädd för, mina fördomar sa det litegrann när jag flyttade hit. /Emma

Trots att grannarna i bostadshuset i staden, avståndsmässigt sett, befinner sig närmare än grannen på landet aktualiseras känslan av intimitet och exponering i förhållande till grannar kring fritidshuset. I stugområdet gränsar tomterna till varandra och när familjen befinner sig utomhus finns alltid möjligheten att grannfamiljen huserar i den angränsande trädgården. Därför finns potential till möten med närboende människor på ett annat sätt än i trappuppgången i staden och avståndet upplevs därmed som mindre trots att det fysiska förhållandet egentligen är det motsatta. Färre människor samlade på en plats kan därutöver innebära förväntningar på personliga relationer och den sociala kontrollen kan uppfattas närvarande i högre utsträckning.

När intervjupersonernas beskriver mötet med de Andra, de som bor permanent på den mindre orten eller har stugan bredvid i fritidshusområdet, åberopas ålder, klass och etnicitet som exempel på skillnader. När Emma får frågan om hur det var när de väl flyttat in, svarar hon att grannarna, ett äldre par, är fantastiska och att barnen ofta springer över till dem.

Den typ av konflikt som kan uppstå mellan grannar, med exempelvis angränsande trädgårdar, har ofta att göra med förändringar som planeras eller genomförs i eller kring den ena fastigheten och vilka påverkar grannen på ett negativt sätt. Liknande omnämns inte i denna undersökning. Möjligen beror det på att intervjupersonerna ännu inte hunnit, eller velat göra sådana förändringar. Istället karaktäriseras gemenskapen med grannar kring fritidshuset i intervjupersonernas beskrivningar av närhet. Människorna där omtalas som trevligare och mer benägna att samarbeta än i staden. Chanser till möten och relationer med grannar är fler och exponeringen högre, vilket några har upplevt oro inför men i slutändan ändå beskriver som positivt. Då mötet med grannen är en naturlig del av vistelsen i fritidshuset, är det lika bra att försöka skapa en bra relation, menar intervjupersonerna. Grannen kan visa sig bli behjälplig på många olika sätt, som då grannen Tage hjälper Frida och Henrik att sätta på värme i huset innan de kommer dit. För att minska det initialt upplevda avståndet till grannen på landet krävs dock viss förhandling och anpassning från intervjupersonernas sida. En förutsättning för upplevelsen av minskat avstånd är naturligtvis det fysiska mötet, vilket påvisas genom Emmas beskrivning av de grannar hon först kände oro inför.

De stora berättelserna påverkar vad Emma pekar ut som sina fördomar och dessa kan vara svåra att förändra. Hennes oro grundade sig i att grannarna skulle visa sig vara äldre svenskar med främlingsfientliga åsikter. Emma åbe-ropade sin egen uppväxt på en mindre ort genom ”jag *vet* ju hur det är” och använder egna tidigare erfarenheter som bevis för att de stora berättelserna speglar verkligheten. Det blir tydligt att de stora berättelserna om de Andra är trögörliga men att det i varje nytt möte mellan människor finns potential att påverka innehållet i dem.

Ägarskap och dissonans

Med enstaka undantag är fritidshuset den första fastighet intervjupersonerna i juridisk mening ägt i livet. Generellt uttryckte samtliga glädje och tillfredsställelse över att ha tillgång till ett eget fritidshus och en plats som de kan kalla sin egen till följd av det privata ägandet. Som påvisats tidigare i kapitlet representerar det egna huset i mångt och mycket en upplevelse av frihet och autonomi, liksom ett steg mot vuxenlivet. Samtidigt problematiserade flera av intervjupersonerna sitt fritidshusägande. Citaten nedan får stå som exempel.

Jag tänker också att det är en lyx att kunna ha ett hus. En lyx som jag tänker på mycket nu när det finns så många som inte har någonstans att bo i Sverige. Jag tänker på flyktingströmmar. Då får jag väldigt dåligt samvete över att vi har en stuga som står där för det mesta tom, det har jag tänkt på mycket. Också att vi har på el, jag menar inte att vi har liksom tjugo graders värme, men vi har ändå el på året runt, ja men, så här med miljöaspekter och... det känns liksom lite privilegierat på ett sätt som jag inte riktigt är bekväm med. /*Nina*

Vi har ju liksom inte... vi är generellt sett emot sådant här kapitalistiskt ägande [skratt], men det var såhär, det är *mitt* hus, det är *vår* skog, det var så konstigt, det var så dubbelt. /*Tomas*

Jag tycker ju att ägande är lite problematiskt liksom rent värderingsmässigt, för att jag kan tycka att det är ganska osympatiskt att liksom så att säga annektera en miljö på ett sätt

som upplevs som, ja lite egoistiskt liksom, det ska vara mitt och ingen annans. Ingen ska få vara där även fast jag inte är där. /Olle

Privat ägande beskrivs ovan som ”en lyx”, problematiskt, kapitalistiskt, osympatiskt och egoistiskt. Samtliga av dessa uttryck kan beskrivas som laddade i den meningen att de signalerar tydliga värderingar. Nina och Olle äger sina bostadsrätter i stan tillsammans med sina respektive partners. Det framstår dock inte som att de uppfattar det problematiskt att äga sina permanentboenden. Deras ställningstagande i relation till ägandet av fritidshus förvånade mig och gav upphov till nya frågeställningar i undersökningen. Hur skapas mening kring utsagor där intervjupersonerna ger uttryck för ett motstånd mot att äga fritidshus och i några fall mot privat ägande som sådant?

Nina placerar fritidshusägandet i tid och rum, i det senmoderna svenska samhället, och relaterar till större berättelser om flyktingproblematik och miljöaspekter. Fritidshusägandet problematiseras utifrån sina specifika premisser, det utgör *ett andra boende* och i jämförelse med stadsboendet står det ofta tomt. Med utgångspunkt i citatet ovan kan det tolkas som att Nina försöker skapa ordning bland sina motstridiga känslor inför ägandet av fritidshuset i dialog med mig. Det går därmed att förstå dessa utsagor om det problematiska ägandet som en del i intervjupersonernas narrativa identitetskapande. Flera forskare på det narrativa fältet har hävdat vikten av att kunna sammanfoga berättelserna om sig själv till en meningsskapande helhet för individens självförståelse (Bamberg 2012, Linde 1993). Likaså krävs att en individ bör kunna presentera berättelsen om sig själv enligt vissa konventioner på ett för andra sammanhängande och förstäeligt vis (Linde 1993:17). Här bör återigen påpekas att avhandlingens utgångspunkt, i linje med postmodern kritik mot identitet som en helhet, åsyftar *narrativ identitet*. Berättelser som inte passar in i framställningen av det egna jaget, enligt den personliga identitetsberättelsens koherenskrav, kan upplevas som problematiska, av individen själv liksom av det omgivande samhället. Genom Dialogisk narrativ analys belyses hur Ninas berättelse om det dåliga samvetet över stugan som står tom, trots att det finns så många människor som inte har någonstans att bo, konstrueras tillsammans med mig som mottagare. Nina försöker skapa en koherent berättelse om sig själv genom sina utsagor där hon beskriver hur hon känner sig obekvämt med den privilegierade position det innebär att ha tillgång till dubbla boenden. Hon förklarar vidare hur hon undersökt möjligheterna att hyra ut fritidshuset till migranter. Stugan visade sig dock inte

uppfylla Migrationsverkets krav, då bland annat närhet till livsmedelsbutik och kollektivtrafik är viktiga kriterier. Samtidigt menar Nina till sist ändå att hon upplevde en viss lättnad över att inte okända människor skulle bo i hennes hus, en inställning som återfinns hos fler intervjupersoner. I intervjusituationen utvecklade Tomas och Martina sitt förhållningssätt till ägande vidare i en eftertänksam dialog.

Tomas: Det är en väldigt spännande känsla också, vi hade inte riktigt räknat med att det var väldigt skönt...

Martina: Ägandet...

Tomas: Vi har ju liksom inte... vi är generellt sett emot...

Berättande som social aktivitet med två eller fler, mer eller mindre aktiva, deltagare har fokuserats av narratologerna Ochs och Capps (2001). Tomas uppmanar i citatet ovan Martina att fullfölja meningen genom att vänta in henne, en strategi som flyttar fokus och fördelar ansvaret för meningsskapandet mellan dem båda (ibid:29). Motstånd mot ägande blir en gemensam ståndpunkt som definierar paret och framförs med varandra, men också mig, som mottagare. Resultatet blir ett slags gemensamt narrativt identitetsbygge (Langellier & Peterson 2004:34). Tomas och Martina signalerar att det här är *våra* värderingar. Genom att *tillsammans* förklara inställningen till ägande, på ett lite sökande sätt och fylla i varandras meningar skapar paret gemensamma ståndpunkter. Genom det dialogiska framförandet skapas delaktighet och en känsla av att detta är "vår identitet", det här är vad vi önskar ska definiera oss som individer, men också som par eller familjeenhet.

Martina berättar att när hon och Tomas började fundera över att skaffa fritidshus var tanken någon form av kooperativt ägande, något som Martina hade erfarenhet av sedan tidigare. När de sedan fann ett lämpligt hus till salu upplevde hon trots allt att det var skönt att paret blev ensamma ägare.

Jag kan tycka såhär att hur kan vi dela det här huset mer? Samtidigt så vet jag, jag har ju haft ekonomisk förening i tio år och delat och tänkt kooperativt. Det som jag har lärt mig är att det är skönt att kunna lita 100 procent, eller i alla fall 95 (skratt), det räcker kanske, på den man delar med. För då funkar det. [...] det kommer alltid att behöva göras den där extra timmen här och där och kanske på obekvämtid. Där kände jag, just nu med två barn, så är det såhär, ja, men det är

Tomas jag orkar äga hus med, just nu. [...] De som inte har (fritidshus), de får gärna komma och hälsa på oss, men det är vi som äger det. /*Martina*

Martina förklarar vidare för mig att hon och Tomas inte bara äger, de ger någonting tillbaka. De lägger sin tid på tomten. De röjer upp och säkerställer att inte växtligheten runt huset tar över. Annars, menar Martina, hade skogen och de stora ekarna ”sakta men säkert ätit upp huset”. Syftet med Martinas beskrivning av hennes och Tomas arbete med att röja upp kan tolkas som ett meningsskapande kring det egna ägandet genom att erbjuda en förklaring och ett rättfärdigande. Det kan även förstås som ett försvar för ägande mer generellt, där budskapet blir att den som tar hand om sin egendom gör något bra, trots den osolidariska handling som privat ägande initialt beskrivits som. Budskapet är att hade inte Martina och Tomas köpt fritidshuset och börjat röja upp den övervuxna tomten hade huset så småningom blivit förstört. Den här utsagan kan på så vis bli en del av den större helheten i berättelsen om Martina och Tomas som moraliska subjekt trots att handlingen att äga tycks stå i skarp kontrast till de värderingar de tidigare uttryckt. Olle tar också ägandet i försvar och menar att det finns en drivkraft i att ha något som är ens eget.

Att man känner att man äger det, det tror jag är en drivkraft, att folk vill äga någonting, en bit mark. Om man bor i stan så har du liksom lägenhet i en bostadsförening, du har grannar och tunnelbana, du äger liksom inte din miljö. Du har liksom ingen känsla för ”det här är mitt”, så att säga. Du har ingen plats på jorden, så att säga som får vara din. Alla har ju inte det behovet, men många har ju det behovet av att kunna befästa sig och få vara ifred. Det tror jag är en sådan där romantisk idé som driver hela grejen. /*Olle*

Det fanns inte från min sida, någon frågeställning som handlade om hur intervjupersonerna såg på ägande vid respektive intervju, trots detta skapade både Nina, Olle och Tomas och Martina ovanstående utsagor om ägande som problematiskt för att förmedla en självpresentation i ett narrativt identitetsskapande. I den situationellt betingade dialogen uppstår då en slags dissonans mellan framställningen av jaget och de egna handlingarna. En för-

djupad diskussion och vidare analys av liknande situationer, och de narrativa lösningar intervjupersonerna finner, återkommer och fördjupas i kapitel 6.

Förvaltande och generation

Det Martina beskrev ovan, där hon och Tomas tar hand om hus och trädgård, kan även förstås i termer av förvaltande. En inställning till fritidshuset, där ägandet innefattar ett upplevt omhändertagande av ett hus eller en byggnad som annars hade stått utan beskydd återkommer i intervjuer. Petter resonerar kring hur han och sambon Jessica sköter om det nyförvärvade torpet med omkringliggande trädgård i Västergötland.

Susanna: Är det viktigt för er att göra avtryck på platsen?

Petter: Jag har nog inte tänkt så mycket på det. Det är egentligen konstigt för det är någonting man tänker på annars, att man vill göra någonting bestående i livet, på något sätt.

Susanna: Nu har du ju en plats där du kan göra någonting.

Petter: Ja, men jag tänker att det gör man nog ändå. [...] Fast jag tror att det är viktigare för en själv och jag tänker att det hänger samman med den där ångesten att ens liv ska vara meningslöst, [...] Jag tror att man ska försöka motverka den impulsen hos sig själv. Då tror jag att det är bättre, att man istället försöker vara så här... eftersom det är kalksten däruppe så finns det massa kalkstensgångar, alltså plattor som är nedlagda, som har varit överväxta länge och att man plockar fram dem och då vet man att sköter man det här så kommer man lämna efter sig en mycket finare plats liksom. Det är egentligen, tror jag, mycket nyttigare. Så tror jag folk såg sig själva förr och så tror jag man har sett sig själv i ett mycket, om man ser en lång historia av mänskligheten, då handlar det mer om att lämna efter sig någonting som var bättre än det som fanns innan och inte resa något jävla monument över sig själv. Jag tror inte att det ger någonting egentligen existentiellt, man bara tror det, intalar sig själv det.

Att avstå från ombyggnationer, renoveringar och andra stora förändringar av miljön i fritidshuset och istället ta hand om och hålla efter det som finns

kan förstås som ett sätt att förvalta platsens kulturarv. Tidigare forskning om fritidshusliv har fokuserats på frågelistsvar där informanter haft denna strategi i relation till fritidshuset. I linje med vad Petter beskriver ovan har de upplevt en känsla av meningsfull närhet till det förflutna och delaktighet i ett historiskt sammanhang på platsen (Gunnemark 2016:202). Flertalet av de intervjupersoner i studien som köpt ett fritidshus utan familjeanknytning har ändå tagit över dessa efter tidigare ägare som tillhört en äldre generation. I stugområdet där Emma och Juans fritidshus ligger tycker Emma sig märka av att ett generationsskifte håller på att genomföras. Stugorna byggdes på 1970-talet och de unga par som då köpte börjar bli äldre och många av dem säljer nu fritidshusen. Jag frågar om Emma vet något om den tidigare ägaren av deras stuga.

Han som byggde det var träslöjdlärare, det är det enda jag vet. Den här tanten som vi tog över efter berättade det, att han var träslöjdlärare och att här var väldigt fint byggt och sådär. Alltså, det är ju väldigt, väldigt väl gjort, huset. Så att han var nog väldigt noggrann och skötte det liksom. Hon var änka då och det var ju väldigt sorgligt för hon, de köpte det 1979, tillsammans, och de har ett barn och sedan älskade hennes man då det här stället, så när de gick i pension så skulle de vara här jättemycket. Så dog han när han var 65, så det var ju väldigt sorgligt på så sätt. När vi tog över det här så var det ju, vi kom väldigt nära henne. Hon tyckte det var jättehärligt att det var en barnfamilj som tog över och var väldigt glad för det och tyckte det kändes bra liksom. Så vi fick en fin relation. Så det var ju lite sorg, tror jag, för henne också. [...] Vi stötte på dem här häromdan. Då var de här och hälsade på grannarna, så då fick de komma in här och kolla vad vi hade gjort och så. Då nämnde de att de hade ju inte tapetserat om sedan de köpte det, så allting är ju från när huset byggdes. Så det är ju liksom originalväggar och färger och så kvar. De hade inte gjort någonting. Vi har gjort sovrummen för där var heltäckningsmattor och härliga tapeter och mönster och jättemycket 70-tal. Men heltäckningsmattan var inte ofräsch, det såg inte ut som att någon hade gått på den. Det var så pass fräscht så att vi skulle egentligen bara kunna flytta in och bo så. Sedan var den säkert ganska dammig och sådär liksom, det såg lik-

som, jätteklara färger, fina färger på allting. Det var först om man tog ner en tavla så såg man att solen hade blekt litegrann. Men det var väldigt, väldigt, fint och fräscht. Men inte i vår smak då. Huset är i väldigt bra skick och vi hade ju en besiktningssman här när vi köpte det och han hittade ju ingenting alls någonstans. Så vi hoppas att vi också kan ta hand om det lite nu som de har gjort. /Emma

Emmas berättelse ovan får stå som exempel på ett generationsskifte som det kan gestalta sig i ett sommarstugeområde i Mellansverige under 2010-talet. Här ryms flera större berättelser. Föreställningen om tidigare generations värderingar och förhållningssätt till materiella ägodelar synliggörs. Emma håller med om att allting i huset är välgjort och ordentligt skött, vilket den äldre kvinnan som sålde fritidshuset till Emma och Juan berättat. Genom att lyfta fram mannens yrke som slöjdlärare vill den förra ägaren till synes förmedla sin mans skicklighet och noggrannhet vilket kan tolkas som att hon vill hedra hans minne och det livsverk sommarstugan var en del av. Här ryms också berättelsen om en generation som sällan renoverade eller ändrade om. En sommarstuga, liksom permanentboendet, inreddes för livet. Ofta byttes varken fast inredning eller möblemang ut under årens lopp, istället sköttes desamma klanderfritt. I denna större berättelse ställs mellan raderna generationer i opposition till varandra för att illustrera en förändrad inställning till bostadsmiljö och materiella ägodelar i vidare mening. Berättelsen kan tolkas som att den handlar både om livets gång, det materiellas betydelse för människans efterlämnade arv och om, det många gånger smärtsamma, överlämnandet till nästa generation. Ödmjukhet inför och respekt för de tidigare ägarna och deras förhållningssätt gentemot fritidshuset blir betydelsebärande, om än underliggande, teman i Emmas berättelse. Hon upplever det meningsfullt att hon och Juan skapat en relation till de förra ägarna. Budskapet mynnar ut i en önskan om att kunna fortsätta ta hand om stugan på samma sätt, att bli nästa generation som förvaltar och skapar band till platsen och stugan. För Nina, som ärvt stugan av sin pappa, finns en liknade berättelse om den äldre generationens omhändertagande av och respekt för materiella ägodelar att förhålla sig till.

Han gjorde ju väldigt mycket underhåll tror jag mycket, för att jag skulle slippa. Han var en väldigt praktisk man. En väldigt, väldigt häändig man, det var han som byggde stugan själv.

Så han har ju alltid tagit hand om det på ett fantastiskt sätt. Så det var ändå såhär orosmoment när jag tog över stugan, att ”men, oj, liksom, hur ska jag kunna hålla det här i det skick som han har hållit det?” För att det är så fint, det är så fint där. Liksom, han var ju där hela tiden också. [...] Så nu känner väl jag fortfarande såhär att hur ska jag kunna ta hand om det på det sättet som han har gjort? [...] i och med att man också tänker på, ja, men, han har tagit hand om det och jag vill liksom göra honom stolt, ja, jag tänker på det. /Nina

Nina och Emma tar båda spjörn mot den större berättelsen om äldre generationer som i större utsträckning rotade, bunden till platser, omhändertagande, strävsamma och förvaltande. De uttrycker även en önskan om att själva leva upp till den äldre generationens ideal i relation till fritidshuset. Det kan tolkas som att de på så sätt försöker skapa en motberättelse mot den om sig själva som mindre benägna att rota sig och förvalta det tidigare generationer byggt upp. Somers och Gibson (1994) påpekar att narrativ identitet alltid måste analyseras som relationell eftersom den helt enkelt inte existerar utanför relationella matriser (ibid:65). I resonemanget ovan blir det relationen mellan generationerna som bildar matrisen och både Nina och Emma gör en jämförelse mellan sig själva och stugornas tidigare ägare. Michael Bamberg (2012) menar att en av de dimensioner längs med vilka den egna identiteten navigeras är *kontinuitet och förändring genom tid*. Den här dimensionen kräver att berättaren balanserar längs de två extrema polerna *ingen förändring* och *radikal förändring* (ibid:103f). Med utgångspunkt i Bambergs resonemang föreslår jag att denna navigering görs på liknande sätt i förhållande till en föreställning om hur andra människor i tidigare generationer har handlat och tänkt. Ingen förändring alls i förhållande till det förflutna fungerar lika lite som total förändring, vilket skulle resultera i ett slags kaos. Här tvingas berättaren istället placera sig själv längs denna skala och lösa dilemmat genom att konstruera sin identitet i termer av *en viss* förändring mot bakgrund av *en viss* kontinuitet. När intervjupersoner beskriver en äldre generations inställning till fritidshuset och uttrycker en önskan om att förvalta husen på samma sätt innefattar det samtidigt alltid ett mått av förändring. Det är trots allt *deras* hus nu och de upplever inte att de hindras att till exempel utföra renoveringar av tanken på de äldre generationer som tidigare ägt och tagit hand om husen.

Platsskapande och traderat berättande

Fritidshusliv förutsätter rörlighet mellan platser och innebär en livsstil karaktäriserad av pendlande mellan två boenden. Trots att det är stadsboendet som är det permanenta hemmet har tidigare forskning visat att det ofta finns en önskan om att skapa anknytning till den plats där fritidshuset är beläget (jfr Aronsson 2004:77). Fritidshusägaren är ingen turist i traditionell mening, då turisten ofta beskrivits som utan anknytning till eller ansvarstagande gentemot den plats och det samhälle där hen befinner sig under sin semester (jfr McHugh et al. 1974). Snarare har tidigare studier placerat fritidshusägaren i en kategori mellan permanentboende och turist (Aronsson 2004).

Geografen Doreen Massey (2005) menar att platser är relationella och skapas kontinuerligt genom konstellationer av och möten mellan människor, tid och materialitet, byggnader och landskap, snarare än att vara fasta och för alltid bestämda (ibid:140f). En förutsättning för att platsen för fritidshuset ska kunna skapas och förstås som betydelsefull för intervjupersonerna är olika slags anknytning. Tidigare i kapitlet diskuterades hur denna åstadkoms exempelvis genom att upprätta relationer till andra människor samt genom anpassning till platsens eller samhällets ”kultur” i form av klädstil, tempo eller beteenden i mellanmänskliga möten. En ytterligare möjlighet att göra platsen till sin och skapa närhet är genom traderat berättande mellan generationer inom familjen. Olle och Anna har förvärvat sitt fritidshus genom att köpa ut Olles bror. Tillsammans hade bröderna ärvt stugan av Olles morföräldrar som byggde den på 1940-talet. Jag ber Olle och Anna beskriva hur det ser ut där deras fritidshus är beläget och svaret tar formen av en berättelse om när Olles morfar fann platsen under slutet av 1930-talet där han sedan skulle bygga fritidshus.

Olle: Min morfar letade ganska mycket själv och sedan köpte han det. Han letade väldigt mycket. Vi har sett kartor, han hade åkt runt i olika områden och skrivit i kartorna sådär innan...

Anna: Ja, ”magnifik utsikt”, ”utmärkt ställe!” och såhär liksom, blyertsanteckningar.

Olle: Ja, så han var ganska motiverad, det var liksom någonting som han skulle göra. Så köpte han det.

Susanna: Har han berättat det här eller är det sådant som dina föräldrar i sin tur har berättat för dig?

Olle: Ja, men han har väl berättat det ungefär så, men sedan så har vi ju sett kartorna och sådär.

Susanna: Finns det fler sådana anekdoter från när han byggde?

Olle: Ja, det gör det. Det finns jättemycket om hur det såg ut från början. Allt från att det var jättemycket myrstackar till att det var en kohage till... och sedan så har vi ju ganska mycket gamla foton också på hur det var från början. Det var ju överväxt så att säga så han höll ju på i flera år med att bara försöka, för då hade de ju inte motorsågar och liksom, de kunde inte få jordtransporter. Bilen kunde knappt komma fram liksom. Att ta bort ett träd var ju liksom ett jätteprojekt. [...] Så att han höll på att gräva myrstackar med spade och skottkärra och skyffla bort och sådär.

Anna: Alltså så som jag upplever det, det är ju att ni alltid har tyckt att er morfar har varit en väldigt företagsam man som verkligen, om han hade bestämt sig för någonting då gjorde han det ut i minsta detalj och verkligen med noggrann grund. Så först höll han på i flera år med tomten och försökte göra den plan och tog ner träd och... man kunde bara komma dit på somrarna för på vintrarna så skottades det inte och sådant där.

Olle: Ja, vägen var ju för dålig för att komma fram.

Anna: Just det och sedan så började han bygga och då byggde han själv. Alltså allting har han gjort själv som är där.

Olle: Mer eller mindre, det är några grejor som han inte har gjort.

Anna: Så det finns väldigt mycket känsla i själva stället, eller det är lite såhär mytologiserat på något sätt liksom, om Olles morfar.

Olle: Nej, men det är för att han byggde alltihop och köpte det och hittade det och sådär och folk vet fortfarande vem han är och sådär, när man pratar med folk. När man går längs vägen och träffar på någon som man aldrig har träffat på tidigare och så frågar de vem man är och...

Bild 7: Olles och Annas ”landet”. Foto: Anna, 2020.

Olles morfar arbetade på SAAB och företaget hade köpt mark för att stycka av åt sina anställda och bygga fritidshus. Morfadern valde dock att leta upp en egen tomt. Det blir tydligt i citatet ovan att även Anna känner till berättelsen om hur Olles morfar hittade tomten för fritidshuset väl. Berättelserna utgör familjeanekdoter med syfte att lyfta fram släktingen som en handlingskraftig man, men fungerar även för att påvisa Olles familjs förankring på platsen bakåt i tiden (jfr Ekström 2014:79).

Nina har på samma sätt minnen av och traderade berättelser om sin pappa som byggde familjens stuga i Hälsingland på 1970-talet. Berättelsen om varför stugan kom att ligga där den ligger blir samtidigt berättelsen om pappan som älskade att åka skidor. Poängen blir att det här är en plats där hennes pappa älskade att vara, vilket förankrar den som viktig för Nina och hennes familj. Att platsen för fritidshuset har potential att bli mycket betydelsefull, att huset ofta blir en viktig del av livsprojektet, och kan utgöra en fast punkt i livet samtidigt som det permanenta boendet byts ut flera gånger, har tidigare konstaterats inom fältet för fritidslivsforskning (Gunnemark 2016:209, Lagerqvist 2016:171ff). Nina berättar.

Min pappa byggde det '74-'75 och jag föddes '79. Så att jag har ju liksom alltid åkt dit, varje år, flera gånger. Vi var ju där hela somrarna, vi var där under vintern, vi var där under hösten några gånger och sådär, så att jag har ju alltid varit där väldigt mycket. Stugan är ju för mig som ett andra hem, eller stugan är kanske det första hemmet för mig i någon emotionell bemärkelse, att det är ju mitt hem, tänker jag. Den lägenhet som vi bodde i när jag var liten, den känner jag ingen koppling alls till, men däremot stugan, det är där jag växte upp. Det är så jag brukar se på det. I och med att jag ärvde min far och nu är jag ju gift och jag har sagt till Karin att om vi någonsin skiljer oss då får hon inte stugan, så är det bara och det förstår hon också. /Nina

Berättelser om närhet och avstånd

För att förstå varför mina intervjupersoner väljer att äga fritidshus, har jag i det här kapitlet vänt mig till utsagor och berättelser, på teman som framträtt under intervjuerna. Kapitlet visar på ett urval av de större berättelser som cirkulerar i intervjupersonernas vardag och hur dessa har påverkat deras val. Ett av de övergripande teman som intervjupersonerna återkommit till kontrasterar stad och land på ett sätt som skönjer både kontinuitet och förändring. Somliga berättelser bygger på ett romantiserande av landsbygden. Staden å sin sida berättas parallellt som full av möjligheter och en potentiellt farlig och hotfull plats. Exempelen utgör stora berättelser med kontinuitet över tid. Jag förstår de stora berättelserna i kapitlet som aktörer i intervjupersonernas liv (jfr Frank 2010). De äger förmåga att visa vad som är möjligt, vilka sorters livsstilar som är möjliga och eftersträvansvärda, alternativt mindre önskvärda (ibid). Berättelser fungerar meningsskapande i relation till vad intervjupersonerna anser vara livskvalité. Här fungerar stad och land kompletterande. Båda platserna fyller en funktion i intervjupersonernas strävan mot det goda livet. Ett eget småhus utgör en viktig del i föreställningen om detta liv, samtidigt som fritidshusägarna i avhandlingen inte är helt redo att ge upp identiteten som stadsbor och vad den representerar. Små steg i enlighet med ett normerande livsmanus har resulterat i att de rör sig mellan olika boenden i stad och på landsbygd.

Förflyttningen mellan permanentbostad och fritidshus ger perspektiv på plats vilket tydliggjorts i kapitlet (jfr Löfgren 1997). Större berättelser om andra platser, liksom om andra människor, visar sig dock vara av genomgripande karaktär och det finns en tröghet i dem som gör att enskilda förändrade perspektiv sällan lyckas utmana. Genom intervjupersonernas egna narrativiseringar blir de stora berättelserna meningsbärande. De utgör en narrativ resurs och görs relevanta för intervjupersonernas här och nu (jfr Bamberg 2012:103). Där skapas och upprätthålls avstånd mellan stad och land, mellan plats och individ liksom mellan människor på olika platser. Berättelser kan också fungera för att minska avstånd. I analysen framgår att berättelser skapar förankring mellan människa och plats. Potential till minskat avstånd mellan människor på olika platser framträder däremot i faktiska erfarenheter snarare än i berättelser.

Genom applicering av Labovs (1972) begrepp *extern värdering* framgår hur intervjupersonerna skapar reflexivt utrymme och i den pågående dialogen lägger ytterligare bitar av det pussel där identitet konstrueras i berättandet. Den externa värderingen ger möjlighet att förklara och förtydliga den egna narrativa identiteten för en lyssnare liksom för berättaren själv. *Så här vill jag att du förstår min berättelse, så här vill jag att du förstår mig.* Genom att fokusera på värderande element i berättelser, vad berättaren anser är det viktigaste för att förstå berättelsen i fråga, blir möjligt att komma åt betydelser, meningsskapande och kulturella mönster (jfr Cortazzi 1993, Johansson 2005). Angreppssättet ger samtidigt förståelse för hur narrativen inte bör förstås som speglades en inre essentiell identitet genom att belysa det narrativa identitetsarbetets situationella karaktär. Det pågår ständigt i dialog med mottagaren. Det blir även tydligt hur personliga erfarenhetsnarrativ är kontextberoende och tar hjälp av stora berättelser och värden som cirkulerar i det specifika kulturella sammanhang där de återges (jfr Reissman 2008). Därutöver har kapitlet belyst hur formen för intervjupersonernas berättande kan förstås i relation till klass- och generationstillhörighet (jfr Johansson 2005:203).

Utsagor där ägande problematiseras i dialog med mig och inom ramarna för den narrativa praktik som intervjusituationen utgör, kan stå som exempel på vad Bamberg (2012) menar utgör narrativets främsta funktion, det vill säga att positionera berättarens egna värderingar och handlingar i relation till kulturellt etablerade och delade kategorier (ibid:103). Berättelsens poäng utgör medel för självrepresentation och är alltid knuten till en bestämd berättare och en specifik kontext (Adelswärd 1997:212f). Kontexten i det här fallet kan sägas utgöras av en gemenskap som kan härledas till intervjupersonernas klass- och generationstillhörighet av vilken jag själv i egenskap av akademiker

och 70-talist är en del. Det blir då än mer tydligt att berättelserna om ägande i denna specifika dialog är ämnade att fungera positionerande i förhållande till normativa värderingar inom en föreställd gemensam kontext.

Tidigare i kapitlet framgick att intervjupersonerna hade en önskan att framställa en medelklassposition utifrån vilken fritidshusköpet inte varit någon ekonomisk självklarhet. På liknande sätt visar resonemanget om privat ägande på en önskad position som solidariska och moraliska subjekt. Denna position återkommer och stärks i intervjupersonernas narrativa identitetsskapande i relation till olika aspekter av fritidshuslivet, vilket avhandlingens övriga kapitel kommer att visa på.

Det här kapitlet har syftat till att belysa motivationen till varför intervjupersonerna valt att bo i lägenhet och fritidshus. Möjligheter och begränsningar som utgjort incitament för fritidshusköp samt intervjupersonernas upplevelser av närhet och avstånd har exemplifierats. Fritidshusköpet i sig kan sägas vara summan av drömmar och föreställningar, reella premisser och anpassning. Nästa kapitel ägnas åt intervjupersonerna upplevelser av tid i relation till de olika boendenas miljöer och premisser.

4. TIDEN SOM UPPLEVELSE

Fritidshusets anspelning på tid kan tyckas självklar, det ligger i själva begreppet - ett *hus* för *fri tid*. Begagnandet av hus och stugor för periodvis boende i Sverige och Norden har också traditionellt sett varit tydligt relaterat till årets uppdelning i årstider. Tid för fritidshus har främst varit under sommaren och därmed kännetecknats av en cyklisk indelning. Därutöver har den för många karaktäriserats av återkommande, sommar efter sommar (jfr Gunne-mark 2016:190, 2019).

Tid har också visat sig vara ett centralt begrepp för intervjupersonerna och reflektioner kring tid har återkommit och spämt över flera teman i våra samtal. Mest framträdande har tid varit i relation till hur dess flöde eller rytm upplevs olika i förhållande till skilda platser. Nedan får en reflektion sprungen ur min egen erfarenhet av fritidshus och tid inleda.

Det var som att tiden stod still i torpet när jag inte var där. När jag kom dit upplevde jag det som att komma in i en stillhet. Allt såg ut exakt som när jag lämnade det, förutom en och annan död fluga på fönsterbrädet och muslort på köksbänken som vittnade om aktivitet. Kontrasten var stor när jag efter två timmars brusande bilresa steg ut och mötte naturens ljud, för att sedan kliva innanför dörren till det tysta torpet. Varje gång började jag med att sätta mig ner och liksom känna in, för att försöka bli en del av torpets tid igen efter att ha varit borta. Först efter en stund kunde jag slå på radion och börja packa upp matvaror i köket. Det var som om det handlade om en slags respekt för torpets egen atmosfär. Men tiden kan bara förflyta på ett sätt, en timma kan inte gå långsammare på en plats bara för att ingen är där. Dessutom hade ju både flugorna och mössen varit där. Det i sig borde varit bevis nog att tiden hade förflutit även i min frånvaro.

I min reflektion ovan, liksom i samtal med intervjupersonerna, blir tydligt att boende på två platser aktualiserar upplevelsen av en särskild tid i fritidshuset i förhållande till tidsupplevelsen i den permanenta bostaden. De olika erfarenheterna skiljer ut, påverkar och förstärker varandra. Tidsrytmen i staden kontrasterar tiden som spenderas i fritidshuset och tvärt om. Det här kapitlet undersöker på vilka sätt olika erfarenheter av tid i relation till plats tar sig uttryck och vilka faktorer som påverkar upplevelser av tid. För att bilda bakgrund till – och bättre förstå hur det kommer sig att tid framstår så centralt i intervjupersonernas utsagor – inleds kapitlet med en generell beskrivning av olika sätt att dela in, förhålla sig till och uppleva tid i västerländsk kontext ur historiskt perspektiv.

Tid och samhälle

Tid kan förstås som ett sätt att organisera den sociala tillvaron. Så har skett på olika vis beroende av kultur och historisk epok (jfr Löfgren 1979:21). Enligt etnologen Orvar Löfgren kan tidsuppfattning inom en kultur säga mycket om hur människor lever och tänker. Likaså speglas samhällsförändringar i historiskt perspektiv tydligt i förändrade föreställningar om tid. Som exempel kan bondesamhällets cykliska tidsuppfattning, förankrad i naturens och arbetsårets rytm, ställas mot den standardiserade tidsuppfattning som inträdde, först hos övre samhällsklasser, under 1700- och 1800-talen och mättes mekaniskt av klockan (ibid). För att det moderna samhället skulle fungera krävdes en genomgripande standardisering med gemensam tid för alla som mål. I Sverige skedde denna process under andra hälften av 1800-talet och början av 1900-talet då landsomfattande infrastruktur och tekniska system, som järnväg och telegrafledningar, krävde en standardiserad tid där det förut funnits lokala skillnader (Holmberg & Kärnfelt 2019, Lundmark 1993). Den första gemensamma tiden benämndes, talande nog, *järnvägstid* och innebar att Sveriges befolkning fick ställa klockan efter järnvägsstationernas ur, för att snart enas om en *gemensam borgerlig tid* vilken trädde i kraft 1879. Den senare justerades därefter med 14 sekunder bakåt vid sekelskiftet 1900 i enlighet med centraleuropeisk standardtid (Holmberg & Kärnfelt 2019:69).

Den standardiserade tid som kom att organisera livet från slutet av 1800-talet kan förstås som en produkt av det kapitalistiska samhällets tidsregim. Dess samhällsomvandlande effekter diskuteras av den brittiska sociologen Barbara

Adam (2004). Adam sammanfattar hur dessa effekter synliggörs genom fem tydliga punkter. Klocktiden, föreställningen om tid som resurs, accelerationsprocesser (inom transport, kommunikation och produktion), klocktidens kolonisation av vår tidsuppfattning samt ökad social kontroll (Adam 2004, min översättning).

De samhällsförändringar som krävde standardiserad tid har i sin tur genererat andra sätt att uppfatta tidens flöde. Att tänka tiden som *linjär*, med fokus på framtiden och den utveckling som förväntas ske där, menar Orvar Löfgren är en föreställning som härstammar från en borgerlig kultur (1979:34). Där gällde att ta makten över tiden och skapa sin egen framtid (ibid).

Upplevelsen av att tiden ständigt accelererar är vida spridd i det senmoderna västerländska samhället och har varit föremål för forskning, bland annat från etnologiskt håll. Lars-Eric Jönsson är en av dem som har konstaterat hur det att vara modern ”är att röra sig med hög hastighet” (2019:45). Även inom sociologi har tid länge utgjort forskningsfält (se till exempel Heidegren 2014). Den tyske sociologen Hartmut Rosa (2005) konstaterar att upplevelsen av tiden som kort är symptomatisk för vår tid. Tiden verkar rusa iväg och det som händer upplevs också i efterhand som att det gick (för) fort.

Cyklisk eller linjär, långsam eller snabb, oavsett hur tiden uppfattas verkar dess status som värdefull och som resurs att hushålla med obestridd i det moderna samhället. ”Hellre springa efter bussen än att tillbringa fem otåliga minuter på hållplatsen” (Löfgren 1979:41). Tiden framstår för oss som till för att användas och fyllas med meningsfulla aktiviteter, något annat vore slöseri. Författaren och fysikern Bodil Jönsson skriver i boken *Tio tankar om tid* (2000) att hon tillhör ”en generation och en kultur som inbillar sig att den har ont om tid” (ibid:11). Denna populära föreställning om tid blir också tydlig i vårt språkbruk. När till exempel meningen; *jag vill slippa vänta*, upplevs meningsfull och relaterbar är det på grund av sin anspelning på den kulturellt betingade föreställningen om väntan som bortkastad tid (jfr Beckman 2009). Olika senmoderna definitioner av begreppet tid speglar också hur människan kan anses utlämnad åt tidens gång. Formuleringar som ”tid är det som förflyter medan man gör eller inte gör något²², eller tid är ”en automatisk rörelse som sker vare sig vi vill det eller inte²³ signalerar att tid är något bortom vår kontroll.

Olika sätt att uppfatta tidens rytm och tanken om tiden som värdefull resurs är teman som berörts av mina intervjupersoner. Dessutom framträder den motsägelsefullhet som ligger i att önska sig *mer* tid samtidigt som rastlösheten

²² Synonymer.se, åtkomst 2020-02-17.

²³ Wikipedia.se, åtkomst 2020-02-17.

infinner sig när tiden upplevs tom och händelselös. Jag återkommer till dessa teman i föreliggande kapitel, men till att börja med diskuteras den cykliska tidsupplevelsens relevans för den urbana senmoderna individen.

Cyklisk tid

Urbaniseringen av Sverige skedde i mångt och mycket samtidigt med den ovan beskrivna standardiseringen av tid. En stor del av befolkningen kom, främst under 1900-talet, att bo i städer. Därmed kom cyklisk tid och årstidsväxlingar att minska i betydelse för många svenskar. Flyttlassen har fortsatt att gå till städerna på 2010-talet. Frågan är om, och i så fall hur, en cyklisk tidsuppfattning påverkar den senmoderna stadsbon. Till skillnad från i äldre tiders bondesamhälle, är hen inte direkt beroende av den i varken vardags- eller arbetsliv. Hur påtaglig upplevelsen av en cyklisk tid blir verkar vara beroende av plats. Intervjupersonen Olle beskriver hur det enda sättet för honom att avgöra om det är vinter eller sommar när han befinner sig i staden är genom att se skiftningar i ljus och temperatur. Olles utsaga innehåller visserligen ett mått av ironi, men han berättar att han faktiskt inte ser någon växtlighet från sina fönster i lägenheten i centrala Stockholm eller på vägen till och från jobbet då han reser under jord med tunnelbanan. Flera intervju personer menar liksom Olle att upplevelsen av cyklisk tid blir mer påtaglig i fritidshuset. Årstiderna blir helt enkelt mer märkbara för dem när de befinner sig på landsbygden. Det blir även tydligt att denna upplevelse av cyklisk tid samt möjligheten att följa årstiders skiftningar skänker njutning och flera intervju personer lyfter detta som en av fritidshusets fördelar. Att bevittna hur årstiderna kommer tillbaka år efter år förstärker känslan av platstillhörighet.

Årstidernas växlingar är också källa till olika typer av ritualiserade praktiker för fritidshusägaren. Även om intervju personerna uppger att de är i sina fritidshus mycket under vinterhalvåret är det ändå något visst med sommarsäsongen som inleds på våren. Den här tiden kan ge upphov till en förstärkt förväntan kring allt som ska hända under kommande sommar (jfr. Gunnemark 2016:9). Säsongsöppningen kan handla om att städa och sätta igång vattnet, men kan också till exempel ramas in av särskilda måltider förknippade med årstid eller plats (ibid 2019:24). Flera av intervju personerna har utvecklat sina egna rutiner och vanor när de kommer till fritidshusen för första gången efter en längre period i staden, vilket kommer att framgå i kapitel 6 i relation till fritidshusets praktiker.

Under sommarhalvåret blir det också i större utsträckning möjligt att använda och arbeta med fritidshusets trädgård. Tomten i sig är förknippad med ett antal årstidsbetingade praktiker vilka skänker tidsupplevelser i egen bemärkelse. I boken *Ett eget utomhus* (Gunnarsson, Saltzman & Sjöholm 2017) lyfts trädgården fram som fristad för en annorlunda tideräkning och livsrytm. Av den intervjuundersökning som ligger till grund för boken framgår att villaägare lägger stor vikt vid årstidsväxlingarnas cykler i förhållande till sina trädgårdar (ibid:233). Min empiri visar att årstidernas cykliska karaktär äger förmågan att påverka vilka projekt som sker i fritidshuset under året. På vintern kan vissa renoveringar prioriteras för att tiden i fritidshuset ska kunna njutas bättre under sommarhalvåret. En praktisk anledning till detta är att det också kan vara lättare att hitta hantverkare då. Andra vill förlägga projekt till sommaren när de är lediga och kan vara i fritidshuset under en längre sammanhängande tid. Projekt då det krävs arbete utomhus, som fasadmålning eller fönsterkittning, måste kanske på liknande vis förläggas till sommarhalvåret.

Den cykliska tiden kan även fungera som incitament att ta tag i eller slutföra projekt. Påståenden som ”innan vintern ska det här vara klart” eller ”nästa vår ska vi ta tag i det här”, ingår bland intervjupersonernas utsagor om planerade projekt. Författaren och filosofen Rüdinger Safranski (2016) talar om *påbörjandets tid* och menar att denna omges av ett slags skimmer vilket beror på upplevelsen att tiden (till exempel under vinterhalvåret) stannat av men sedan åter sätts i rörelse. Denna nystart ”bär på ett löfte och drar en med sig” (ibid:12). Lust att börja med, eller planer på att slutföra, projekt i anslutning till en speciell tid på året, kan förstås som starkt förknippad med en cyklisk tidsuppfattning liksom med en kulturell föreställning där varje ny årstid bjuder på löften om möjligheter till nystart.

Historikern Lennart Lundmark (1993) påminner om det orimliga i den cykliska tidsuppfattningen med hänvisning till att biologiska system och praktiska orsaksrelationer är envägsprocesser (ibid:17). Det är inte *samma sommar* som återvänder, även om vi påstår att ”sommaren kommer tillbaka”. Lundmark menar vidare att det är missvisande att tala om att människor i det förflutna levde efter en cyklisk tidsuppfattning och ställa denna i kontrast till en modern linjär tid. Istället menar Lundmark att det visserligen fanns *cykliska inslag* i tänkandet i äldre tider, men att dessa var förlagda till det ideella planet, snarare än en praktisk verklighet. För att tala med Lundmark skulle då tidsupplevelser i det förgångna faktiskt kunna skilja sig mindre från dem i modern tid än vad som antagits. Ovanstående exempel från intervjupersonernas fritidshusliv visar hur ett cyklisk tänkande trots allt fortfarande

framstår som meningsbärande i senmodern epok för individer att organisera delar av vardagslivet utifrån.

Inre och yttre tid

Om det därmed kan förstås som att intervjupersonernas upplevelser av cyklisk tid villkoras av årstid och plats tydliggörs även att rummet, själva fritidshuset och dess praktiska utrustning, är av betydelse för hur tiden erfars. I fritidshuset kan de materiella förutsättningarna skilja sig en hel del från premisser i lägenheten i staden och i vissa fall saknas bekvämligheter som varmt vatten inomhus eller diskmaskin i fritidshuset. När så är fallet kan intervjupersonerna uppleva att de är underställda rummets specifika tid. Petter beskriver hur det går till att tvätta sig på torpet där det inte finns rinnande vatten inomhus.

Ja alltså någonskans handlar det ju om att man är på en plats som sätter villkoren på något sätt. Man är tvungen att anpassa sig till det stället. Det kan vara nästan skönt såhär, det är ju omständligt när man är där på, när det är kallt liksom och man har inte rinnande vatten och man ska gå upp och tvätta sig på morgonen så får man slå på vatten och då tar det en stund innan det är varmt och man får hjälpas åt och hålla liksom så att man kan skölja sig och sådär och tvätta sig under armarna. Allting blir som en process. Så man får liksom bara, man har ingen koll. Det är liksom inte samma typ av tidsuppfattning som man har, utan man *är* på det stället. /Petter

Det Petter beskriver ovan kan prövas mot sociologen Alberto Meluccis indelning i *inre* och *yttre* tid för att förklara skillnader i tidserfarenhet (1992). Med *inre* tid menar Melucci den tid varje individ lever genom sina erfarenheter, affekt och känslor, medan *yttre* tid markeras av rytmer och regler i det sociala (ibid:114). Den *yttre* tiden benämner Melucci maskintid, med hänvisning till att den mäts med maskiner (klockor) och att den kan förstås lika objektiv och konkret som ett ting (ibid:113). Den *inre* tiden är däremot inte mätbar eller förutsägbar på samma sätt eftersom upplevelserna förändras beroende av situation och från den ena stunden till den andra. För att bättre belysa detta kan den *inre* tiden även benämnas *personlig tid* (Jönsson 2000). Det är

också givetvis endast den inre, personliga, tiden som kan erfaras som snabb, långsam eller till och med helt stillastående oberoende av klockans timmar, minuter och sekunder. Melucci menar vidare att även om dessa indelningar i yttre och inre tid kan spåras historiskt, erfar vi dem starkare i vårt samtida, mer komplexa, samhälle. I fritidshuset upplever intervjupersonerna sig i högre grad utlämnade åt den inre tiden. I citatet ovan tydliggörs hur rummets materiella förutsättningar påverkar Petters inre, personliga tid vilket han beskriver som något han bara får acceptera. Samtidigt menar han att upplevelsen kan vara positiv, en inställning som andra intervjupersoner delar och vilken jag ska återkomma till senare.

Bild 8: Tvättställ utomhus hos Evelina och Daniel.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

Intervjupersonen Emma beskriver det hon kallar "storstadsstressen" och hur hon upplever att det är "så snabbt tempo i stan", vilket hon menar att de slipper i fritidshuset. Där upplevs tiden långsammare och allt som behöver göras tillåts "ta sin tid". Även etnologen Lars-Eric Jönsson frågar sig om inte tiden går långsammare i stugan (2019:45). När tidsupplevelsen under fritidshusvistelserna ställs mot vardagslivet upplever intervjupersonerna att de har större utrymme att göra en sak i taget, i sin egen takt och att tiden i fritidshuset därför erfars som fritt flödande och obunden (jfr Chaplin 1999:44). På platsen för fritidshuset är det dock inte bara intervjupersonerna själva som gör saker på ett annat sätt och därigenom erfar skilda upplevelser av tid och tempo. I mötet med de permanentboende på platsen där fritidshuset är beläget framstår det ibland även som att *platsen i sig* står över klocktid och tidspress i kontrast till staden. Dess invånare ger intryck av att befinna sig i en annan rytm än den som intervjupersonerna förknippar med stadslivet. Maria berättar om hennes och Patricks upplevelse av grannarna i den lilla byn i Dalarna.

Det är andra människor, det är helt annat tempo. Du vet, de kommer över, snackar lite, lånar grejor av varandra och sådär liksom. Det är mycket det också, att man, inte bara liksom byter miljö rent geografiskt, utan verkligen alltså, det är en helt annan typ av samhälle därute än vad det är i Stockholm. Det tilltalar oss. Och det där "hallå?", alltså det kan gå en hel helg utan att vi ser människor, förutom bilar som kör förbi sådär. Ett annat tempo överhuvudtaget inne i byn exempelvis, det går inte snabbt i kassan och folk är jättetrevliga, tar sig tid att hjälpa dig och sådär. /*Maria*

En populär bild av rörelsemönster i storstaden är hur människor rör sig snabbare där än i mindre orter på landsbygden. Storstadsbon verkar alltid befinna sig på väg någonstans och ha bråttom att hinna dit. På landsbygden är det enligt samma stereotypa bild tvärtom aldrig bråttom, folk "tar sig tid". Frida reflekterar över sina intryck av grannarna i det lilla samhället i Värmland där fritidshuset ligger.

Ja, men det finns väl någonting i såhär... Tage, vår granne, som alltid går ut med sin hund och som är pensionär och sedan den här barnfamiljen som, jag menar de jobbar ju men

det känns inte som att de..., men att det känns som att de tar sina promenader och liksom... sådär. /Frida

Frågan är om upplevelsen av långsamhet på landsbygden grundar sig i en annan typ av uppmärksamhet från intervjupersonerna? Är det verkligen enbart så att de andra rör sig i en annan hastighet? Kan det istället vara så att Fridas intryck av grannarna i Värmland karaktäriseras av en öppenhet inför och en större uppmärksamhet riktad mot det som händer och de andra människor som rör sig omkring henne i fritidshusmiljön? Etnologen Åke Daun (1974), har beskrivit hur storstadsmänniskor tränas i att ignorera varandra i stadsmiljö, där den enda interaktionen med andra består i att undvika kroppskontakt (ibid:255). På platsen för fritidshuset beskriver intervjupersonerna hur de ställs inför möten med sina grannar på ett annat sätt än i staden, som nämns i kapitel 3. Generellt sett är möten med andra människor färre, däremot varar de längre. De blir således något mer än ögonblicksbilder av främlingar som rusar förbi, vars kroppar det gäller att parera. Frida beskriver hur hon ser grannen Tage när denne går ut med hunden och barnfamiljen, som *trots* att de arbetar inte verkar stressa. Hon menar att det kanske finns ett långsamt tempo i handlingen, men hennes upplevelse bör snarare förstås som påverkad av att hon ser Tage upprepade gånger, under längre tid, och att han inte är en anonym vem som helst som passerar en gång och som hon sedan inte möter igen.

Tid och minne

Det förekommer också att tid upplevs på ett visst sätt, som snabb eller långsam, under ett händelseförlopp för att sedan i efterhand framstå på ett annat sätt. Ett exempel på hur uppfattningen av ett händelseförlopp kan ändras över tid återfinns i fältanteckningar efter en resa där jag skjutsade Gabriella och dottern Maja från Göteborg till fritidshuset i Skåne. Det var en varm junidag 2016 och jag skrev i fältdagboken efteråt om min upplevelse av resan.

På E6 i södergående riktning pågick ett vägarbete och vi kom inte långt förrän vi fastnade i kön. Vi kröp i 5-10km/h, långa stunder stod vi helt stilla. Sträckan mellan Göteborg och Kungsbacka som normalt tar en halvtimme tog 1,5 timmar. Det var varmt och soligt och vi hade inget vatten med i bilen att dricka. När kön släppte stannade vi på macken och köpte varmkorv med bröd och dricka för att

orka till nästa stopp, den planerade lunchen i Falkenberg. Efter det var vi tvungna att stanna igen för att tanka. Resan tog 5 timmar i sin helhet. Det kändes som världens längsta dag. Känslan liknade den i en mardröm när man är på väg någonstans men aldrig verkar komma någonvart, hur mycket man än försöker. Visserligen gjorde vi tre stopp i stället för ett och vi hade otur som hamnade i kö, men det är ändå svårt att förstå att familjen gör den här resan i snitt två helger i månaden. Ner till Skåne efter jobbet på fredagen och sedan tillbaka igen på söndag kväll till Göteborg. Packar och packar upp, kör, tankar, äter, kör igen... men de måste ju känna att det är värt allt det. Resan fram och tillbaka är ett villkor för fritidshuset, en del av hela erfarenheten snarare än bara en transportsträcka... och dessutom, när vi kom fram stod solen lågt, det var fortfarande varmt men med en lätt bris och vi drack kaffe i koppar med fat och åt hemlagad körsbärspaj under körsbärsträdet i den lummiga trädgården. Det kändes med en gång värt den långa resan! Jag förstår att det slår den varma lägenheten i stan och den längsta dagen någonsin kändes med ens inte alls lång.

Det blev verkligen en lång resa den gången, även med klocktid mätt. Men när vi var framme var det som om trafikproblemen snabbt glömdes bort. Gabriella berättade för sambon Anders, som redan var på plats, om köerna och den varma resan. Hon fick förstående kommentarer, men snart övergick samtalet till annat medan kaffekoppar i tunt porslin klirrade mot sina fat och solen försvann bakom trädtopparna. På så sätt kan erfarenheten av vår resa till fritidshuset förstås, som att minnet av en lång och jobbig färd bleknade i jämförelse med upplevelsen av att komma fram. När jag i efterhand tänker tillbaka på den här dagen är minnet av de fem timmarna resan tog inte mer framträdande än känslan av att sitta i trädgården och njuta av kvällssol och hembakad paj.

Hartmut Rosa har hävdat att den personliga tidsupplevelsen kan relateras till hur våra minnesprocesser fungerar (2005). Det betyder bland annat att vi kan uppleva tiden på ett sätt för att sedan minnas den på ett annat. Tid som erfars som långsam under ett händelseförlopp kan i efterhand upplevas som att den gick fort och tvärtom, beroende av mängden minnesbilder som skapas. Ett antal minnesbilder av min resa med intervjupersonen Gabriella hade som sagt skapats och jag minns känslan av en lång bilfärd om än vagt. Det händelseförlopp som utspelade sig efter att vi kommit fram verkar dock ha skapat lika starka, om inte starkare, minnesbilder.

Vad flertalet intervjupersoner talar om i relation till tid är dock hur tiden många gånger upplevs som alltför kort. Rosa menar då att upplevelsen

hänger samman med vilka aktiviteter vi ägnar oss åt och sättet på vilket dessa tar olika sinnen i anspråk. Som typiska exempel på senmoderna aktiviteter använder Rosa dataspelande och Tv-tittande. Medan dessa pågår ger de hög grad av stimulans åt sinnena syn och hörsel, men i princip ingen åt doft, smak eller känsel. Det här menar Rosa ger upphov till en tidsupplevelse som han sammanfattar med formeln *kort-kort*, det vill säga tiden upplevs som snabb under aktiviteten men även vid tillbakablickandet. Aktiviteten att titta på Tv skapar helt enkelt inte särskilt många bestående minnesbilder. Vår tid präglas allt mer av den här typen av aktiviteter vilka saknar beröringspunkter med vår övriga erfarenhet och hur vi lever våra liv, menar Rosa, de är korta, intensiva, avlöser varandra i snabb takt och kan inte enkelt integreras i ett meningsfullt sammanhang (Heidegren 2014:20).

Sinnena doft och känsel kan med Rosa förstås som särskilt viktiga för att upplevelser ska bli till minnen. Fritidshusets upplevelser och erfarenheter präglas i högre utsträckning av den typen av aktiviteter som tar tid i anspråk och där fler sinnen engageras. Doften av målarfärg och känslan av en pensel i handen, eller doften av nyklippt gräs och känslan av gräsklipparens vibration i armarna ger, för att tala med Rosa, en upplevelse av att tiden saktar ner och rör sig lite långsammare. Det går även att pröva min upplevelse av tid i relation till resan och anländandet till fritidshuset, beskrivet ovan, mot denna tanke. Min erfarenhet och inre, personliga, tidsupplevelse skulle då kunna förklaras genom att jag upplevde vår fika i trädgården med fler sinnen än bilresan, vilket skapat fler bestående minnesbilder och därmed påverkat hur restiden i efterhand komprimerats i mitt minne. Jag tolkar det som att när intervjupersonerna förhåller sig till tidsödande resvägar för att nå fritidshuset relaterar de till den uppfyllande känslan av att äntligen komma fram och möjligheten att spendera värdefull tid i fritidshuset. Jag finner där svaret på hur det kommer sig att frekventa och därtill långa resor inte avskräcker från att förvärva fritidshus många mil från permanentboendet. I jämförelsen är minnet av den långa resan alltid det som bleknar först.

Tid som resurs

Det är relevant att återkomma till den samtida föreställningen om tid som en resurs att förfoga över, vilket konstaterades inledningsvis i kapitlet. Förståelsen av tid är kulturellt betingad och hör tydligt samman med hur arbete som koncept har utvecklats i modern västerländsk kultur (Lakoff & Johnson

Bild 9: Framför brasan på torpet. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2014.

1980, Löfgren 1979). Arbete värderas och betalas i det kapitalistiska samhället utifrån den tid det tar och resultatet blir en förståelse av hur tid kan mätas i pengar. Lakoff och Johnson menar att det i den välkända metaforen ”tid är pengar” föreslås att tid, på samma sätt som pengar, bör förstås som en begränsad resurs, vilket i sin tur innebär en förståelse av tid som värdefull vara (1980:9, min översättning). Metaforen *tid är pengar* blir också ett illustrativt exempel för att visa hur metaforer gör sig verksamma i vårt dagliga liv i tanke och handling (ibid:3f). Författarna menar vidare att mänskliga tankeprocesser till stor del *är* metaforiska och som språkliga uttryck möjliga eftersom de utgör en del av det mänskliga konceptuella systemet. Resonemanget förtydligar hur det kommer sig att vi förstår och agerar utifrån föreställningen om tid som en värdefull vara, något även intervjupersonerna beskriver. Johannas utsaga om hennes och Kristoffers prioriteringar får stå som exempel på hur den här metaforen verkar i deras vardag.

Både Kristoffer och jag har valt att jobba ganska lite, eller han frilansar ju och det blir inte så stora inkomster, men man blir väldigt flexibel med *tid* och jag jobbar 80 procent men ska gå ner till 60 för att också kunna ha mer tid än pengar i livet, så att det är en prioritering jag vill göra. Det kan vi ju på sätt och vis göra för att vi har det här då, eller då har vi det bra, i alla fall en period i livet, sedan kanske man måste jobba mer för att, eller jag vet inte om det, nej, men det handlar ju också om att få tid att vara här (i fritidshuset) men också tid till egna saker som inte är arbete. /Johanna

Ovan likställer Johanna på sätt och vis betydelsen av tid och pengar i livet, för att sedan berätta hur hon och Kristoffer prioriterar det första. Det är fritiden som framstår som viktig i enlighet med en klassisk uppdelningen mellan arbete och fritid.

Ett annat sätt att tänka tid metaforiskt som resurs exemplifieras av intervjupersonen Evelina. Hon berättar att hon och hennes man har diskmaskin i lägenheten i staden, men i fritidshuset diskar de för hand. Hon menar att hon försöker se tillfället då hon diskar som en möjlighet att vila huvudet från stressen och tankarna på lärarjobbet. Hon berättar att hon försöker renodla tanken att ”här står jag och diskar”. På så sätt försöker Evelina tränga undan andra tankar som pockar på uppmärksamhet och istället ta tillfället i akt att befinna sig i nuet. Tidskrävande praktiker som att diska för hand riktar upp-

märksamheten mot att vara underställd tiden på samma sätt som processen att tvätta sig utan rinnande varmvatten, som Petter berättat om ovan. Det Evelina beskriver kan på så sätt tolkas som ett sätt att ta kontroll över tiden. Att diska för hand blir en utnyttjad resurs, snarare än föspillad tid, genom att tänka aktiviteten metaforiskt som behövlig vila för tanken. När Petter menar att det kan vara skönt att låta tvättningen ta sin tid kan det tolkas på liknande vis som att han tar kontroll över den tid aktiviteten tar och njuter av att låta sig underställas dess krav på att befinna sig i stunden och "låta saker ta sin tid". De villkor som fritidshuset ställer förstås med andra ord som tillfredsställande (jfr Chaplin 1999:49). Att framhålla det njutbara i att vara utlämnad åt tiden, kan förutom att förstås som ett sätt att ta kontroll över upplevelsen, även placeras inom en samtida större berättelse om det läkande och välgörande i att befinna sig i nuet och vara närvarande. Denna typ av närvaro, ofta refererad till med det engelska begreppet *mindfulness*, är en metod utvecklad ur buddhistisk tradition för att minska stress och tar sig populära uttryck i det senmoderna samhället i allt från ett stort intresse för meditation till olika mindre övningar i närvaro, såsom mönstermålarböcker för vuxna²⁴.

Tidsfördriv

Även om flera intervjupersoner talar om tidens upplevda långsamhet i fritidshuset som positiv och fritidshusets praktiker som njutbart tidskrävande, finns det stunder då tiden upplevs som tom och rastlösheten träder in. Etnologen Åsa Alftberg beskriver hur intervjupersonerna i hennes avhandling *Vad är det att åldras* (2012) strukturerar dagen och den lediga tiden som pensionärer genom till exempel praktiker förknippade med mat och måltider. Alftberg refererar till filosofen Lars Svendsen som, med inspiration från Heidegger, menar att när vi upplever tiden som på något sätt annorlunda, till exempel kaotisk eller långsam, försöker vi återta makten över den genom strukturerande handlingar (ibid:86). Mina intervjupersoner ger inte uttryck för samma behov av att strukturera tiden i fritidshuset, men måste ändå förhålla sig till de dagar när det inte händer något särskilt och de inte riktigt vet hur de ska få tiden att gå. Känslan när den inre tiden saktar ner i och med avsaknaden av aktiviteter kan upplevas närmast plågsam. Med det här synsättet blir det händelserna som driver tiden framåt och när det blir långtråkigt i

²⁴ Säljs både i bokhandel och i matbutik och saluförs på nätet som "mindfulness i fickformat". www.bokus.com, åtkomst 2020-02-13.

fritidshuset tar intervjupersonerna makten över tiden genom att själva skapa händelser. Utflykter till någon badsjö, till det närliggande samhället eller loppisrundor blir tidsfördriv när intervjupersonerna känner att de ”måste hitta på något”, vilket återkommer i kapitel 6.

Intervjupersoner menar att även om de upplever att de förfogar över mindre tid i staden, planerar de den bättre. Emma berättar att familjen under vistelsen i fritidshuset gör fler resor till mataffären till följd av sämre planering, ibland flera under samma dag. Detta illustrerar dels hur tiden i fritidshuset är mindre strukturerad och dels hur intervjupersonerna upplever detsamma som oproblemiskt på grund av att tiden räcker till för det som inte är planerat.

Tidspress, egentid och kvalitetstid

Upplevelsen av att tiden går allt fortare och att det är svårt att hinna med allt har relaterats till det moderna självuppfyllande livsprojektet (Giddens 1991). Att den här känslan skulle vara intimt förknippad med senmodernitet motsägs dock av historikern Reinhart Koseleck (1985) som menar att känslan av tidens upplevda acceleration gått hand i hand med accelerationsprocesser inom produktion, kommunikation och transport sedan mitten av 1700-talet. I samma anda menar socialantropologen Thomas Hylland Eriksen att ”historien om vår tid är accelerationens historia” (2001:65). Varför den senmoderna individen upplever att hon har mindre tid, trots att undersökningar visar att människor faktiskt har mer fritid än förut, är en fråga som gett upphov till undersökningar kring sambandet mellan moderniseringsprocesser och upplevelser av tid. Om den teknologiska accelerationen kan förklara det moderna samhällets idealiserande av naturen, torde accelerationen av livets takt (pace of life) på liknande sätt vara viktig för förståelsen av den senmoderna personligheten (Rosa 2003:25).

En intressant empirisk undersökning för att förstå den senmoderna upplevelsen av tidspress är den brittiske sociologen Dale Southertons jämförelse mellan personliga tidsupplevelser i England år 1937 med år 2000 (2009). Southerton visar hur den temporala rytmen i vardagen i hög grad har individualiserats. Deltagarna i studien från 1937 kunde visserligen uppleva tidspress, men den berodde till stor del på krav att förhålla sig till kollektiva rytmer bestämda av ett antal institutionaliserade händelser. Exempelvis marknadens öppettider, bussens avgångstid, arbetstid och måltid med familjen eller den bestämda tvättdagen. Deltagarna från år 2000 styrdes betydligt mindre av kollektiva,

institutionaliserade rytmer. Istället upplevde de stress inför hanterandet av de få kvarvarande institutionella händelserna i vardagen, som barnens skoltid. De var i jämförelse relativt fria att själva bestämma över sitt dagliga schema och svårigheten bestod snarare i att försöka pressa in diverse aktiviteter, som arbete, träning, shopping eller vad som brukar kallas egen tid. Tidspressen som omgärdade dessa aktiviteter sågs som nödvändig för möjligheten att friställa tid för samvaro med familjen (ibid:61). Att, som Thomas Hylland Eriksen även påpekar, varje generation har tendens att uppleva sin egen tid som unik, trots att tidspress inte är något specifikt för 2000-talet, får följande citat illustrera. För Emma framstår det som att tiden blir alltmer knapp i kombination med ökade krav om mer tid.

Det är väl lite så att jag känner att min generation, eller 80-talister, ofta vill ha mer tid. Tid till liksom... vill ha mer och mer fritid kanske? Man jobbar mycket och vill ha mer fritid än vad man har, jag vet inte. Att man ska ha det typ, kanske tanken, bilden av det är att man ska kunna göra så mycket saker. Ha stuga, gå och träna, såhär att man ska ha så mycket fritid. /Emma

Emma reflekterar ovan utifrån tanken om att hennes *egen* generation vill ha mer fritid för att hinna med alla önskvärda aktiviteter. Hon tillhör en generation 80-talister vilka har refererats till som "lustgenerationen" i populärvetenskap och media²⁵. Där hänvisas då till att de i högre grad än någon annan generation "bejakar och uttalar sina önskningar" (Bergqvist 2009:183). Även om det här sättet att generalisera kring individer födda under en viss tidsperiod naturligtvis bör behandlas med försiktighet ger intervjupersonerna i den här avhandlingen liknande uttryck för en önskan om tid att bejaka de egna idealen i relation till livsstil. I denna ideala föreställning om tillvaron blir det tydligt att arbetslivet inte alltid bör komma i första hand. Istället ger Emma, liksom tidigare Johanna, uttryck för önskan om mer tid till eget förfogande. Att skjuta den egna tiden framför sig i förmån för arbetet eller att vänta till pensionen med att realisera fritidsplaner är inte aktuellt.

Dale Southerton gjorde i sin undersökning även observationen att begrepp som *kvalitetstid* och *familjetid* uteslutande förekom i materialet han samlat

²⁵ Se till exempel *Du är din generation*, (Bergqvist 2009). Se även Expressen krönika "Måste man växa upp om man är född i min generation?" av Nellie Erberth, publicerad 2017-08-01.

in från 2000-talet. Tid för samvaro med familjen omtalades dock i materialet från 1937 som någonting viktigt och Southerton menar därför att detta visade sig som normativ praktik även då.

I mina intervjuer ger flera personer uttryck för att tiden i fritidshuset bör struktureras i enlighet med ”rätt” prioriteringar, vilket stöder Southertons tes om familjetid som en normativ förpliktelse (2009:58). Särskilt viktigt tycks det nämligen vara för mina intervjupersoner att spendera tid med barnen när samtliga familjemedlemmar är lediga. Ett sätt att åstadkomma detta är att prioritera ned matlagning och till exempel äta enklare mat, som korv med bröd, för att få mer tid att umgås med barnen.

Även om familjer i senmodern tid har större individuell frihet vad gäller inplanerandet av dagliga aktiviteter, vilket Southerton visat genom sitt jämförande historiska perspektiv, måste aktiviteter ändå koordineras och förhandlas för att tiden ska upplevas meningsfull. I fritidshuset görs detta i relation till normer kring hur fritid i stugan bör fördelas och vilka praktiker som ska tillåtas ta tid i anspråk.

Fritidshustid

Slutligen kan konstateras att tiden i fritidshuset karaktäriseras av hur dess praktiker skiljer sig på olika sätt från vad och hur intervjupersonerna brukar göra i staden. Större berättelser om olika tempo och flöden bekräftas genom utsagorna om tid. Platsspecifika praktiker och platsspecifik interaktion med andra människor hjälper till att skapa upplevelser av olika tidsrytmer i staden och i fritidshuset. I staden struktureras tiden av jobb, möten, shopping, hämtning på förskolan och träning. Ett resultat av dessa praktiker, och den planering som krävs för att allt ska hinnas med, är att tiden i staden är mer organiserad och upplevs kortare medan tiden i fritidshuset, på grund av avsaknaden av strukturerande praktiker, kan erfaras som längre, men samtidigt som ”kaotisk” och stundtals till och med tom och händelselös. På så sätt skapas en särskild *fritidshustid*.

Praktiker i sig *tar* tid. Med andra ord tar det intervjupersonerna gör i fritidshuset naturligtvis mätbar klocktid i anspråk. Samtidigt ordnas tiden av praktiker, det vill säga praktiker *gör* tid (jfr Shove 2009:17). Thomas Hylland Eriksen talar om en ”stugans tidsregim” (2001:176) där aktiviteterna styr organisationen av tiden istället för tvärtom. I fritidshuset lägger barnen sig senare, hungern styr när måltiderna intas och aktiviteter som blåbärsplöckning och

fisketurer håller på så länge de orkas med. Hylland Eriksen påpekar att den egna rytmen tillåts i fritidshuset och menar att ”man blir i stånd till att leva i ögonblicket på grund av att det inte hela tiden utmanas av nya, insisterande ögonblick”, det här är ”stugans logik” (ibid:175).

Det bör i sammanhanget också nämnas att även om upplevelsen av tidens acceleration kan spåras till moderniseringsprocessens barndom, vilket påpekas av Reinhart Koseleck, lever den senmoderna människan i ett samhälle med för sin tid unika förutsättningar, ofta sammanfattade under epitetet informationsåldern. På 1700-talet kunde ett brev ta veckor att komma fram, i nutid kan avsändaren av ett email ibland förvänta sig svar inom några minuter (jfr Hylland Eriksen 2001:72f). På så vis skapas förväntningar på individen att ständigt vara tillgänglig för omvärlden. Tiden är sällan enbart ens egen. Den senmoderna urbana medelklassindividen kan också förstås som omgiven av bilder av vad ett lyckat liv innebär på flera sätt, i relation till yrke, bostad och heminredning, uppfostringsideal och hälsa med fokus på träning och kost. Lägg till detta en ständig uppmaning att för den egna hälsans skull vara närvarande och mindful. Allt detta tar tid i anspråk och kan förklara förekomsten av begrepp som *egentid* i det senmoderna samhället. Att finna tid för sig själva är dock inget incitament till att skaffa fritidshus i intervjupersonernas utsagor. Att däremot skapa tid för familjen eller tid med sin partner utan ständiga avbrott framstår som en viktig del av fritidshuslivet. Fritidshustiden fyller ett behov genom att skilja ut sig från upplevelsen av det ständigt accelererande stadslivet med sina många störande element och distraktioner. För att återknyta till kapitlets inledning; fritidshusets tid för intervjupersonerna i den här avhandlingen, oavsett årstid, karakteriseras av ett kvalitativt här och nu, i ett något långsammare tempo med färre inslag av planering och struktur.

5. FRÅN IDÉ TILL RUM

Bland fritidshusen i den här avhandlingen återfinns en mindre villa, ett missionshus, två sportstugor och två torp. Resterande kan beskrivas som sommarstugor byggda efter 1960. Följande kapitel syftar till att belysa intervjupersonernas val av fritidsboende och diskutera vilka hus och stugor den ursprungliga idén om att skaffa ett fritidshus resulterat i. Därutöver fokuseras inredningen av fritidsboendet samt intervjupersonernas förhållningssätt till konsumtion av möbler och ting i vidare mening. Kapitlet identifierar och undersöker intervjupersonernas konsumtionsval och strategier för att realisera sina fritidshusdrömmar med utgångspunkt i Bourdieus teori om fält och symboliskt kapital. Analysen utgår från intervjuer, men bygger även på observationer, fältanteckningar och bildmaterial från fältarbetet.

Bilden av sommarstugan

Det rödmålade torpet med vita knutar, omgivet av susande skogar och böljande ängar återkommer på olika sätt i svensk kontext. Inredningsreportage, reklam, konst och skönlitteratur är några av de sammanhang där torpet framstår som sinnebild för den svenska sommardrömmen, ofta med den blågula flaggan vajande i vinden framför stugan. Det lilla röda torpet utövar inte bara dragningskraft på stugköpare från Sverige utan även Norge och Tyskland (Göttsch-Elten 2016:97). I ett inlägg om köp av fritidshus på Svensk Fastighetsförmedling.se konstateras att ”det finns många typer av fritidshus, allt från gamla torp och sjöbodas till nybyggda, toppmoderna hus”²⁶. Trots det inledande påståendet, om den stora variation av fritidshus som står

²⁶ www.svenskfast.se/kopa-bostad/fritidshus/, åtkomst 2016-09-11.

till buds på marknaden, har inlägget publicerats tillsammans med en länk till inspirationsbilder med tydligt fokus på torpet. Mycket pekar därmed på dess särställning i föreställningen om den svenska sommaridyllen (jfr Lagerqvist 2011). Drömmen om ett torp återkommer i avhandlingens empiri. Även flera av de intervjupersoner som inte själva har valt att köpa torp verkar överens om att den här stugdrömmen sträcker sig över flera generationer svenskar. Emma är en av de intervjupersoner som från början haft en idé om att fritidshuset nog skulle vara ett torp. Hon beskriver föremålet för den här drömmen som ett rött litet hus, enskilt beläget på landet. Tillsammans med sin man Juan var hon och tittade på några torp som var till salu ungefär en och en halv timmas bilfärd från Stockholm. Hon beskriver dock hur paret ganska snart insåg att ett torp med det avståndet från staden skulle hamna långt över deras tänkta budget för ett fritidshus. Efter budgivning såldes torpen för cirka en och en halv miljon, vilket var helt orimligt för dem, berättar Emma.

Emma: Fast drömmen om torpet är fortfarande såhär, jättehärlig. Så det kanske det blir när vi blir äldre.

Susanna: Vad är det som är...

Emma: Jag vet inte, det är bara romantiskt på nåt sätt ju. Ett torp med såhär rosor på vägen.

Emma och Juan gav upp drömmen om torpet. Av olika anledningar kunde, eller ville, de inte förverkliga torpdrömmen. I den fas i livet där de befinner sig nu, med begränsad ekonomi, småbarn och ett behov av socialt umgänge passar drömmen om torpet inte med verklighetens premisser och behov, menar hon. Istället hittade Emma och Juan sitt fritidshus, ett typhus från 1970-talet, i ett sommarstugeområde i Östergötland.

Kristoffer ägde tidigare ett torp i Småland utan vatten eller indragen el. Tillsammans med Johanna har han nu köpt ett fritidshus byggt 1974. Kristoffer berättar att han hade svårt för 70-talskänslan i början. Stugan motsvarade inte hans bild av en sommarstuga. Samtidigt upplevde han att det var skönt med ett brott mot torpet i Småland. Han är rädd att han annars bara hade jämfört stugorna. Nu har han dessutom familj och den tid han lade ned på att hugga ved och bära vatten på torpet kan användas bättre, menar han. Johanna håller med honom om att det fritidshus de nu äger tillsammans är något helt annat än den romantiska bilden av den lilla röda stugan i skogen. Paret uppger, precis som Emma, att det inte hade varit aktuellt för dem att köpa ett torp med acceptabelt avstånd till Stockholm, även om de hade velat. Många är

ute efter torp, menar Johanna, de tenderar därför att bli väldigt dyra. Hon funderar över om inte torpet är ”sommardrömmen för alla generationer”.

De två torpen i studien ägs av par utan barn, Petter och Jessica och Maria och Patrick. Petter och Jessica köpte sitt torp, byggt 1880, i Västergötland våren 2016. Petter berättar att paret kallar huset för ”torpet”, för att ”det är så mycket ett torp”. Det blir tydligt att beteckningen *torp*²⁷ är betydelsefull och bär på konnotationer som gör att det känns konstigt för honom att kalla huset för en sommarstuga. Han anser att den benämningen snarare associerar till en stuga från 1960-talet. I ordet torp däremot, finns en laddning som slår an något hos honom, menar Petter. Vidare resonerar han så att eftersom han och Jessica använder sitt torp under hela året, så mycket de kan, är inte sommarstuga en passande beteckning.

Maria och Patrick letade i några år efter ett fritidshus, först i trakterna kring Uppsala och i Sörmland, men torpen var för dyra där. Därför började de fundera över Dalarna trots avståndet. Maria ville verkligen ha ett äldre hus, berättar hon. Efter att ha bott i moderna lägenheter i många år längtade hon efter charmen med en äldre byggnad. Stugan de köpte var den första de såg i området och Maria menar att det var ett snabbt beslut, eftersom den rätta känslan infann sig direkt. Hon beskriver att ”det såg ut som Skansen”, med en lada där dörren var så låg att de fick böja sig för att komma in. Både hon och Patrick känner en respekt för husets historia och att ”det funnits där så länge”, förklarar Maria.

Johanna berättar att flera av de äldre par som är fritidsboende i samma område som henne och Kristoffer försökt göra sina stugor lite ”torpiga” genom att till exempel bygga om och måla 1970-talsstugan i andra färger än de tidstypiska, något hon menar att de själva aldrig skulle göra. Johanna och Kristoffer har istället lärt sig uppskatta sin stuga som den är. Det var dock en process som tog lite tid, menar de och hur det gick till är något jag återkommer till.

²⁷ Torp betecknade ursprungligen nybygge eller utflyttargård. Namn som slutar på torp visar att gården legat vid sidan av den samlade bebyggelsen (Oldin 1966:70–74).

Bild 10: Petters och Jessicas torp. Foto: Petter, 2020.

Torpets särställning i intervjupersonernas framställningar av fritidshusdrömmen kan sägas vila på tre ben, dess upplevda autenticitet, traditionen av att nyttja torp som fritidsboende i svensk kontext samt den romantiserade bilden av torpet som sommaridyll vilken presenteras av media, i skönlitteratur, inom mäklarbranschen samt inom reklam och konst.

Även om flera intervjupersoner uppger att de varit intresserade av ett torp har de flesta förvärvat en annan hustyp. Vilken det blivit skiljer sig åt och beror dels på tidigare erfarenheter av fritidsboende och dels på ekonomiska faktorer. Martina och Tomas var till exempel redan från början på jakt efter ett missionshus, eftersom de hade erfarenhet av att ha lånat ett sådant för fritidsboende, liksom Gabriella och Anders hade lånat en villa från 1960-talet en sommar och då fått idén om en egen funkisvilla. För barnfamiljerna i studien har även praktiska aspekter på boendet spelat in och det har ingått i kraven på fritidsboendet att detta levt upp till en viss standard. Fritidshus uppförda under 1960- och -70-talen går många gånger, liksom sportstugor, villor och missionshus i mindre samhällen, att förvärva till ett överkomligt pris. Dessutom är de oftast utrustade med moderna bekvämligheter som saknas på de charmiga men primitiva sommartorpen. Intresset för fritidshus har därmed, för de flesta, rört sig bort från torpet i skogen mot stugområden och mindre

samhällen. I det följande ägnas kapitlet åt fritidshusens utförande och inredning samt hur intervjupersonerna gestaltar, diskuterar och förhandlar kring denna i relation till de ideal och värderingar de ger uttryck för i sitt narrativa identitetsskapande.

Ett enkelt ideal

Inredningen av fritidshusen i den här studien har många likheter trots variation bland hustyper. Rummen präglas i de flesta fall av enkelhet och vad som kan beskrivas som en avskalad inredning. Detta skulle eventuellt ha kunnat härröras till att flertalet intervjupersoner relativt nyligen förvärvat sina fritidshus, men gäller även dem som ägt sina hus i två, tre år. Enkla, lätta möbler, avsaknad av textilier samt få dekorativa objekt förefaller symptomatiskt för inredningen och ibland är det till synes endast detaljer som skiljer sig och avspeglar den enskilda familjens identitet (jfr Chevalier 1998). Flera forskare har föreslagit studerandet av inredning som ett system, visserligen flytande, men tillräckligt stabilt för observation (Baudrillard 1968, Bernstein 1983, Chevallier 1998). I ett sådant system finns föremål som på ett självklart sätt hör samman med varandra. Samtliga fritidshus innehåller till exempel matbord, stolar, soffa och soffbord. Den här typen av möbler och föremål, som återkommer i husen, utgör ett slags basföremål för boende. Basföremålen går att härleda till vad en specifik kulturell tillhörighet och generation säger om vad som bör finnas för att göra ett hem beboeligt (Chevalier 1998). Antropologen Sophie Chevalier vill skilja detta system av släktskap från den franske sociologen Jean Baudrillards (1968) symbolsystem. Chevalier vill snarare belysa hur släktskap mellan specifika föremål inte enbart kan härledas till föremålets form, utan skapas tillsammans med de människor som äger och brukar dem (ibid:30). Basil Bernstein har å sin sida diskuterat förhållandet mellan ting i olika utrymmen som en tingens kodifiering (1983). Det budskap som sänds kan enligt Bernstein avkodas genom att se till ”förhållandet mellan klassifikation och inramning av varierande styrka” (ibid:151). Med hjälp av Bernsteins systemteori skulle fritidshusen i den här studien kunna förstås som utrymmen med starka uteslutningsregler och tydlig klassifikation. Objektuppställningen liknar då en sammanhållen kod. Antalet föremål begränsas och vissa ting hör inte hemma i huset enligt en sådan logik. Enligt antropologen Daniel Miller äger föremålen i ett hem förmåga att förmedla ett budskap om dess ägares identitet (2008:2). Med stöd hos Bernstein,

Chevalier och Miller menar jag att avsaknaden av föremål i fritidshusen i studien kommunicerar ett budskap gällande vilken typ av rum det är frågan om och samtidigt vilka individer som bor där. Enkelhet är det som tydligast kan tolkas som gemensam nämnare, eller med Bernsteins begrepp kod, för inredningen i intervjupersonernas fritidshus. Kapitlet kommer fortsättningsvis utforska hur idén om enkelhet i fritidshuset tillsammans med ett ideal kring antikonsumention förmedlar ett tydligt budskap om rummen och deras ägares identitet.

Först och främst kan dock konstateras att idén om en enkel inredning i fritidshuset var central redan under första halvan av 1900-talet och hörde samman med tanken om dess funktion som språngbräda mot friluftslivet och introducerandet av sportstugan (Pihl Atmer 1998:374). I stugan skulle det urbana boendet kontrasteras och livet levas i samklang med naturen. Medelklassens fritidshusvistelser under första halvan av seklet präglades dessutom av en önskan om ett avbrott mot borgarklassens tidigare sommarliv och enkelhet blev på så vis ett självklart ideal (Löfgren 1999). Orvar Löfgren har kallat det ideal som växte fram för en *medelklassens sommarestetik* där måttlighet skulle råda (ibid:124).

Efterkrigstiden och 1960-talet innebar bättre ekonomi för många hushåll, liksom ett större utbud av varor, och därmed ökade möjligheter till konsumtion (Sparke 2013). 1960-talet var också den period då flest svenskar skaffade stuga (Tell 2002). Massmedia från tiden visar dock förståelse för det faktum att det kunde innebära vissa begränsningar att möblera två boenden, trots ökade möjligheter till konsumtion. Ett utdrag ur *Stugan vi drömmer om. En allt i hemmet-bok om fritidsstugor* från 1961 (Arwidson) kan illustrera detta.

Naturligtvis förstår man så innerligt väl att en familj som just fått sin stuga inflyttningsklar och satsat hela sitt sparkapital och lite till inte vill lägga ner en massa pengar på att köpa dyra möbler att inreda stugan med. Det är ju självklart. Lika självklart som att man många gånger kan ha gamla möbler på vinden som kan passa alldeles utmärkt i en fritidsstuga fast man inte haft plats för dem i stadsvåningen. Men det behöver faktiskt inte bli dyrt att möblera stugan om man bara från början går in för en rustik och enkel inredning med lättskötta och tåliga grejor. Det är bättre att ha få men bra saker än att ha många som är halvdana.

Citatet visar hur idén om enkelhet i fritidshusets inredning var fortsatt ledande på 1960-talet av flera anledningar. Hållbarhet var ännu inte ett begrepp att ta i beaktande och marknaden för secondhand hade inte börjat ta fart, men det gällde att anpassa idealet efter den tänkta brukaren – den unga urbana medelklassfamiljen – och dess ekonomiska förutsättningar. Av den anledningen uppmanades 1960-talets nyblivna fritidshusägare att leta användbara saker på vinden och satsa på rustika, enkla, hållbara och lättsköta grejor att möblera med.

I den här avhandlingens samtida kontext är idén om ett enkelt och avskalat fritidshus lika aktuell som vid början av 1960-talet. I en tid av överflöd av tillgängliga prylar på marknaden, då det inte behöver vara dyrt att konsumera, handlar ett ideal kring fritidshus dock snarare om enkelhet som medel att skapa rum för avkoppling. Ett blogginlägg på Svensk Fastighetsförmedlings hemsida får illustrera. Under rubriken ”Tips för det lugna livet i fritidshuset” skriver Johanna Eklöf att ”ett sommarhus får gärna vara lite enkelt och spartanskt så börja inte tokrenovera det första du gör utan ljusa upp och fräscha till med färg och bo in dig och renovera i lugnt tempo. För kom ihåg att sommarhuset är platsen där du ska ha tid för avkoppling och bara kunna njuta!”²⁸. På 2010-talet används således avkoppling och njutning som ledord, men uppmaningen är alltjämt att hålla inredningen enkel i fritidshuset.

Liksom på 1960-talet kan det i intervjupersonernas fritidshus bli aktuellt att låta något eget föremål från vinden eller förrådet i staden få nytt liv. I övrigt är möbler antingen kvarlämnade från de förra ägarna, skänkta av släktingar eller, i de flesta fall, inhandlade på loppmarknader och secondhand över Internet. Det återbrukade möblemanget har krävt eftertanke och är resultatet av kulturellt kapital snarare än ekonomiskt, vilket fördjupas och analyseras vidare i kapitlet. Först ägnas uppmärksamhet åt ett centralt rum i fritidshuset och vilka möbler och föremål som samlats där utforskas i en komparativ ansats.

Vardagsrum

Flera av intervjupersonerna har erhållit lösöre vid köp av fritidshuset. I några fall har detta inneburit ett fullt möblerat hus med all utrustning både för inom- och utomhusbruk. Vad gäller inredning har enstaka ting eller möbler, som fanns i huset vid köpet, fått vara kvar. Det mesta har dock vid tiden för

²⁸ (Eklöf 2016), åtkomst 2017-10-18.

intervjun, även om den skett under första sommaren i fritidshuset, bytts ut. I några fall har den förra ägaren tagit med sig enstaka föremål och möbler vid flytten och lämnat sådant som hen inte ansåg sig behöva eller inte velat ha. Evelina och Daniel är ett av de par som köpte sitt fritidshus, en tillbyggd äldre stuga i Halland, med bohag. Den förra ägaren ville gärna att de skulle köpa alla inventarier, vilket Evelina berättar att hon och Daniel egentligen inte var så intresserade av. Paret upplevde att de ändå skulle komma att byta ut möblemanget. Istället gjorde de en överenskommelse där de fick inventarierna på köpet eftersom taket på stugan var undermåligt och behövde läggas om, till en kostnad de ansåg motsvara bohaget. De enda möbler de gillade bland stugans inventarier var en skänk och ett matsalsbord med tillhörande stolar, men dem tog den förra ägaren med sig. Däremot var det väldigt bra, menar Evelina, att all utrustning till köket, som tallrikar, bestick och glas fanns i stugan när de tog över. De fick även överta en friggebod full med trädgårdsredskap, verktyg och cyklar vilka har kommit till god användning.

Evelina ger inte uttryck för någon utpräglad idé om hur inredningen i fritidshuset borde gestaltas eller nämner någon inredningsstil hon och Daniel absolut inte hade accepterat i stugan. Trots det blir det tydligt att de själva ville välja möbler till sitt fritidshus, snarare än att överta den förra ägarens kvarlämnade möblemanget. De har vid tiden för intervjun bytt ut i princip samtliga möbler som ingick i köpet.

Bild 11: Vardagsrummet i Evelinas och Daniels fritidshus i Halland, tredje sommaren.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

Bilden visar vardagsrummet i Evelinas och Daniels fritidshus vilket är möblerat med lätta möbler. Det låga furutaket har målats vitt. Rummet är en tillbyggnad från 1967 och är utrustat med stora fönster mot trädgården. En stol som varit trasig ligger i tving på golvet och ett halvfärdigt pussel skymtar på bordet i bildens högra nederkant. Detaljerna vittnar om vilka typer av aktiviteter rummet används till. Här äter familjen, umgås och pysslar. Möblemanget utgörs av enkla trämöbler, bord, pinnsoffa, pinnstolar och gungstol. På golvet ligger några trasmattor. När jag frågar Evelina vilka möbler paret vill ha och hur de vill inreda sitt fritidshus lägger hon vikt vid att poängtera hur samtliga möbler i rummet är köpta på loppis eller via Blocket.se. Kanske uppfattar Evelina min fråga som att jag inte tycker inredningen känns färdig, eftersom hon svarar att ”ja, men det är typ såhär som det ser ut” och ”nu har vi möblerat färdigt”.

Vardagsrummet i Gabriellas och Anders fritidshus skiljer sig markant vid jämförelse med bilden från Evelinas och Daniels stuga. Gabriellas och Anders fritidshus är också den enda villan i studien. Här återfinns fler föremål som enligt en traditionell uppdelning mellan permanentbostad och fritidshus förknippas med det förra, bland andra prydnadsföremål, en mängd textilier och ett familjefoto. Endast hos detta par finns ett familjeporträtt, föreställande Gabriella som barn med sina föräldrar och sin yngre bror.

Etnologen Annie Woube (2014) menar att praktiken att omge sig med det välkända är ett sätt att åstadkomma hemkänsla på en ny plats (ibid: 134). Woubes svenska informanter strävar efter att skapa nya hem i Spanien och använder sig bland annat av välkända föremål för att skapa hemkänsla i den nya bostaden. Familjeporträttet i Gabriellas och Anders fritidshus kan på samma sätt tolkas som en strävan att göra huset mer hemlikt. Porträttet kan också förstås som en del i en nostalgisk inredning (jfr Rolfsson Eliasson 2019b). Vardagsrummet i den lilla villan, från slutet av 1950-talet, har ett utpräglat möblemang med fokus på återbruk från decennierna kring mitten av 1900-talet. Den förra ägaren var en äldre änkemans som gått bort och huset såldes av dödsboet. En hel del av inventarierna lämnades kvar av mannens döttrar, bland annat matgruppen från 1970-talet (i bild) vilken Gabriella och Anders har behållit. Skänken, en 50-tals möbel i mycket gott skick, inhandlades på Blocket, berättar Gabriella. Rummet är omtapetserat på 70-talet, färgerna är murriga i olika bruna toner och känslan ombonad. Gabriella menar att helhetsintrycket är viktigt och att det i mångt och mycket är husets utförande som styr inredningen. Liksom hos Evelina och Daniel finns inga nyproducerade möbler hos Gabriella och Anders, även om uttrycken i de båda rummen skiljer sig åt.

Bild 12: Dukat i vardagsrummet hos Gabriella och Anders i Skåne, första sommaren. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

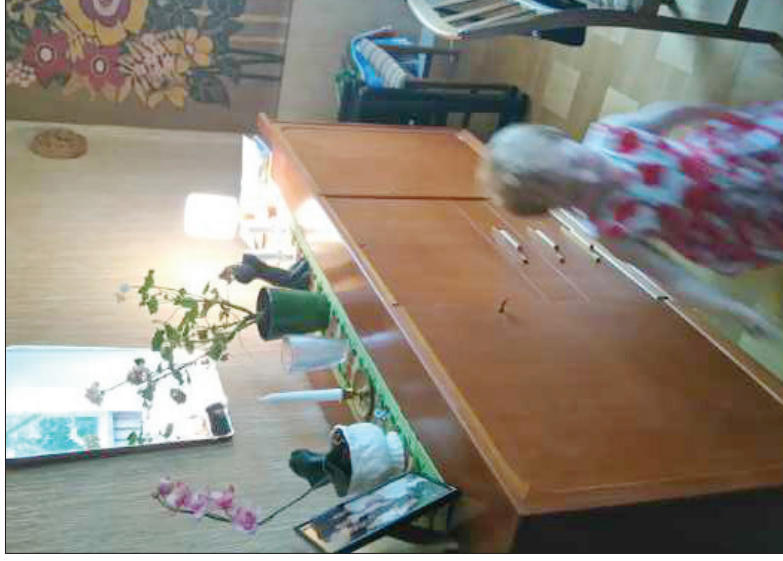

Bild 13: Familjporträtt placerat på skänken. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

Bild 14: Salen i Martinas och Tomas missionshus i Småland, första sommaren.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

För Martina och Tomas innebär salen i missionshuset i Småland ett ovanligt stort utrymme och ger familjen möjlighet till aktiviteter de inte skulle kunna förlägga till i lägenheten i stan. Martina använder salen i sitt yrke som koreograf och paret har tidigare under sommaren haft en större födelsedagsfest där. Om sin och Tomas inredning av missionshuset säger Martina att ”hade vi fått välja så hade vi nog tagit supereko, fast nutida design. Här är det ju så, vi har köpt något Ikeabord, vi har fått något av förra ägarna, vi har ärvt något, vi har hittat på loppis”.

Inredningen i fritidshuset uppvisar drag av hopplock, i enlighet med vad Martina beskriver, för flertalet intervjupersoner. Den ”supereko, fast nutida design” Martina talar om är något som underförstått skulle kosta för mycket. Hon anspelar på familjens ekonomi och begränsade valmöjligheter. Martina

verkar på så sätt vilja förmedla att missionshusets nuvarande inredning bör förstås utifrån familjens premisser i kombination med ett ideal om hållbar konsumtion. Förklaringen kan i intervjusituationen förstås som ett strategiskt navigerande på fältet. Oförmågan att inreda med det de velat ha om de ”fått välja” kan, i dialog med mig, omvandlas till symboliskt kapital i form av ett uttalat accepterande av den hopplockade inredningen. Martina konstaterar utan omsvep, att detta är vad som är möjligt för dem. Hon uttrycker på så vis en slags solidaritet med andra som inte har ekonomiskt kapital, det vill säga möjligheten att välja. Tolkningen bygger i det här fallet på att Martina uttryckt sin narrativa identitet som solidariskt subjekt på andra områden. Till exempel genom sina tidigare erfarenheter av kooperativt ägande och då hon berättar om en dansuppsättning hon arbetar med som behandlar problematik kring tiggande romer på gatorna i det svenska samhället.

Johanna och Kristoffer uttrycker en inställning till inredningen i fritidshuset som präglas mindre av låt-gå-attityd än till exempel Evelina och Daniel eller Martina och Tomas. Paret tillhör dem som ägt sitt fritidshus längst och jag upplever under mitt besök hos dem att inredningen är genomtänkt, minimalistisk och tematiskt ordnad vad gäller färg och form. Färgsättning, möbler och dekorationer verkar vara anpassade för att harmoniera med hus och omgivning, snarare än resultatet av ett bricolage, vilket karaktäriserar några av de övriga fritidshusen. De uppger att de är intresserade av inredning och estetik och de har båda kreativa yrken. Kristoffer berättar att efter några år har de lärt sig tycka om tidsspecifika detaljer i huset och projekt som de ansåg angelägna vid övertagandet har lagts på is. När de tog över stugan från 1974 ville Kristoffer först ta bort de brunbetsade smala listerna och byta dörrhandtagen invändigt. Han och Johanna brukade skoja om sovrummets halvmatta, gultonade, fönster och konstaterade att de skulle bli tvungna att byta ut dem. Nu har de vant sig vid fönstren och Kristoffer menar att de har börjat tycka att ”de är jättefina”.

I vardagsrummet i Johannas och Kristoffers fritidshus vetter en hel vägg av stora fönster mot altanen och sjösidan vilket förstärker känslan av en otydlig gränsdragning mellan inomhus och utomhus och av att befinna sig ”mitt i” naturen. Arkitekturen påminner om sportstugerörelsens idé om att anpassa fritidshuset till den omkringliggande utomhusmiljön (Pihl Atmer 1998:354f, Rosander 1990). Paret har inrett med trämöbler, textil, glas och växter, allt i ljusa naturligt kodade färger (jfr Baudrillard 1968). En fondtapet med ett motiv Kristoffer beskriver som typisk för 1990-talet har målats över med vit färg. Golv och tak i omålad furu har däremot behållits. Hos Johanna och Kristoffer blir den vita färgen gångbar tillsammans med övriga ljusa färger

Bild 15: Vardagsrum med fönster mot altanen och sjön hos Johanna och Kristoffer i Östergötland, tredje sommaren. I bakgrunden skymtar sovrummets gultonade 70-tals fönster.

Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

och naturliga material. Den kan på så vis ingå som komponent i den *goda* smaken i fritidshuset från 1970-talet, på ett sätt som den inte haft samma möjlighet till i inredning av exempelvis torpet. Det får dock inte bli så att färgen upplevs som för mycket eller tar över i 70-talsstugan, vilket syns genom alla de trädetaljer som lämnats omålade. Trots den initiala känsla paret beskrivit inför det bruna som dominerar, finns med andra ord stilen från när stugan byggdes till stor del kvar. I bilden syns det omålade innertaket, furugolvet, det gultonade fönstret och de brunbetsade listerna. Att det blivit så kan förstås som att Johanna och Kristoffer valt att uppmärksamma viktiga värden med erkännande i det fältliknande sammanhang där de rör sig. Paret tar hänsyn till en upplevelse av krav på autenticitet och äkthet i förhållande till 1970-talsstugans ursprungliga utförande. Johanna positionerade sig tidigare mot några av de andra fritidsboende i området och hänvisade till deras försök

att göra stugorna mer torplika, vilket hon tyckte hade misslyckats och enbart signalerade fejkat och på gränsen till löjligt. Fältets gränser, vilka bestämmer vad som kan accepteras och vinna erkännande inom det, står hela tiden på spel och måste definieras och försvaras kontinuerligt. En fondtapet med tydlig 1990-talsdesign var relativt enkel för paret att identifiera som oacceptabel i fritidshuset från 1970-talet. Mycket furu, brunbetsade lister och gultonade fönster kunde däremot accepteras som autentiska detaljer att bevara och tillskriva värde. Johanna och Kristoffer skapar och försvarar därigenom stugans detaljer som autentiska inom fältets gränser.

Paret hyr sitt permanentboende i Stockholm, en del i ett rivningshotat tvåfamiljshus. Huset är stort och ligger nära stan, berättar de, men det är osäkert hur länge de får bo kvar på grund av rivningshotet. I och med att det är en hyresrätt kan paret inte ändra så mycket i permanentboendet, vilket de menar leder till att det "nästan är mindre ordnat där" än i fritidshuset. I permanentboendet är rummen större, där finns utrymme för mer prylar och samtidigt innebär det mer städning. Fritidshusets begränsade yta upplevs då som en fördel, något Kristoffer beskriver som "greppbart" i jämförelse. Han menar att det är lättare att hålla koll på alla grejor i fritidshuset, medan det i permanentboendet kan kännas som att de har så mycket saker att det blir svårt att ha kontroll över dem.

Möbler och prylar är liksom i övriga fritidshus inhandlade secondhand, något lämnade den förra ägaren kvar och så vidare. Tanken om att fritidshusets inredning skulle vara mer av ett hopplock än permanentboendets håller Kristoffer dock inte med om. Eftersom fritidshuset är det boende paret äger, till skillnad från hyresrätten i stan där de inte vet hur länge de får stanna, är det här de investerar tid och tanke i inredningen, menar han. Johanna anser att de är kreativa i större utsträckning när det kommer till inredning i fritidshuset, de anstränger sig där och har dessutom mer tid. Hon går gärna på loppisar, beskriver sig själv som "loppisgalen", och berättar att hon alltid letar efter saker som skulle kunna passa in bland de utvalda föremålen i fritidshuset.

Den största investeringen paret gjort i sin inredning av fritidshuset är installationen av vardagsrummets braskamin. Det fanns ingen kamin alls i huset när de tog över, men kaminen upplevs som en förutsättning för att kunna spendera tid i fritidshuset på vintern. Braskamin, kakelugn eller öppen spis lyfts ofta fram som säljargument både vid försäljning av permanentbostäder och fritidshus. Etnologen Åke Daun erbjuder en psyko-social förklaring till eldstadens popularitet i bostaden. "Den öppna elden har också samma funktion som sommarstugan, fritidshuset på landet, eller skogspromenaden i den fria

naturen. Den ger en känslomässig kontrast till det komplicerade, artificiella, naturfrånvända livet i staden” (1990:77). Även etnologen Göran Rosander understryker eldstadens nästintill obligatoriska plats i det ideala fritidshusets interiör och menar att elden har självklara konnotationer till den ”primitivitet” och det ”naturliv” som förknippas med den (1990:256). Kaminen i Johannas och Kristoffers stuga värmer visserligen, men det är ändå i egenskap av mysfaktor som den framstår som självklar i fritidshuset.

Bild 16: Vardagsrummet hos Maria och Patrick i Dalarna vid övertagandet av huset.
Foto: Maria.

Maria och Patrick har gjort en del renoveringar i sitt torp. Furupanel i torpet har målats vit genomgående och Maria har valt en nyproducerad tapet efter äldre svensk förlaga. Det är Maria som ansvarar för inredningen, förklarar hon. Färgerna begränsas till vitt, blått och brunt. Hon benämner tapeten som ”lantlig” och berättar att hon valt en lampa i vad hon beskriver som ”industriell” för att kompensera intrycket. Sådana detaljer förhindrar att inredningen upplevs steril, med tanke på allt det ljusa som införts i stugan, menar hon. Hon gillar det lantliga, men det får inte bli ”för puttinuttigt”. Inredning är enligt Maria en balans mellan att saker ska passa ihop och samtidigt inte kosta för mycket. Hon köper gärna gamla saker som hon tycker passar i torpet, men de ska vara relativt lätta att få tag på. På parets egna bilder, tagna från samma vinkel, visas deras vardagsrum som det såg ut vid övertagandet, respektive efter de ändringar som paret genomfört.

Bild 17: Vardagsrummet hos Maria och Patrick efter paret renovering. Foto: Maria.

När Emma och Juan tog över sitt fritidshus i november 2016 var inredningen i original, från mitten av 1970-talet, välbevarad. Jag besöker dem en mulen förmiddag i juli. Stugan ligger inbäddad bland höga tallar och invändigt känns den mörk, murrig och ombonad i olika toner av brunt och orange. Det är en mysig känsla i stugan och jag håller med i Emmas definition av den som en "sommarstugekänsla". Väggarna i vardagsrummet är klädda med mörkbrun sjögrästapet som sticks lite vid beröring. Även hos Emma och Juan har fritidshuset stora fönster mot naturtomten och känslan av mindre tydlig gräns mellan inne och ute infinner sig.

Emma och Juan har ännu inte bestämt hur de ska göra med renovering. Stugan är i fint skick och ett större projekt där huset ska anslutas till kommunalt vatten och avlopp har påbörjats under sommaren. Genomgående är tapeter, golv och tak orörda sedan mitten av 1970-talet. Även enstaka inredningsdetaljer, som den orange fåtöljen i bild, är kvar från tidigare ägare. Sovrummen är de enda rum som renoverats med vit färg och nya ljusa furugolv. Rummen har också utrustats med nya sängar. Emma och Juan bor i hyresrätt i centrala Stockholm och Emma beskriver inredningen i permanentboendet som "ganska vanlig" och "en mix av lite loppis och IKEA". Jag undrar om inredningen i fritidshuset blir något annat, ett avbrott? Men Emma tycker att

Bild 18: Vardagsrummet hos Emma och Juan i Östergötland, första sommaren.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

de renoveringar de har gjort i fritidshuset, de båda sovrummen, blev mycket detsamma som deras lägenhet. De la nya furugolv och målade väggarna vita. Hon menar vidare att det kan ha varit en reaktion på att det i övrigt var så mörka färger i fritidshuset. Det är dessutom lågt i tak och blir trots de stora fönstren ganska mörkt inne, vilket blir tydligt den mulna dag jag besöker stugan. Möjligtvis, menar hon, kan det bli lite fler ”konstiga loppissaker”, men ändå blir inredningen ungefär densamma som i stan.

Susanna: Finns det någon mer frihet i hur man tänker?

Emma: Ja, men precis, ja men det tror jag. Man känner såhär, ja, men nu köper vi de här sofforna, sedan kanske vi byter ut dem nästa år. Alltså att det blir lite så att man, att vi är lite mer fria där. Så bara, ja men vi målar den här färgen där, det kan vi alltid måla om. Det tror jag nog inte att vi känner att vi gör hemma så ofta. Också i och med att vi bor i en hyresrätt, så har vi inte målat om väggarna utan det är det som sitter kvar, sitter där liksom fortfarande.

Emma och Juan verkar i mångt och mycket, liksom till exempel Evelina och Daniel, ha en tillbakalutad inställning till inredning. Saker får ta sin tid och nu när sovrummen har fräschats upp prioriterar de som sagt andra projekt. När Emma berättar om att byta ut sofforna förhåller hon sig till, den inom fältet självklara, konsensusen kring att byten och förnyande av inredning visserligen sker, men att det inte är tal om att köpa någon nyttillverkad soffa. Det är möbler och ting från secondhandmarkanden som är aktuella att inhandla. Gabriella menar i samma anda att hon upplever det etiskt problematiskt att konsumera nyproducerade möbler och föremål. Hon berättar att hon och Anders redan från början var överens om att ingenting nyttillverkat skulle köpas till fritidshuset. Gabriella berättar vidare.

Vi har liksom aldrig köpt några möbler, det har inte jag heller gjort, man har hittat på Blocket eller på loppis eller att man har, som sagt, fått mormors gamla eller något annat. Så det känns bara konstigt att man skulle köpa ny, eller liksom det är lite onödigt. Jag kan få lite panik på det där liksom, jordens resurser såhär, ”nu är det höst, nu ska vi byta ut alla grejor igen, ny soffa, ny...”, jag får lite såhär ångest över det.
/Gabriella

Evelina menar, liksom Gabriella ovan, att det även blir en slags livsstil att inte konsumera nya grejor. När strategin väl har satts igång är det svårt att göra undantag, menar hon. Det blir en fråga om att hålla sig sann gentemot sina ideal och värderingar kring återbruk, men också om priset på de möbler som inhandlas. Det är uppskattat att känna att en möbel utgjort ett fynd. Som Evelina uttrycker det ”är man van att lägga två, trehundra på ett bord, vill man inte lägga tretusen”, även om pengarna finns.

Ingen intervjuperson uttrycker någon önskan att skapa en utpräglad miljö i sitt fritidshus där inredningen skulle vara specifikt anpassad för fritiden. Det är snarare frihet i förhållningssättet till inredning, känslan av att kunna göra som man vill, som skiljer fritidshus från permanentboende i stan. Den eftersträfvade autonomin i förhållande till boendet som beskrevs som incitament för fritidshusköp återkommer därmed i relation till inredningen.

Det saknas med andra ord skarpa gränser mellan inredningen i intervjupersoners lägenheter och fritidshus. Inställningen till hur lägenheten i staden respektive fritidshuset bör inredas är till synes mer beroende av det fält där intervjupersonerna genom konsumtionspraktiker vill vinna erkännande än

av normativa ideal om avkoppling på landet eller ett trendigt och bekvämt stadsliv. Fritidshuset förstås av intervjupersonerna som en förlängning av eller förgrening från det permanenta boendet, snarare än att utgöra ett tydligt avbrott från det. Anna och Olle utgör undantaget, vilket jag återkommer till senare i kapitlet.

Genom att fokusera på några av fritidshusens vardagsrum i avsnittet ovan har gått att konstatera att de uppvisar likheter i vilken typ av möbler de innehåller men också inbördes skillnader i stil och utförande. Vad de däremot har gemensamt är de strategier som ligger bakom möblernas väg dit.

Sängen - en möbel som byts ut

Att behålla den tidigare ägarens gamla säng kändes tråkigt, påpekar Emma. Anledningen till att den byts ut, medan till exempel matgrupper och fätöljer får vara kvar, kan bero av att sängen generellt är en möbel som uppfattas i högre grad personlig och intimt förknippad med sin ägares kropp. Den förra ägarens säng är kanske inte smutsig, i den mening att den är fläckig eller solkig, men ändå riskerar den uppfattas som förorenad av de kroppar som legat i den. Gabriella menar att även om de behöll stommen av den säng som fanns i deras fritidshus vid övertagandet var det aldrig aktuellt att hon och Anders skulle behålla den förra ägarens madrasser. Hon beskriver i samma anda att det i huset fanns ytterligare ”en gammal madrass som man inte vet var den kom ifrån”. Antropologen Mary Douglas har studerat vad som anses orent i olika kulturer i det numera klassiska verket *Purity and Danger* (1966) och menar att smuts, eller orenhet, kan förstås som en ordning som existerar i betraktarens öga. Med denna förståelse blir upplevelsen av sängen som smutsig, trots avsaknaden av synliga fläckar, begripliggjord. Praktiken att hålla smuts borta, i det här fallet byta ut madrasser eller skaffa en helt ny säng, blir då en kreativ handling för att ordna omgivningen (1966:2). Synen på den mänskliga kroppens utsöndringar och avfall som smutsiga och orena är kulturellt betingad och Douglas menar att föreställningen om kroppens smuts som ”farlig” beror av att den räknas till kroppens marginaler. Ett annat illustrerande exempel på detta är upplevelsen av hårstrån som lossnat från huvudet. Så länge det sitter fast på huvudet kan håret uppfattas som förskönande, medan ett hårstrå på tallriken framkallar känslan av äckel och vämjelse. Douglas menar att ”all margins are dangerous. If they are pulled this way or that the shape of fundamental experiences is altered” (ibid:122). Med an-

dra ord kan det som befinner sig i marginalen förstås som något hotande mot ordningen. I relation till den kulturbundna idén om sängen som besudlad av den främmande kopp som sovit där går att förstå Emmas och Gabriellas ovilja att behålla sängar och madrasser från tidigare ägare av fritidshusen, trots att övriga möbler ses som oproblematiska att överta. Vetskapen om att en okänd människas kropp, med för betraktaren okänd smuts, har legat där gör dem förorenade i betraktarens öga. En fätölj eller en matgrupp är inte på samma sätt nedsmutsad av potentiellt utsöndrande kroppar och kan därför övertas utan problem, så länge de inte är synligt smutsiga förstås.

Snygg retro eller bara gammalt?

Han lämnade alla möbler, för att vi ville vara behjälpliga lik-som, så vi tog ett lass och slängde allting. Det var ingenting att spara, det var inga retrogrejer, det var inte de här (lyfter på en köksstol) utan det var ju... /Kalle

Fritidshusägarna är i sina utsagor överens om värdet i att inreda sina fritidsboenden med begagnade möbler och prylar. Det finns dock en skillnad i vilka äldre möbler och prylar som är åtråvärda och inte. Här är det frågan om en tydlig smakdistinktion. Gentemot föräldrar och äldre släktingar kan det upplevas som extra viktigt att upprätthålla en gräns för vad som får komma över tröskeln i fritidshuset. Det förekommer att föräldrar och släktingar till de nyblivna fritidshusägarna vill vara behjälpliga och skänka möbler, husgeråd och textilier de själva inte längre har användning för. Det är dock inte alltid som deras tankar om vad intervjupersonerna behöver, eller kan tänkas vilja ha, i stugan stämmer överens med intervjupersonernas egna önskemål. Maria jämför det med att flytta hemifrån till ett studenthem och få en udda uppsättning av allting. Hon beskriver hur hennes mamma och mormor "langar över" grejer och det spelar enligt dem ingen roll att sängkläderna inte passar ihop eftersom det ändå är "ett lantställe" de ska till. Det Maria beskriver att hennes mamma och mormor gör kan förstås som effekten av ett synsätt där saker och ting bör tas tillvara. De äldre generationernas tanke om hushållning blandas i det fallet med lättnaden att själva slippa härbärgera ting som inte längre används.

Bild 19: Vardagsrummet hos Ebba och Kalle i Bohuslän, första sommaren.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

På något plan kan intervjupersonerna och deras föräldrar med andra ord sägas vara överens om värdet av återbruk, men det blir tydligt att det råder delade meningar mellan dem när det gäller vad som är åtråvärt bland tillgängliga begagnade föremål. Kalle beskriver hur detta kan resultera i missförstånd.

Någon som inte har varit här innan, tänker att vi bara har bytt ut gamla grejer mot andra gamla grejer kanske (skratt) [...] det är roligt för min mamma, hon tror att vi gillar *allt* gammalt, hon kan komma med *fula* gamla grejer också. /Kalle

Liksom Marias mamma och mormor framstår det som att Kalles mamma tar tillfället i akt att hjälpa sin son med saker till fritidshuset. På så sätt får hon tillfälle att låta saker som sparats i hennes eget hem, men inte längre behövs

där, komma till användning. Hon saknar dock, enligt Kalle, förmågan att avgöra vilken typ av saker han är intresserad av att ta hand om och återbruka.

Parallellt med inställningen att det bör hushållas med vad som redan finns i hemmet, snarare än köpas nytt, sker i vissa fall ett ifrågasättande bland individer tillhörande modernitetens generationer om det alls skulle finnas ett värde i äldre föremål. Istället skapas en tydlig gränsdragning mellan gammalt och modernt. Det som anses höra till kategorin ”gammalt” saknar enligt denna syn något egentligt värde (Jfr Gunnemark 2004:112, Londos 1993:96). Det kan då vara svårt att ta till sig den yngre generationens intresse för retrostilen och framförallt urskilja vilka föremål som anses intressanta inom denna. Det kan därutöver vara svårt för äldre generationer att förstå ett bredare intresse för den heminredning de själva växt upp med och minns från sin barndom, utöver det rent personligt nostalgiska.

Etnologen Eva Londos (1990) analyserade tre generationers väggkonst i slutet av 1980-talet. Även om det 30 år senare kan anas en mer lekfull inställning till heminredning i jämförelse med de strukturer Londos fann på 1980-talet, narrativiserar mina intervjupersoner tydligt att det finns en skillnad mellan dem själva och föräldragenerationen när det kommer till estetiska preferenser i inredning. Att veta vad som är en retropryl gentemot något som bara är gammalt och fult är en färdighet intervjupersonerna har tillskansat sig i mötet med fältet. Att peka ut dem som saknar förmågan att göra samma avkodningsarbete tydliggör fältets gränser och det är genom skillnader den egna identiteten etableras (Bourdieu 1984a:166f). Föräldrar och mor- och farföräldrar saknar i exemplen ovan den yngre generationens kunskap om vad som kan anses vara eftertraktade ”retro-grejer”, vilket signalerar att ålder och generation, har en framskjuten betydelse här.

Det finns olika sätt för intervjupersonerna att tillskansa sig det symboliska kapital som är gångbart i deras fältliknande gemenskap. Några intervjupersoner uppger att de inspireras av och vinner kunskap om vilka äldre möbler och föremål som anses ha ett estetiskt värde i stor utsträckning genom inredningspress. Maria berättar till exempel att hon inspireras av tidningen *Lantliv*, som har tydligt fokus på återbruk och nostalgisk inredning i lantlig miljö.

Intervjupersonerna Gabriella och Anders är överens om att inreda sitt hus i Skåne från 1957 med möbler och prylar från den tidsperiod då huset byggdes. Inspiration hittas i mångt och mycket i veckopressen. Gabriella berättar att hon är flitig läsare av tidningen *Retro* som lyfter design från mitten av 1900-talet

och även uppskattar *Minnenas journal*, vars fokus ligger på ”1900-talets vardagshistoria, arbetet, maten, kläderna, nöjena och traditionerna från förr”²⁹.

En uttalad förkärlek för 1950-talets formspråk återkommer under intervjuerna. Ofta lyfts tingen från tidsperioden som både fina, välgjorda och hållbara vilket härleds till autenticitet och proveniens (Rolfsson 2019b). De möbler och ting intervjupersonerna uppskattar utgör en del av vad som har kommit att kallas en retrovåg, vilken fick liv under 1990-talet (jfr Gunnemark 2006). Retro används för att beteckna massproducerade vardagsföremål från förr liksom nyproducerade föremål i äldre stil (Baker 2013:18). 1950-talets form och design är i hög grad omskriven, vilket bidrar till att intressanta ting från tiden är lätta att känna igen även för den som själv saknar minnen från tiden då de aktuella föremålen var i bruk (Gunnemark 2006:227). Intresset för stilen manifesteras och nås även av de butiker med tydlig retroprofil som under 2000-talet flyttat in i stadskärnornas trendiga kvarter (Brembeck 2015). Marknaden kring de äldre föremålen har även dragit nytta av de senaste decenniernas allt mer framträdande samhälleliga diskurser kring hållbarhet och minskad konsumtion (Appelgren & Bohlin 2015).

Det är inte bara möbler och prylar som skapar diskussion om huruvida de har en plats i fritidshuset, även fast inredning, material- och färgval ger upphov till förhandling.

Furu och färg

De intervjupersoner vars stugor är byggda på 1970-talet har att förhålla sig till det överväldigande inslaget av furu. Furu är virke av träslaget tall och förknippas ofta med 1970-talets inredningstrend. I de stugor ämnade som fritidshus vilka uppfördes under 1960- och 70-talen var obehandlad furu ett nästintill obligatoriskt material i golv, väggar och tak (Rosander 1990). Träslaget var tänkt att symbolisera fritidshusets rumsliga och symboliska närhet till naturen (ibid:256). Under intervjuerna kom samtalen flera gånger att handla om hur furu i inredningen upplevdes av intervjupersonerna. Kalles och Ebbas stuga är ett av de fritidshus vilket har stora inslag av furu i inredningen.

²⁹ Tidningskungen.se, åtkomst 2020-05-07.

Någonstans runt 70 var det (fritidshuset) färdigt då. Sedan har det varit, förutom här i köket, har det varit samma sedan dess. Vilket är både och, det är väldigt mycket furu, det var furu-frenzy här när vi kom in. /Kalle

Kalle berättar vidare att den förra ägaren även hade möbler av obehandlad furu, vilka ingick i köpet och vilket gav ett överväldigande intryck av vad Kalle kallar ”furu-frenzy”, när de först flyttade in. Paret gjorde sig av med samtliga av dessa otympliga inventarier. Kalle uppgav i ett tidigare citat att de slängde ett stort lass med möbler när de tog över huset, vilket tyder på att de inte tänkte sig att någon annan skulle vara intresserad av att ta hand om dem. I ett förråd på tomten hittade Kalle och Ebba däremot gamla bänkskivor till köket i plastlaminat med mönstret Virrvarr³⁰. Dessa planerar de att åter sätta in i köket när de renoverar, tillsammans med äldre köksskåp de hittat på Blocket.se. De ser fram emot att försöka återställa köket så som det kunde sett ut när stugan var nybyggd.

Det är inte unikt, det finns ju tusentals sådana här Västkuststugor, men den är så pass gammal så det finns lite äldre touch på det, som är stuga, eller så som vi tänker att en stuga är. Vad vi vill att det ska vara i alla fall. /Kalle

I Kalles resonemang återkommer det värde som tillskrivs det autentiska och han menar att trots att det byggdes många av samma typ, har stugan uppnått en ålder som ger den en viss själ. Han jämför med en bekant som har en stuga byggd 1998, vilken Kalle beskriver som själlös. På så sätt kan den obehandlade furuinteriören, förhandla sig till en plats inom gränserna för vad som accepteras som autentiskt och acceptabelt på fältet.

Med sina egenskaper av prisvärt och hållbart material har furu smugit sig in även i äldre hus där tillbyggnader och renoveringar gjorts. Till exempel hade Marias och Patricks torp en skiljevägg av obehandlad furu i vardagsrummet när de tog över, vilket framgått av bilden tidigare. En omålad furupanel kan i de fallen anses problematisk i högre grad av intervjupersonerna eftersom den är införd i byggnaden i efterhand och inte hör till det ursprungliga uttrycket.

Furu upplevs med andra ord som ett i varierande grad problematiskt material som inte kan tillåtas ta över. Teak å andra sidan är ett träslag som

³⁰ Formgivet av Sigvard Bernadotte 1960.

återfinns i flera av intervjupersonernas fritidshus, i form av 1950-talsmöbler. Den franske sociologen Jean Baudrillard (1968) menar att föremål, material och färger ingår i system av symboler där atmosfär skapas. Förutsättning för systemet är enligt Baudrillard att det bygger på abstraktion och association, snarare än inneboende kvalitéer hos olika material. En värdering av träslag, där teak värderas högre än furu, möjliggörs således genom abstraherandet av materialets egenskaper. Materialen tillskrivs atmosfäriska värden beroende av tid och rum. ”In the end, the inherited nobility of a given material can exist only for a cultural ideology analogous to that of the aristocratic myth itself in the social world – and even that cultural prejudice is vulnerable to the passage of time (ibid:38).

Det problematiska stilidealet från 1970-talets återkommer och tar sig även tydligt uttryck i färgsättning. Färgen brun återkommer flera gånger för att beteckna designideal förknippade med stugor byggda efter 1960. Det är den bruna färgen Petter associerar till när han hör ordet ”sommarestuga”, berättar han. När det kommer till 1970-talsstugans utförande och stil, tror Johanna att hennes och Kristoffers generation har lättare att ta vad hon kallar ”det bruna” till sina hjärtan i jämförelse med äldre generationer.

Johanna: Vår generation kanske inte, alltså såhär de här 70-tals, vi kanske gillar det lite mer än vår föräldrageneration kanske...

Susanna: Tror du det?

Johanna: Jag vet inte, men eftersom ingen hade budat på det här huset. Det här bruna. [...] Men i alla fall *jag* gillar ju det här bruna, 70-tal liksom. Min mamma var ju helt förskräckt...

Kristoffer: Hon älskade ju mitt torp i Småland.

Det var som framgått i tidigare kapitel inte på något vis kärlek vid första ögonkastet när Johanna och Kristoffer såg stugan för första gången. Istället var det, som beskrivits, den högt belägna platsen med utsikt över sjön som fick Johanna och Kristoffer att känna att den bruna stugan kunde bli något för dem.

De förra ägarna till Petters och Jessicas torp var föräldrar till parets vänner. De hade i sin tur köpt av en idrottsförening som gjort några större renoveringar, bland annat lagt nytt tak och dragit in el i torpet. Vännernas föräldrar hade bara ägt stugan i några år och deras renovering hade till största delen bestått

av att vitmåla köket med plastfärg. Petter berättar att han tycker att det är tråkigt att det gjordes. De förra ägarna hade planer på att även måla golvet i köket, vilket Petter uttrycker tacksamhet över att det aldrig blev av. Han och Jessica ägnar sig nu, när de får tid över, till att ta bort vita färgfläckar från golvet i köket med bensintrasor. När Petter och jag diskuterar hur det kommer sig att den vita färgen är, eller har varit, så populär använder Petter uttrycket ”Shabby-chic eran” för att beskriva början av 2000-talet. Det här sättet att inreda är de förra ägarnas bidrag till torpet, menar han. Petter beskriver de detaljer som lämnats kvar i torpet och som han förknippar med stilen.

Petter: Det är mycket sådana stenar på ett snöre som hänger någonstans och sådana här små stenar där det står ”Välkommen” inhugget i, fast de är gjutna visar det sig. Det är någon slags betonggrejer. Alltså det är verkligen det där stuket liksom att det ska vara sådär ”Carpe diem” var det någonstans på väggen innan, fast det tog de med sig när de flyttade. Nej, men lite det, det där.

Susanna: Men tror du att den trenden håller på att vända nu liksom?

Petter: Jag tror att det är en annan idé om vad det där innebär på något sätt, [...] det är en annan sak än dem som är 45, 50 sådär, de har nog lite mer kanske, jag vet inte bara sommarstugedrömmen, den klassiska på något sätt som man själv är uppväxt i.

Petter och Jessica har inte mycket till övers för den inredningsstil som blev populär i början av 2000-talet och brukar kallas Shabby-chic (Fredriksson 2013). Det engelska ordet shabby kan översättas med ”sjaskig” och ett sätt att beskriva stilen är att den kännetecknas av romantik, med olika nyanser av vitt, tillsammans med möbler som målas vita för att sedan patineras genom nedslitning i syfte att få dem att se äldre och lite nötta ut³¹. Petter beskriver några detaljer som de förra ägarna lämnat kvar, i citatet ovan, som markörer för stilen och benämner helheten som ”det där”. Spåren efter de förra ägarnas inredningsstil beskrivs som något han och Jessica arbetar med att radera ut från torpet. Bourdieu tillskriver aversionen mot andras smak en särskild roll i upprättandet av positioner på fältet (1984a:49) och med Bourdieus teori

³¹ wikipedia.org, åtkomst 2020-09-25.

om smak kan det förhållningsätt Petter ger uttryck för till Shabby-chic förstås som en strävan efter att etablera den egna positionen i det fältliknande sammanhanget (jfr Kaijser 1999, Wiklund 2012). I denna förståelse blir de förra ägarnas inredning av torpet i Petters mening, rent ut sagt, ett uttryck för dålig smak (Bourdieu 1984a:168)³².

Petter menar att han och Jessica från början hade en tanke om att inreda lantligt i sitt torp. Lantligt förklarar han som "klassiskt torp" vilket i hans mening representeras av detaljer som pinnstolen och trasmattan. Den bild Petter ger av det han kallar klassiskt torp är den enkla inredning som går att känna igen bland annat från historiska interiörbilder. Dessa visar ofta interiörer från torparens hem kring sekelskiftet 1900 (se till exempel Berglund-Lake 2001:67ff, Wallensteen-Jaeger 1983:46ff). Avstånd i tid och rum möjliggör anammandet av inredning som, i ett historiskt perspektiv, utgjort markörer för torparnas hem och därmed för fattigdom. Det som sker kan prövas mot sociologerna Saundra Cohens och Karen Bettez Halnons (2006) koncept "estetisk gentrifiering" vilket erbjuder en tolkning av hur föremål och symboler som tidigare förknippats med fraktioner av underklass får nytt värde och blir en del av medelklassens distinktion. En viktig del av konceptet är autenticitet, att föremål ska vara så nära ett historiskt ideal som möjligt, samt medelklassens förmåga att tillskriva vanligt förekommande objekt, som pinnstolen, estetisk status (ibid, Bourdieu 1984a:5).

Enligt en sådan förståelse kan pinnstolen och trasmattan, i motsats till vitmålade väggar och dekorationsstenar med text, på ett självklart sätt höra till inredningen i Petters och Jessicas torp. En slags ärlighet och strävan efter autenticitet i relation till den historiska bilden av hur torpet inretts och använts genomsyrar Petters resonemang (jfr Rolness 1995). Förmågan att identifiera, eller ha "känsla för" vad som är "rätt" kan förstås som en symbolisk tillgång, eller ett kapital, i det fältliknande sammanhang där Petter rör sig. Att genom exempelvis senmoderna inredningsstilar, som Shabby-chic, försöka göra torpet till något det enligt sammanhangets logik inte är, blir med detta förhållningsätt oärligt och icke-autentiskt och därmed förkastligt. Avståndstagandet mot det upplevt icke-autentiska tydliggörs bland annat i Petters beskrivning av inredningsdetaljen med hängande stenar i snöre med texten "Välkommen" på. Dessa visar sig inte alls vara stenar utan, vid närmare inspektion, "någon slags betonggrejor". Ett återopande av torpets historia av enkel inredning ak-

³² Det måste dock nämnas att det är främst i det sammanhang Petter ingår som Shabby-chic förstås som dålig smak. Stilen har i andra sammanhang varit mycket populär, särskilt under tidigt 2000-tal, och förknippats med kreativitet och skapande (Gustafson 2011).

tualiserar en subtil kunskap förankrad i ett medelklasshabitus. Som Bourdieu särskilt betonar är det med andra ord inte frågan om en medveten, beräknande, strävan som ligger bakom strategier här, utan en omedveten relation mellan habitus och fält som aktualiseras (1984a:137).

Emma framställer sig själv som måttligt intresserad av inredning. När jag ställer frågor om inredningen i stugan, framkommer dock att Emma upplever en ambivalens inför originaldetaljer och färgsättning i fritidshuset från 1975. Hon tycker personligen mer om funkisstilens former och färger och anser att 70-talets design är väldigt ”brun och orange”. När jag frågar Emma om hon och Juan är intresserade av att bevara 1970-talsdetaljer i sitt fritidshus svarar hon att de egentligen inte uppskattar den tidsperioden stilmässigt. Det hade varit en annan sak om huset var byggt tidigare menar Emma. För den generation intervjupersonerna tillhör förknippas 1970-talet med miljöer igenkännbara från uppväxten. Sjuttiotalsinredning för tankarna till barndomens 1980-tal då mycket av denna design levde kvar i hemmen. Liksom tidigare generationer har 70- och 80-talister länge vänt sig till andra tidsepoker än dem de själva upplevt för romantiseringar. Bland stilar som uppskattats har funkisperiodens formspråk som sagt framträtt som den mest åtråvärda i och med till exempel retrovägens popularitet. Samtidigt finns det röster på fältet som menar att 1970- och i viss mån 1980-talets uttryck borde uppmärksammas, något Johanna tidigare i kapitlet varit inne på. I köket i Emmas och Juans fritidshus sitter en orange tapet med tydlig 1970-talsdesign. Emma uttrycker till att börja med en stark ambivalens inför om den ska vara kvar eller inte.

Emma: Jag tror vi kommer behålla luckor och sånt, men måla om för den är ju också extremt brun och orange, den tapeten. Men det är många som kommer hit och bara ”men, nej, ni kan inte ta bort den!”, så bara, jag vet inte, det blir så himla brunt och orange.

Susanna: Man måste ju ha det så att man själv trivs och tycker att det är fint liksom.

Emma: Ja, ja.

Susanna: Men en del av mig säger såhär, när du säger tänk om det varit 50-tal. På 70-talet ville de bara ta bort *det*...hela tiden går det här... typ när era barn är stora så kommer de (säga) ”varför tog ni bort den här fina”.

Bild 20: Medaljontapet i köket i Emmas och Juans fritidshus.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

Emma: Ja, men kanske att vi, det har ju slagit mig såhär, ska vi kanske behålla den här tapeten och försöka göra det ljusare genom att byta golvet till exempel. Den funkar ju och den är ju väldigt fin, det är inte skitigt och smutsigt och ofräscht på något sätt.

I citatet ovan menar Emma att hon gärna hade målat över tapeten, men att hon känner sig påverkad av det faktum att besökare i fritidshuset ger uttryck för att det hade varit synd att göra det. Åsikten att 1970-talstapeten borde få vara kvar går att förstå utifrån fältets doxa. Där har synen på vad som kan förstås som kulturarv vidgats gentemot tidigare generationers förespråkande av modernisering och förnyelse. Uppvuxna i en tidsanda som generellt förordade det moderna, funktionella och där äldre föremål och stilar inte vär-

desattes rev modernitetens generationer entusiastiskt ut interiörer från förr, målade över och ändrade (jfr Järnegren 1981)³³. Emmas besökare tillhörande hennes egen generation ger istället uttryck för en samtida tidsanda, i linje med fältets logik, där bevarande och återbruk värderas och föreslår att liknande ”misstag” bör undvikas. Jag bidrar också, med utgångspunkt i samma logik, till att förespråka detta i min dialog med Emma i citatet ovan. Grundat i liknande synsätt kan tapeten till och med uppskattas som tilltalande, vilket besökare i huset gett uttryck för. Emma ifrågasätter därför om hon verkligen bör gå efter sin egen känsla och måla över tapeten. Friheten att göra som hon vill begränsas således för Emma av andra röster från fältet och skapar en viss osäkerhet för henne kring hur uttalade värden bör tas i beaktning här och vilka strategier som är rätt på fältet.

Plats för kitsch

Emma och Juan har fått överta trädgårdsdekorationer från de tidigare ägarna i form av en mindre väderkvarn och ett rådjurskid i plast, vilka skulle kunna placeras inom kategorin kitschiga föremål. Ordet kitsch används generellt som beteckning för konst eller konstföremål med motiv vilka förstås som känslomässigt laddade. De kan vara vackra, söta eller anspeja på känslor av nostalgi, sorg eller vemod (Kulka 1996:26). Det råder relativ enighet om vilka övriga egenskaper som placerar ett konstverk eller ett föremål i kategorin, några av dessa varande undermålig teknik, grälla färger och plastiga material i utförande (ibid:3). Idéen om god och dålig smak har lång historia och konceptet kitsch i betydelsen skräp eller vulgär och billig konst aktualiserades under 1800-talet (Londos 2006:295). Några typexempel på kitsch, som ofta ges, är trädgårdstomtar eller plastblommor i neonfärger, samt inom konstvärlden bilder av pastorala landskap eller gråtande barn. Kitsch förknippas även med masskonsumtion och har på så sätt fått bära negativa konnotationer som dålig smak. Detta till trots kan konstateras att kategorin kitsch har attraktionskraft och uppskattas av många (ibid:19). Bland yngre generationer urban medelklass kan kitsch sägas ha vunnit mark. Det som tilltalar dem med föremålskategorin är med sannolikhet dess lekfulla, smått ironiska förhållningssätt till traditionella värden inom konst och design, samt att föremålen oftast är billiga att köpa. Detta blir tydligt då affärer specialise-

³³ Med modernitetens generationer avses här personer födda under 1920- till och med 1940-talen.

rade på den här typen av föremål har dykt upp i Stockholms och Göteborgs trendiga kvarter³⁴. Kitsch är en kategori med hög värderativism, föremålen antingen älskas eller hatas, vilket ytterligare förstärker uppfattningen att kitsch finns i betraktarens öga och att bedömningen tycks vila på elitens smakpreferenser. Etnologen Eva Londos (2006) förhåller sig dock tveksam till om kitsch verkligen existerar. Londos menar att eftersom synen på kitsch under 1900-talets senare decennier har förändrats, då många konstnärer och producenter av kultur inspirerats av stilen, blir konceptet meningslöst på gränsen till omöjligt som markör för dålig smak (ibid:293). Traditionellt var det medlemmar ur medelklassen, med ambitioner att röra sig socialt uppåt och därför nervöst blickande mot överklassernas smakdefinitioner, som la vikt vid distinktioner gentemot kitsch. Londos hävdar därmed att konceptet är daterat och verkningslöst i 2000-talets senmoderna samhälle (ibid:298f).

Bild 21: Nostalgiska trädgårdsdekorationer i form av väderkvarn i miniatyr och gulligt rådjurskid hos Emma och Juan. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

³⁴ Exempelvis butiken *Coctail* på Bondegatan på söder i Stockholm och *Magasin 11* på Magasinsgatan i Göteborg samt *Unicorn and Sons* på Haga Nygata i Göteborg.

Jag håller med Londos så till vida att de kitschiga föremålen inte längre enbart kan dömas ut som dålig smak, samtidigt som det måste framhållas att intervjupersonerna i denna studie, i enlighet med sammanhangets logik, enbart kan förhålla sig till dem med ironisk distans och lekfullhet. Smakens universum är viktig som arena för social distinktion och det är fortfarande omöjligt att uppskatta föremålen som vackra i någon generell och allmängiltig mening. Kitschen har gjort sig en plats på fältet i egenskap av ironiska kommentarer till elitens värden och smakdistinktioner, men det kräver kunskap om att de samtidigt hör hemma inom kategorin dålig smak. Jag uppmärksammar rådjurskidet och väderkvarnen när Emma och jag vandrar runt i trädgården och när Emma säger att ”ja, de får vara kvar”, tolkar jag in en samförståndsblinkning i samtalet där vi båda är medvetna om vilken kategori av föremål de hör till. Som antropologen Daniel Miller uttryckt det, med anledning av hur kitsch återkommande diskuteras i förhållande till smak och distinktion, ”We can appreciate kitsch only when [...] the issue of taste itself becomes trivialized by comparison. There on that field, the day will be won for kitsch” (2006:245f). Den dagen är inte här ännu inom det livsstilsrum där intervjupersonerna skapar distinktioner.

Bild 22: Stringhylla i köket hos Ebba och Kalle. Kitschig konst i form av tavla föreställande sjöman med pipa på översta hyllan. Foto Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

På väggen i utedasset hos Emma och Juan sitter en bild av nuvarande kungafamiljen. Samtliga väggdekorationer på dasset är uppsatta av den tidigare ägaren av fritidshuset. Etnologen Mattias Frihammar (2010) har diskuterat hur tavlor med kungliga porträtt ofta förekommer på dass och toaletter och skriver att ”det lantliga utedasset blir en okonstlad inramning som lyfter fram det nostalgiska i porträtten” (ibid:48). Det material Frihammar behandlar består av frågelistsvar från generationer födda innan 1950 och inställningen till att pryda utedasset med kungliga familjer rör sig mellan dekorationspraktik, som ter sig självklar för sina utövare, till de som uttryckligen tycker illa om att se Oscar II på dassväggen. Bland de yngre generationer som svarat är det snarare så att ”kombinationen dass-kungligt porträtt är så välbekant att den inte väcker några känslor” (ibid:51). Praktiken förefaller i nutid med andra ord varken vördande eller rebellisk, utan i stort sett enbart avhängig tradition, med en smula ironi. Även kungafamiljen på väggen i utedasset har därmed blivit kitsch för en ny generation fritidshusägare. I egenskap av ironisk kommentar till både bilden som sådan och praktiken att sätta upp den på dasset menar Emma att även ”den får hänga kvar”.

Bild 23: Utedasset hos Emma och Juan med bild av Kung Carl XVI Gustav och Drottning Silvia till vänster. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

Uppåt väggarna

Inredningen i fritidshuset är som redan konstaterats i de flesta fall avskalad. Det gäller även väggarna vilka är relativt kala. Undantag utgör Gabriellas och Anders fritidshus respektive Annas och Olles. Hos det förra paret återfinns en stor mängd väggdekorationer, speglar, tallrikar, tavlor, bonader och klockor. Antalet väggföremål kan i det fallet relateras till en eklektisk inredning och en större mängd prylar totalt.

Bild 24: Klocka och tallrikar på väggen i köket hos Gabriella och Anders.
Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

Två av de bilder som förekommit i kapitlet har visat världskartor som väggdekorationer. En nyproduktion i antik stil i torpet hos Maria och Patrick och en äldre skolplansch-karta i Ebbas och Kalles 70-tals stuga. Då Eva Londos (1993) studerade objekt på väggarna i 60 olika hem på 1980-talet förekom inga världskartor, bland över 1700 objekt. Detta talar för att kartans popularitet som väggkonst är en senare företeelse. Utbudet av kartor i handeln, begagnade liksom nyproduktioner, är stort på 2010-talet. Förutom världskartor och de till synes populära storstadskartorna, går bland annat att via e-handeln beställa specialkartor där det är möjligt att själv välja och ringa in motivet. I handeln finns även tapeter med kartmotiv och världskartor där

det är möjligt att skrapa fram de platser som besökts, som en variant på det mer klassiska sättet att placera nålar för att markera besökta resmål i världen. Kartornas popularitet som dekorativa objekt uppmärksammas i Göteborgs Postens bilaga *Bostad*, som skriver ”trenden går otvivelaktigt mot att allt färre använder fysiska kartor för att hitta vart de ska. Men en karta kan fortfarande vara väldigt dekorativ och vacker att titta på. Och kan pryda allt från skärbräddor till kuddar”³⁵. Genom att inkludera kartor i inredningen kan rummet få ”världstema” föreslår kvällstidningen Expressens nätupplaga³⁶.

Ting som blivit omoderna och förlorat sin ursprungliga funktion kan laddas om och få nya värden (Löfgren 1990). I tingens livshistoria kan kartan sägas ha uppnått ett ”nostalgiseringskede” och laddas med värden, vilka gör den möjlig som dekorativt föremål (ibid:203). Kartan har därmed blivit bärare av en stämning från förr snarare än det navigationsredskap den ursprungligen var ämnad som. Eva Londos (1990) påpekar hur sociala och symboliska innebörder i väggarnas objekt renodlas eftersom de, till skillnad från övrig inredning, nästan undantagslöst saknar praktiska funktioner (ibid:169). De värden kartan laddats med och dess symbolik kan förstås som speglade ett av fältets värden, nämligen det globala perspektivet. Handlingen att hänga kartan på väggen i hemmet signalerar på så sätt ett budskap till betraktaren om medvetenhet och omtanke om världen som helhet. Genom kartans existens i inredningen uppnås därutöver känslan av att placera sig i ett sammanhang i tid och rum. Kartan som inredningsobjekt ger, förutom det rent estetiska nöjet, med andra ord platslig och rumslig förankring liksom möjligheten att uttrycka den egna personligheten som riktad till och öppen inför världen, oavsett om kartbilden hänger i fritidshuset eller i stadslägenheten.

Två hus – två världar

Om fritidshuset i den här studien till största delen karaktäriseras av avsaknaden av föremål och en avskalad inredning beskriver Anna och Olle sitt fritidshus tvärtom som platsen där föremålen tillåts. Annas och Olles förhållningssätt till inredningen av stugan i Östergötland skiljer sig därmed från övriga intervjupersoners. Det finns fler faktorer som skiljer Olle och Anna från de andra intervjupersonerna. Till att börja med äger de sin bostadsrätt i centrala Stockholm och de har gjort omfattande renoveringar i lägenheten

³⁵ Göteborgs Postens bilaga *Bostad*, 1 juni 2015.

³⁶ www.expressen.se/leva&co, åtkomst 2020-05-01.

vilket tyder på förekomsten av ett större ekonomiskt kapital i jämförelse med de andra. Eftersom Olle har ärvt fritidshuset och har spenderat tid där under sin uppväxt har han barndomsminnen relaterade till fritidshuset och platsen där det är beläget. Endast Olle och intervjupersonen Nina har denna relation till sina fritidshus. Olle menar vidare att det är platsen som är viktig för honom mer än själva huset. Jag träffar Olle och hans sambo Anna för intervju i lägenheten i stan, vilken jag uppfattar som minimalistiskt inredd och modern. Anna menar att det känns skönt att lägenheten ger ett lugnt intryck i kontrast mot stadens myller utanför.

Anna: Jo, men vi kan ju säga att vi har lite olika inredningsstil på landet och här. Det är lite mer eklektiskt på landet än vad det är här.

Olle: Du får lite mer utrymme på landet. Det är en kompromiss.

Anna: Ja, verkligen (skratt) Här ska det liksom fungera lite medan på landet...

Olle: Får det vara lite som det är...

Anna: ... slänger vi in lite, ja, men du vet mycket minnen och sånt. Så det är lite annorlunda.

Susanna: Jaha, så det är lite som en plats för...

Anna: Ja.

Olle: Här är det ändå en miljö som ska funka till en massa saker och här tycker jag att det ska vara på ett visst sätt. På landet kan jag tycka att det är på ett annat.

Anna: Men, du har ju väldigt långtgående tankar om det Olle. För här är det ju rätt minimalistiskt liksom.

Olle: Jo, men här är ju en del utav liksom, nej, men det är en del av staden. Här kan jag ha människor som jag representerar med eller som jag, alltså det här är en annan sak, en annan, hemsfär. Storstaden på ett annat sätt. Här är lite mer viktigt hur saker funkade och ser ut än vad det är på landet.

Anna: Ja, det är lite mer såhär, vad ska man säga, mer romantiskt på landet, eller liksom lite mer ombonat kanske, kan vi säga det?

Olle: Ja, mer saker och, jo men det kan vi väl säga.

Susanna: Men vad skönt då att man har de här två olika miljöerna.

Olle: Ja, men det är ganska skönt för då kan man säga såhär ”ja, men den *där* får du ta till landet”. Så är det ju faktiskt.

Anna och Olle är det enda av paret som uttrycker att de har två väsentligt skilda miljöer i permanentboendet respektive fritidshuset. De har också olika beskrivningar av vad det innebär, Anna menar att inredningen i fritidshuset är ”romantisk” och ”ombonad”, medan Olle nöjer sig med att beskriva det som ”mer saker”. Paret verkar däremot eniga om förhållningssättet att det är mindre noga med inredningen i fritidshuset samt att det finns mer utrymme för kreativitet och udda inredning där. I fritidshuset, eller ”på landet”, kan Anna och Olle placera föremål de tycker om, men som inte passar in i den moderna, minimalistiska lägenheten i stan. Särskilt Anna, framgår av intervjun, har ett intresse för och tillskriver värde till återbrukade föremål på liknande sätt som övriga intervjupersoner gett uttryck för. Hon beskriver inredningsstilen i fritidshuset som lantlig och eklektisk. Där hamnar äldre möbler, föremål och textilier som paret har ärvt eller inhandlat secondhand. Även om Anna i dialogen med mig är den som tar på sig ansvaret för att det blivit så, verkar Olle se fördelar med att inreda på det sättet.

Anna: [...] alltså det är ju mycket såhär gamla möbler som vi har ärvt och gamla mattor.

Olle: Ja, exakt, mer secondhand och alltså det finns ju konstverk som hänger uppe på de väggarna som vi aldrig skulle hängt upp här. Typ nån gammal... det här man kallar Hötorgskonst.

Anna: Ja, från min mormor och morfar till exempel. Som jag har väldigt stark koppling till som jag verkligen inte vill göra mig av med, ja, var ska vi sätta den? Landet! Jättebra! [...]

Olle: [...] sedan är det ju hemtrevligt på sitt sätt liksom.

Anna: Ja, det är ju en helt annan stil absolut.

Olle: Men där kan jag acceptera det, jag skulle nog inte kunna göra det här.

Olle menar att han har högre krav på finish i lägenheten än i fritidshuset och skulle till exempel aldrig lägga klickgolv i lägenheten, vilket paret gjort i fritidshuset. Olle markerar därutöver tydligt avstånd mot så kallad ”Hötorgskonst”. Liksom när Petter berättar om inredning av torpet framkommer i Olles resonemang värden grundade i en känsla för det äkta och

ärliga, ofta uttryckt genom teknik och material, i relation till smak. Klickgolv kan i sammanhanget förstås som ett slags oärligt fuskande, på samma sätt som Hötorgskonst förknippats med massproduktion och avsaknad av något genuint i förhållande till utförande (jfr Londos 1993:117f). Olle använder sig av parets lägenhet för representation i sitt yrke som varumärkeskonsult. Hans förhållningssätt till inredningen i lägenheten tyder på att han söker erkännande inom ett sammanhang som han identifierar i och förknippar med staden och sin yrkesidentitet. I resonemanget återfinns synen på stad och land som klassade platser. Det som aldrig kan bli aktuellt i inredningen i Olles och Annas lägenhet i staden blir okej ”på landet”. Klickgolv och Hötorgskonst utgör markörer mot vilka Olle vill skapa en distinktion inom det sammanhang som hör staden till. I fritidshuset däremot är det möjligt att inte bara acceptera dessa detaljer i inredningen, utan till och med förstå dem som ”hemtrevliga”. Tidigare studier om heminredning har förknippat ett ombonat ideal och en riklig utsmyckning av hemmiljön genom en mängd föremål, med arbetarklass och lägre medelklass (Lundgren 2005). Likaså har det måttliga och enkla idealet i relation till heminredning visat sig vanligt inom medelklassen (Ulver-Sneistrup 2008).

Medveten konsumtion som kapital

Symboliskt kapital, det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt, kan förstås som det grundläggande begreppet i Bourdieus sociologi (Broady 1996:41). Det symboliska kapitalet kan delas in i undergrupper som ekonomiskt kapital, socialt kapital och kulturellt kapital. Brittiske sociologen Dave Horton (2003) föreslår därutöver ett *grönt kapital*. Horton menar att det är genom olika livsstilar den senmoderna människan finner social solidaritet och känsla av sammanhang. I livsstilar finns den typ av specifika delade värderingar, intressen och åtaganden som förut stod att finna i det lokala, i klassgemenskap, arbete, religion, politik eller familj. Engagemang för miljön, menar Horton, har blivit ett viktigt nav för den här typen av samtida sökande efter gemenskap och engagemang kring delade värderingar (2003:66). Intervjupersonerna i den här studien kan sägas sluta upp tydligt kring denna värdering. Det kräver dock ett ständigt identifieringsarbete att vara medveten konsument. Det gäller för individen att lära sig de kulturella koder som gäller. Horton undersöker miljöaktivister i brittisk kontext och illustrerar

hur svårt det kan vara att praktisera en identitet som medveten konsument av något så trivialt som mjölk i det senmoderna samhället. Horton skriver.

There is no one 'right milk', and 'milk' correspondingly becomes a site around which identities are distinguished and performed. How should one buy one's milk? Should it be delivered to the door, lugged home from the supermarket, or fetched from the corner-shop? From where can organic milk be bought? Is the best milk container made of glass, plastic or reinforced cardboard? How can one best ensure one's milk is produced locally? Ought one to abstain from the consumption of animal milk entirely, and choose soya 'milk' instead? What if the only soya 'milk' available is non-organic, and potentially genetically modified? Given the impossibility of satisfying all these criteria simultaneously, which ones ought to be privileged when making milk-drinking decisions? Which elements of the diverse 'milk economy' should be supported, and why? Through their choice of 'milk' activists perform and are performed by their positioning within green networks (2003:69).

Mjölkin köpet i Hortons illustrerande exempel ovan har potential att signalera viktiga distinktioner i relation till livsstil. I det samtida konsumtionssamhället går att göra denna distinktion inom konsumtionens många olika områden, vilket innebär ett ständigt dechifferingsarbete. Nedanstående citat är en renskrivning av en fältdagsboksanteckning efter en shoppingrunda med Gabriella vårvintern 2016.

Händerna söker flinkt efter tvättråd och materiellappar på mattorna. - Vad är det för material i den här då, mumlar hon en smula uppgivet. Fingrarna hittar lappen och hon utbrister - Jaha, plast, ja! - Varför tänker du så mycket på det? undrar jag. - Nej, men, på grund av all plast i haven, svarar hon, lite ursäktande. Det dåliga samvetet. Medvetenheten om att det vi shoppar gör skillnad i världen. Det blir inte den mattan, från den butiken, den här dagen, men jakten fortsätter. Hon har en sommarstuga att inreda.

Under shoppingrundan med Gabriella blir tydligt att hon har tillskansat sig kunskap om olika material och deras påverkan på miljön som får guida

henne genom konsumtionslandskapet. Det förekommer att Gabriella köper nytillverkade inredningsdetaljer. Det är dock viktigt att noggsamt reda ut var och hur varorna är producerade.

Den medvetna konsumtionen och intresset för återbruk och hållbara material har ökat under 2010 talet och kan vid 2020-talets början anses väl etablerat i medier och samhällsdebatt. Under rubriken "Hållbart med öppna ytor" i nummer 2 av tidningen *Hus & hem* 2020 finns ett reportage om ett par, i samma ålder som intervjupersonerna i denna studie, som länge letat fritidshus och till slut bestämt sig för att bygga ett eget³⁷. Reportaget beskriver hur paret köpte en skogstomt 2014 och byggde en stuga "med fokus på hållbarhet och samvaro". Fritidshuset beskrivs som en "fjällstuga" på sammanlagt 150 kvm, vilket är långt över det genomsnittliga fritidshusets yta. Både utförande och inredning består av miljövänliga råvaror och lösningar, naturfärger och "organiska material som skinn, ek, betong och ull". Stugan lyfts fram som den lantliga fristad familjen drömt om. Egenbyggd, möblerad med designklassiker samt utrustad med bastu och tvättstuga kan den här fjällstugan sägas representera en påkostad fritidshusupplevelse som intervjupersonerna i avhandlingen omöjligt skulle kunna realisera. Den tillhör dock ett par ur samma generation med permanentboende i tätort. Kanske var det något liknande Martina syftade till då hon uttryckte sin och Tomas önskan om en "supereko, fast nutida design"? Paret i reportaget från *Hus & Hem* beskriver en motivation till att skaffa fritidshus som liknar den intervjupersonerna i denna studie gett uttryck för. "Då första barnet kommit tillbringade de ofta helger och högtider i sina släktingars olika stugor och lantställen. Det innebar dock mycket bilåkande och att ständigt packa och packa upp kläder och annat de behövde ha med sig. Efter några år hade en önskan vuxit fram hos dem båda att hitta ett eget fritidshus där de kunde skapa sina egna traditioner". Beröringspunkter mellan mina intervjupersoner och paret i reportaget är påfallande. De berättar om hur de blev förälskade i området och att de prioriterade varaktiga lösningar. Paret i reportaget uppger att bastun delvis är byggd av återvunnen asp, samt att matbordet består av överblivna plankor från husbygget. Reportaget uppger inte några kostnader, men det är inte orimligt att anta att dessa överstigit vad intervjupersonerna i den här studien uppger att de betalat för sina fritidshus och dess inredning. Här skiljer sig tillgång till ekonomiskt kapital bland individer, i bred benämning tillhörande medelklassen, samtidigt som generationsspecifika värderingar kan förstås som delade. Det blir tydligt att möjligheten för paret

³⁷ (Lund & Grovle 2020)

i tidningsreportaget att spela ut kulturellt kapital genom att konsumera ”rätt i tiden” ökar med större tillgång till ekonomiskt kapital. Intervjupersonerna i avhandlingen får använda sig av delvis andra strategier för att skapa möjligheter till ökat symboliskt kapital. Trots att samtliga äger fritidshus och i mångt och mycket delar värderingar, skiljer de sig från paret i reportaget när det gäller möjligheter att iscensätta ideal. De kan därmed inte sägas dela livsrum med paret i reportaget, vilket visar på de olika premisser som existerar inom det som benämns medelklass i bred mening.

Petter berättar att det trots allt inte blivit endast pinnstolar och trasmattor i hans och Jessicas torp. Istället har de inrett stugan med mycket 1950-tals möbler, berättar han. En anledning är att paret flyttat ut en hel del möbler från sitt permanentboende. Petter och Jessica bor, vid tiden för intervjun, i en bostadsrätt med 2 rum och kök på 38 kvadratmeter, uteslutande inrett med möbler från 1950- och 60-talet. Jag träffar Petter för intervjun i lägenheten och slås av den mängd av möbler och prylar den rymmer. Petter menar att lägenheten var övermöblerad förut, men att det blivit bättre sedan saker kunde flytta till torpet. Petter och Jessica har ett intresse för funktionalismens möbler och särskilt Jessica är duktig på att göra fynd på Tradera, menar Petter. Samtidigt

Bild 25: Storstugan i Petters och Jessicas torp. Foto: Petter, 2020.

bor de förhållandevis litet på 38 kvadrat. Petter berättar att de brukar skoja om att de köpte torpet för att ha någonstans att ställa alla grejor. Även om de inte menar allvar med det, innebär fritidshuset att de inte behöver avstå från saker de inte får plats med i lägenheten. På så sätt skapas en möjlighet för dem att fortsätta ägna sig åt sitt intresse för secondhandmarknaden.

Att spela ut symboliskt kapital i form av kunskap om betydelsebärande värden genom konsumtion tillhör fältets viktigaste strategier. Vad intervjupersonerna väljer att *inte* konsumera blir lika avgörande som de konsumtionsval de faktiskt gör. På så sätt går att förstå hur det blir godtagbart för Petter och Jessica att inreda torpet med 1950-talsmöbler, trots det initiala kravet på autenticitet i inredningen i form av ”klassiskt torp” som Petter tidigare gett uttryck för. Retromöblers existens i torpet berättigas av att de återbrukas och är inhandlade secondhand.

Intervjupersonerna positionerar sig med andra ord genom att, med enstaka undantag, avstå konsumtion av nya ting och genom att välja bort senmoderna inredningsstilar som till exempel Shabby-chic. Så länge inredningen innebär ett återbruk, representerar den framstående värden på fältet. Smakdistinktioner visar sig däremot fortsatt viktiga och det är, som framgått, inte vilka äldre möbler som helst som väljs ut. Det är till exempel föga troligt att någon av intervjupersonerna skulle välja en möbel med tydlig 1980- eller 90-talsdesign till fritidshuset, även om denna inhandlats secondhand. Intervjupersonerna har tack vare sitt habitus kunnat skaffa sig tillräcklig ”känsla för spelet” för att anpassa sig till fältets förutsättningar och utöva sin agens (jfr Wiklund 2012). På så sätt kan fältspecifika överenskommelser om vad som är god smak och godtagbar konsumtion inom sammanhanget förhandlas om och till exempel kan därmed Väst kuststugan bli ett gångbart alternativ till det mer självklart autentiska torpet, liksom funkismöbeln kan återfinnas i torpet istället för pinnsoffan.

Intervjupersonerna placerar med tydlighet in sig själva i det fältliknande sammanhang där den medvetna konsumenten och etiskt ansvarstagande individen spelar ut sitt symboliska kapital. Att dock acceptera ett möblemang från en tidigare ägare av fritidshuset, vilket på flera sätt hade varit det billigaste och mest hållbara alternativet, har trots det inte varit aktuellt. Eftersom ingen av intervjupersonerna väljer möbler eller prylar exempelvis från 1900-talets sista decennier, vilka finns stora mängder av på secondhandmarknaden, blir det trots allt tydligt att smaken styr konsumtionsvalen framför enbart återbruk av etiska, miljömässiga eller ekonomiska skäl.

Samtidigt är secondhandshopping en uppskattad praktik och att gå på loppis, handla på internet eller vid auktioner utgör ett lustfyllt fritidsintresse för de flesta av intervjupersonerna. Dessa praktiker tar tid i anspråk och fyndandet på secondhandmarknaden kräver en förkunskap tydligt genererad av mötet mellan intervjupersonernas habitus och fältet. Att handla secondhand innebär även ett sätt för intervjupersonerna att vinna anseende i relation till fältets värderande av anti-konsumtion och samtidigt fortsätta vara en del av konsumtionssamhället.

Intervjupersonernas konsumtionspraktiker resulterar, som framgått, ofta i att fritidshusets inredning får karaktären av hopplock. Något enstaka föremål i detta bricolage kan trots allt vara nyproducerat för att fylla en tydlig funktion. Det är viktigt att notera att intervjupersonerna i dessa fall som regel inhandlar nyproducerade föremål på lågprisvaruhus. De utgör förvisso undantag från idealet om återbruk och anti-konsumtion som värderas på fältet, men att konsumera enstaka nyttillverkade lågprismöbler bör ändå förstås som ett sätt för intervjupersonerna att spela ut symboliskt kapital (jfr Wiklund 2012:145). På samma sätt som att köpa lyxiga designstolar för att signalera köpkraft och status, har de billiga inköpen status som lågprisprylar, helt enkelt därför att de signalerar att pengar generellt sett *inte* spenderas på inredning. Exemplet kan förstås genom Bourdieu som prov på det konsumtionens tillägnelsearbete som alltid sker där konsumenten, genom identifiering och avkodning, bidrar till att producera den produkt som konsumeras (1984a:94). Intervjupersonerna känner igen värdet av lågprismöbeln eftersom de är med och skapar det inom ramarna för fältets doxa.

Det är samtidigt en realitet att fritidshusägarna i undersökningen inte har obegränsat med pengar och familjernas ekonomiska kapital kan i flera fall vara avgörande för vad som genomförs i form av inredningsprojekt. För flera av intervjupersonerna är det första sommaren i fritidshuset och inredningen prioriteras ner till förmån för mer angelägna projekt. Kapitlet har dock visat hur det som kan framstå som ett enkelt hopplock av möbler och prylar till stor del är genomtänkt och strategisk sammanfogat.

En ny generations fritidshus

Materialet visar att torpet åtnjuter status inom intervjupersonernas fältliknande sammanhang. Västkuststugan från 1970-talet däremot måste förhandlas om för att kunna göra sig en plats där. I kapitlet har betydelsebärande värden

som etik, hållbarhet, värnande om miljö, återbruk och bevarande identifierats. Torpet blir en åtråvärd hustyp för ännu en generation fritidshusägare på grund av den koncentration av dessa värden som samlas kring det.

I fritidshusen sker i mångt och mycket en materialisering av intervjupersonernas identitetsnarrativ. Här skapas möjligheter att inreda rum i enlighet med idéer och ideal relaterade till de större berättelser om samhället som är närvarande och viktiga i intervjupersonernas vardag. Samtidigt tillåts smakdistinktioner att avgöra vilka hus och vilken inredning idén om ett eget fritidshus mynnar ut i. Utöver hänsynstagandet till fältets logiker anpassas inredningen av fritidshusen även i någon mån efter hustyp (jfr Bernstein 1983).

Den slitna pinnstolen utgör exempel på en möbel som flera intervjupersoner hänvisar till för att markera distinktion. Pinnstolen framstår som en möbel med stor potential att ingå i föreställningen om hur det enkelt möblerade livet i fritidshuset bör iscensättas. En ledare i ett av sommarhalvårets nummer av inredningstidningen *Hus & Hem* år 2016 får illustrera.

Det är ändå konstigt. Hur urbana och trendiga vi än blir, så finns det alltid en plats i hjärtat för drömmen om landet. Vi kan köpa knubbiga kaktusar, designade stålörslampor och stilsäkra 'sjuan'-stolar men ser vi en Mårbackapelargon, en fotogenlykta och en avskavd pinnstol, så går pulsen ändå upp lite extra. Det finns säkert socialantropologer som har forskat på varför.³⁸

I citatet ovan hänvisas till den fäbless för lantlig inredning som förknippas med i synnerhet sommarhemmet. En möjlig tolkning erbjuds av Karen Bettez Halnon (2002) som menar att medelklassen genom att frivilligt konsumera billiga secondhandmöbler och kommodifiera fattigdomsmarkörer, kontrollerar och håller den verkliga fattigdomen på avstånd från en potentiellt sett sårbar klassposition (ibid). Ovanstående process bör dock inte förstås som något intervjupersonerna aktivt formulerar då de står inför inköp av en pinnstol på loppmarknaden. Kommodifiering äger makt att dölja sin essens och sitt ursprung från de individer som lever med den och konsumenten främmandegörs istället från kunskapen om pinnstolens bakgrund som fattigdomsmarkör och ersätter den med begär, vilket kan tillgodoses till ett pris (ibid: 508).

³⁸ (Liljeberg 2016)

Vardagsrummen i fritidshusen har undersökts närmre i en komparativ ansats. De objekt som återfanns där är i sig inte speciella. De är helt vanliga massproducerade föremål. Snarare är det i relationen mellan de ingående elementen rummens specificitet och ägarens identitet synliggörs (jfr Chevalier 1995:29). I jämförelse med mitt mastersexamensarbete i etnologi om lantlig inredning i stadsboenden (Gustafson 2011) karaktäriseras det empiriska materialet här av en mindre mängd föremål. Det saknas också i regel föremål med mer personlig anknytning, den typ som förknippas med hemmet. En tolkning är att de föremål som är viktigast för individen och i vissa fall följer henne genom livet, vilka folkloristen Barbara Kirschenblatt-Gimblett (1989) har kallat *material companions* (ibid: 330), i högre utsträckning placeras i det permanenta hemmet.

Att inreda sitt nyförvärvade fritidshus innebär en process av gradvis appropriering. Sophie Chevalier (1995) har undersökt hur individer försöker skapa en personlig inredning med hjälp av massproducerade föremål. I denna process av appropriering kan också förklaringen finnas till varför det inger en känsla av tillfredsställelse att fylla lådor och skåp i fritidshuset med allehanda förbrukningsartiklar som batterier till ficklampan, disktrasor och toalettpapper. Denna praktik har sin självklara plats i intagandet av *den andra bostaden*. Det inger en känsla av trygghet att veta att dessa alldagliga, men nödvändiga, förbrukningsvaror finns på plats i fritidshuset när de behövs.

De möbler och föremål vilka samlas i fritidshusen må vara vardagliga, men skapar känslan av "vår stuga" eftersom de laddas med mening. Föremål blir även meningsbärande genom användning och de boende blir *vana vid dem*, vilket gör dem viktiga för hemkänslan (Gumbrecht 2004, se även Woube 2014).

Ingen av intervjupersonerna uttalar att inredningen i fritidshuset bör vara enkel eller utgöra någon annorlunda värld, i metaforisk mening, där de kan fly undan vardagen, vilket ofta görs gällande då den urbana människans förhållningssätt till fritidshus beskrivs (jfr Löfgren 1999). Här förekommer inga marina föremål, inga vita romantiska interiörer, ingen skärgårdsstil eller några utomhuskök (de Wit Sandström 2016, Mankell 2016). Endast en intervju-person uppger att fritidshusets inredning medvetet saknar Tv. Anna och Olle utgör undantaget då fritidshuset i deras fall har blivit ett rum som skiljer sig tydligt från permanentboendet. Detta är en effekt av faktorer i deras liv. Paret utmärker sig genom sitt uttalade behov av "två världar" för att fylla funktioner relaterade till Olles yrkesidentitet. Övriga intervjupersoners fritidshus utmanar idén om en tydlig gräns mellan det urbana hemmets och fritidshuset inredningsideal. Snarare är det urbana hemmet ständigt närvarande i fritidshuset,

föremål och möbler flyttas mellan hemmen och de är sammanlänkade på olika vis fysiskt och mentalt i intervjupersonernas inställning till inredning. Fritidshusets inredning är på ett sätt en förlängning av, snarare än ett tydligt avbrott mot stadsboendet. Det är ett annat rum, men ännu mer, eller kanske snarare, ett *ytterligare* rum där intervjupersonerna kan iscensätta sina narrativa identiteter. På sätt och vis är dessa fritidshus också intervjupersonernas hem i den mening att de, för de flesta, utgör det boende intervjupersonerna äger och därmed investerar i, ekonomiskt och känslomässigt.

Bourdieu's begrepp fungerar för att påminna om hur smak och val i boende och inredning är relationella och beroende av sociala mönster, socioekonomisk bakgrund och olika typer av "kapital". De kan därmed inte förstås som enbart resultat av subjektiva personliga val, tillgång till ekonomiskt kapital eller strikt individuella estetiska preferenser oberoende av sammanhang. Tanken om smak som ett objektivt och naturligt, förkroppsligat, system utmanas i viss mån av intervjupersonernas reflexiva förhållningssätt (jfr Skeggs 1999). Samtidigt kan habitus vara ett användbart analytiskt redskap för att kunna säga något om vilken individ som förhåller sig reflexiv till egna livsstilsrelaterade val. Med Bourdieus resonemang kring smak blir distinktion som sagt en tydlig markering gentemot, i *synnerhet*, grupper intervjupersonerna *inte* anser sig tillhöra. Olika habitus inom medelklassfraktionen kan även förstås i relation till generationstillhörighet. Exempel utgörs bland annat av Petters avståndstagande mot de tidigare ägarnas, ett par i 50-årsåldern, inredningsstil i torpet liksom i Maria och Kalles resonemang om förmågan att skilja mellan fula och fina "gamla grejor".

Samtidigt som intervjupersonernas narrativa identitet karaktäriseras av reflexivitet, medvetenhet och solidaritet med dem som har det sämre än dem själva, upplevs det även som lustfyllt att konsumera, att vara kreativ, att inreda och skapa samt utöva sin känsla för hur prylar passar in och ihop. I deras fältliknande sammanhang värderas dock medvetna konsumtionsvanor och intervjupersonerna positionerar sig mot att konsumera omedvetet. Det blir en positionering gentemot äldre generationer, men också både uppåt och nedåt klassmässigt. Intervjupersonerna kan utmana och till viss del skapa nya strategier på fältet men ifrågasätter egentligen aldrig spelets grunder, eftersom det skulle betyda att deras ansträngningar för att ta sig in på fältet görs betydelselösa (Bourdieu 1984b :134). För fritidshusägarna i den här studien är det ingen tillfällighet att fritidshusets inredning ser ut som den gör, det vill säga att vissa typer av föremål har samlats där. Kapitlet har visat på hur

intervjupersonernas livsstil till stor del görs möjlig och blir betydelsebärande i relation till variablerna tid, rum, narrativitet, livsstilsrum och materialitet.

6. MENINGSSKAPANDE PRAKTIKER

I avhandlingen har framgått vilken typ av fritidshus intervjupersonerna valt samt hur de resonerar kring husköp, renovering, inredning och konsumtion. Fritidshusmiljöerna har identifierats som platser där intervjupersonerna skapar rum för livsstilsmarkörer och förhandlar kring ideal. Följande kapitel syftar till att belysa de praktiker som utmärker fritidshuslivet för en ny generation urban medelklass. Fritidshusliv är inte en praktik i sig. Snarare består det av en samling heterogena praktiker där vissa till stor del liknar dem i permanentboendet medan andra är mer specifikt knutna till rum och plats. Praktiker kan förstås som sammanlänkande av människor och platser. De omgärdas av förståelser och överenskommelser och bygger upp den sociala miljön kring de människor som utför dem (Schatzki 1996:17). I följande kapitel bildar de praktiker som på något sätt knyter samman intervjupersonerna med deras fritidsboende, och därmed bygger upp fritidshusmiljön, utgångspunkt för analysen. Beskrivningar av vilka praktiker som förknippas med fritidshuset förstås även här som en del i ett narrativt identitetsskapande.

Resan

Resandet inleder och avslutar varje vistelse i fritidshuset och utgör en förutsättning för en livsstil med två boenden belägna på flera mils avstånd från varandra. Även om husen i sig är av olika typ och ligger i skilda miljöer, i fritidshusområden, mindre samhällen eller en skogsglänta, 15 eller 30 mil från permanentbostaden villkoras vistelsen i fritidshuset, på samma sätt för samtliga intervjupersoner, av resan dit och resan tillbaka till stan. En viktig del av erfarenheten att äga fritidshus handlar till synes om hur långt de från början

kunde tänka sig att resa, hur långt avståndet blev, på vilket sätt de skulle genomföra resan och hur ofta de reser när de väl har skaffat fritidshuset.

Ett eget hus med tomt kräver konstant underhåll och tillsyn, vilket även innebär att intervjupersonerna måste åka till fritidshuset regelbundet oavsett om de har möjlighet att stanna någon längre tid eller inte. Det växande gräset kring stugan tar ingen hänsyn till hur lång bilresan är från stan, eller hur lite tid som finns att avsätta under en specifik vecka eller helg. Utmärkande för erfarenheten är också att fritidshusägaren regelbundet lämnar sin andra bostad, men samtidigt alltid förväntar sig att komma tillbaka igen och igen. Att skaffa fritidshus innebär således att acceptera resandet som en del av den egna livsstilen. Vilket i sin tur innebär att acceptera det mödosamma i att inför varje resa, fram och tillbaka, packa familjens saker och sätta sig i bilen.

Utöver sin funktion som transportsträcka inför vistelsen och nödvändig för regelbunden skötsel av hus och trädgård kan färden till fritidshuset, på ett mer abstrakt plan, verka som övergångsritual. Resan kan då förstås som att den utgör en liminal erfarenhet vilken markerar förflyttning mellan platser med skilda livsstilskonnotationer och premisser (jfr Löfgren 1999, Nippert-Eng 1996, O'Dell 2009). Med denna förståelse börjar den mentala omställningen inför ankomsten till fritidshuset redan under resan dit. Det kan innebära en lustfylld markering av starten på ledigheten, långhelgen, julen eller sommarsemestern. När ledigheten är över och resan går tillbaka till livet i staden, till arbete och vardagsliv, kan den istället erfaras som ett bitterljuvt avslut och en nödvändig färdsträcka för att nå målet. Samtidigt som det ständiga resandet stundtals upplevs både enformigt och monotont, liksom det kan kännas ledsamt att lämna livet i fritidshuset, menar flera av intervjupersonerna att det kan vara skönt att komma tillbaka till aktiviteter och rutiner som de förknippar med stadslivet. Dessutom är det, förutsatt att inte huset säljs förstås, aldrig sista gången familjen åker hem till stan, i livet med fritidshus finns alltid ett löfte om nästa resa.

Samtliga intervjupersoner uttrycker att fritidshuset är värt mödan att resa. Nina och Karin har det längsta avståndet bland intervjupersonerna att förflytta sig mellan lägenheten i Stockholm och fritidshuset i Hälsingland. Nina berättar att de självfallet alltid upplever det som oerhört skönt att komma fram efter den långa resan men uttrycker under intervjun egentligen aldrig någon uppgivenhet över avståndet. Sträckan mellan permanentbostaden och fritidshuset är snarare något intervjupersonerna vänjer sig vid. Ett avstånd som första gången resan gjordes kändes långt kan genom vanans makt bli överkomligt.

De praktiker som omgärdar färden till fritidshuset börjar hur som helst med förberedelser för att övergången mellan stadsliv och fritidshusliv ska gå så smidigt som möjligt. Under mitt fältarbete i juni 2016 skjutsade jag Gabriella från lägenheten i centrala Göteborg till fritidshuset i Skåne, en resa som diskuterats i tidigare kapitel i förhållande till den inre upplevelsen av tid. I fältdagboken, då jag väntade på att Gabriella skulle bli färdig att åka, skrev jag:

Packningen stod redo i lägenheten tre trappor upp när jag kom. Jag fotograferade väskor, kassar och påsar medan jag väntade. Jag undrade hur vi skulle få plats med allt i bilen? Gabriella hade skrivit en lista inför avresan på saker som behövde klaras av innan hon åkte. Bettskenan och solkrämen var nedpackade och redan överstrukna punkter på listan. Tömma soporna är en viktig punkt, ingen vill komma tillbaka efter fyra veckor i fritidshuset och inse att soporna är kvar i hinken under köksbänken. Grannen har lovat vattna blommorna. Vi har sprungit upp och ned för trapporna i hyreshuset med packning. Bilens bagageutrymme fylldes snabbt. Den stora resväskan, ryggsäcken och de blå bärkassarna från Ikea trängs med tygpåsar, plastpåsar och papperskassar av olika slag. De flesta väskor är stängda och deras innehåll är dolt för mig. En påse är till brädden fylld med skor. I övrigt kan jag se kläder, som jag antar är till hela familjen, i den öppna kassen. En blå Hortensia som fått löfte om att komma i jorden vid ankomst till fritidshuset fick åka i baksätet. När pusslet var färdigt tog jag en bild av det välfyllda bagageutrymmet.

Bild 26: Bagageutrymmet innan avfärd mot Skåne. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

Gabriella har packat för hela familjen och en hel del av de saker vi tar med oss kommer att få stanna i huset i Skåne, förklarar hon. Eftersom familjen spenderar större delen av sommaren i huset är det bra att kunna förvara sommarkläderna där, menar Gabriella. I linje med vad Petter i tidigare kapitel gett uttryck fungerar Gabriellas och Anders fritidshus som extra förvaring. Gabriella berättar att en del kläder, prylar och lådor med minnessaker, vilka tidigare huserat på föräldrarnas vind i barndomshemmet, och vilka de inte har utrymme för i lägenheten, har fått flytta till fritidshuset och de förvaringsutrymmen som finns där.

Kristoffer beskriver först bilresan till fritidshuset som en slags rutin han önskar att de slapp, men något han och Johanna har vant sig vid och accepterat. Han menar att de måste vara realistiska, ett ställe närmare Stockholm skulle innebära mindre bilresande, men är inte en möjlighet för familjen. Det torp Kristoffer ägde i Småland, innan han träffade Johanna, låg tre och en halv timma bort och den nuvarande resan på strax under två timmar känns i jämförelse mer överkomlig. Dessutom tycker han att det finns fördelar med att komma lite längre från stan. Genom att lägga ett avstånd mellan sig och staden, tycker Kristoffer att han kommer undan vardagen, en erfarenhet han beskriver som ”en viktig del med ett sommarställe”. På så vis har förflyttningen mellan permanentbostad och fritidshus för Kristoffer en tydlig karaktär av övergångsritual. Den markerar förflyttning mellan inte bara två platser, utan på samma gång mellan arbete och ledighet samt mellan olika levnadssätt med olika konnotationer (jfr Löfgren 1999). Kristoffer menar att avstånd kan förstärka den känslan. En möjlig tolkning är att han skapar detta argument, trots att avståndet och den långa resan till stugan initialt uttryckts som negativa faktorer, för att återta kontrollen över upplevelsen. De cirka tjugo milen mellan Stockholm och fritidshuset var en nödvändighet för att de skulle ha råd att köpa men blir i efterhand istället till något som förstärker den positiva känslan av miljöombyte.

De flesta av intervjupersonerna har, som tidigare nämnts, fått acceptera ett något längre avstånd till fritidshuset än vad de från början hade räknat med. I framställningen av resan görs avståndet mellan stad och stuga meningsskapande för fritidshusupplevelsen och det slutliga budskapet blir att avstånd kan förstås som en positivt laddad komponent, kanske till och med en förutsättning för upplevelsen av att nå den ”andra världen” som väntar i slutet av resan.

Bilen

Liksom Kristoffer och Johanna använder de flesta intervjupersoner bil för att ta sig till fritidshuset. Som färdmedel uppfattas den som nödvändig för möjligheten att äga fritidshus och flera har skaffat bil i samband med att de köpt huset. Petter och Jessica är de enda intervjupersoner som tar sig till fritidshuset med kollektivtrafik. Petter beskriver hur det varit ett aktivt val och därför viktigt för dem när de valde att köpa torpet att det gick att ta sig dit med tåg och buss. Petter och Jessica vill inte själva äga en bil. Däremot får de ibland låna en av föräldrarna när det behövs för att till exempel storhandla. Även Tomas och Martina uppger att de har motstridiga känslor inför bilen. Martina har inget körkort, så det är Tomas som kör till fritidshuset. I staden åker de alltid kollektivt, berättar Tomas, men han pendlar till jobbet med bilen eftersom han då kan göra resan dit på 35 minuter, snarare än den 1 timma och 40 minuter samma resa skulle ta med buss.

Det är två timmar om dagen som jag hellre är med min familj. Men då är det trängselskatten, den betalar jag gärna. Men när barnen är lite äldre då kommer jag nog byta till buss, hoppas jag, att jag gör det. Men så fort vi åker inne i stan, så åker vi ju kollektivt och sådär. Men här ute är det ju så, här har alla det (bil). / *Tomas*

I citatet ovan konstruerar Tomas svaret på frågan om hur paret tänker kring bilresande till fritidshuset. Svaret följer på att Tomas och Martina precis berättat att de tycker det är viktigt med ett klimatomåttligt hållbart samhälle. Det framgår i mitt samtal med Tomas och Martina att deras värderingar i relation till bilkörning utmanas när familjens vardagliga praktik kräver att bilen används för att underlätta resor både i staden och på landet. Tomas kör bil, men uttrycker samtidigt ett motstånd mot bilen som färdmedel i citatet ovan. Detta kan prövas teoretiskt mot begreppet (*kognitiv*) *dissonans*. Den amerikanske socialpsykologen Leon Festinger (1957) beskriver detta som ett tillstånd av inre konflikt mellan handling och ideal som när det inträffar upplevs som att det kräver hantering. I dialogen med mig löser Tomas denna motsägelsefullhet, eller dissonans, genom att utveckla argument för att förklara varför han trots allt använder bilen. Utsagens karaktär, som att Tomas inte tvekar eller verkar reflektera under tiden, samt att det består av korta, men kärnfulla, meningar tyder på att argumentet även utvecklats och an-

vänts vid tidigare tillfälle. Dess beståndsdelar har på så sätt kommit att anta en relativt bestämd form. Jag har valt att kalla den här typen av utsagor, innehållande ett eller flera argument med syfte att motverka dissonans, för *personlig narrativ förklaringsmodell*. I modellen ingår kärnfulla beståndsdelar som är urskiljbara och tydligt meningsbärande. I Tomas framställning ovan kan tid som han hellre spenderar med familjen, trängselskatt vilken han gärna betalar, att de alltid åker kollektivt i stan samt bilens ställning som fortskaffningsmedel på landsbygden stå oberoende av varandra. Tillsammans bildar de ett mycket kärnfullt argument. Förklaringsmodellen kan tolkas som ett sätt för Tomas att kommunicera sin strävan att uppfylla den egna livsstilsideologin och motverka den dissonans som uppstår i mötet mellan ideal och praktik.

Frida har inte körkort och även om Henrik har körkort anser sig paret inte ha råd med någon bil. Lösningen är att de åker tåg från Göteborg till en ort nära fritidshuset, på tågstationen lämnar Henriks familj, som bor i närheten, en bil som paret kör den sista biten till huset. De lånar bilen så länge de är i fritidshuset och lämnar sedan bilen på tågstationen med nyckeln på däckat när de åker tillbaka till stan.

Nina och Karin ägde ingen bil tidigare, men Nina berättar att hon "fick ta över den gamla rosthögen" efter sin pappa samtidigt som hon ärvde fritidshuset i Hälsingland. För Nina och Karin finns inget sätt att ta sig till fritidshuset med kollektivtrafik. Det går att åka tåg en bit och sedan har Nina hört att det ska finnas ett taxibolag, berättar hon, men det upplevs inte som något alternativ. Särskilt med tanke på att det alltid är så mycket packning som ska med till fritidshuset. Nina kommunicerar tydligt att det inte var frågan om att köpa någon ny bil, vilket familjens ekonomi inte skulle tillåta. Istället reser de den långa vägen i "den gamla rosthögen" som hon ärvt. Hennes personliga narrativa förklaringsmodell i relation till bilresande är svår att ifrågasätta, det finns helt enkelt inget alternativ. Samtidigt vill Nina framhålla att bilen var något som fritidshuset krävde och inte något hon och Karin annars hade skaffat eller ansett sig ha behov av.

Etnologen Håkan Andreasson (2006) genomförde ett intervjuprojekt med ett antal stockholmare och göteborgare i 30-årsåldern på uppdrag av Vägverket år 2002. Studien visade på känslö- och värderingsmässiga förskjutningar i relation till bilen jämfört med tidigare generationer (ibid:174). De intervjuade 30-åringarna, med nytagna körkort, såg bilen som ett praktiskt hjälpmedel men den hade inte längre något värde som statussymbol eller vuxenmarkör för dem på det sätt som identifierats bland tidigare generationer (ibid). Andreasson lyfter även fram en ny generation storstadsbors förändrade

inställning till bilen och bilismen i relation till ekologiskt hållbar stadsutveckling. Även sociologen Dave Horton (2003) diskuterar samtida motvilja mot bil och bilkörning som praktik och benämner denna "one of the strongest green cultural codes" (ibid:72). Mina intervjupersoner Petter, Tomas och Nina visar alla att de är medvetna om den stora berättelsen om privat bilism som ett hot mot det hållbara samhället. De har inkorporerat denna i sin egen livsstilsideologi. Inom den situation som intervjun utgör, där jag också ställer frågor om bilen, skapas förutsättningar för att spela ut grönt kapital och detta ställningstagande markeras därför tydligt (jfr ibid). Intervjupersonerna skapar och använder personliga narrativa förklaringsmodeller kring bilkörning för att motverka den dissonans som uppstår då handlingar går emot personliga värderingar. De personliga argumenten för bilkörning ser olika ut, men för samtliga intervjupersoner är bilen ett praktiskt hjälpmedel som förknippas med fritidshusägandet. Lånad eller ägd måste den i någon utsträckning köras, vilket skapar behovet av narrativa förklaringsmodeller.

Vila i arbete

Fritidshus. I ordets betydelse ligger ett löfte om ledighet från arbete. Fritidshusliv har också, sedan fenomenets början, varit tänkt att fungera som avbrott från vardagsliv och stress för den moderna storstadsmänniskan (Löfgren 1999:109ff, Pihl Atmer 1998:385ff). Att överhuvudtaget ha fri, eller ledig, tid som motsats till arbete är en uppdelning som i Sverige växte fram inom borgerskapet under 1900-talets begynnande industrialism (Löfgren 1979). Fritiden skapades då som en kompensatorisk sfär. År 1936, i vad som går att kalla fritidens barndom, invigde dåvarande kronprins Gustav Adolf idéutställningen *Fritiden* i Ystad med orden "Fritiden skola skänka vila och vederkvickelse. Under fritiden skola både själs- och kroppskrafterna stärkas och utvecklas". Den lediga tiden som svenska arbetare då stod inför att få skulle dessutom enligt normerande ideal spenderas i naturen, vilket kan förstås som ytterligare en förutsättning för fritidshuset som fenomen.

Sett ur historiskt perspektiv arbetar människor i västvärlden på 2000-talet generellt mindre och har mer fritid än någonsin tidigare (Gershuny 2005). För medelklassgrupper i samhället fylls samtidigt fritiden med allt fler aktiviteter i form av träning, utbildning och nöjen. Många upplever också att nya typer av flexibelt arbete, tack vare modern informationsteknik, "spiller över" in i den fria tiden. Jonathan Gershuny föreslår att denna typ av "upptagenhet" förknippas

med privilegierade grupper livsstilar och därför ses som något positivt i det senmoderna samhället. En efterfrågad, ständigt tillgänglig och uppkopplad individ med flera organiserade, ibland kostsamma, fritidsaktiviteter kan enligt en sådan logik förstås inneha hög social status (ibid). Gershuny utgår från det klassiska verket *The theory of the leisure class* av Thorstein Veblen från 1899 och menar att dennes poäng, att social position signaleras genom representation i dagliga aktiviteter, är applicerbar även i början av det tjugoförsta århundradet (Gershuny 2005:4). Intervjupersonerna berättar om sina liv i staden som mycket upptagna av jobb, fritidsaktiviteter och familjeliv. Även om några nämner den stress som kan upplevas när allt ska pusslas ihop i vardagen blir det ändå tydligt att det är med hjälp av denna större berättelse om senmodernt storstadsliv de föredrar att framställa sin vardag. I utsagorna genljuder dock samtidigt vikten av att kunna fly denna stadslivets upptagenhet och ta vara på ledigheten i fritidshuset. Men hur framställer intervjupersonerna ledighet när det egna fritidshuset kräver så mycket arbete och skötsel?

Studier av arbetares ledighet i fritidshuset under början av 1900-talet har konstaterat att det handlade mycket om en upplevd individuell frihet (Christensen 2015). Fritidshuslivet innebar förvisso mycket arbete, men detta sågs som något positivt eftersom det inte var pålagt utifrån, från en arbetsgivare. Det var en frihet i arbete (ibid:298). Även studier av liv med fritidshus under senare delen av 1900-talet bekräftar denna inställning hos fritidshusägare (Jarlöv 1982, Lundberg 1974). Intervjupersonerna i den här avhandlingen håller med om att bilden av den klassiska uppdelningen mellan arbete i staden och vila på landet bitvis blir otydlig. Upplevelsen av det arbete i fritidshuset innebär som jobbigt och tungt är närvarande under intervjuerna. Maria berättar att hon och Patrick brukar skoja om att torpet är deras ”arbetsläger”. De kommer ofta hem till stan på söndag kväll och känner sig ”helt mörbultade” efter helgens så kallade ledighet, skrattar hon. Olle beskriver sidor av fritidshuslivet som han och Anna upplever som slitsamma arbetsmässigt och menar att de ”jobbar mer på semester än vad de gör hemma”. Intervjupersonerna berättar om trasiga värmepumpar och rörinstallationer som behöver fixas vilket avslöjar att det inte alltid är de själva som väljer vilka arbetsuppgifter de ska ta på sig och när. Arbete i fritidshuset väljs också åt dem.

I intervjupersonernas beskrivning av fritidshusets praktiker är det således inte tal om vila i den klassiska meningen. Som Kalle uttrycker det ”hade vi haft ett hus så hade vi aldrig haft en sommarstuga. Så kul är det inte att måla och ta bort mossa på tak och sånt”. Vad är det då som kan skiljas ut och beskrivas som vila i mer traditionell mening i relation till det intervjupersonerna beskriver?

Bild 27: Hängmatta hos Johanna och Kristoffer. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2017.

Samtliga menar att det arbete som utförs i fritidshuset är välkommet och skiljer sig från arbetet i staden. Petter är en av dem som vill göra mig uppmärksam på att det för honom saknas motsättning mellan vila och fysisk ansträngning.

Jag har inte något yrke där jag lever... som är särskilt fysiskt ansträngande, eller ja det är väl höftlederna då, för man sitter hela tiden [skratt], men snarare att man förtvinar, så att vila är ju framförallt det där att man kommer in i stunden. Man ska ingen annanstans liksom. Det finns ingenting som konkurrerar med det man gör. Det är alltid det som är det läskiga när man är i stan liksom att det är så här... det märker man att man blir skadad av också att folk sitter och håller öppet hela tiden för att det kan komma någonting ballare liksom och det går ju inte. Det finns inget annat sammanhang att vara i. Då vilar man i att man är i stunden, sedan kanske man snarare fysiskt tar ut sig, men det är en annan slags vila, en själslig vila på något sätt. /Petter

Vila i fritidshuset framställs av samtliga som långt ifrån den lugna tillvaron i hängmattan. Det fysiska arbete som beskrivs får vid ytterligare reflektion en annan innebörd och framställs som positivt för att det är självvalt. Det utmärker sig genom en essentiellt annorlunda karaktär än det arbete som utförs i staden. I fritidshuset blir det skönt att trötta ut sig fysiskt och vilan finns snarare i att befinna sig i stunden. Emma framställer vila, liksom flera andra intervjupersoner, som något vilket träder in per automatik när hon förflyttar sig till fritidshuset, en plats där vardagen upplevs långt bort. Vistelsen där består visserligen av olika projekt som kräver fysiskt arbete, men hon menar, liksom Petter, att de inte är relaterade till jobbet och stressen i stan. I fritidshuset finns trots allt friheten att välja projekt efter lust eller välja bort arbetsuppgifter helt om en så vill. Emma använder ordet *tillflykt* i relation till fritidshuset flera gånger under vårt samtal. Emma flyr till vilan, menar hon och beskriver upplevelsen av att hon ”slappnar av” när hon befinner sig i fritidshuset och att hon därför tycker om sig själv mer där. Hon menar att hon blir en lugnare och bättre person. Hon flyr på så sätt också till ett annat sinnestillstånd. För en helg eller några veckor kan fritidshusägaren således ta sin tillflykt till landet och i detta finns till synes ett löfte om vila enbart genom miljöombytet i sig. Genom att skaffa fritidshus får intervjupersoner-

na tillgång till en plats de själva bestämmer över, där de kommer bort från vardagen, stadsmiljön och jobbet. Ett fritidshus är samtidigt i någon mening ett ”hem” vilket gör att ledigheten där kan upplevas mindre kravfylld än att till exempel vara på resa eller befinna sig utomlands på semestern. I fritidshuset är det mer accepterat att som flera intervjupersoner uttrycker det, ”bara vara”, vilket upplevs som vilsamt.

Trots möjligheten att ”bara vara” i fritidshuset verkar vila i meningen att göra ingenting eller ha en sysslös tillvaro där inte som något intervjupersonerna strävar efter. Maria berättar att hon och Patrick har fäst sig så mycket vid torpet i Dalarna att hon har svårt att tänka sig att någon annan har ägt huset tidigare. När jag frågar hur det går till att fästa sig svarar hon att det känns som att det verkligen har blivit *deras ställe* eftersom de har förändrat så mycket och lagt ner så mycket arbete på torpet. Kulturgeografen Maja Lagerqvist (2014) har pekat på arbete som *förankring genom praktik*. Lagerqvist menar att ”vad människan gör på en plats är en central del i det ständiga skapandet av platsen” (ibid:174). På så sätt går att förstå intervjupersonernas vilja att genomföra arbetsamma projekt i huset vars ursprung bygger på uppdelningen mellan arbete och fritid. Jag tolkar således det arbete som intervjupersonerna utför i fritidshuset som meningsskapande för förståelsen av platsen som deras egen och fysiskt arbete som en viktig del av den approprieringsprocess där det andra boendet intas (jfr Lagerqvist 2011, Schatzki 1996). Fritidshusägarna upplever att platsen blir deras till stor del genom det arbete som läggs ned där och vila i traditionell mening blir därför sekundärt. De berättar snarare om meningsskapande praktiker vilka skapar en *vilsam tillvaro*.

Ingen av intervjupersonerna har ett jobb i staden som kan inräknas bland tyngre kroppsarbeten. I intervjupersonernas resonemang kring det arbete de utför i staden respektive under ledigheten i fritidshuset kan anas en större berättelse om det välgörande i att arbeta med kroppen och anstränga sig fysiskt. I jämförelse med till exempel det kontorsarbete Petter refererar till skapas en motvikt och en framställning av den egna livsstilen som berikad. Genom att berätta om arbete som ansträngande och samtidigt positiv kan intervjupersonerna sägas använda sig av denna större berättelse i det egna narrativa identitetsskapandet.

Nina beskriver känslan av att kliva ur bilen väl framme vid fritidshuset i Hälsingland. Det som slår henne då är tystnaden, upplevelsen av rymd och de stora tallarna kring stugan. Hon upplever att hon, vilket tidigare framgått, är ”närmare naturen” och njuter av lugnet. Sedan är det bara att kavla upp ärmarna och sätta igång med allt som behöver fixas i stugan. Den efterlängade

vilan har därmed inletts. Liksom Petter påpekade ovan är det inte kroppen som behöver vila, snarare sinnet. En stor del av det vilsamma och välgörande fysiska arbetet utförs på fritidshusets tomt.

Trädgårdens möjligheter och begränsningar

En väsentlig del av intervjupersonernas erfarenhet av fritidshusliv framstår som förknippat med dess tillhörande utomhusmiljö. Möjligheten att vistas i en egen trädgård, eller i naturen inpå husknuten, omtalas av samtliga intervjupersoner som en stor fördel med fritidshuset och något som de saknar i stadsboendet. Visst finns det grönområden i staden dit de beger sig, men det går inte att jämföra med tillgången till en privat trädgård, menar de.

Ambitioner intervjupersonerna har för sina fritidshusträdgårdar varierar mycket. För några betyder trädgården möjligheter till det fysiska arbete där de finner vila från stadslivet och jobbet där. Röja upp gammalt och anlägga nytt är några av de trädgårdens praktiker som nämns. Andra har höga ambitioner med att odla ätbara grödor eller skapa rekreationsplatser att vistas på bland blomsterodlingar. För någon handlar det enbart om underhållsarbete i form av att klippa gräsmattan. Maria berättar om större projekt och visioner i trädgården i Dalarna och jag frågar hur långt hon anser att de har kommit i trädgården när det, vid tiden för intervjun, är tredje sommaren i fritidshuset.

I och med att vi försöker alltså inte bara underhålla, utan vill förändra trädgården... så det har varit väldigt mycket röjarbete. Ta ner gamla syrener och så vidare, anlägga nya rabatter, plantera fruktträd. [Vi har] satt en häck som delade av vår del av åkern från grannens del. I stort sett är vi bara i trädgården hela tiden kan man säga [...] jag trodde faktiskt att vi skulle ha kommit längre, men det är alltid såhär, man fattar inte riktigt hur lång *tid* saker och ting tar. Vi har flera stora projekt kvar och det är... dels så ska vi göra en ny uteplats, vi ska bygga växthus, vi ska anlägga en damm. Det är de där större [projekten]. Vi har två gamla brunnar som sambon vill att vi ska fixa upp och sådär. /*Maria*

Maria påpekar hur fokus ofta läggs på det som återstår att göra och allt det jobb de faktiskt har gjort i trädgården hamnar i skymundan. Det är först när

hon och Patrick tittar på gamla bilder av hur det såg ut i trädgården förut som de ser allt de förändrat, menar hon. Maria skrattar när hon säger att de nog har kommit ungefär ”tio, femton procent” med trädgårdsplanerna.

Att sköta ett hus med naturtomt eller trädgård med odlingar kan upplevas som en ständig kamp mot naturen och ett tidskrävande, otacksamt arbete med liten belöning, vilket Maria är inne på i citatet ovan. Anna och Olle har, liksom Maria och Patrick, ett intresse för trädgård och ambitionerna är därefter. På grund av det faktum att intervjupersonerna inte kan vara närvarande i fritidshuset hela tiden händer det dock att det uppstår tillfällen av olust och besvikelse i relation till trädgården. Jag frågar Anna och Olle om det finns tillfällen då de upplever att det kan vara jobbigt generellt att ha ett fritidshus. Svaret handlar till stor del om trädgårdens praktiker. Anna tänker på blomsteranläggningar som tar en timma att vattna varje kväll och somrar då det aldrig verkar regna. Olle associerar till allt röjarbete på skogstomten och allt som växer hela tiden hur mycket de än kämpar emot. Anna upplever ibland att hon bara vill ”lägga ner” sina ambitioner med trädgården, berättar hon. Trots allt kan det anas en stolthet, bakom suckarna över allt arbete, i relation till hur mycket de åstadkommer i fritidshusets trädgård.

Särskilt bra är det för barnen, menar de som är föräldrar, att fritidshuset erbjuder en utomhusmiljö för lek. Den privata trädgården som främst underlag för barns barfotasprung eller för realiserandet av estetiskt betingade trädgårdsvisioner är dock en relativt ny idé. Ur ett historiskt perspektiv har det snarare varit odlandet av ätbara grödor till hushållet som varit trädgårdens främsta användningsområde (Ambjörnsson 2015, Gunnarsson, Saltzman & Sjöholm 2017). Att odla ätbart är något samtliga fritidshusägare i den här studien uppger att de ägnar sig åt, om än i varierande omfattning. Hos Kristoffer och Johanna odlas i odlingslådor med nät runt som skydd mot hjortar i området. Det är främst Kristoffer som är intresserad av att odla, menar Johanna och de skulle säkert odla mer om det inte varit för hjortarna, nu blir det mest örter. Martina och Tomas är det par som odlar i störst omfattning. Tomten kring deras missionshus är 5000 kvadratmeter stor, vilket också gör att det finns gott om plats för odling.

Så vi har ju också varit inne på såhär ”ja, men här ska vi liksom ha *stort* potatisland och *mycket* Mangold och *egna* kryddor”, alltså just det där att tänka, ja, just för att det är roligt att odla, men också för att det blir godare mat. [...] Det är inte bara gott och bra och ekologiskt att odla utan det kanske är

livsnödvändigt på lång sikt om man ska vara såhär domedagsprofetiskt. Men ja, det känns ju tryggt hur som helst och kul att barnen vet var maten kommer ifrån. /Martina

I citatet ovan återkommer barnen som en viktig del i framställningen av trädgårdens meningsskapande praktiker. När barnen kom förändrades behov i livet på olika sätt för intervjupersonerna, något som de flesta nämner under intervjuerna. I fritidshusets trädgård ryms möjligheten att lära barnen någonting om matens väg från jord till bord som stadens snabbköp inte tillhandahåller. Martina nämner odlingen som livsnödvändig på sikt men samtliga är överens om att barnen är viktiga här och nu. Att föräldrar kan uppleva det meningsfullt att odla egen mat för sina barns skull har även påvisats av etnologen Matilda Marshall (2016).

Bild 28: Plats för odling hos Tomas och Martina. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

De odlade grönsakerna, kryddorna och rotfrukterna bidrar visserligen till hushållet, men ingen av intervjupersonerna odlar i fritidshusets trädgård i den omfattning att det har någon omedelbar ekonomisk funktion för dem. Snarare har odlandet ett symboliskt värde (jfr Gunnarsson, Saltzman & Sjöholm 2017). Intervjupersonernas odling för eget bruk är främst ett resultat av intresse och fungerar som livsstilsmarkör (jfr *ibid*:210). Den egna odlingen blir även ett sätt att skaffa sig värdefullt grönt kapital för intervjupersonerna. I Tomas och Martinas trädgård finns även en *Bokashi*, berättar Tomas, en japansk kompost där matavfall med hjälp av mikroorganismer förvandlas

till jordförbättring. Tomas tillägger att det betyder att de inte producerar lika mycket sopor längre. På så sätt ökas parets gröna kapital ytterligare.

Tomater, potatis och örter är det som flest intervjupersoner nämner att de odlar. Känslan av att plocka solmogna tomater från kvisten eller plocka upp jordig potatis ur landet beskrivs som hörande fritidshuset till. Att driva upp egna grödor för att skörda och äta uppges ge en känsla av tillfredsställelse vilket har uttrycks som något grundläggande mänskligt (Bergqvist 1996). Inte sällan tillskrivs skillnaden mellan köpta grönsaker och det egenodlade både smak och kvalitet på grödan, som när Martina understryker att det inte bara är roligt att odla, det blir faktiskt *godare* mat. Det går att skönja ett ökat intresse för odling av egen mat i olika sammanhang under 2000-talet (Gunnarsson m.fl. 2017). Ett av dessa sammanhang är stadsodling, något som Martina och Tomas är en del av i sin stadsdel i Göteborg. Martina berättar att hon inspireras av boken *Skillnadens trädgård* (2016) av bloggaren och författaren Sara Bäckmo som förespråkar större odlingar. Fritidshuset ger möjligheter till det utrymme som behövs för större odlingar vilket stadsodling inte på samma sätt kan tillhandahålla.

Även hos de intervjupersoner som inte ägnar sig åt odling i större utsträckning, finns en tanke om att trädgården har ett stort värde och att dess möjligheter bör tas tillvara. Nina och Karin har inte samma förutsättningar för odling som övriga intervjupersoner på grund av fritidshusets geografiska placering långt norrut, men drömmen om ett trädgårdsland finns ändå och tanken om att naturens resurser bör tas tillvara är närvarande under intervjun.

Nej, det gör vi inte [odlar ätbart]. Men jag tror att vi *kommer* göra det. Det finns liksom i sikte att vi vill ha någon form av litet trädgårdsland och så funderar vi väl på vad vi ska plantera där. [...] Men det finns ju blåbär där, vi har ju skogen. Det finns massa blåbär och lingon och svamp och det finns en sjö där vi fiskar, eller när jag var liten fiskade vi och jag tror att jag kommer vilja fiska med mina barn också. Men jag tycker nog att det är lite läskigt det där med att stoppa maskar på kroken och jag ser framför mig att jag kommer bara ”ahhhh...” fastän jag gjorde det när jag var liten, du vet, utan några problem. [...] Det är massor av smultron på tomten så vi går alltid omkring och plockar smultron. [...] Men vi kommer nog försöka anlägga ett litet trädgårdsland. Det skulle vara roligt att ha någonting där, jag funderar på vad de skulle vara. /Nina

Nina är den enda av intervjupersonerna som berättar barndomsminnen från fritidshuset. Hon är också den enda som ärvt huset av en förälder och som spenderat många somrar i samma fritidshus som barn. I citatet ovan ryms Ninas idéer och tankar om framtiden. Hon vill fiska med barnen och hon vill ha trädgårdsland, men än så länge är detta bara framtidsvisioner. Nina använder en personlig narrativ förklaringsmodell där stugans läge och avsaknaden av ”gröna fingrar” utgör viktiga beståndsdelar. Förklaringsmodellen syftar till att låta mig förstå varför paret inte odlar i större utsträckning, trots att Nina inser värdet av det. Nina styr sin utsaga i kompensatorisk riktning från trädgårdsodling till naturens övriga resurser som tas tillvara av familjen. De odlar inte själva, men tar i alla fall vara på det naturen ger dem i form av blåbär, svamp och smultron. På så sätt skapas hennes *kompensatoriska argument* och budskapet blir ”även om vi inte gör *det*, så gör vi något annat istället”. De kompensatoriska argumenten hjälper även till att kommunicera medvetenhet om, i det här fallet, en större berättelse gällande värdet av att odla ätbart. Ninas resonemang visar att detta värde har internaliserats i det personliga livsstilsidealet. Det blir därför en del av hennes narrativa identitetsskapande att kommunicera planer på att odla i framtiden.

Evelina och Daniel har ett litet växthus där de odlar sallad, tomater och gurka. Evelina berättar att hon i flera år tänkt sätta potatis och morötter, men att det inte har blivit av. Hennes personliga narrativa förklaringsmodell byggs med hjälp av argumenten att potatis och morötter måste sättas på våren, en period då Evelina, som arbetar som lärare, har mycket att göra på jobbet. Liksom i Ninas narrativa förklaringsmodell ingår det i Evelinas att det är svårt med odling i fritidshuset eftersom det är en plats där det inte går att närvara hela tiden. Trots det är Evelina och Daniel de som, med en resväg på under en timma med bil, har fri-

Bild 29: Egenodlad potatis skördas ur landet hos Gabriella och Anders. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

tidshus närmast permanentboendet. Här blir det således tydligt att det inte är det faktiska avståndet till fritidshuset som avgör, snarare ett upplevt avstånd. Evelina menar vidare att hon under helgerna inte har energi till odling, vilket tyder på att odling egentligen inte är något större intresse. Hon menar att det ”hade varit jätteroligt”, men att det de odlar nu är ”lite lagom” för dem. Det blir tydligt att Evelina inte investerar lika mycket i att skapa sin narrativa förklaringsmodell kring odling som Nina eftersom den kompensatoriska riktningen saknas. Evelina är istället mer accepterande kring att odling som praktik inte upplevs tillräckligt meningsskapande för att utgöra en större del av hennes och Daniels fritidshusliv.

I och med fritidshusets trädgård finns möjligheten att odla ätbart eller anlägga blomsterrabatt och det blir tydligt att intervjupersonerna gör det för att det ger glädje, tillfredställelse och platsanknytning. Än tydligare blir det, i flera fall, att odling i någon form utgör en del av intervjupersonernas livsstilsprojekt. Flera av de par som inte odlar i samma utsträckning verkar trots allt vilja kommunicera, i dialog med mig, hur de anser att odling är värdefullt och något som ligger väl i linje med deras narrativa identitet. Medvetenhet om odling framgår av deras personliga narrativa förklaringsmodeller. Värdet tydliggörs via varierande kompensatoriska argument som förklaring till varför de inte odlar mer ätbara grödor än de gör i nuläget. Att jag som forskare ställer frågor om odling, kan också tolkas av intervjupersonerna som att jag ger odlingen status som normativ praktik i relation till fritidshuset. De personliga narrativa förklaringsmodellerna och de kompensatoriska argument som skapas kan då förstås som ett resultat av att intervjupersonerna upplever förväntningar från min sida på att de ska ta ställning till ätbar odling under intervjun, samt i förlängningen förklara varför de väljer bort den trots att de har förutsättningarna. Jag blir med andra ord i den här dialogen ytterligare en röst för dem att positionera sig till.

Handla, laga, äta

Under intervjun med Petter, då vi sitter i köket i lägenheten i centrala Göteborg, ringer det på dörren. Det visar sig vara leverans av en matkasse från ett företag som enbart säljer ekologiska matvaror. Petter berättar att han och Jessica beställt hemleverans av matvaror i ett par år nu för att slippa planera maten. De har använt sig av andra företag tidigare, men det är stor skillnad tycker han. Från det här företaget kommer maten till exempel opaketerad,

vilket ger en annan känsla, menar han. På företagets hemsida läser jag senare om deras mission att återskapa närheten mellan jordbruk och matlagning, bland annat genom att välja råvaror efter säsong och förkorta matens resa mellan jordbruk och matplats så mycket det går. Petter och Jessica är inte vegetarianer, men försöker hålla nere köttkonsumtionen och handla ekologiskt.

Susanna: Är det lätt att ha samma mathållning där (i fritids-
huset) som ni har här i stan?

Petter: Nej, det blir ju enklare (i stan). Vi har i och för sig varit ganska ambitiösa när vi har varit där, men i och med att det inte är vatten, så det, man märker ju att vissa saker blir väldigt jobbiga. Man undviker att ha liksom jordig potatis som ska tas om hand och särskilt när vi inte riktigt har fått i ordning, vi har ingen riktig fungerande matkompost än till exempel och då försöker man hålla nere hushållssoporna och planera så att man äter saker som inte ger så mycket att slänga och sådär. Men det klart allting som kräver väldigt mycket vatten blir ju bökigt liksom. Man ska hämta i brunnen och så.

Det är enkelt att förstå varför de praktiska omständigheterna på torpet gör att Petter och Jessica får anpassa den mathållning som är en del av deras livsstil i staden. Det är en bit att gå från mataffären vid tågstationen och ofta bunkrar de konserver och frysvaror från den lokala matbutiken när de har möjlighet att låna en bil. Ibland har mat som blivit kvar från matkassen som levereras till lägenheten i stan fått följa med i packningen till torpet. I sin utsaga ovan använder Petter det faktum att det inte finns rinnande vatten inomhus och att komposten ännu inte fungerar, som argument i den narrativa modell som förklarar varför paret tvingas anpassa mathållningen. Hans utsaga innefattar även den kompensatoriska delen ”då försöker man hålla nere hushållssoporna och planera” och han vill påpeka att de ”ändå varit ganska ambitiösa”.

Flertalet intervjupersoner uppger att de lägger mindre tid på matlagning i fritidshuset, trots att de egentligen har mer tid till denna aktivitet om de skulle vilja. I fritidshuset är ofta avståndet till mataffären betydligt längre än avståndet mellan lägenheten i staden och stormarknader och snabbköp belägna där. Glömmer intervjupersonerna att handla något i stan är det bara att gå den lilla biten till närbutiken, som ofta ligger i samma kvarter, i vissa

fall till och med i bostadshusets bottenplan. I fritidshuset är det svårare att komplettera. Emma berättar.

Om man är sugen på glass på kvällen, om man inte har det hemma då är det kört. Det är lite såhär, snuset tar slut och så fasen, då får jag vara utan snus i dag igen och så, sådana saker. Bara, jaha, hur gör vi nu då? /*Emma*

Emma och Juan har, liksom Petter och Jessica, haft matkasse som levererats hem för att underlätta vardagen i stan. De brukar göra veckomenyer och storhandla. På landet blir det mindre organiserat med inhandlandet av matvaror, vilket också visar sig i matlagningen, menar Emma. Hon och Juan är inte vegetarianer, utan ”äter allt”, men Emma tycker att kreativiteten försvinner i fritidshuset och de äter mer grillat och att det gärna blir samma rätter. Det är mycket korn med bröd och köttbullar med makaroner. Inställningen till matlagning blir ”snabbast och enklast” eftersom de hellre gör annat, menar hon.

Olle berättar att om det är något han och Anna saknar på landet, så skulle det vara utbudet av restauranger i centrala Stockholm. De går inte ofta ut och äter sedan sonen föddes, men de hämtar gärna mat från restauranger som de sedan äter hemma i lägenheten. I fritidshuset måste Olle och Anna laga maten själva, något som Olle menar trots allt är bra att de blir mer eller mindre tvungna till. Dessutom finns möjligheter att laga mat utomhus under sommaren vid fritidshuset, vilket Olle uppger att han gillar. Han kallar det att ”Floyda”, berättar han, ”efter den där Tv-kocken”.

Jag är ingen sån här som har en sådan där jättestor Solsidan-grill, liksom, utan jag har en sådan där liten fyrkantig Weber, picknick... eller såhär enkla grejer, men jag tycker om att laga mat utomhus. /*Olle*

Matlagning utomhus har under 2000-talet, framförallt genom medier, fått stort genomslag. Olle verkar dock nöja sig med sin ”lilla picknickgrill” som utrustning och paret har inga planer på att skaffa utomhuskök vid tiden för intervjun. Olles referens till Tv-serien *Solsidan*, där karaktären ”Fredde” grillar på en enorm gasolgrill i det välbärgade området Saltsjöbaden, förstår jag i sammanhanget som en ironisk samförståndsblinkning med klasskonnotationer. Olle och Anna tror att den största anledningen till att Olle gärna

lagar mat utomhus är att fritidshusupplevelsen för dem är förknippad med trädgården och att de gärna vill spendera så mycket tid som möjligt där.

När matlagning inte är ett stort intresse, tar andra saker gärna över i fritidshuset. I mångt och mycket verkar det vara praktiska omständigheter som begränsar. Köken är ofta mindre än i stan och sämre utrustade. Tanken på att diska för hand kan i sig verka avskräckande från mer avancerad matlagning. Det finns flera faktorer som påverkar matlagning som praktik. Ålder, generation och klass är några av dem. Att barnfamiljer dessutom föredrar att matlagning går smidigt, oavsett om det är i staden eller i ett fritidsboende, är föga förvånande. Att mätta hungriga barn bör gärna vara lätt och behändigt, vilket till exempel etnologen Helene Brembeck (2007) visat i sin studie kring barnfamiljer och snabbmat. Forskning kring mat och konsumtion har även tidigare uppmärksammat hur mat och matlagning tillåts uppta mer tid och kan bli viktigare för äldre personer, när barnen flyttat ut och yrkeslivet är över (Brembeck m.fl. 2010). Sammantaget framstår inte matlagning som något intervjupersonerna i den här studien prioriterar eller lägger ned mycket tid på.

Tv-tittande - en lågt värderad praktik?

Tv:n har sedan sitt intåg i Sverige under slutet av 1950-talet fått en självklar plats i hemmet och även om själva apparaten fått konkurrens av mindre och mobilare skärmar, som datorer och surfplattor, har de flesta fortfarande en Tv-apparat hemma. När intervjupersonerna får frågan om de har någon Tv i fritidshuset visar det sig dock att många är ambivalenta kring Tv-tittande ”på landet”. Flera anser att andra aktiviteter bör premieras där. I viss mån har det även blivit så, men det har samtidigt visat sig svårt för familjerna att helt utesluta Tv-tittande. Trots att det många gånger funnits en önskan om andra typer av aktiviteter har skärmunderhållning blivit en del av livet i fritidshuset vid sidan av renovering, trädgårdsarbete, umgänge och grillning. Även om vissa av intervjupersonerna inte har skaffat någon Tv-apparat till fritidshuset har de med sig datorn, plattan och mobiltelefonen, vilka samtliga erbjuder möjligheter att titta på program, serier och filmer. Kanske är det så att vanan är en alltför stor del av den dagliga rutinen och därför svårbruten? Emma berättar.

Sedan är det ju lite mysigt att ha *Nyhetsmorgon* på, på morgonen när man vaknar halv sju, med barnet (skratt). Så då är det

ju lite härligt att kunna slå på och bara ha, nej, det var ett bra köp, men... jag var lite motståndare till det i början där. Ska vi ta det steget? För sedan är det ju kört, sedan har vi ju den där Tv:n. /Emma

Det Emma beskriver ovan är ett slags förstrött tittande där själva Tv-apparaten kan förstås som en förutsättning. Jämfört med surfplatta och dator, vilka kräver mer fokuserat tittande och att användaren medveten väljer vad hen vill se, har Tv-apparaten egenskapen av att bara kunna "slås på" och figurera i bakgrunden. Budskapet i Emmas utsaga är att hon var medveten om vad som skulle bli effekten av att skaffa Tv, det vill säga, när den väl fanns i fritidshuset skulle den komma att användas, något hon initialt var emot.

Det materiella som distinktionsredskap för utmejslandet av den egna sociala och kulturella identiteten har diskuterats i tidigare kapitel, hit kan även Tv-apparaten sägas höra. Den har gått från eftertraktad statussymbol i hemmet till trivial pryl återfunnen i de flesta svenska vardagsrum, (liksom i många kök och sovrum). Samtidigt har det sedan Tv:ns barndom funnits ett motstånd mot tittandet i linje med vad Emma ger uttryck för. Olika skällsord för Tv som "dumburk" och synonymer för det förströdda tittandet som "slötittande" kan sägas illustrera detta (jfr Jansson 1996, Löfgren 1990). Tv-tittande har definierats som fördummande och slöseri med tid, ansetts vara underhållning med lågt värde och fått stå i motsats till finkultur. Att titta på Tv har också förknippats med inaktivitet och passivitet vilket kan sägas gå emot kulturellt- och klassmässigt betingade moraliska värderingar intervjupersonerna har internaliserat (jfr Jansson 1996). På samma sätt som intervjupersonerna vill förmedla en social och kulturell tillhörighet genom konsumtion av möbler och föremål till fritidshuset blir det även möjligt att göra ytterligare distinktioner genom att markera avstånd gentemot vissa praktiker. Inställningen till Tv-tittande kan med andra ord tolkas som uttryck för social position och livsstilsideal. Empirin avhandlingen bygger på tillåter ingen analys av distinktioner genom val av olika Tv-program, men visar att distinktionen sker genom att markera avstånd mot Tv-tittandet som praktik. I relation till fritidshuset tillskrivs Tv-tittande ännu lägre status av intervjupersonerna och blir i hög utsträckning en praktik som hör stadslivet och vardagen till. Evelina menar att familjen aktivt valt bort Tv i fritidshuset eftersom hon och Daniel anser att de tittar för mycket i stan. Hon berättar att de egentligen inte vill att barnen ska sitta flera timmar framför Tv:n varje kväll, något som ofta blir fallet i vardagen. Evelina beskriver handlingen att

välja bort apparaten i stugan som ett slags avvänjning för barnen. Istället vill hon vänja dem vid att ”när man är på landet, då åker man ifrån det där liksom”. Med dator och ett antal utvalda filmer att se blir det mindre av det tittande som karaktäriseras av matande med program efter program, som till exempel på SVT:s Barnkanalen, menar Evelina.

André Jansson (1996) har undersökt inställningen till Tv-tittande hos människor med olika sociala positioner och konkluderar bland annat att det är individer med större kulturellt kapital som ”kännetecknas av negativ självuppfattning” i relation till en viss typ av Tv-tittande (1996:180). Jansson definierar tre samverkande orsaker till varför individer i hans studie tycker att de tittar för mycket på Tv. För det första är de medvetna om tittandets faktiska omfattning, särskilt förströelseorienterat material, de är också medvetna om de kulturella värderingar som dominerar den nära sociala omgivningen, samt medvetna om alternativa aktiviteter (ibid: 186). För intervjupersonerna i den här avhandlingen ställs valet att skaffa en Tv-apparat mot internaliserade värderingar om en ideal livsstil och Tv-tittandet kommer då till korta, särskilt i relation till fritidshuset och de praktiker som förväntas ta plats där.

Motstånd mot Tv-tittande kan i viss mån även förstås som motstånd mot det uppkopplade, digitala samhället i övrigt samt relateras till normativa idéer kring barndom och barnuppfostran, det vill säga att för mycket Tv-tittande inte är bra för barnen, vilket Evelina ger uttryck för ovan (jfr Rönnberg 1997). Barnens ålder påverkar naturligtvis också hur mycket de själva önskar titta och det torde vara enklare att som förälder styra de yngre barnens tittande.

Kristoffer menar snarare att Tv-tittandet blir mindre i fritidshuset eftersom där finns saker som ”måste fixas” med huset eller trädgården, han lutar sig mot synen på Tv-tittande som synonymt med passivitet och inaktivitet då han uttrycker att ”hemma i stan är det lättare att vara lite mer lat”. Kristoffer och Johanna menar att de inte har någon uttalad önskan om att undvika att titta på Tv, det bara blir så på landet.

Tv-tittande anses av de flesta, om det ska praktiseras i någon högre utsträckning i fritidshuset, behöva kompensatoriska argument och förklaringar. Återigen kan det faktum att jag tar upp Tv:n och efterfrågar dess existens i fritidshuset förstås av intervjupersonerna som en uppmaning att positionera sig i förhållande till Tv-tittande som praktik. Petter tycker att principer kring praktiker på olika platser är en löjlig inställning.

Då blir det också väldigt onaturligt om man har för mycket idéer kring det så att man styr sig själv för mycket liksom. Man

är ändå den personen man är och man kan liksom inte låtsas vara nånting. Min mamma är väldigt så, när vi har pratat om det sådär att ”nej, sällskapsspel ska man spela på torpet” och ja, det kan ju vara trevligt, men det finns väl ingenting som säger att det måste vara så. /Petter

I citatet ovan representerar således Petter i mångt och mycket en motsatt åsikt i jämförelse med vad de flesta intervjupersoner ger uttryck för. Han menar att han och Jessica aldrig haft någon uttalad idé om att göra saker annorlunda på landet. Trots detta är Petter och Jessica de som utmärker sig mest bland intervjupersonerna i relation till skillnader i komfort och levnadsstandard mellan permanentboende och fritidshus. Deras torp har inget rinnande vatten eller avlopp och de värmer upp huset genom att elda i kamin i köket och öppna spisen i storstugan. De äger ingen bil, utan reser kollektivt till torpet och får gå den sista biten från busshållplatsen, ofta med tung packning. Petter och Jessica har ingen Tv på torpet. De har talat om att skaffa en för att kunna spela Playstation, men inte för att ansluta sig till Tv-nätet. Petter påpekar att de inte har tillgång till internet i torpet, men eftersom de båda, liksom samtliga intervjupersoner, har sina mobiltelefoner är de ju ”inte helt off-the-grid”, som han uttrycker det. Att vara uppkopplad ses i stort sett som viktigt av de flesta intervjupersoner. Att kunna förmedla sig med omvärlden genom sin mobiltelefon, att ha möjligheten att kolla mejlen även under ledigheten och för vissa, att kunna använda streamingtjänster, ses trots allt som en viktig förutsättning för att livet i fritidshuset ska fungera.

Bild 30: Platt-Tv hos Gabriella och Anders. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

#Stugan – fritidshus i sociala medier

Sociala medier är en del av intervjupersonernas vardag i stan och något samtliga ägnar sig åt även på landet. I vilken omfattning varierar, men de flesta menar att det blir mindre surfande än under vardagen i stan. De flesta av intervjupersonerna uppger att de håller sig uppdaterade genom medier, på främst sina mobiltelefoner, dagligen. Tillfällen att slentrianmässigt ”slösurfa” verkar dock bli färre under vistelserna i fritidshuset (jfr Rolfsdotter Eliasson 2019c). Maria berättar att de tillfällen hon själv lägger upp en bild från torpet i Dalarna blir kanske någon gång i veckan, hon menar att hon inte vill trötta ut folk ”med samma bilder på, okej, där står man med spaden igen”. Det blir en del bilder på paret's hund, sällan miljöbilder, eftersom Maria menar att hon vill lägga ut bilder ”där saker händer”.

Maria: Kanske lägger ut någon skrytbild på potatis som jag har skördat sådär. Samtidigt vill man inte vara alltför fjantig och ”kolla här, jag har skördat potatis”.

Susanna: Varför upplever man att det är skrytigt, tror du?

Maria: Jag vet inte. För att jag tänker såhär att det är ingen sådär jätteprestation att odla potatis, jag menar... Men det blir ju ändå såhär för att det är inte så många runtomkring oss som gör det.

Mottagaren av innehåll som läggs ut på sociala medier är alltid central för vad avsändaren väljer att visa upp, vilket Marias resonemang ovan kan stå som exempel på (jfr Serfaty 2004). Att odla potatis riskerar att förstås som skrytigt och stoltheten över att ha odlat och viljan att visa upp praktiken blandas enligt Maria med oron för hur bilderna kommer att tas emot. Maria visar samma medvetenhet om självodlingens värden i sammanhanget som övriga intervjupersoner tidigare givit uttryck för. Citatet visar dock att det är viktigt att finna en balans mellan att spela ut symboliskt kapital på fältet och samtidigt undvika att uppfattas som skrytig. Här går att förstå hur det handlar om värde som potentiellt kan gå förlorat, i detta fall genom ett överanvändande av sociala medier. Det gäller att ha känsla för vad som fungerar. Det kan tolkas som att det finns en överenskommelse om att lagom är bäst när det kommer till uppvisandet av det egna symboliska kapitalet och den som på olika sätt överskrider denna regel riskerar att förlora, snarare än öka, sitt kapital.

Petter lägger ut bilder från sitt och Jessicas torp under en egen hashtag. Han är inte särskilt aktiv på sociala medier, men ett tiotal bilder har lagts ut sedan torpet införskaffades. Bilderna föreställer motiv vilka skulle kunna sorteras under arbete såväl som vila i mer klassisk mening och är uteslutande tagna utomhus vid soligt väder. Lien i handen på väg mot gräsängen eller ett par fötter i hängmattan med torpet i bakgrunden. Kommentaren ”sommars i kubik” beskriver en bild av Petter själv vid ett bord, utomhus i solen. Bordet är dukat med tallrikar med sill och potatis. En annan bild under samma hashtag föreställer Petter sittandes i solen med arbetshandskarna på låret, vid sidan av en bit upparbetad jord. Kommentaren ”Jag arbetar hårt och vad får jag för det (potatis förhoppningsvis)” åtföljer bilden. Liksom för Maria verkar det som att Petter är medveten om att hålla nere antalet bilder. Att han har skapat en hashtag att samla sina stugbilder under tyder dock på att han

gärna visar upp den här delen av sin livsstil, då hashtaggen gör det lättare för andra användare att hitta innehållet.

Anders är den som oftast delar bilder från sitt och Gabriellas fritidshus, även om han inte kan anses särskilt aktiv på sociala medier. Anders visar i regel renoveringsarbeten i fritidshuset med kommentarer om pågående arbete. I likhet med vad Maria uttryckte verkar det genomgående vara händelser som skildras, snarare än miljöer eller bilder av färdiga projekt. Ett släp fyllt med byggmaterial med kommentaren ”Då var allt förberett för att gå på påskledigheten” kan stå som illustrativt exempel. Det kan tolkas som att Anders, liksom Petter och Maria, vill visa upp en sida av sig själv som kompletterar den han är i staden. Fritidshusets projekt skapar möjligheter att visa upp en företagsam och kompetent identitet, någon som behärskar ett hantverk (jfr Fuentes 2011:130). Renovering av det egna hemmet har diskuterats som ett sätt att skapa och förhandla maskulin identitet (Gelber 1997). Gör-det-självtrenden och renoveringsarbete i bostaden har då beskrivits som ett sätt för mannen att skapa en plats för sig själv i hemmet (ibid:66f). I relation till fritidshuset blir bilden av renovering som en manligt kodad praktik begränsande, eftersom renoveringsarbeten inte uteslutande utförs av männen i studien. Det framgår visserligen i intervjuerna att det finns en uppdelning när det gäller vem som gör vad i fritidshuset, som skulle kunna relateras till kön. Ofta härleds denna till att hon och han helt enkelt besitter olika kompetenser. Trots det handlar bilder i sociala medier till synes om att visa upp kompetens, företagsamhet och drivkraft hos både kvinnor och män i studien.

Intervjupersonerna verkar genom sina bilder i mångt och mycket vilja visa upp den arbetsamma sidan av att äga ett fritidshus. Det framstår som viktigt att demonstrera praktiken att arbeta med händer och kropp. Samtidigt återspeglar bilderna njutningen i att befinna sig på landet och leva det goda livet som står att finna där. Det blir ofrånkomligen en stereotyp bild som visas upp där en traditionell föreställning av vad vistelsen i fritidshuset innebär förstärks och cementeras. De av intervjupersonernas inlägg som diskuteras här kan sägas utgå från och befästa en urban blick på lantlig idyll och praktiker som hör till denna (jfr Lilieqvist 2020:189). Frågan kan ställas huruvida intervjupersonerna upplever att livet i fritidshuset blir mer meningsfullt genom att dela det med betraktare på Internet (jfr Rolfsson Eliasson 2016). Användningen av sociala medier, i lagom mängd, kan sägas påverka intervjupersonerna positivt. Kommentarer på den uppladdade bilden av den egna stugan som ”stugdrömmen” och övrig, likaledes positiv, respons från följare blir en del av upplevelsen. Att visa upp fritidshusets praktiker är

ett sätt att spela ut symboliskt kapital, och på så sätt stärka sin position inom fältet, genom att andra ser och bekräftar dem. Det blir även tydligt att det handlar om ett tillfredställande av den urbana blicken. Det är enbart i det medvetna urbana sammanhang där intervjupersonerna ingår som den här typen av kapital blir gångbart. En lantbrukare torde exempelvis inte uppfatta bilden av några uppdragna egenodlade potatisar som skrytig.

Plats för gäster

Det som uppfattas som betydelsebärande och meningsfullt för en själv förstås ofta som något att visa upp för andra och söka bekräftelse för, inte bara i sociala medier. De nyblivna fritidshusägarna bjuder gärna gäster, familj och vänner, till fritidshuset. Särskilt då huset är nyförvärvat är det också många som vill hälsa på för att inspektera förvärvet. Samtidigt uttrycker intervjupersonerna att det är skönt att kunna vara ifred med bara familjen och att fritidshuset är en plats dit de kan fly undan alla möten med andra människor som sker, mer eller mindre frivilligt, i stadsmiljön. För några innebär fritidshuset dock efterlängtad utrymme för umgänge med vänner och familj som inte funnits i lägenheten i staden. Emma menar att fritidshuset innebar en lösning för henne och Juan, som inte har plats för släkten att sova över i lägenheten i Stockholm. Nu slipper hon, Juan och barnen vara de som alltid måste resa. Istället kan fritidshuset fungera som mötesplats för släkten. Kristoffer menar även att han och Johanna umgås på ett annat sätt med vänner i fritidshuset.

Kristoffer: En annan sak som vi pratar faktiskt väldigt mycket om när vi pratar med andra vänner om att ha ett lantställe generellt är att umgås med människor på ett sätt där man kan prata. Det tycker jag är väldigt viktigt. Nu har vi ju barn så man kan inte prata hela tiden, men på kvällarna kan man i alla fall prata till punkt, man behöver inte sitta på en bar eller liksom, socialt har det varit en räddning tycker jag. Det är det bästa sättet att umgås på i den här fasen av livet.

Johanna: Jo, det stämmer.

Kristoffer: Det är väldigt svårt i stan. Det blir liksom aldrig att folk kommer hem på kvällarna. Det kan vara på helgerna, men då ska man åka hem och lägga barnen. Här har vi att folk

kan sova över och sedan så kan man sitta och i alla fall prata lite. Det är en sådan grej som det känns som att vi säljer. Det är kanske en sådan generell grej när man försöker peppa andra att skaffa ett sommarställe.

Fritidshuset beskrivs som en plats dit vänner kan komma och sova över. Ingen åker hem för att lägga barnen, inga andra platser, så som barer, konkurrerar med fritidshuset. Här blir närvaron en annan, det blir mer tid att prata med vännerna och umgänget i fritidshuset passar den fas i livet där familjen befinner sig, menar Kristoffer. Både huset och platsen blir viktiga i Kristoffers utsaga om den umgängespraktik han beskriver. Enbart en villa i staden hade inte fyllt samma funktion. Frida menar att fritidshuset i Värmland för henne och Henrik fungerar som utgångspunkt för dem att kunna umgås med Henriks familj som bor permanent i närheten, en funktion som påminner om fritidshuset som ett sätt att återvända till hembygden i mitten av 1900-talet. Däremot beskriver hon sig själv och Henrik som ”sociala, men också ganska asociala”. Paret har många vänner i stan och fritidshuset i Värmland blir en tillflykt dit paret kan dra sig undan, eller som Frida uttrycker det ”då kan ingen komma åt oss”. Vänner kan bjudas på besök till huset, men besöken begränsas och gränserna blir enklare att etablera. I staden går det alltid att gå ut och ta ett glas eller en fika, vilket är kul, men också jobbigt ibland. Då är det en bra ursäkt, enligt Frida, att inte kunna vara med på allt det sociala som händer i stan när de kan skylla på att de är i fritidshuset på helgerna. Hon menar att huset snarare skyddar från än öppnar upp för sociala sammanhang.

Inte alla gäster i fritidshuset är lika välkomna. För de intervjupersoner som inte tidigare haft hus på landet kan det vara svårt att förutsäga objudna besökare under de kallare

Bild 31: Plats för gäster hos Evelina och Daniel. Foto: Susanna Rolfsson Eliasson, 2016.

månaderna. Första vintern efter att Evelina och Daniel köpt sitt fritidshus var det julafton för mössen.

Jag bäddade sängen och då hoppade det ut en mus liksom. Ja, det är så himla ofräscht. Då hade de ju ätit, då hade vi ju inte fattat det att, vi hade inte lagt undan, det kanske var på hösten det här, vi hade inte lagt undan allting än liksom utan vi hade ju mattor och täcken och allt det där. De hade ju ätit på en massa grejor i köket och här och... så året efter så var vi ju supernoga med liksom, så fort vi inte var här hela tiden, när det började bli lite kallare, så bara in med alla, då tog vi hit den där kistan, så ner med alla täcken, alla mattor, allting, alla textilier. Så då gick det ju bättre, nu har det inte varit så farligt. Så det är också en sådan grej vi gör när vi kommer hit, plockar fram allting igen./*Evelina*

Efter mötet med mössen som flyttat in när Evelina och Daniel flyttade ut för säsongen skapades en ny rutin i deras stuga. Inför vintern plockas alla textilier undan och läggs i en kista. När familjen kommer tillbaka på våren plockar de fram allt igen. Likaså glömmer de aldrig mer att tömma all mat ur skafferiet när de åker efter sommaren, skrattar hon.

I december 2017 råkade Gabriella och Anders ut för ett inbrott i fritidshuset i Skåne. De hade kommit för att fira jul och när Anders bar in väskor i sovrummet märkte han att dörrar och lådor till garderober och byråer i rummet var öppna. Nedanför fönstret låg löv och smuts. Inbrottstjuvarna hade inte tagit något, som Gabriella påpekar fanns ingenting av värde i fritidshuset. Gabriella berättar vidare att de trots inbrottet inte har upplevt otrygghet eller rädsla i huset. Deras dotter var orolig efter händelsen, men det gick snart över, menar Gabriella. Efter inbrottet har de utrustat fönstren med bättre haspar, så att de inte går att skjuta upp med kraft utifrån. I övrigt har de inte vidtagit några säkerhetsåtgärder.

De flesta som ägt sina fritidshus i några säsonger har utvecklat ritualer för att öppna upp huset på våren inför sommarsäsongen och stänga ner inför vintern. Ritualer som markerar att tiden i fritidshuset tar sin början bor ofta i enkla, praktiska göromål. ”Min man sätter på vattnet och jag sätter på elementen”, svarar Frida utan närmare eftertanke på frågan om vad som är det första hon och hennes man gör när de kommer fram till fritidshuset i Värmland (jfr Gunnemark 2019:23f). Petter brygger kaffe det första han gör när han

kommer till torpet. Är det vinter tänder han en brasa. Andra mindre rutiner som ingår i intervjupersonernas ”öppnande” av fritidshuset kan vara att ta en runda i trädgården för att se vad som hänt sedan sista vistelsen eller att gå runt i huset och kolla att allt ser ut som när de åkte därifrån senast. Exempelen kan förstås som ”små övergångar av vardaglig karaktär som spelar en viktig roll i markerandet av omställningar i handlingsmönster och stämningslägen” (Ehn & Löfgren 2001:111).

Frida beskriver även en längtan efter de rutiner hon tänker sig i framtiden med huset.

Frida: Jag kan känna med huset att jag vill att det ska ha gått tio år, så att jag har varit, eller du vet, jag vill bara ha lärt känna det här huset liksom innan och utantill.

Susanna: Men nu har du allt det där framför dig istället.

Frida: Jo, precis och det är också jättebra, men du vet det finns någon slags såhär, nästan otålighet i att liksom bara vilja, inte behärska huset, men bara liksom att huset ska vara helt inkorporerat i [...] Jag längtar efter att ha helt, ja men alltså, att ”när vi kommer hit gör vi alltid såhär”, att man har plockat bär och svamp, ja men du vet alltså...traditioner och att upp-
rätta dem ser jag verkligen fram emot och jag ser fram emot att ha gjort det tillsammans med min familj.

Rastlöshet och lugn

Fritidshuset har beskrivits som ett rofyllt rum och platsen där det är beläget som karaktäriserad av ett lugnare tempo. Det tillstånd av aktivitet som råder i intervjupersonernas stadsliv visar sig dock inte alltid så lätt att bara lämna bakom sig när de byter miljö. Samtidigt som många är eniga om fördelen med den fridfullhet som står att finna ”på landet”, beskriver intervjupersonerna hur de även kan uppleva samma lugn som svårt att anpassa sig till. Det händer att det kryper i kroppen och en känsla av att något måste ske som bryter stillheten i fritidshuset infinner sig.

För de flesta av intervjupersonerna är det första eller andra sommaren i fritidshuset vid tiden för intervjun. Livet med fritidshus är fortfarande ganska nytt och saknar än så länge det välkändas rutiner. Snarare befinner de sig i början av processen att skapa och ordna sina fritidshusliv. Intervjupersonerna

beskriver flera tänkta projekt i och omkring huset som finns att ta tag i. Allt från större renoveringar av badrum och indragning av vatten i huset till målning eller nya tapeter. De flesta menar att de inte hunnit utforska området runtomkring fritidshuset ännu eftersom huset och trädgården fokuserats. Utflykter för att lära känna närområdet är dock något samtliga menar att de ser fram emot och något för familjen att göra tillsammans. Att bli bekant med miljön i närheten kan förstås som en viktig del av platskapandet och för att uppnå en känsla av hemmahörande på platsen för fritidshuset.

I jämförelse med staden karaktäriseras fritidshusets miljö återkommande genom intervjuerna av bristen på distraktioner. Det finns, i de flesta fall, inga kaféer, restauranger, butiker, biografer eller lekland i närheten. Den begränsade tillvaro detta innebär i jämförelse med staden beskrivs ofta av intervjupersonerna som positiv och själva essensen av upplevelsen i fritidshuset. Samtidigt verkar den lugna miljön som sagt kunna leda till rastlöshet och en känsla av att något måste hända. Emma berättar att hon, trots att hon gillar lugnet, plötsligt kan tycka att ”nej, nu måste vi göra något”. Då är det dags att dra igång något projekt eller åka på en utflykt. Känslan bara dyker upp, menar hon, från en dag till en annan. Det kan lika gärna kännas skönt att ”bara vara och inte göra någonting”. Evelina menar att hela vitsen med att vara i fritidshuset är att komma dit och bara slappna av, samtidigt beskriver hon sig själv och sin man Daniel som att de är ”sådana som tycker det är kul att göra saker och vill hitta på grejor”. Framför allt är det hon själv som föreslår att de ska åka på loppisar eller ”åka till stan och kaka glass”, medan Daniel ofta svarar att ”nu ska vi ju bara vara”.

För Gabriella och Anders var sommaren 2019 den fjärde med fritidshuset och denna sommar hade de bestämt sig för att låna en husvagn och åka till en camping på Öland en vecka. Flera av parets större projekt i fritidshuset, som renoveringen av två badrum, var färdiga och de hade spenderat så mycket tid under hela året i fritidshuset att de även tyckte sig haft möjlighet att utforska omkringliggande områden och små samhällen. Gabriella menar att det nu började kännas som om de inte ville vara hela sommaren i fritidshuset längre, utan få lite ombyte. Rastlösheten som beskrivs av intervjupersonerna kan förstås i relation till erfarenheten av att bo på två platser. När den lugna tillvaron i fritidshuset kontinuerligt ersätts av stadens myckenhet och intryck, framstår den som än mer händelselös och lugn. Det blir till synes svårare att landa i lugnet när förutsättningen alltid är att de ska lämna det igen, ibland om några dagar, ibland om några veckor.

Emma är också inne på att fritidshusliv är något som upplevs genom sinnen. Det är något som känns i kroppen. Inom det teoretiska perspektivet fenomenologi placeras den levda kroppen i centrum för människans erfarenheter (Bengtsson 1988). Det kryper i kroppen av rastlöshet och känslan av att något måste hända när Emma är i fritidshuset i fyra veckor i sträck, för i stan händer det ju något hela tiden. Andra utgår från kroppen för att beskriva det totalt motsatta tillståndet mot rastlöshet. Uttrycket att bli, eller uppleva sig vara, ”zen” kom upp under flera intervjuer. Zen kan beskrivas som namnet på en japansk buddhistisk skola och en meditationsteknik för att uppnå ett tillstånd av klarhet och lugn.³⁹ Innebörden i uttrycket verkade för intervjupersoner som nämnde det ligga i ett sinnestillstånd som endast kan nås i stadens motsats, i naturen, ”på landet”. När Petter menar att han känner sig fysiskt, kroppsligt, slut och trött framför brasan på torpet upplever han ett tillstånd av totalt lugn som han liknar vid hypnos. Petter beskriver det som något han endast kan uppleva efter en dags hårt kroppsarbete. ”Då blir man i någon slags zen. Då sitter man bara där och är trött och känner på något sätt sammanhanget”. Johanna nämner tillståndet när hon resonerar kring huruvida det ideala livet bör levas i storstaden eller på landsbygden.

Det där är så svårt, hur man ska leva sitt liv. Isolera sig, blir man zen då? (skratt) Eller behöver man det här, storstad, och då tänker jag att man behöver nog båda liksom. /*Johanna*

Beskrivningar av tillståndet ”rastlöshet”, liksom det tillstånd Petter och Johanna ovan kallar zen, kan vara ett sätt att försöka fånga och förklara den kroppsliga upplevelsen av stad och land. I utsagan om att sitta framför brasan och låta sig bara vara i nuet beskriver Petter fritidshusets materiella premiser genom den kroppsliga erfarenheten och närmar sig på så sätt kärnan i vad som gör fritidshuslivet meningsfullt för honom. Johanna ställer sig mer frågande till om tillståndet går att uppnå, men det framstår tydligt att det är något som hör landet till. Hon menar trots allt att ”man behöver nog båda”. I förhållande till intervjupersonernas resonemang kring både det lugn som karaktäriserar upplevelsen av fritidshuset och det tempo de erfår i stadslivet kan konstateras att de flesta är överens om att båda tillstånden är eftersträvarsvärda på olika sätt i deras liv och fyller olika funktioner i relation till deras narrativa identitetsskapande.

³⁹ NE.se, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/zenbuddhism>, åtkomst 2019-07-04.

Hon eller han?

Susanna: Men ni är lite sådär händiga och praktiska eller?

Johanna: (skratt) Vi, skulle jag inte säga.

Kristoffer: Fast du är ju det också, du har bara inte tålmod.

Johanna: Ja, men jag är inte lika intresserad. Jag är intresserad av hur det ska se ut, det är vi tillsammans, men det är inte jag som gör det sedan. Men sen är det ju också, ja, det blir tyvärr lite stenålder på våra könsroller liksom med hus och barn. Sedan är det ju så att ja, men jag borde göra en ansträngning och lära mig allt det här, men jag är liksom inte intresserad som individ. Så förstår ju jag att jag som individ är en del av en struktur, det bara råkar vara så att kvinnor, eller ja, jag har ju inte fått lära mig det, eller alla anledningar till att...

Kristoffer: Fast din mamma är ju inte så, så är inte det lite konstigt, om man ska vara...

Johanna: Nej, jag vet.

Kristoffer: Jag menar, det är ingen guilt, men Johannas mamma är ju den händiga liksom.

Johanna: Så ja, jag vet inte, hon borde ha fört över det på mig, men jag, ja det är ju svårt att säga vad som är kultur och vad som är individuellt, men. När man har barn så blir det så lätta lösningar. Man tänkte innan att man skulle jobba mot det där mycket mer, men sedan bara, lättast lösning på det här och det är så mycket fix också, med hus. Liksom det är ju hela tiden någonting liksom, varmvattenberedaren går sönder och alla, ja, jämt, jämt, jämt. Men vi gillar ju båda två...

Kristoffer: Vi är ju estetiskt intresserade och jobbar ju med sådana saker så vi bryr oss ju om att det ska vara fint...

När jag frågar Johanna och Kristoffer om de är händiga och praktiska blir det upptakten till ett illustrativt, dialogiskt narrativt identitetsskapande i relation till arbetsfördelning i fritidshuset. Johanna reagerar först med skratt och markerar tydligt en medvetenhet om en större berättelse kring könsroller. Efter att Kristoffer påpekat att Johanna också är händig, fast hon saknar tålmod, utvecklar Johanna argument där hon själv tar på sig ansvaret för vad hon kallar "stenålder" på sina och Kristoffers roller i hushållet. Hon har kunskap om strukturen och menar att hon därför borde "göra en ansträngning". Här

går att förstå Johannas utsaga genom att återigen operationalisera Labovs värderande narrativa element och Festingers teori om dissonans. Det blir tydligt att det är mycket Johanna vill kommunicera, men att det blir komprimerat i dialogen mellan oss, då hon inte får tid att utveckla de resonemang hon börjar på. Den dissonans Johanna känner inför skillnaden mellan sina ideal kring jämställdhet och de handlingar som har blivit parets vardagsliv framträder genom ett antal av Johannas påbörjade narrativa förklaringsmodeller. Kristoffer bryter in och vill till synes tona ner den roll en ojämlig struktur skulle spela för parets arbetsuppdelning i fritidshuset genom att påpeka att Johannas mamma är den händiga i *sin* familj. Kristoffers argument pekar mot en uppfattning om att individuella egenskaper, snarare än traditionella könsroller kan tänkas ligga bakom arbetsfördelningen mellan honom och Johanna. Den enkla lösningens magi, när barnen är med i bilden, tillskrivs den yttersta förklaringen till att det blir som det blir. Här är det Kristoffer som plockar upp tråden, efter Johannas inledande ”men vi gillar ju båda två...”, och fullföljer det kompensatoriska argumentet, med budskapet att de är mer jämlika på andra sätt, genom att påpeka att de båda är estetiskt intresserade.

Jag avbryter Kristoffer genom att fråga vad de båda jobbar med, vilket gör att samtalet ändrar riktning litegrann. Johanna verkar dock vilja fortsätta sitt resonemang och det framstår som viktigt för hennes narrativa identitet att söka ytterligare förklaringar i individuella egenskaper, vilket gör att hon styr samtalet tillbaka i den riktningen.

Johanna: Men sedan din grej som du också är, det är ju avslappnande för dig. När du har tid över, då vill ju du gå iväg och bygga någonting och jag vill läsa en bok. Det är svårt att liksom...

Kristoffer: ...tvinga fram något annat.

Johanna: Ja, tvinga fram något annat. Jag är i och för sig, om jag är händig då vill jag rita eller andra händig-intressen, men de är inte kopplade till något som förbättrar sommarstugan (skratt).

Kristoffer: Jo, men intrycket av den, men kanske inte...

Johanna: ...ja okej, ja men inredningsmässigt och så. Jag kan hålla på och plocka och fixa och... alltså jag orkar typ inte ens prata om... jag skäms liksom för att det är så extremt traditionellt liksom, men... ja, men så är det bara. Och det trots att

vi är liksom ganska medvetna om det och... (sonen är väldigt tyst) Nu måste jag bara kolla...

Susanna: Ja, det blev tyst...

Johanna: Ja... (går iväg).

Johanna blir avbruten av den plötsliga tystnaden från parets lille son och går iväg för att se vad han har för sig. Det blir ett naturligt avbrott och jag fortsätter intervjun med Kristoffer och byter samtalsämne. I citatet ovan konkluderas och värderas således den utsaga som skapas i dialogen mellan Johanna, Kristoffer och mig kring deras roller i fritidshuset genom att de båda enas om att det är svårt att "tvinga fram" något annat än det som blir till följd av faktorer som de endast delvis kan råda över. Poängen blir att framhålla deras respektive individuella egenskaper som anledningen till att de, trots medvetenhet om jämställdhetsproblematiken, utför könade praktiker på ett traditionellt sätt i fritidshuset. Johannas strävan att förklara, bör även förstås inom ramen för en subjektsposition där etnicitet, genus, generation och klass möts. Johanna är en svensk medelklasskvinna född i slutet av 1970-talet och hon har inkorporerat den större berättelsen om sig själv som medveten och jämställd, en berättelse vilken leder till dissonans i mötet med vardagens praktiker.

Petter väljer, liksom Kristoffer, att hänvisa arbetssysslornas uppdelning mellan honom och Jessica på torpet till individuella egenskaper. Han menar exempelvis att han är mer häändig när det gäller att snickra och röja, medan Jessica är duktig på trädgård. I övrigt menar han att de gör "hyffsat samma saker", men att Jessica gillar att elda, varför hon brukar göra upp eld, medan han "brukar diska, faktiskt". Petter väljer att ta upp traditionellt manliga respektive kvinnligt kodade praktiker, som att göra upp eld och diska, men där det kan sägas förhålla sig tvärtom i fördelningen mellan honom och Jessica. *Hon* gör upp eld och *han* diskar. På så sätt skapar Petter en berättelse om sin parrelation med en tydlig markering *emot* traditionella könsroller.

Intervjupersonernas berättelser om jämställda relationer kan i mångt och mycket sägas representera klass- och generationsspecifika normer. De är också berättelser om för fältet viktiga värden. Lena Martinsson (1997) har benämnt jämställdhet, som ett återkommande och tvingande resonemang, omöjligt att undvika och ett måste att förhålla sig till (ibid:84). Jämställdhetsresonemanget visar sig bli oundvikligt även för mina intervjupersoner, även om de förhåller sig till det på lite olika sätt. I Petters narrativa identitetsskapande blir det viktigt att lyfta fram sig själv som en jämställd man, vilket innebär ett

värdefullt kulturellt kapital. Kristoffer gör ett försök att tona ned skillnader mellan sig och Johanna i liknande syfte genom att hänvisa till faktorer de till synes inte kan råda över.

I Martinssons studie från 1997 reflekterar informanten Anna, då 36 år, över om nästa generation kommer att ha kommit längre i jämställdheten mellan män och kvinnor (ibid:85). Intervjupersonerna i denna avhandling kan sägas representera individer ur en ”nästa generation” gentemot Martinssons informant Anna. Det som tydligast kan skönjas i min empiri är diskrepansen mellan narrativ identitet och praktik. Det blir inte alltid som intervjupersonerna skulle vilja när det gäller vem som gör vad i fritidshuset. Samtidigt är det ingen som uttrycker att praktiker genomförs på ett annorlunda sätt gentemot stadsboendet. Möjligtvis är det främst i sina narrativa framställningar paren i min undersökning är mer jämställda än Martinssons informanter. Johanna och Kristoffer visar till exempel i samtalet ovan medvetenhet om jämställdhetsproblematiken. Hur praktiker i fritidshuset sedan organiseras är dock, som sagt, en annan sak. Johannas ansvarstagande inställning till den egna rollen som kvinna bekräftar bilden Martinsson ger i sin studie där kön begrips av hennes informanter som något att ta ansvar för och själva skapa. I jämställdhetsresonemangets normativa inverkan ingår ”förväntningar på nyordning, krav på ett kritiskt betraktelsesätt och självreflektion” (ibid:206). Denna självreflektion blir synlig i mina intervjupersoners utsagor. Det kritiska betraktelsesättet tar stor plats i Johannas narrativa identitetsskapande kring sig själv som kvinna i en heterosexuell parrelation. Ett betraktelsesätt vilket även kan förstås, i enlighet med denna avhandlingens utgångspunkter, som generations- etnicitets- och klassmässigt betingat.

Barnen i fritidshuset

Med undantag för Petter och Jessica och Maria och Patrick har samtliga intervjupersoner barn. Genom avhandlingens olika kapitel har det också blivit tydligt att barnen tillskrivs betydelsefulla roller som aktörer i flera olika sammanhang, både när det gäller varför intervjupersonerna skaffat fritidshus, vilka hus de har valt och hur livet i fritidshuset gestaltar sig genom praktiker. Att barnen är små har påverkat allt från vilka bekvämligheter som har uppfattats av intervjupersonerna som nödvändiga i fritidshuset till hur långt det maximala avståndet till huset från permanentboendet borde vara. Barnen påverkar givetvis i mångt och mycket även hur livet levs i fritidshuset.

Johanna uttrycker det som att ”med barn är det ju också annorlunda för man åker ju inte till landet och kan ligga i hängmattan”. För de flesta barnfamiljer sker en anpassning där dagens aktiviteter, även under ledigheten, planeras i enlighet med barnens regelbundna hållpunkter för sömn och mat. Även livet i fritidshuset löper delvis enligt dessa premisser för de intervjupersoner som har barn i förskoleålder.

Flera beskriver även skillnaden mellan att ta med barnen till grönområden i staden jämfört med att i fritidshuset bara kunna öppna dörren och gå ut i trädgården (jfr Gunnarsson m. fl. 2017:29f). Intervjupersonerna får frågan om fritidshus är något de skaffat för barnens skull. Svaren kan sammanfattas med nej, inte i första hand, men det finns många fördelar med fritidshus när det finns barn i familjen, vilka fungerat som incitament. Emma och Frida är två av de intervjupersoner som talar om att skapa minnen åt sina barn förknippade med fritidshuset. De beskriver hur de gläds åt tanken på att barnen kommer minnas sina somrar där och allt de gjorde, när de blir vuxna.

Nina berättar att när hon och Karin skulle bli föräldrar gick de en profylaxkurs för att lära sig andas tillsammans inför förlossningen. Samtidigt som de lärde sig andningsteknik uppmanade instruktören dem att visualisera livet med barnet när det kommit. Tanken med detta, berättar Nina, var att de blivande föräldrarna skulle ha lättare att ta sig igenom en eventuell svår och smärtsam förlossning genom att fokusera på positiva bilder av framtiden med barnet. Nina menar att det var stugan i Hälsingland som kom upp i tanken på livet med barnet som skulle komma.

Men jag undrar liksom, handlar det då om att man har den här bilden av att man är ofta utomhus med barn? Jag har i alla fall en väldigt romantisk bild av att man ligger med en liten nyfödd bebis ute på en filt, ute på en gräsmatta. [...] Men jag tror också att det betydde någonting i form av vad vill man ge till sina barn och då kom just stugan upp. /*Nina*

Nina reflekterar kring hur det kommer sig att det var bilden av stugan som dök upp när hon sökte efter positiva bilder av framtiden med barnet. Det kan vara den romantiska idén om en nyfödd bebis på en gräsmatta, menar hon. Varifrån kommer sådana bilder av livet med barn?

Kulturellt betingade föreställningar om barndom och vad det innebär att vara barn är relativt välformulerade och tydliga i vårt senmoderna samhälle (jfr Johansson 2000:149) I intervjupersonernas tolkningar av vad som utgör

en god barndom framträder tydligt den större berättelsen om att barn mår väl av att vistas nära naturen. Flera nämner tillgång till grönska och natur för barnen i familjen som något av det bästa med att ha fritidshus. Att barnen kan öppna dörren och gå rakt ut i trädgården, kanske till och med utan uppsyn från föräldrarna, ses som något mycket positivt. Idén om det barfota barnet som springer ut på gräsmattan kan i mångt och mycket förstås inom berättelsen om *Det naturliga barnet* där kopplingen mellan barn och natur är given och naturaliserad (ibid). Denna brukar härledas till den franske filosofen Jean-Jacques Rousseau (1712–1778), enligt vilken naturen var källan till kunskap och sinnliga upplevelser för barnet (Johansson 2000:147, Ronström m. fl. 1995:52).

Flera etnologiska undersökningar har visat att föräldrars beteende och värderingar kring barnuppfostran dessutom är klassmässigt förankrade (se till exempel Brembeck 1992, Lassbo 1988). Etnologen Helene Brembeck (1992) spårar, i sin avhandling om barnuppfostran, idén om föräldrarnas ansvar för barnens möjlighet att uppnå full potential som vuxna till samhällets övergång till kapitalismen. Barnens framtid blev då en möjlighet att ta till vara och de behövde styras i rätt riktning. Det blir således viktigt att som förälder skapa största möjliga förutsättning för barnens framtida lycka och välmående (ibid:106). De klassbetingade livsstilsideal intervjupersonerna har internaliserat innefattar och upphöjer ett gott föräldraskap. Fritidshuset blir delvis meningsfullt för föräldrarna i undersökningen då de upplever att de skapar positiva förutsättningar för sina barn genom att erbjuda fritidshusliv. Möjligheten att leva sina liv i enlighet med den större berättelsen om relationen mellan barn och natur kan därmed identifieras som ytterligare ett viktigt värde på fältet. Fritidshuslivet spelas i förlängningen ut som symboliskt kapital och ingår i föräldrarnas narrativa identitetsskapande om sig själva som moraliska subjekt. Tillgång till fritidshus går att förstå som ett tillgodoseende av barnens behov.

Bild 32: Evelinas och Daniels stuga i Halland. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2016.

En ny generations praktiker

Kapitlet har ägnats åt fritidshusets praktiker. Tidigare studier har ofta påpekat hur fritidshuset associeras med väsensskilt annorlunda praktiker och därmed utgör ett kompensatoriskt rum att leva livet annorlunda. Det går att hävda, i enlighet med vad tidigare kapitel har påvisat, att intervjupersonerna i den här avhandlingen väljer fritidshus av delvis andra anledningar än grupper av tidigare studerade fritidshusägare. Det blir även tydligt att val av hus och inredning i hög grad är betingat av intervjupersonernas klass- och generationstillhörighet och därmed skiljer sig i någon mening från tidigare ägare av fritidshus. När det kommer till praktiker är det dock i mångt och mycket en bild av ett annorlunda liv än stadslivet som träder fram. Fritidshuset fyller delvis en annan funktion än stadsboendet och fungerar kompletterande även för den nya generationen stugägare. Det framstår samtidigt inte som givet för samtliga vari denna komplettering består. Kapitlet visar, liksom avhandlingen som helhet, att fritidshuset fyller olika funktioner för olika fritidshusägare. Samtidigt medför valet att skaffa fritidshus på landsbygden, för den som bor i lägenhet i staden, att den kompensatoriska sfären till stor del innefattas i rummets och platsernas skilda karaktär.

Intervjupersonerna bekräftar i mångt och mycket den större berättelsen om storstadsmänniskans stressade livsstil. I fritidshuset däremot bör tillvaron, ur ett traditionellt normerande perspektiv, se radikalt annorlunda ut. Intervjupersonerna väljer bort jobb, organiserade aktiviteter, träning, till viss del Tv-tittande och en del socialt umgänge, till fördel för andra praktiker i fritidshuset. I kapitlet beskrivs hur praktikerna i fritidshuset skiljer sig i förhållande till vad och hur de gör i stan, somligt mer medvetet än annat.

Den fenomenologiskt inspirerade geografen Yi Fu Tuan (1998) talar om "middle landscapes" för att beskriva ett slags ideala rum mellan stadsliv och landsbygdsliv där vi kan ägna oss åt aktiviteter vi fyller med mening och som ger oss en förhöjd känsla av jaget och livet (ibid:25–27). Fritidshuset kan förstås som ett sådant rum mellan stad och land för intervjupersonerna i den här avhandlingen. Det ideala rummet framstår dock här som karaktäriserat av motsägelser. Exempelvis att arbete ofta upplevs som vilsamt, trots att det kan vara fysiskt utmattande. Endast här är det möjligt att uppnå ett tillstånd av lugn som inte går att finna i staden samtidigt som känslan av rastlöshet gör sig påmind, i avsaknad av stadslivets brus och intryck, med resultatet att det kryper i kroppen. I fritidshuset kan saker ställas på sin spets. Hur många bilder av egenodlad potatis går att dela i sociala medier innan det anses för

mycket och blir skryt? Hur mycket skärmtid är egentligen ok för barnen? En Tv-apparat? Nej, men en uppkopplad skärm är livsnödvändig här. Projekten och det praktiska arbetet som hyllas av intervjupersonerna kan för de par som eftersträvar jämställdhet utgöra en plågsam påminnelse om vem som gör vad i fritidshuset. Detta blir i många fall inte lika påfallande i hyreslägenheten i stan. I fritidshuset odlas egna grödor, men serveras mer korv med bröd. Därutöver måste den förhatliga bilen begagnas för att fritidshuslivet ska fungera.

Kapitlet har visat hur praktikerna gör fritidshuslivet meningsfullt men även gett exempel vilka belyser de förhandlingar som krävs. I relation till intervjupersonernas narrativa identitetsskapande innebär fritidshusets göromål möjligheter att spela ut symboliskt kapital. Praktiker stärker därutöver upplevelsen av platsskapande. Samtidigt både möjliggör och begränsar fritidshusets praktiker handlingar i linje med ideal och större berättelser om vad som utgör det goda livet.

7. URBAN LIVSSTIL MED FRITIDSHUS

När ledigheten är slut och familjen ska åka tillbaka till stan berättar Johanna att hon får känslan av att tiden har runnit iväg. Tre veckor har de varit i stugan, eller på landet, som de kallar det. Än saknar hon inte staden. Fast kanske om ännu en vecka hade gått? Att flytta till landet permanent, dreja och göra allt det där som de drömmer om, är det bara en idé, undrar hon. Vore det genomförbart? Skulle de sakna staden för mycket, frågar hon sig, kaffe latte på väg till jobbet, kollegorna, vännerna, bion, butikerna och restaurangerna?

Avhandlingen har visat på några av de berättelser som cirkulerar i samhället om hur livet ter sig i storstadsmiljön respektive på landsbygden eller i mindre samhällen. Att aktivt välja det ena eller det andra tycks utgöra ett tydligt ställningstagande med förmåga att kommunicera något om vem en individ vill vara och vilka värden den håller för viktiga. Johanna känner, liksom samtliga intervjupersoner, ambivalens inför det valet. Kanske kommer hon och familjen att välja någon gång i framtiden, men för tillfället har de hittat en bra lösning. En kompromiss som ger familjen tillgång till två olika livsstilar med allt vad det innebär. För vad är ett gott liv? Hur bör det utformas och vad bör det fyllas med? Det här är frågor för den reflexiva medelklassindividen i 2010-talets svenska storstad och det är frågor som har aktualiserats i relation till avhandlingens utgångspunkter. En gång flyttade flertalet av intervjupersonerna från mindre orter till städer där många möjligheter lockade, men nu skaver det någonstans. Olika berättelser om det goda livet och hur och var det bör levas pockar på uppmärksamhet och kräver eftertanke kring livsstilsval. Längtan riktas mot småskaliga samhällen och dess mellanmänniska relationer, naturen och autonomin i det egna huset på landsbygden. Men storstaden utövar fortfarande sin lockelse. Media och bostadsmäklare förpackar många av de värden som landsbygden representerar och möjliggör att fritidshuset blir åtråvärda varor på konsumtionsmarknaden. För intervjupersonerna blir

dessa värden således åtkomliga. Genom att satsa ekonomiskt kapital på ett fritidshus går det att nå drömmen om det bästa av två världar.

Avhandlingens målsättning har varit att undersöka motivation till förvärvande av och erfarenheter kring ett eget fritidshus hos individer födda på 1970- och 1980-talet. Kunskapsmålet har varit att förstå vad som driver dessa individer att på 2010-talet, när de befinner sig mitt i livet, välja det dubbla boendet med lägenhet i storstaden och fritidshus på landsbygd eller i mindre samhälle.

Analysen har visat vilka faktorer och egenskaper som möjliggör fritidsboende som en del av intervjupersonernas livsstil. Det har framgått vilken typ av hus de drömt om och velat ha, vilka hus de slutligen köpt och vad de vill göra i och med dem. Narrativ analys har belyst intervjupersonernas dialogiska narrativa identitetsskapande, vilket visat på den specifika livsstilens och identitetens framträdande roll i relation till valet av boende i lägenhet och fritidshus. Vidare har Pierre Bourdieus fältteori fördjupat förståelsen för den eftersträvade livsstilen. Med hjälp av begreppen fält, habitus och kapital har viktiga värden och användbara strategier inom intervjupersonernas livsstilsrum lyfts fram. Faktorer som påverkat dem och deras förhållningssätt har tydliggjorts. Detta avslutande kapitel uppmärksammar de viktigaste aspekterna för att förstå den mest centrala frågan; hur kommer det sig att fritidshus kan bli en del av en livsstil bland en ny generation svensk urban medelklass?

Fritidshusets förutsättningar

Inledningsvis ställdes frågan om hur det kommer sig att individer ur en generation som beskrivs som rotlös, flexibel och rastlös, väljer förankring genom fritidsboende i hemlandet. Reslust och rastlöshet är naturligtvis individuellt betingade och har fler anledningar än vad som kan härledas till generationstillhörighet. Flertalet intervjupersoner har dock, när de var yngre, ägnat sig åt att resa i hög utsträckning och flera har bott utomlands i perioder. Dessa erfarenheter har på ett markant sätt ökat bland yngre personer i jämförelse med tidigare generationer ur medelklassen. Att se nya platser eller återvända till ett känt resmål kan fortfarande hägra och locka, men intervjupersonerna prioriterar i nuläget bort resande till fördel för fritidshuslivet.

En övergripande anledning till att de gör det är drömmen om det egna småhuset, vilken lyser starkt genom intervjuerna. Den kvalitativa intervjun som metod fördjupar förståelsen av intervjupersonernas önskan att rota sig, oavsett om barn är en del av familjebilden eller inte, då denna önskan framträder i

flera av intervjuernas olika teman. Många gånger upplever intervjupersonerna att de inte är redo för de riktigt stora förändringar som en permanent flytt till landsbygden skulle innebära, men de har börjat längta efter att rota sig och skapa en plats som är deras. Projekten och drömmarna kring fritidshuset är stora och framför allt platsskapandet framträder som åtråvärt.

Avhandlingen har genom sitt fokus på berättelser visat vad som lockar respektive avskräcker och hur stora berättelser i både kontinuitet och förändring blir aktörer med förmågan att påverka handlingar. Vissa berättelser genljuder med särskild styrka och framstår som viktiga att positionera sig gentemot. Frida skrattar när hon påpekar att de aldrig skulle ha råd med en centralt belägen villa, något som återkommer hos samtliga intervjupersoner. Att småhus med närhet till innerstaden utgör den mest ouppnåeliga boendeformen för den lägre, eller mindre bemedlade, medelklassen framstår därmed som en stor berättelse samtliga intervjupersoner är överens om. Samtidigt framgår det av de fördjupade resonemangen att det *inte* bara är huspriserna som spelar in. Det finns faktorer som ger hyreslägenheten i staden värden som villaområdet i kranskommunen har svårt att leva upp till. Visst är den ekonomiska faktorn en reell premis, men intervjupersoner nämner också hur de uppskattar centralt stadsboende. Stad och land utgör då kompensatoriska världar, i metaforisk mening, vilka tillfredsställer olika behov och begär. Lägenheten personifierar upplevelsen av stadsboendet och småhuset förknippas på samma sätt med landet och har därmed ingen självklar plats i föreställningen om storstadsliv. Den urbana livsstil intervjupersonerna en gång sökt, då de flyttat till storstaden från mindre orter, har blivit en självklar del av deras vardag. Samtidigt har de kommit till en fas i livet där andra möjligheter och livsstilskomponenter blivit begärliga. Det går inte att välja antingen eller som svar på frågan; staden eller landet? Varken den urbana eller rurala livsstilen framstår som perfekt för intervjupersonerna. En ambivalens inför vilken livsstil som vore bäst i längden genomsyrar deras resonemang.

Kranskommunernas radhuslängor skulle kunna utgöra ett genomförbart alternativ till centralt belägen hyreslägenhet ur ekonomisk synpunkt. Det framgår dock tydligt att radhus i förort inte är ett alternativ för intervjupersonerna. Det är tvärtom en bostadsform som ger upphov till aversion. Det radhuset representerar, förmedlat genom stora, ofta ironiska, berättelser om livet där, står i alltför skarp kontrast mot upplevelsen av den önskvärda livsstilens komponenter och ideal. Men det är inte enbart en distinktion gentemot permanentboende i radhus och villa som görs gällande då analysen även visar att fritidshuset för flera utgör surrogat för det småhus de inte har ekonomiskt

kapital att förvärva. Med Bourdieus fältteori belyses hur *kombinationen* fritidshus och lägenhet kan hjälpa intervjupersonerna att öka sitt *kulturella* kapital. På så sätt tydliggörs hur det dubbla boendet trots allt kan framstå som ett mer attraktivt alternativ än villa i stadens kranskommuner.

Ytterligare ett framträdande resultat av avhandlingens tema är vikten av det gemensamma projektet. För paret, eller familjen, att ha något de kan samarbeta kring och se växa fram. På så sätt manifesteras tvåsamhet och familjeliv, några av samhällets viktiga stora berättelser om det goda medelklasslivet, i den egna vardagen. En egen gräsplätt där barnen kan vistas samt möjligheten att odla grödor eller arbeta med husrenovering, är faktorer som fått dem att välja fritidshuset. Till skillnad från att till exempel skaffa en betydligt mindre kolonistuga med närhet till stadsboendet. Det bör dessutom påpekas att kolonistuga i storstadsområdet ofta tingar ett lika högt pris som en mindre villa i kranskommun.

En eftersträvsvärd bestämmanderätt vad gäller projekt och prioriteringar tydliggörs då fritidshuset sätts i kontrast till hyreslägenheten som bostadsform. Ett eget hus representerar en frizon där intervjupersonerna upplever en hög grad av autonomi. Att ha möjlighet till egna beslut gällande sitt boende kan också relateras till ett medelklassens livsstilsprojekt. Denna autonomi förutsätter privat ägande, vilket står i kontrast till en del av de värden intervjupersonerna framhåller. Längtan efter ett mer autonomt boende vinner dock i längden, trots initial dissonans mellan ideal och praktik. Genom privat ägande - i formen av ett fritidshus - närmar de sig således fullbordandet av det klassbetingade livsstilsprojektet.

Vilken typ av hus intervjupersonerna har valt varierar stort. I beskrivningar av första mötet med fritidshuset görs inlevelsefulla framställningar om hur antingen platsen eller huset i sig ingav en bra känsla. Det var rätt för *dem*, oavsett om huset i sig var ett torp, en mindre villa eller en stuga av västkustmodell. Under intervjuerna användes uttryck som "gåshud", "magisk plats" och "äventyr". Det blir tydligt att intervjupersonerna i sina narrativa identitetsframställningar önskar bli förstådda som att de "vill något mer" än att frambringa sina liv i radhus, sinnebilden för vad som ibland kallas ett "Svenssonliv".

Ett hus som vid första anblick inte ingett den rätta känslan har ändå kunnat bli intressant om utgångspriset varit lågt eller sänkts under tiden intervjupersonerna letat fritidshus. I dessa fall har drömmen om det egna småhuset varit tillräckligt stark för att möjligheten att förverkliga den har kunnat tillåta flexibilitet i förhållande till övriga kriterier gällande boendet. En förhandling

inom ramarna för fältets överenskommelser har då varit nödvändig och värden som autenticitet har satts i spel.

Vid sidan av drömmarna finns realiteten och de praktiska omständigheterna. I vissa fall har barnen i familjen påverkat val som gjorts och torpdrömmar har fått stå tillbaka för hus byggda under senare delen av 1900-talet med moderna bekvämligheter. I ljuset av ovanstående resonemang, där intervjupersonerna lyfts fram som individer ur en generation av urban medelklass som begär den annorlunda upplevelsen, blir torpets dragningskraft logisk. Torpet representerar den mest exotiska erfarenheten i jämförelse med det senmoderna lägenhetsboendet och torde därmed innebära det största äventyret.

Erfarenheten av att ha fritidshus i kombination med lägenhetsboende i staden kan därmed sägas utgöra en materialisering av intervjupersonernas generations- och klassbetingade begär. Livsstilen befinner sig i brytningspunkten mellan en önskan om vuxenblivande, enligt normerande kulturellt livsmanus, och ett begär efter erfarenheter utöver de som kan anses vanliga och förväntade. Fritidshuset kanske inte kan ersätta mer exotiska resmål eller livsstilar, men både berättelsen om och vardagen med det dubbla boendet slår trots allt föreställningen om livet i radhuslängan med hästlängder.

Urban, medveten och reflexiv medelklass

Avhandlingen lyfter fram det narrativa identitetsskapandet som en viktig resurs för intervjupersonerna vilken aktualiseras kontinuerligt i deras utsagor och berättelser. De kommunicerar hur de vill bli uppfattade och förstådda, vilken syn de har på livets möjligheter och begränsningar och hur de förhåller sig till olika normer och föreställningar de möter. Allt detta ryms i utsagorna om vilka val de gjort när det gäller boende och livsstil. De större berättelserna blir redskap att navigera med. Genom att antingen positionera sig med eller mot dem i de egna framställningarna bidrar de till att mejsla fram den narrativa identiteten. När dissonans uppstår mellan ideal och praktik används utpräglade narrativa modeller för att förklara och rättfärdiga handlingar. Att fritidshuset överhuvudtaget kan bli ett alternativ trots att privat ägande beskrivs som osympatiskt av flera är ett exempel. Tillgången till det narrativa redskapet, förmågan, viljan och valet att berätta om sig själv på ett reflexivt sätt, bör förstås som klassbetingad. Intervjupersonernas resonemang kan visserligen sägas visa på en motsägelsefullhet som finns inneboende i mänskligt handlande generellt. Här tar den sig dock tydligt uttryck i form av

dissonans mellan ideologi och handling. Vid en generell jämförelse med tidigare generationer av fritidshusägare ur medelklassen framstår ifrågasättandet av den egna livsstilen som generationsspecifik. Behovet av att rättfärdiga och förklara fritidshuslivets förutsättningar är framträdande på ett sätt som inte tidigare förekommit. Intervjupersonerna kan i dessa fall sägas vilja ta avstånd från tidigare medelklassgenerationers värderingar. Delvis tar denna önskan sig uttryck i en vilja till solidaritet med dem som har det sämre i samhället. Valet att skaffa fritidshus, och därmed ha två boenden, framställs problematiskt i en ojämlik värld tillsammans med andra praktiker som framstår själviska, som till exempel bilkörning. Samtidigt drivs intervjupersonerna av drömmen om det goda livet. Det blir viktigt att skapa dessa förutsättningar inte minst för barnens skull. Genom narrativa förklaringsmodeller görs handlingar då som sagt försvarbara i dialog med andra röster från intervjupersonernas fältlika sammanhang.

Intervjupersonerna är medvetna och reflexibla subjekt som har den kunskap som krävs för att navigera och skapa sin narrativa identitet. Denna förmåga kan förstås som starkt förankrad i klassposition och habitus. Som framgått är innehav av dubbla småhus inte eftersträvansvärt för intervjupersonerna. Deras livsstilsideal karaktäriseras genom värderandet av kapital av kulturell art snarare än ekonomisk. Det är dock angeläget att framhålla att avhandlingen belyser en medelklassposition delvis i förändring (jfr Rolfsdotter Eliasson 2019a). Det bör framgå att flertalet av de intervjuade befinner sig i en annan position i jämförelse med många av de medelklassfamiljer som skaffade fritidshus under tidigare decennier. Etablering på både arbetsmarknad och bostadsmarknad har generellt sett inträffat senare i livet. Att till exempel både bo i villa eller radhus och köpa fritidshus, något som tidigare generationer i högre utsträckning gjort vid samma ålder, har för dem inte varit en möjlighet. Intervjupersonerna är under intervjuerna i mångt och mycket även reflexiva kring sin egen position inom medelklassen. Flera uttrycker att de anser sig privilegierade som har tillgång till två bostäder. Samtidigt är de medvetna om vad de, utifrån sin position, inte kan tillägna sig. Där ekonomiskt kapital saknas för möjligheten att realisera boendeval får det kulturella kapitalet istället en framträdande roll i framställningen av hur detta val har gjorts. Resultatet, det vill säga det aktuella boendet, bör därmed förstås som varande summan av dessa premisser.

Kontinuitet och förändring

Många av de teman som berörs i relation till fritidshuset, lugnet som finns där, tidens speciella gång och naturens starka närvaro, är traditionellt sett förknippade med vistelsen där. Liksom för tidigare generationer är det under småbarnsåren de flesta skaffat fritidshus. För dem som inte har barn är det fortfarande i den åldern som det blivit aktuellt att skaffa stuga (jfr Gunne-mark 2016:206). En stark kontinuitet i jämförelse med tidigare generationers fritidsboende blir som tydligast i relation till de praktiker som kan knytas till fritidshuset. Här finner intervjupersonerna glädje i att arbeta för sin egen skull och att skapa sina ”världar” genom trädgårdsprojekt, renovering och inredning. Aspekter som dessa kan därmed sägas karaktärisera upplevelsen av att skaffa fritidsboende under 2010-talet såväl som det gjort från mitten av 1900-talet (jfr *ibid*, Jarlöv 1982, Lundberg 1974). I fritidshuset uppskattas återhämtning från stadslivet och frihet från hyreslägenhetens begränsningar, vilket även kan räknas till företeelsens mer traditionella konnotationer (jfr Hansen 1978, Jarlöv 1982, Löfgren 1999).

Samtidigt visar avhandlingen andra sätt att förhålla sig till fritidshuset som kan belysas genom ett filter av tidsanda och generationstillhörighet. Möjligheten till miljöombyte nämns, även om detta framträder som en uppskattad konsekvens av valet att skaffa fritidshus, mer än det varit ett påtagligt incitament. Snarare erbjuder fritidshuset en möjlighet för intervjupersonerna att periodvis leva det villaliv de i nuläget varken kan *eller önskar* leva permanent.

För intervjupersonerna i avhandlingen går inte resan till fritidshuset, vilken tidigare forskning delvis hävdar, tillbaka till något (se till exempel Löfgren 1999). Snarare är det en resa som tillåter individerna att röra sig framåt, i en takt som passar dem, och tillhandahåller rum för utvecklandet av livsstilsideologier och ökning av kulturellt kapital. Det är inte nostalgiskt tillbakablickande eller minnen av magiska barndomssomrar i stugan som driver dem. Avgörande är istället möjligheten till småhusägande utan avkall på livsstilens säregenhet (jfr Mörck 1991). Fritidshusägandet innebär på så sätt ett gemensamt livsstilsprojekt för medelklassfamiljen och samtidigt möjligheten till identitetsmarkörer. Det innebär därutöver chans till ökat kulturellt kapital genom de praktiker det erbjuder.

Avhandlingens viktigaste slutsats i relation till temat kontinuitet och förändring är därmed insikten om att om tiden i fritidshuset ska upplevas meningsfull för den generation fritidshusägare intervjupersonerna tillhör, måste den fyllas med praktiker som kan förstås inom ramarna för *deras* önskvärda livsstil. Vad

detta innebär bestäms med andra ord utifrån ideal kring vad som utgör ett gott, men även ett medvetet och reflexivt medelklassliv i det senmoderna Sverige.

Bild 33: Johannas och Kristoffers stuga från entrésidan.
Foto: Susanna Rolfsson Eliasson, 2017.

Det goda livet här och nu

Vid tiden för avhandlingens tryck är två av fritidshusen sålda. För ett av paren blev arbetet med huset och det ständiga resandet för tungt och för ett annat par ledde en separation till nödvändighet att sälja för att kunna köpa boende på var sitt håll. Kanske fler intervjupersoner säljer sina fritidshus eller överger lägenheten i staden för radhuset i kranskommunen till slut? Kanske säljer de fritidshuset när barnen blir äldre eller lusten till trädgårdsarbete och renovering avtar? Kanske byter de mot villa i framtiden? Det avhandlingen belyser är dock hur intervjupersonerna, vid tiden för intervjuerna, uppfylls av nuet i relation till valet att skaffa fritidshus. Flera menar i den andan att detta är den bästa möjliga bostadssituation de kan uppnå *just nu* och framtiden får utvisa hur det blir sedan. Inget av paren uppger att fritidshuset varit menat som en språngbräda in på bostadsmarknaden eller att de köpt det

med planer att sedan sälja vidare för ekonomisk vinning. Detta ligger väl i linje med vad som konstaterats ovan – att intervjupersonernas livsstilsideal och identitet premierar andra värden än ackumulation av ekonomiskt kapital. Att leva för att realisera framtidsdrömmar ur ett längre perspektiv är till synes inte ett alternativ. Istället verkar intervjupersonerna överens om att livet händer nu. Det är därför inte frågan om att spara pengar för att längre fram kunna konkurrera om småhusen på städernas bostadsmarknader. Fritidshuset är den fastighet de har möjlighet att förvärva i nuläget. Intervjupersonerna har i någon mening generellt haft en längre ungdomsperiod än tidigare generationer. Som Martina uttryckte det har hon och Tomas ”sina högskoleutbildningar, men inget sparkapital”. Några beskriver hur insikten att det inte finns tid att vänta på rätt tillfälle för att uppfylla sina drömmar, eller skjuta avgörande beslut på framtiden, har kommit plötsligt. Kalle och Ebba upplever att livet har, så att säga, kommit ikapp dem.

Kalle: Nej, det känns också, jag vet inte, sista halvåret, det är då man har blivit småbarnsförälder på riktigt, tycker jag. Jag har inte ens tänkt tanken att det har varit nära ens, förut, att ha ett så etablerat vuxet liv, eller så, som det kanske... För vi pratade om det igår senast, herregud, vad är det vi försöker förneka? Det är ju faktiskt, (Ebba skrattar) vi är faktiskt vuxna nu, det är bara att rätta in oss i ledet liksom. (skratt) Men samtidigt så sa vi, är det här det enda vi ska göra? Vi kanske ska flytta någon helt annanstans, prova något annat någon gång eller sådär. Vi har ju två hundra föräldradagar kvar, man kan göra vad som helst egentligen. Nej, men vi behöver inte vara så drastiska men, ska vi bo i Malmö eller gå en kurs eller hitta på något annat som man inte visste att man skulle göra liksom? [...] Samtidigt, att man inte skulle sätta sig i bilen och åka hit. Det är dubbelt. Jag vet inte vad jag vill egentligen tror jag.

Ebba: Nej. Men jag tror att vi är lite olika för jag skulle nog kunna tänka mig att alltid bo i en lägenhet i stan och du har något mål om att bo i ett hus, så att, det här är också kanske någon typ av kompromiss, tänker jag, som vi har möjlighet att lösa nu.

En samtidsundersökning av medelklass, boende och livsstil

Kvalitativa, etnografiska studier av livsstil och boende är viktiga för att förstå förändringsprocesser på ett djupare plan. Hur människor tänker kring var och hur de vill bo säger mycket om vilka värden och livsstilideal som ryms och förhandlas om i samhället. Avhandlingen visar att det på 2010-talet, bland svenska urbana medelklassindivider födda på 1970- och 1980-talen, fanns ett intresse för fritidshus. Att detta intresse delvis var överraskande stort tydliggjordes inte minst genom intervjupersonernas egen förvåning över hur många andra i ”deras generation” som skaffat fritidshus. Undersökningen bidrar med komplexitet till bilden av boende och livsstil hos en urban generation på 2010-talet. Intervjupersonernas insikter kring de viktiga värden fritidshuset bidragit med i deras liv är talande för hur de inte tidigare föreställt sig att denna erfarenhet skulle komma att bli en del i deras livsstil. Avhandlingen bidrar med en nyanserad bild av medelklassens premisser på bostadsmarknaden. Därutöver skapar den förståelse kring hur intervjupersonerna kan presentera sig som subjekt och hantera sin position genom att narrativisera distinktioner. Den visar också vilka drömmar och vilken längtan som ryms inom ramarna för de sociala kategorier som intervjupersonerna tillhör. Därutöver belyses vilka typer av livsstilsrum som är möjliga och visar sig som attraktiva för dem i det senmoderna Sverige.

Våren 2020 fick fritidsboendet oanad aktualitet och olika medier lyfte det i relation till vad svenskar förväntades kunna göra på semestern detta år. En uppgång i intresse för fritidshus rapporterades från mäklare. I Göteborgs Posten måndagen den 11 maj under rubriken ”Här kan du hitta fritidshus för under en halv miljon”, beskrivs hur trycket på sommarstugor förväntas öka till följd av den coronapandemi som bröt ut i världen i början av det nya decenniet. Ett fritidshus erbjuder en lösning och en möjlighet att byta miljö då svenskar inte förutspås kunna resa utomlands på grund av smittorisk och försämrad världsekonomi, men debatten aktualiserar även andra teman som kan tänkas bli än mer framstående för fritidsboendets fortsatta popularitet, som hållbarhet. Inom ett par timmars köravstånd från Göteborg finns våren 2020 flertalet fritidshus till överkomliga priser för den som är beredd att vara flexibel med läge och sänka sina krav på standard, uppger Göteborgs Posten. Mäklaren som intervjuas rekommenderar att anmäla intresse redan innan ett eftertraktat och prisvärt objekt är funnet, ”för att man ens ska ha en chans”⁴⁰.

⁴⁰ Göteborgs Posten, 11 maj 2020.

I september 2020 rapporterade Göteborgs Posten att det sedan våren sålts 13 procent fler fritidshus än under samma period föregående år⁴¹. Artikeln citerar ett pressmeddelande från vd:n för Länsförsäkringar Fastighetsförmedling, som menar att ett ökat intresse för fritidshus kunde skönjas, redan innan pandemin bröt ut. Detta på grund av flygskam och klimathot⁴². Priserna för fritidshus i Västra Götaland hade under året stigit med 13,5 procent, skriver Göteborgs Posten i oktober samma år⁴³. När priserna på fritidshus stiger aktualiseras frågan om hur ägarstrukturer kommer se ut i framtiden. I en tid stadd i förändring kan undersökningen om fritidsboende på 2010-talet förstås som samtidsdokumentation (jfr Nystrand von Unge 2019). Avhandlingen kan agera underlag för framtida förståelse för och utgöra en länk i ett kulturarv med rötter i tidigare sekel. Hur fritidsboendet som företeelse kommer att utvecklas fortsättningsvis får framtida forskning på fältet utvisa. Frågan kvarstår om nästa generation urban medelklass kommer att visa liknande intresse för fritidsboende i Sverige.

⁴¹ Ibid, 9 september 2020.

⁴² Ibid, 9 september 2020.

⁴³ Ibid, 10 oktober 2020.

Bild 34: Parkering, endast för stugägare. Foto: Susanna Rolfsdotter Eliasson, 2020.

EPILOG

Under arbetet med avhandlingen har jag genomgående kunnat dra paralleller till mina egna erfarenheter av fritidshusliv. Mycket av det intervjupersonerna berättade under våra samtal genljöd i mig och väckte igenkänning. I efterhand har jag funderat över vad det var som drev mig att köpa fritidshus när jag bodde i lägenhet i centrala Göteborg och var trettio år gammal.

Drömmen var ett eget hus på landet, långt bort från stadens myller. En plats där tankarna kunde vandra fritt och bli långa, ostörda av vardagens distraktioner. Det skulle ligga någonstans där tystnaden gav kreativiteten spelrum, på en kravlös plats. Det var därför jag hade börjat läsa bostadssidorna i tidningen. Till en början hade jag bara låtit blicken vandra över sidan utan att stanna upp, inte läst några beskrivningar, låtit bilderna tala sitt eget språk. En lördagsmorgon i juni fastnade min blick vid bilden av en röd stuga. Ett torp omgivet av grönska och skog, med den vitmålade verandan badande i sol. Stugan väckte något inom mig. Det här var vad jag letat efter. Jag såg mig själv sittandes på den där verandan, omsluten av lugn och natur. Fågelsång och kaffedoft. Som att komma hem. Jag måste isolera den mentala bilden av rädsla för att den skulle konkurreras ut av mer verklighetsförankrade föreställningar. Den riskerade då att försvinna i ljuset av de praktiska göromål och ekonomiska utgifter ett torp skulle innebära. Det kunde jag inte tillåta nu när jag äntligen hittat svaret. Snabbt hämtade jag telefonen och slog numret till den leende mäklaren på bilden i nedre hörnet av tidningssidan.

Visningen arrangerades till kommande helg. Under arbetsveckan fylldes mitt huvud av tankar på torpet. Varje kväll surfade jag in på fastighetsbolagets sajt på nätet och scrollade mig igenom bilderna. Det ljusa köket med den gamla svarta järnspisen, storstugan med murad eldstad och sovrummet ovanpå med det låga taket. Det var perfekt. I trädgården växte lupiner, rosor och lavendel.

Jag slöt ögonen och föreställde mig den mättade blomdoften i skymningen. En dröm, en tillflyktsort, ett eget hus att längta till.

Fyra år senare lämnade jag med sorg i hjärtat över nycklarna till torpet till dess nya ägare, ett svensk-norskt par i 40-års åldern, med lägenhet i Oslo. Jag vet att torpet är deras nu, renoveringarna blev för omfattande för mig, bensinen för att resa fram och tillbaka de många milerna för dyr. Men om jag sluter ögonen och tänker tillbaka kan jag fortfarande höra fågelkvitter och känna doften av lavendel och kaffe i solen på torpets vitmålade veranda. En dröm, ett hus att längta till.

SUMMARY

House of longing and dreams. Ideology and practice among a new generation of second home owners.

1. Introduction

Sweden has a long tradition of second home ownership. During the 20th century second homes went from being exclusively for the upper classes to being within reach to a large number of Swedes belonging to different social classes. This dissertation examines second home ownership among a new generation of middle-class Swedes between the years 2015-2020. The interviewees were born in the 1970's and 80's and have their permanent homes in Stockholm and Gothenburg. The main objective is to analyse motivation for buying, as well as experiences of owning, one's own second home. A further purpose is to illuminate how interviewees negotiate ideal lifestyles and practices in relation to their narrative identities, their generational and class affiliations.

The interviewees belong to a generation of urban middle-class Swedes generally portrayed as flexible, travelling the world and seeking new and exciting experiences. It is therefore noticeable when they choose to settle down and spend their time and money on traditional second home ownership in their home country. How does owning a second home fit into their urban late modern lifestyles?

The empirical material consists mainly of qualitative interviews and fieldwork conducted in second homes throughout Sweden. The concept of generation is an analytical starting point. Using it to define a heterogeneous group of people can be said to highlight how their view of the world has been affected

by the time during which they grew up. Generation cannot stand as sole explanatory factor though, as social category it is accompanied here by other relevant categories such as class.

The analytical framework is made up of *Narrative analysis* and *Pierre Bourdieu's field theory*. The interviewees in the study can be understood to belong to a context characterized by a specific social community. It is seemingly loosely constructed around what is here named the *field of the aware urban lifestyle*. This field informs their presentation of narrative identity and their practices in accordance with ideals and values. The realization that the interviewees were constantly representing their narrative identities during interviews led to the analytical approach of narrative analysis. *Dialogical narrative analysis* is used in the dissertation to emphasize how *personal experience narratives*, as well as *narrative identity representations*, are continuously constructed in dialogue. The interviewees' stories are examined using William Labov's (1972) model for analysing personal experience narrative with special emphasis on the narrative element of *evaluation*. The concepts of *personal narrative explanatory model* and *compensatory arguments* are presented in the dissertation as further analytical tools. These concepts are introduced and developed in relation to the empirical material in chapter 3.

2. From recreation for the nobles to the common cottage

A historical background of the concept of leisure time on the one hand, and the phenomenon of owning second homes on the other, in Swedish context, is paramount to understanding the phenomena today. The custom of "drinking from the well" in the 17th century is suggested as the birth of the idea of a contrasting seasonal experience in Sweden. The first examples of owning one's own second home was solely reserved for, and very popular among, the few richest families in the country. Together with the industrialization of Sweden, societal interest turned toward the question of how the populations of the ever-growing cities would stay healthy. Idealists came up with utopian visions for city development but escaping the city, at least during summer, was still considered the best choice. After WW2 the general population were economically better off, and also had their holiday successively increased by the government. The building of small and cheap summer cottages could then start on a larger scale. The 1960's was the decade in which the most cottages were built in Sweden. Swedes also turned their interest towards older

croft houses and fishermen's cottages that had been made available as their previous owners moved to the cities. Second home ownership continued to be popular into the new century, although not many new cottages were being built. In contemporary Sweden, as many as half of the population has access to a rural cottage.

3. Stories of second homes in present time

Stories kept surfacing during interviews. They were stories of country and city, place and anchoring, dreams and fears, normative life expectations as well as renting and private ownership. These themes can be understood as related to interviewees' motivations for buying a second home and as part of the process of making sense of their lifestyle choices.

The concepts of closeness and distance are helpful in understanding how interviewees position themselves in relation to stories that can be considered "actors" in their lifestyle choice-making. William Labovs (1972) model for analysing personal experience narrative is used in order to illuminate important aspects of the interviewee's stories in correspondence with the overarching aim of the dissertation. Moreover, both stories told and statements made by interviewees are viewed as part of narrative identity representations throughout. Through applying the narrative element of *external evaluation* to narratives told, it is possible to unveil meanings and cultural patterns, by highlighting *the points of stories*. Further, this shows how the form of narration can be understood in relation to generational and class affiliations.

Most of the interviewees live in flats, and some in rented houses, in the city. The dream of owning their own house, something considered by them as impossible within the city limits, can be understood as the strongest pull of the second home for all. Buying their own detached house is not within their reach, due to lack of economical capital. Furthermore, the city and the countryside are portrayed as opposite environments, and interviewees claim to have a need for both. Culturally shared stories show which types of lifestyles are available and desirable, as well as less attractive. Constantly moving between locations gives perspective, but the shared cultural stories have an inertness and continue to influence experiences. Therefore, distance between city and country, as well as between the inhabitants of these places, continues to be upheld through stories told. Buying their own second home can, in sum, be understood as the result of dreams and ideas of what constitutes the good

life together with realistic adjustments to limitations within the interviewees' own current life situations.

4. Time as experience

Time is subtly included in the Swedish word for second home, "fritidshus", which can be divided into free- time- house. The interviewees seemed keen to talk about the concept in relation to their lives in general. This was most apparent in their perception of time as flowing differently in the second home compared to the city dwellings.

In order to understand how late modern concepts of time came to be, a presentation of historical development follows. The standardization of time nationally was a process that happened alongside the growth of the capitalist society. It has come to affect people's lives in many ways. The understanding of time as cyclical is discussed in relation to late modern society and city dwelling. Interviewees claim to experience time as cyclical to a larger extent when they spend it in their second homes located on the countryside. Moreover, time as an inner experience compared to an outer experience is discussed here. This is then suggested to be largely dependent on practical conditions of the second home, where time is considered to move at a slower pace. The experience of doing dishes by hand or waiting for water to heat up in order to wash, exemplifies this. Furthermore, experiencing what happens with all senses is suggested to make a more memorable experience (exemplified by mowing the lawn or doing paintwork), compared to modern practices (like watching Tv or playing videogames), where time is experienced as moving quickly both during and after the event.

Because time is simply structured differently when spent in the second home interviewees are freer to follow their own rhythm there. In the city, on the other hand, constant distractions and obligations affect the perception of time. In comparison, time spent in the second home is described as qualitative, slow paced and less structured by planning.

5. From idea to interior

Different types of houses make up the second homes in the dissertation. There are a great range consisting of a detached house, a chapel, two sports

cabins, two croft houses and a number of typical 1960's cottages. The choices of second homes, as well as interior decorating, are discussed alongside interviewees' views on consumption in a wider sense. Strategies for realizing their ideal second homes, in compliance with important values, such as sustainability and reuse, are identified using Bourdieu's field theory.

It becomes apparent that the dream of the small red croft house is present in interviewees' notions of the idyllic Swedish summer cottage. There is a cluster of values corresponding to the field of *the aware urban lifestyle* surrounding the croft, that makes it desirable as second home. Croft houses are popular and sought after by many buyers of second homes which make them expensive to purchase within acceptable distance from the cities of Stockholm and Gothenburg. This explains why most interviewees have had to give up the idea of owning a croft house. In order to accept cottages built during the 1960's or 70's, the borders of the field have to be renegotiated. The value of authenticity, highly recognized within the field, then comes into play.

The living rooms of the second homes are compared and analysed and simplicity is recognised within as an ideal, subject to both continuity and change. The chapter shows how the second home materializes interviewees' narrative identities to a large extent. The second home provides possibilities to consume and decorate in accordance with ideas and ideals related to stories about society that are present and influential in the daily lives of the interviewees. Interviews reveal how certain objects or styles have to be negotiated to find their place within the field, where others are more self-evident. Sustainable consumption is identified as the most important practice of the field. The chapter demonstrates how strategies can be challenged, but also how interviewees never question the values of the field in any real way, for fear of rendering previous efforts worthless. One concluding remark is that the second home, contradictory to most previous research on second home interior decoration, does not constitute a break from the permanent home or represents a different world, rather an extension of it.

6. Meaning-making practices

Which practices make up the second home life for the interviewees belonging to a new generation of urban middle-class Swedes? How do they want to use their second homes to fulfil dreams and conceptions of the good life, as they would define it? Practices are understood as anchoring interviewees

in relation to the place of the second home (Schatzki 1996). Descriptions of practices relevant are also considered part of interviewees' narrative identity representations.

Throughout, the practices of the second home are generally described as different from how things are done in the city. They can be understood as fulfilling, and can also result in both a sense of calm that can only be found there and restlessness due to lack of activity. Working with one's body, in the garden or inside the house is particularly appreciated and constitutes an important part of what it means to enjoy the second home.

Practises made possible by the second home environment, such as growing one's own vegetables, provide possibilities to play out cultural capital through, for example, sharing images in social media. It is important however, to not overdo it, or one risks losing rather than gaining capital by seeming boastful. Another overarching theme is children, as many of the practices of the second home are adjusted to suit family life. There is, for example, a sense that cooking can be simplified in accordance to make time for the children. This corresponds with another valued narrative identity representation, namely being a moral and responsible parent.

In this chapter, the concepts of *personal narrative explanatory model* and *compensatory arguments* are used to analyse situations described by interviewees where a sense of dissonance can be detected between how interviewees narrate their ideals and their actions. For example, driving a car to get to the second home is understood as necessary. However, driving in general is considered unsustainable and therefore mostly disregarded as practice in the city. The interviewees then use their own *personal narrative explanatory models* made up of specific *compensatory arguments* to justify driving in relation to second home ownership. In general, the fact that practices both make possible and limits actions in accordance with ideals and values of the field becomes apparent.

7. Urban lifestyle with second home

The most important points throughout the dissertation are described in the chapter. One main point is related to how second home ownership makes it possible to have access to "the best of both worlds", as several interviewees put it. Many interviewees state that they are not yet ready to settle down away from the bustling cities. They show ambivalence towards which is the better lifestyle in order to achieve the good life, city or country.

Second home ownership provides a smaller step on the way to settling down for real and it is the choice that they can afford in their current life situations. They are part of a generation of Swedish middle-class who have travelled and studied, they have in many cases entered both the labour and property markets later in life than generations gone before. Therefore, they do not have the savings it would take to purchase a detached house within what they consider a reasonable distance from the cities. Nor do they *want* to settle down in the suburbs, which would greatly compromise their ideal lifestyles. Their lifestyle choices are guided by the possible increase of cultural capital rather than economical capital. Instead of the quiet life in the suburb, they desire a different experience that can make them stand out from the rest of the young middle-class families, often identified by their “Svenssonliv” (the average Swedish lifestyle).

The second home is a project where relationships are manifested. There is autonomy in owning one’s house and it can be considered an important step in fulfilling the middle-class life project. Furthermore, narrative identity representations are important resources for interviewees to communicate how they wish to be perceived. This resource should also be understood as anchored in habitus, to use Bourdieu’s term. Symbolic capital is prominent in narrations of second home ownership here.

In order to be perceived as meaningful the second home experience must be characterized by practices conceived of as being within the framework of the field. Additionally, the fact that they seem preoccupied with the *here and now* is of importance to understand the second home as a way of realizing life goals in the present, and enjoying life to the full in the moment.

The chapter concludes by pointing out the importance of qualitative studies concerning dwelling and lifestyles to understand processes of change, as well as ideals and values negotiated within society. How the development of second home ownership in Sweden will continue from here on is a question for future research. However, the global pandemic of 2020 brought second homes to the fore in the Swedish national context and pointed to it as a choice for the future. As second homes become increasingly popular and prices are rising (as an effect of both the pandemic as well as a general view within society that travelling abroad is unsustainable), the question of who will be able to purchase them in the future arises. The dissertation can be considered a contemporary study of a phenomenon that is bound to change, as well as concerning a cultural heritage with roots to centuries gone before.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Litteratur

- Adam, Barbara, 2004: *Time*. Cambridge & Malden: Polity.
- Adelswärd, Viveca, 1997: Berättelser från älgpassen. Om metoder att analysera jaktberättelsers struktur, poäng och sensmoral. I: Hydén, Lars-Charister & Hydén, Margareta (red.) *Att studera berättelser. Samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Ahrne, Göran, 1995: Klassamhällets förändring. Lund: Studentlitteratur.
- Alftberg, Åsa, 2012: *Vad är det att åldras? En etnologisk studie av åldrande, kropp och materialitet*. Lund: Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Almqvist, Annika, 2004: *Drömmen om det egna huset. Från bostadsförsörjning till livsprojekt*. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Ambjörnsson, Fanny & Bromseth, Janne, 2010: När du gifter dig och får barn...: om ålder, heteronormativitet och genus. I: Ambjörnsson, Fanny & Jönsson, Maria (red.): *Livslinjer. Berättelser om ålder, genus och sexualitet*. Göteborg: Makadam.
- Ambjörnsson, Ronny, 2015: *Den hemliga trädgården. Om trädgårdar i litteratur och verklighet*. Stockholm: Albert Bonniers.
- Andersson, Åsa, 2003: *Inte samma lika. Identifikationer hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel*. Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposium.
- Andreasson, Håkan, 2006: Bilens minskade attraktionskraft. I: Gunnemark, Kerstin & Mörck, Magnus (red) *Vardagslivets fronter*. Göteborg: Arkipelag.

- Appelgren, Staffan & Bohlin, Anna, 2015: Introduction: Circulating stuff on second-hand, vintage and retro markets. *Culture Unbound, Journal of Current Cultural Research*, 7: 3–11.
- Aronsson, Lars, 2004: "Place Attachment of Vacation Residents: Between Tourists and Permanent Residents". In: Hall, Michael C & Müller, Dieter K (eds.): *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscapes and Common Ground*. Buffalo, NY: Channel View Publications.
- Arvidsson, Alf,
 -1998: *Livet som berättelse. Studier i levnadshistoriska intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
 -2001: *Etnologi: perspektiv och forskningsfält*. Lund: Studentlitteratur.
- Arwidson, Bertil 1961: *Stugan vi drömmer om. En allt i hemmet-bok om fritidsstugor*. Stockholm: Bonniers.
- Baker, Sarah Elsie, 2013: *Retro style. Class, gender and design in the home*. London: Bloomsbury.
- Bamberg, Michael, 2012: "Narrative Practice and Identity Navigation". In: Holstein, James & Gubrium, Jaber F. (eds.): *Varieties of Narrative Analysis*. California: Sage.
- Baudrillard, Jean, 1968/1996: *The system of objects*. London: Verso.
- Bauman, Zygmunt, 2006: *Flytande rädsla*. Göteborg: Daidalos.
- Beckman, Anita, 2009: *Väntan. Etnografiskt kolla-ge kring ett mellanrum*. Göteborg: Mara.
- Bengtsson, Jan, 1988/2001: *Sammanflätningar. Husserls och Merleau-Pontys fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.
- Bennet, Tony, 2010: Introduction to the Routledge Classics Edition. I: Pierre Bourdieu: *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Berglund-Lake, Håkan, 2001: *Livet äger rum. Försörjning och platstagande i norrländska sågverkssambällen*. Uppsala: Etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Bergqvist, Elaine, 2009: *Du är din generation*. Stockholm: Nordstedts.
- Bergqvist, Magnus, 1996: *En utopi i verkligheten. Kolonirörelsen och det nya samhället*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
- Bernstein, Basil, 1983: Angående tingens kodifiering. I: Bernstein, B. & Lundgren, Ulf. P. *Makt, kontroll och pedagogik*. Lund: Liber.

- Blehr, Barbro, 1993: Om femtiotalistbegreppets relevans.
I: Blehr, Barbro (red.) *Femtiotalister. Om konstruerandet av kulturella konstruktioner*. Stockholm: Carlsson.
- Bourdieu, Pierre
-1984a/2010: *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
-1984b/1992: *Kultur och kritik. Anföranden av Pierre Bourdieu*. Göteborg: Daidalos.
-1986/1993: *Kultursociologiska texter; I urval av Donald Broady och Mikael Palme*. Stockholm: Salamander.
-2000: *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Brembeck, Helene
-1992: *Efter Spock. Uppfostringsmönster idag*. Göteborg: Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige.
-2001: *Det konsumerande barnet. Representationer av barn och konsumtion i svensk dags- och veckopress under 1900-talet med utgångspunkt i reklamannonser*. Göteborg: Etnologiska Föreningen i Västsverige.
-2007: *Hem till McDonalds*. Stockholm: Carlsson.
-2015: Nostalgi som affektivt redskap på retro-och vintagemarknaden. *Kulturella perspektiv* 3-4:3-13.
- Brembeck, Helene (red.), 2010: *Ju mer vi är tillsammans: fyrtiotalisterna och maten*. Stockholm: Carlsson.
- Brembeck, Helene & Sörum, Niklas 2017: Assembling nostalgia: Devices for affective captation on the re:heritage market. *International Journal of Cultural heritage Studies*, s. 556-574.
- Bringéus, Nils-Arvid, 1973: *Människan som kulturvarelse*. Stockholm: Carlsson.
- Broady, Donald, 1996: "Kapital, habitus och fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi." I: Anders Gustavsson (red) *Kunskapsmål, teori, empiri. Föredrag vid en humanistisk forskarkurs i Uppsala*. Uppsala: Etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Bäckmo, Sara, 2016: *Skillnadens trädgård: ett ekologiskt trädgårdsskaffereri*. Malmö: Roos & Tegner.

- Carlsson, Carina, 2011: *Fritidshuset. Kulturarv och välfärdssymbol*. Nossebro: Västarvet, Västra Götalandsregionen.
- Chaplin, Davina, 1999: Consuming work/productive leisure: the consumption patterns of second home environments. *Leisure Studies*, 18:1, 41–55.
- Chevalier, Sophie,
 -1995: The anthropology of an apparent banality: a comparative study. *The Cambridge Journal of Anthropology*. Vol.18, nr. 3.
 -1998: From woollen carpets to grass carpet: bridging house and garden in an English suburb. In: Miller, Daniel (ed) *Material cultures. Why some things matter*. London: UCL Press.
- Christensen, Arne Lie, 2015: *Ut i det fri: livet på setra, hytta og landstedet*. Oslo: Pax.
- Clifford, James 1986: Introduction. In: Clifford, James & George E. Marcus: *Writing Culture. The Poetics And Politics Of Ethnography*. Berkeley: Berkeley University Press.
- Corbin, Alain, 1994: *The Lure of the Seaside. The Discovery of the Seaside in the Western World, 1750–1840*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Cortazzi, Martin, 1993: *Narrative analysis*. London: Falmer Press.
- Coupland, Douglas, 1992: *Generation X: tales for an accelerated culture*. London: Abacus.
- Daun, Åke,
 -1974: *Förortsliv. En etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockholm: Prisma.
 -1990: Bostadens föremål och utrustning. Ett framtidsperspektiv med historiska återblickar. I: Arvidsson, Alf m. fl. (red): *Människor & föremål. Etnologer om materiell kultur*. Stockholm: Carlsson.
- de los Reyes, Pauline & Mulinari, Diana, 2005: *Intersektionalitet – Kritiska reflektioner över o(jäm)likhetens landskap*. Malmö: Liber.
- Denzin, Norman K., 1997: *Interpretative Ethnography. Ethnographic Practices for the 21 st Century*. London: Sage.
- de Wit Sandström, Ida, 2016: Sälja sommarlivets estetik. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.

- Dolby Stahl, Sandra, 1983: Personal Experience Stories. In: *Handbook of American Folklore*. Dorson, Richard M. (ed.). Bloomington: Indiana University Press.
- Douglas, Mary, 1966: *Purity and danger. An analysis of the concepts of pollution and taboo*. London: Routledge.
- Ehn, Billy, 1992: Livet som intervjukonstruktion. I: Christoffer Tigerstedt, J.P. Roos & Annie Vilkkö (red.): *Självbiografi, Kultur, Liv. Levnadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap*. Stockholm: Brutus Östling Bokförlag Symposium.
- Ehn, Billy & Klein, Barbro, 1994: *Från erfarenhet till text. Om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm: Carlsson.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar,
 -1996: *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Stockholm: Natur och kultur.
 - 2001: *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerup.
- Ek-Nilsson, Katarina & Meurling, Birgitta (red), 2014: *Talande ting. Berättelser och materialitet*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.
- Ekström, Simon, 2014: Var slutar en hummer? Om familjehistorier, hummerfiske och platskapande. I: Saltzman, Katarina & Midholm, Lina (red.) *Naturen för mig. Nutida röster och kulturella perspektiv*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen i samarbete med Folklivsarkivet, Lunds universitet.
- Festinger, Leon, 1957: *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford: Stanford University Press.
- Fornäs, Johan,
 -1995: *Cultural Theory and Late Modernity*. London: Sage.
 -2016: *Kultur*. Stockholm: Liber.
- Frank, Arthur W.,
 -2010: *Letting stories breathe. A socio-narratology*. Chicago: University of Chicago Press.
 -2012: Practicing Dialogical Narrative Analysis. In: Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (eds): *Varieties of Narrative Analysis*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Fredriksson, Cecilia,
 -1996: Loppmarknader och ruiner. I: Valeri, Renée, Nordström, Ingrid (red): *Tycke och smak: sju etnologer om estetik*. Stockholm: Carlsson.

- 2013: Shabby chic och slitenhetens estetik. *Nätverket: Kvinnor gör rum*. Vol. 18, s.36–42.
- Frihammar, Mattias, 2010: *Ur svenska hjärtans djup. Reproduktion av samtida monarki*. Stockholm: Carlsson.
- Frykman, Jonas, 1992: Biografi och kulturanalys. I: Tigerstedt, Christoffer, J.P. Roos och Anni Vilkkö (red.) *Självbiografi, Kultur, Liv. Levnadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap*. Stockholm/Skåne: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Fuentes, Maria, 2011: *Att göra hem – en studie av unga mäns boende och konsumtion på 2000-talet*. Göteborg: Företags-ekonomiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Fägerborg, Eva, 1999: Intervjuer. I: Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.): *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Gelber, Steven M., 1997: "Do-It-Yourself: Constructing, Repairing and Maintaining Domestic Masculinity", *American Quarterly*, 49:1, 66-112.
- Gerholm, Lena,
-1993: Generation som erfarenhet och konstruktion: En etnologisk betraktelse. I: Blehr, Barbro (red.) *Femtiotalister. Om konstruerandet av kulturella generationer*. Stockholm: Carlsson.
- 1996: Objektivism, relativism, perspektivism. *Saga och Sed*, Kungl. Gustav Adolfs Akademiens Årsbok 1996/97.
- Gershuny, Jonathan, 2005: Busyness as the badge of honour for the new superordinate working class. *Working Papers of the Institute for Social and Economic Research*, paper 2005, 9. Colchester: University of Essex.
- Giddens, Anthony, 1991: *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Gradén, Lizette & Kaijser, Lars, 1999: Att fotografera och videofilma. I: Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.): *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Gullestad, Marianne, 1984: *Kitchen-table society: a case study of the family life and friendships of young working-class mothers in urban Norway*. Oslo: Universitetsförlag.
- Gumbrecht, Hans Ulrich, 2004: *Production of presence: What meaning cannot convey*. Stanford: Stanford University Press.
- Gunnarsson, Allan, Saltzman, Katarina & Sjöholm, Carina, 2017: *Ett eget utomhus. Perspektiv på livet i villaträdgården*. Göteborg: Makadam.

- Gunnemark, Kerstin,
- 1998: *Hembygd i storstad. Om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
 - 2004: *Minnenas galleri. Om minnesskåp och kulturarv*. Stockholm: Carlsson.
 - 2006: *Ung på 50-talet. Förälskelse, mode och boende i en brytningstid*. Stockholm: Bilda.
 - 2011: Återvändandets etnografi. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet*. Lund: Studentlitteratur.
 - 2016: Berättelser om sommarboendets föränderlighet. I: Gunnemark, Kerstin (red.) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
 - 2019: Säsongsöppningar. I: Nilsson, Jenny, Nylund Skog, Susanne & Skott, Fredrik (red.) *Sånt vi bara gör*. Göteborg: Makadam.
- Gustafson, Susanna, 2011: *Ljust och lantligt. Om historieb bruk och kulturarv i lantlig beminredning*. Mastersexamensarbete i etnologi, Göteborgs universitet.
- Gustavsson, Anders, 1981: *Sommarväster och bofasta. Kulturmöte och motsättningar vid Bohuskusten*. Lund: Liber.
- Görling Cardevik, Stina & Andreassen Jessica, 2012: Uppvisande rikedom och kulturarv. En undersökning av Göteborgs högborgerliga familjers sommarboende under 200 år samt hur dessa används idag. I: Görling Cardevik, Stina m.fl.: *Vad passar sig på Gunnebo? Berättelser om ett etablerat kulturarv*. Göteborg: A-script.
- Götsch-Elten, Silke, 2016: "Svenska sommarhus – om tyskars drömmar och erfarenheter." I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
- Halberstam, Judith, 2005: *In a queer time and place: transgender bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press.
- Hall, Michael C. & Müller, Dieter K. (eds), 2004: *Tourism, mobility and second homes. Between Elite Landscapes and Common Ground*. Buffalo, N.Y.: Channel View Publications.
- Halnon, Karen Bettez, 2002: "Poor Chic: The Rational Consumption of Poverty". *Current Sociology* 50(4): 501–516.

- Halnon, Karen Bettez & Cohen, Sandra, 2006: Muscles, Motorcycles and Tattoos. Gentrification in a New Frontier. *Journal of Consumer Culture*, 6(33): 33–56.
- Hansen, Börje, 1978: *Familj, hushåll, släkt*. Stockholm: Gidlunds.
- Heidegren, Carl-Göran, 2014: *Tid. Sociologiska perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Hellspong, Mats & Löfgren, Orvar, 1974: *Land och stad. Svenska samhällsformer och livstyper från medeltid till nutid*. Lund: Gleerup.
- Henschen, Ingvar, 1928: Tidiga villastilar. I: *Konstvetenskapliga studier och essayer tillägnade August Habr på 60-årsdagen*. Stockholm: Scriptor.
- Holmberg, Gustav & Kärfeldt, Johan, 2019: *Tid för enhetlighet: astronomerna och standardiseringen av tid i Sverige*. Lund: Nordic Academic Press.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F., 2012: Introduction. Establishing a balance. I: Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (eds): *Varieties of Narrative Analysis*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Horton, Dave, 2003: Green Distinctions: the Performance of Identity among Environmental Activists. *The Sociological review*, 51, 63–77.
- Howard, Ebenezer, 1985 [1902]: *Garden cities of tomorrow*. Attic books.
- Hylland Eriksen, Thomas, 2001: *Ögonblickets tyranni. Snabb och långsam tid i informationssamhället*. Nora: Nya doxa.
- Högdahl, Elisabeth, 2009: Välja sina ord. I: Arvastson, Gösta & Ehn, Billy (red.): *Etnografiska observationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Hörnqvist, Magnus, 2016: *Klass*. Stockholm: Liber.
- Jansson, André, 1996: Den skuldmedvetne tv-tittaren. I: Nilsson, Lennart (red): *Västsvenska perspektiv*. Göteborg: SOM-institutet.
- Jarlöv, Lena, 1982: *Boende och skaparglädje. Människors behov av skapande verksamhet – en försummad dimension i samhällsplaneringen*. Avhandling i arkitektur. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Johansson, Anna, 2005: *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Barbro, 2000: *Kom och ät! Jag ska bara dö först-: datorn i barns vardag*. Göteborgs universitet, Etnologiska institutionen.
- Johansson, Thomas, 2001: *Socialpsykologi – subjektivitet, överskridande och förändring*. Lund: Studentlitteratur.

- Järnegen, Anders m.fl., 1981: *Den byggda miljös symbolvärden. Attityder till bevarande av industrialismens boendeformer*. Stockholm: Byggnadsforskningsrådet rapport R22.
- Jönsson, Bodil, 2000: *Tio tankar om tid*. Stockholm: Brombergs.
- Jönsson, Lars-Eric, 2019: Tid. I: Nilsson, Jenny, Nylund Skog, Susanne & Skott, Fredrik (red.) *Sånt vi bara gör*. Göteborg: Makadam.
- Kaijser, Lars, 1999: *Lanthandlare. En etnologisk undersökning av en ekonomisk verksamhet*. Stockholm: Institutet för folklivsforskning – Etnologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red), 1999: *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur
- Karlsson, Lena, 2005: *Klasstillhörighetens subjektiva dimension: klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå: Umeå universitet, Sociologiska institutionen.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara, 1989: Objects of memory: Material Culture as Life Review. I: Oring, Elliott (ed.): *Folkgroups and folklore genres: a reader*. Logan, Utah: Utah University Press.
- Klein, Barbro, 1990: Transkribering är en analytisk akt. *RIG: Kulturhistorisk tidskrift*, 73(2), s.41–66.
- Knuts, Eva,
 -2006: *Något gammalt, något nytt: skapandet av bröllopsföreställningar*. Göteborg: Mara.
 -2016: I sommarträdgården smälter tid och rum samman. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
- Kolbe, Wiebke, 2018: Havsbad som liminoida rum. Tyska och brittiska badorter under 1800- och 1900-talen. I: Kolbe, Wiebke & Gustavsson, Anders (red): *Turismhistoria i Norden*. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkklutur.
- Koselleck, Reinhart, 1985: *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. Cambridge: MIT Press.
- Krantz, Claes, 1962: *Societet i sommarsol. En badkrönika från västkusten*. Göteborg: HT.
- Kulka, Tomas, 1996: *Kitsch and art*. The Pennsylvania State University Press.

- Labov, William, 1972: *Language in The Inner City. Studies In The Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lagerqvist, Maja
- 2011: *Torpets transformationer. Materialitet, representation och praktik från år 1850 till 2010*. Stockholms universitet, Kulturgeografiska institutionen.
- 2016: "Ännu en sommar på torpet – om arv och platstillhörighet" I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
- Lakoff, George & Johnson, Mark, 2003 [1980]: *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lamont, Michèle, 1992: *Money, morals and manners: the culture of the French and American upper-middle class*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langellier, Kristin & Eric E. Peterson, 2004: *Storytelling in daily life: performing narrative*. Philadelphia: Temple University Press.
- Lassbo, Göran, 1988: *Mamma-pappa-barn. En utvecklingsetnologisk studie av socialisation i olika familjetyper*. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Latour, Bruno, 1998: *Artefaktens återkomst: Ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*. Stockholm: Nerius & Santérius.
- Lilieqvist, Evelina, 2020: *Digitala förbindelser: rum, riktning och queera orienteringar*. Umeå universitet. Institutionen för kultur- och medievetenskaper.
- Linde, Charlotte, 1993: *Life stories: the creation of coherence*. New York: Oxford University Press.
- Lindqvist, Yrsa, 2016: *En plats i mitt hjärta – om sommarboende i Finland*. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
- Londos, Eva,
- 1990: *Tre generationers hemkonst*. I: Arvidsson, Alf m.fl. (red) *Människor och föremål. Etnologer om materiell kultur*. Stockholm: Carlsson.
- 1993: *Uppåt väggarna i svenska hem*. Stockholm: Carlsson.
- 2006: *Kitsch is Dead – Long Live Garden Gnomes*. *Home cultures*. Vol. 3:3, s.293–306.

- Lundberg, Allan, 1974: *Se på Semmersby. Fritidstori-pa-re idag – och i morgon? En social punktstudie*. Serien Idé på sikt. Stockholm: AB Informationstjänst.
- Lundgren, Eva, 2005: Hemlikt eller hemporr? I: Öhlander, Magnus (red): *Bruket av kultur. Hur kultur används och görs socialt verksamt*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundmark, Lennart 1993: *Tiden är bara ett ord. Om klockor-nas makt och hur man bryter den*. Stockholm: Prisma.
- Lykke, Nina, 2003: Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskning. *Tidskrift för genusvetenskap*, nr 1.
- Löfgren, Orvar,
 -1974: Kustsamhällen. I: Hellspång, Mats. & Löfgren, Orvar. *Land och stad. Svenska samhällen och livsfor-mer från medeltid till nutid*. Malmö: Gleerup.
- 1979: Känslans förvandling: Tiden, naturen och hemmet i den borgerliga kulturen. I: Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar: *Den kultiverade människan*. Malmö: Gleerup.
- 1984: The Sweetness of Home. Class, culture and Family Life in Sweden. *Etnologia Europea* XIV: 44–64.
- 1990: Tingen och tidsandan. I: Arvidsson, Alf m.fl. (red) *Människor och föremål. Etnologer om materiell kultur*. Stockholm: Carlsson.
- 1997: Att ta plats: rummets och rörelsens pedagogik. I: Ahlmark, Gunnar (red.) *Skjorta eller själ? Kulturella iden-titeter i tid och rum*. Lund: Studentlitteratur.
- 1999: *On Holiday. A History of Vacationing*. Los Angeles: University of California Press Berkeley.
- Lövgren, Karin, 2009: "Se lika ung ut som du känner dig". *Kulturella föreställningar om ålder och åldrande i populärpress för kvinnor över 40*. Norrköping: Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande (NISAL), Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet.
- Mankell, Bia, 2016: Bilder av sommarhemmets scenogra-fi. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, dröm-mar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
- Mannheim, Karl, 1952: The problem of generations. In: Kec-kemeti, Paul (ed.) *Essays*. London: Routledge.

- Marander-Eklund, Lena, 2011: Livet som hemmafru. I: Marander-Eklund, Lena & Östman, Ann-katrin (red.) *Biografiska betydelser. Norm och erfarenhet i levnadsberättelser.* (u.o.) Gidlunds.
- Marshall, Matilda, 2016: *Hållbarhet till middag. En etnologisk studie om hur miljövänligt ätande praktiseras i vardagslivet.* Hör: Brutus Östlings förlag Symposium.
- Martinsson, Lena, 1997: *Gemensamma liv. Om kön, kärlek och längtan.* Stockholm: Carlsson.
- Massey, Doreen, 2005: *For space.* London: Sage.
- McHugh, P., Raffel, S., Foss, D. C. and Blum, A.F., 1974: *Travel On The Beginning Of Social Enquiry.* London: Routledge and Keenan Paul.
- Melucci, Alberto, 1992: *Nomader i nuet. Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle.* Göteborg: Daidalos.
- Miller, Daniel,
 -2006: Things that Bright Up the Place. *Home cultures.* Vol. 3:3, s.235–249.
 -2008: *The Comfort of Things.* Cambridge: Polity Press.
- Mischler, Elliott, 1986: "The Analysis of Interview-Narratives." In: Sarbin, Theodore. (eds.) *Narrative psychology: the storied nature of human conduct.* New York: Praeger.
- Mörck, Magnus
 -1991: *Storstadens livsstilar och boendekarriärer. En etnologisk intervjuundersökning från 80-talets Göteborg.* Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
 -1997: Klassbegreppet i modern sociologi. I: Brembeck, Helen & Skarin Frykman, Birgitta (red). *Brottningar med begrepp.* Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
- Nash, Laura L., 1978: *Concepts of Existence: Greek origins of generational thought.* Daedalus 107:1–22.
- Nippert-Eng, Christena, 1996: *Home and Work: Negotiating Boundaries through Everyday Life.* Chicago: University of Chicago Press.
- Nordberg, Marie, 2005: *Jämställdhetens spjutspets. Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet.* Göteborg: Arkipelag.
- Nordström, Annika & Saltzman, Katarina, 2014: Naturen för oss – en inledning. I: Saltzman, Katarina & Midholm, Lina (red.) *Naturen för*

- mig. Nutida röster och kulturella perspektiv*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen i samarbete med Folkklivsarkivet, Lunds universitet.
- Nylund Skog, Susanne,
- 2002: *Ambivalenta upplevelser och mångtydiga berättelser. En etnologisk studie av barnafödande*. Stockholm: Etnologiska institutionen. Stockholms universitet.
- 2012: *Livets vägar: svenska judinnors berättelser om förskingring, förintelse, förtryck och frihet*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.
- Nystrand von Unge, Elin, 2019: *Samla samtid. Insamlingspraktiker och temporalitet på kulturhistoriska museer i Sverige*. Stockholm: Vulkan.se.
- Näsström, Gustaf, 1978: *Det gamla Medevi: Kulturhistoriska anteckningar*. Stockholm: Nordiska museet.
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa, 2001: *Living narrative: creating lives in everyday storytelling*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- O'Dell, Tom,
- 1999a: Metodens praktik: uteslutningens poetik. I: Damsholt, Tine & Nilsson, Fredrik (red) *Ta fan i båten. Etnologins politiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.
- 1999b: *Nonstop! Turist i upplevelseindustrialismen*. Lund: Historiska media
- 2009: My soul for a seat. Commuting and the Routines of Mobility. In: Elizabeth Shove, Frank Trentman & Richard Wilk (eds): *Time, Consumption and Everyday life. Practice, Materiality and Culture*. Oxford: Berg.
- Oldin, Maj-Britt 1966: Torp genom tiderna. I: Arwidson, Bertil (red) *Välja stuga: Allt i Hemmets nya handbok för alla som går i stugtankar. Femtio nya fritidshus presenteras. Gamla torp rustas upp*. Stockholm: Specialtidningsförlaget AB.
- Olson, Hans-Erik 2010: *Fri tid eller Fritid. Fritidens idéhistoria ur ett framtidsperspektiv*. Femte omarbetade upplagan. Fritidspolitiska studier nr 5. Stockholm.
- Ottoson, Erik, 2008: *Söka sitt: om möten mellan människor och föremål*. Uppsala: Etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Palmenfelt, Ulf, 2014: Isberg och planeter. Berättelser och materialiteter. I: Ek-Nilsson, Katarina & Meurling, Birgitta (red): *Talande ting. Berättelser och materialitet*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.
- Phil Atmer, Ann-Katrin,

- 1987: Sommarnöjet i skärgården. Sommarbebyggelse i Stockholms inre skärgård 1860–1915. Stockholm: Kommittén för stockholmsforskning.
- 1998: *Livet som levdes där måste smaka vildmark. Sportstugor och friluftsliv 1900–1945*. Stockholm: Stockholmia.
- Pilcher, Jane, 1994: *Mannheim's sociology of generations: an undervalued legacy*. BJS Vol. 45, no. 3.
- Pink, Sarah,
 -2009: *Doing sensory ethnography*. Los Angeles: Sage.
 -2011: *Doing visual ethnography. Images, Media and Representation in Research*. London: Sage.
- Pripp, Oscar, 1999: Reflektion och etik. I: Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red): *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Puranen, Bi, 1984: *Tuberkulos: En sjukdoms förekomst och dess orsaker: Sverige 1750-1980*. Umeå: Umeå universitet.
- Rasmussen, Ludvig, 1983: *Sociala värderingsförändringar. Fyra essäer*. Stockholm: Sekretariatet för framtidsstudier.
- Reissman, Catherine Kohler, 2008: *Narrative Methods for the Human Sciences*. California: Sage.
- Richardson, Laurel & Adams St. Pierre, Elisabeth, 2000: "Writing. A method of Inquiry". In: Denzin, K. Norman & Lincoln, S. Yvonna (eds): *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Second edition. Thousand Oaks, California: Sage.
- Ricour, Paul,
 -1985: *Time and narrative*. Vol.2. Chicago: Chicago University Press
 -1991: Narrative identity. *Philosophy Today*, Vol.35, Issue 1, 73-81.
- Rolfsdotter Eliasson, Susanna
 -2016: Stugbloggaren – sommarliv på nätet. I: Gunnemark, Kerstin (red) *Sommarliv. Minnen, drömmar och materialitet*. Göteborg: Makadam.
 -2019a: Strategies for Achieving the Good life: A New Generation Becomes Summer Cottage Owners in Sweden. In: Moser, Johannes & Egger, Simone (eds.): *The vulnerable middle class? Strategies of housing in prospering cities*. Münchner ethnographische Schriften, 29.
 -2019b: Folkhemsstugan. Återbruk och kulturav i fritidshuset. I: Petersson McIntyre, Magdalena, Johansson, Barbro & Sörum, Niklas (red): *Konsumtionskultur. Innebörder och praktiker- en vänbok till Helene Brembeck*. Göteborg: Makadam.

- 2019c: Slösurfa. I: Nilsson, Jenny, Nylund Skog, Susanne & Skott, Fredrik (red.) *Sånt vi bara gör*. Göteborg: Makadam.
- Rolness, Kjetil, 1995: *Med smak skal hjemmet bygges: Innredning av det moderne Norge*. Oslo: Aschehug.
- Ronström, Owe, Runfors, Ann & Wahlström, Karin, 1995: *Det här är ett svenskt dagis. En etnologisk studie av dagiskultur och kulturmöten i norra Botkyrka*. Mångkulturellt centrum.
- Rosa, Hartmut, 2003: Social Acceleration: Ethical and Political Consequences of a Desynchronized High-Speed Society. In: Rosa, Hartmut & Scheuerman, William E. (eds.): *High-speed Society. Social Acceleration, Power and Modernity*. University Park: The Pennsylvania State UP, 77–111.
- Rosa, Hartmut, 2005: *Beschleunigung. Die Veränderung der Zeitstrukturen in der Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Rosander, Göran, 1990: Fritidshusens symboliska gestaltning. Exemplet Norge. I: Arvidsson, Alf m.fl. (red): *Människor & Föremål. Etnologer om materiell kultur*. Stockholm: Carlsson
- Rosengren, Anette, 1991: *Två barn och eget hus. Om kvinnors och mäns världar i småsamhället*. Stockholm: Carlsson.
- Rubin, Herbert J. & Irene S. Rubin, 2005: *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data*. Thousand oaks, California: Sage.
- Rönneberg, Margareta, 1997: *TV är bra för barn*. Stockholm: Ekerlid.
- Safranski, Rüdinger, 2016: *Tid. Vad den gör med oss och vi med den*. Göteborg: Diadalos.
- Salmon, Phillida & Reissman, Catherine Kholer, 2008: "Looking back on narrative research: An Exchange." In: *Doing narrative research*. Los Angeles: Sage.
- Saltzman, Katarina & Svensson, Birgitta (red.), 1997: *Moderne landskap*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Sassatelli, Roberta,
-1999: Interaction order and beyond. A field analysis of body culture within fitness gyms. *Body and Society*, vol. 5, nr 2–3, s 227–248.
-2007: *Consumer Culture. History, Theory and Politics*. London: Sage.
- Schatzki, Theodore, 1996: *Social practices: A Wittgensteinian approach to human activity and the social*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Serfaty, Vivianne, 2004: *The mirror and the veil. An overview of American online diaries and blogs*. Amsterdam: Rodopi.
- Shove, Elisabeth, 2009: Everyday Practice and the Production and Consumption of Time. In: Elisabeth Shove, Frank Trentmann & Richard Wilk (eds): *Time, Consumption and Everyday Life. Practice, Materiality and Culture*. Oxford/New York: Berg.
- Silvén, Eva, 1999: Det materiella. I: Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.): *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Sjöholm, Carina, 2002: *Moderna skärgårdsbor i gammal kultur*. Uddevalla: Bohusläns museum och Bohusläns hembygdsförbund.
- Skeggs, Beverly, 1999: *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.
- Somers, Margaret & Gibson, Gloria D., 1994: Reclaiming the Epistemological Other: Narrative and the Social Constitution of Identity. In: Calhoun, Craig (ed.) *Social Theory and the Politics of Identity* Cambridge: Blackwell.
- Southerton, Dave, 2009: Re-ordering temporal rhythms. Coordinating daily practices in the UK in 1937 and 2000. In: Shove, Elisabeth, Trentmann, Frank & Wilk, Richard (eds): *Time, Consumption and Everyday Life. Practice, Materiality and Culture*. Oxford/New York: Berg.
- Sparke, Penny, 2013: *An introduction to design and culture 1900 to the present*. London: Routledge.
- Stackell, Lars, 1974: *Den svenska västkustens havsbadort: en miljöstudie*. Göteborg: Konstvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Stattin, Jochum, 1990: *Från gastkramning till gatuvåld: en etnologisk studie av svenska rädslor*. Stockholm: Carlsson.
- Strindberg, August, 1885: *Utopier i verkligheten: fyra berättelser*. Stockholm: Bonnier.
- Svenson, Stephen, 2004: The Cottage and the City. An Interpretation of the Canadian Second Home Experience. In: Hall, Michael C & Müller, Dieter K (eds.) : *Tourism, Mobility and Second Homes. Between Elite Landscapes and Common Ground*. Buffalo, NY: Channel View Publications.
- Svensson, Birgitta, 2012: *Varför etnologi? En ämnesintroduktion för nya studenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Tannen, Deborah, 1980: "A comparative analysis of oral narrative strategies: Athenian Greek and American English". In: Chafe W (ed):

- The Pear Stories. Cognitive, Cultural and Linguistic Aspects of Narrative Production.* Noorwood, N.J.: Ablex Publishing Company.
- Tell, John, 2002: *Älskade fritidshus. Fakta och finurligheter om ett svenskt fenomen.* Stockholm: Bokförlaget DN.
- Tuan, Yi Fu, 1998: *Escapism.* London: Johns Hopkins University Press.
- Ulfstrand, Anna, 2011: Min blick – om fotografi som visuell frågelista. I: Gunnemark, Kerstin (red): *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet.* Lund: Studentlitteratur.
- Ulver-Sneistrup, Sofia, 2008: *A consumer cultural exploration into ordinary status consumption of "home" and home aesthetics.* Lund: Institutet för ekonomisk forskning, Lund universitet.
- Veblen, Thorstein, 1899: *The theory of the leisure class: An economic study in the evolution of institutions.* New York.
- Wahlström, Iina, 2008: Second homes and summercottages in Finland. In: Korhakangas, P., Lappi, T. R., Niskanen, H. (eds.): *Touching things. Ethnological Aspects of Material Culture.* Helsinki: Finish Literature Society.
- Wallensteen-Jaeger, Rut, 1983: *Torparnit och statarlit när seklet var ungt.* Stockholm: LTs förlag.
- Warde, Alan, 1997: *Consumption, Food and Taste.* London: Sage.
- Werner, Karla, 1981: *Egen härd. Om kvinnoliv i småhusområden.* Stockholm: Gidlunds.
- Wettstein, Margrit, 2009: *Liv genom tingen: människor, föremål och extrema situationer.* Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Wiklund, Lisa, 2012: *Kreativa liv. Konstnärligt arbete och kosmopolitisk vardag i Williamsburg, Brooklyn, New York.* Göteborg: Makadam.
- Williams, Raymond, 2016 [1973]: *The country and the city.* London: Vintage.
- Wolf, Eva, 2001: *Med charter till Estoril. En etnologisk studie av kulturell mångfald inom modern svensk turism.* Göteborg: Skrifter från Etnologiska Föreningen i Västsverige.
- Wolanik Boström, Katarzyna, 2005: *Berättade liv, berättat Polen. En etnologisk studie av hur högtbildade polacker gestaltar identitet och samhälle.* Umeå: Institutionen för kultur och medier, Umeå universitet.
- Woube, Annie, 2014: *Finding One's Place. An Ethnological Study of Belonging among Swedish Migrants on the Costa del Sol in Spain.* Uppsala: Institutionen för kulturanthropologi och etnologi, Uppsala universitet.

- Wright, Erik Olin, 1997: *Class counts: Comparative studies in class analysis*. Cambridge: University Press.
- Öhlander, Magnus, 2005: Inledning. I: Öhlander, Magnus (red): *Bruket av kultur: hur kultur används och görs socialt verksamt*. Lund: Studentlitteratur.

Tidningsartiklar

- Corneliusson, Marie, 2015: "De fann drömmen". *Göteborgs Posten*, Bostad, 1 juni 2015.
- Göteborgs Posten, 2015: "Designa hemmet med kartor", *Göteborgs Posten*, Bostad, 1 juni, 2015.
- Liljeberg, Anna, 2016: "Nu vaknar min inre romantiker". *Hus & Hem*, nr 6.
- Lund, Ann Helen & Grøvle, Solveig, 2020: "Hållbart med öppna ytor". *Hus & Hem*, nr 2.
- Nordevik, Alice, 2020: "Rekordnivåer på villapriser i augusti". *Göteborgs Posten*, 9 september 2020.
- Nordevik, Alice & Johansson, Åsa, 2020: "Mäklare: Otroligt tryck på fritidshus under pandemin". *Göteborgs Posten*, 10 oktober 2020.
- Oscarsson, Cecilia, 2020: "Här kan du hitta fritidshus för under en halv miljon". *Göteborgs Posten*, 11 maj 2020.
- Rådmark, Henrik, 2017: "Allt fler skaffar fritidshus- så klarar du köpet". *Villaägaren* nr 2, 2017.
- Sjödén, Kerstin, 2017: "Grafiskt hem erbjuder färgstarkt stads-liv". *Göteborgs Posten*, Bostad, 11 september 2017.

Otryckta källor

Intervjuer

Intervjuer med sammanlagt 24 intervjupersoner utförda mellan 2015 och 2020. Inspelningar och utskrifter arkiveras på Institutet för språk och folkminnen (ISOF) i Göteborg.

Fältanteckningar & fotografier

I författarens ägo.

Internetkällor

Signerade blogginlägg

Eklöf, Johanna, 2016: ”Tips för det lugna livet i fritidshuset”, <https://www.svenskfast.se> (åtkomst 2017-10-18).

Erberth, Nellie, 2017: ”Måste man växa upp om man är född i min generation?”. Krönika i Expressen, publicerad online 2017-08-01. <https://www.expressen.se/kvp/kronikorer/nellie-erberth/maste-man-vaxa-upp-om-man-ar-fodd-i-min-generation/> (åtkomst 2019-11-02).

Övriga

<https://www.bokus.com>, (åtkomst 2020-02-13).

<https://www.boverket.se/sv/sok/?query=fritidshus>, (åtkomst 2020-02-06).

<https://www.dinsakerhet.se>, (åtkomst 2020-04-14).

<https://www.expressen.se/leva-och-bo/inredning/vardagsrum/kartor-i-inredning--sa-har-snyggt-kan-det-bli/>, (åtkomst 2020-05-01).

<https://www.forberedd.wordpress.com>, (åtkomst 2020-04-14).

<https://www.hemnet.se/artiklar/inredning-inspiration/2017/05/10/drommen-om-ett-fritidshus>, (åtkomst 2020-02-06)

<https://www.hemnet.se/bostad/villa-3rum-undenäs>, (åtkomst 2018-08-16).

<http://micco.se/>, (åtkomst 2018-05-06)

<https://www.msb.se/sv/publikationer/om-krisen-eller-kriget-kommer/>, åtkomst 2020-10-13.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/enbuddhism>, (åtkomst 2019-07-04).

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/generation-x>, (åtkomst 2018-05-05).

<https://www.scb.se/hitta-statistik>, (åtkomst 2020-02-18).

https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Drommen-om-en-rod-stuga-med-vita-knutar, (åtkomst 2016-02-16).

<https://www.svenskfast.se/kopa-bostad/fritidshus>, (åtkomst 2017-10-18).

<https://www.svd.se/generation-y-tar-over>, (åtkomst 2018-05-06)

<https://www.synonymer.se>, (åtkomst 2020-02-17).

<https://www.tidningskungen.se>, (åtkomst 2020-05-07).

https://sv.wikipedia.org/wiki/Shabby_chic, (åtkomst 2020-09-25).

